

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ОСІПОВА Злата Олександрівна

УДК 321.304(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
ГУМОР В ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
ЗА УМОВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Спеціальність 052 Політологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі політології

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ З.О. Осіпова

Науковий керівник

ГРІДІНА Ірина Миколаївна,

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри політології та
міжнародних відносин Маріупольського
державного університету

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Осіпова З. О. Гумор в політичній культурі українського суспільства за умов російської агресії. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 052 Політологія. – Маріупольський державний університет, м. Київ, 2026.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню гумору як структурно-функціональної складової політичної культури українського суспільства в умовах повномасштабної російської агресії. У роботі проаналізовано теоретико-методологічні засади вивчення політичного гумору, запропоновано типологію гумористичного дискурсу в українському політичному дискурсі та цифрових медіа, здійснено емпіричне дослідження використання гумору українськими політичними елітами в соціальних мережах, а також розглянуто гумор як форму неklasичної (неконвенційної) політичної участі та політичного активізму.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання роботи, розкрито її наукову новизну й практичне значення, а також наведено відомості про апробацію результатів. Наукова новизна дисертації зумовлена комплексним підходом до аналізу гумору як багатовимірного феномену, що одночасно функціонує в площині політичного дискурсу, політичної комунікації та політичної участі. В умовах російсько-української гібридної війни гумор набуває особливого значення як інструмент стратегічної комунікації, психологічного захисту та формування національної ідентичності, що робить український досвід релевантним для ширших порівняльних досліджень суспільств, які перебувають у стані екстремальних випробувань.

У процесі дослідження отримано результати, які засвідчують особистий внесок авторки та характеризують наукову новизну роботи.

вперше:

- запропоновано комплексну типологію гумористичного дискурсу в

українському політичному просторі за трьома аналітичними осями: суб'єктною (гумор політичних еліт, медіа, громадян), функціонально-цільовою (агресивний, афіліативний, самоіронічний) та медіаформатною (критичний гумор, гумор для всіх, політичні історії, стратегічний гумор, гумор серед «друзів»);

- емпірично досліджено ефективність гумористичного контенту українських політиків у мережі X.com із застосуванням методології Engagement Rate та виявлено, що у 8 з 10 випадків гумористичні публікації демонструють вищий показник залученості порівняно зі звичайним контентом;

- проаналізовано «Картонковий майдан» (липень 2025 р.) як унікальну форму гумористичного перформансу та неklasичної (неконвенційної) політичної участі в умовах воєнного стану, де гумор став основним засобом артикуляції громадської позиції за відсутності можливостей для масових зібрань.

удосконалено:

- теоретичне розуміння функцій політичного гумору через виокремлення шести ключових функцій: ідентифікаційної (включення), диференційної (виключення), культурної взаємодії (накопичення спільного знання), компенсаторної (психологічний захист), опору режиму та стратегічної комунікації;

- методологію дослідження політичного гумору в цифровому середовищі через поєднання кількісного аналізу показників залученості та якісного контент-аналізу на основі функціонально-цільової типології Р. Мартіна.

дістало подальший розвиток:

- концепція карнавалізації М. Бахтіна в контексті аналізу сучасних протестних практик та цифрової політичної комунікації, зокрема механізмів символічного зниження влади через інверсію ієрархій;

- розуміння гумору як форми неklasичної (неконвенційної) політичної участі та інструменту «м'якої сили» держави в умовах воєнного конфлікту;

- концепція культури співучасті Г. Дженкінса в контексті переходу від доцифрових форм (радянський анекдот) до сучасних мережових практик мемотворчості.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання органами державної влади та структурами стратегічних комунікацій під час розробки підходів до публічної дипломатії та контрпропаганди. Результати дослідження можуть бути корисними для політичних партій і громадських організацій з метою вдосконалення комунікаційних стратегій у соціальних мережах. Матеріали дисертації також можуть бути використані в освітньому процесі при підготовці тематичних і спеціальних курсів з політичної культури та політичної комунікації, а також у подальших наукових дослідженнях трансформації політичної культури в умовах воєнних конфліктів.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження гумору в політичній культурі» визначено основні категорії дослідження, систематизовано наукові підходи до вивчення політичного гумору та його функцій.

Підрозділ 1.1. «Концептуальні підходи до вивчення гумору в політиці та політичній культурі» розглядає теоретичні підходи до осмислення взаємозв'язку гумору та політичної культури як взаємопов'язаних соціокультурних феноменів. Розглянуто соціетальний підхід до політичної культури, який наголошує на національних політичних традиціях, символах та ментальності. Теоретичну основу аналізу гумору в роботі становлять три класичні метатеорії – інконгруентності, суперіорності та розрядки, які дозволяють пояснити різні механізми виникнення сміху. Обґрунтовано, що гумор, формуючись в межах певної політичної культури, відображає її цінності та здатен змінювати її внутрішні смислові акценти, втручаючись у процеси символічного осмислення влади. В підрозділі використовується концепція карнавалізації М. Бахтіна для аналізу механізмів символічної інверсії влади, у межах яких гумор тимчасово скасовує ієрархії та змінює офіційні дискурси.

Підрозділ 1.2. «Функції та типологія політичного гумору в сучасних наукових дослідженнях» містить узагальнення основних підходів до визначення функцій політичного гумору, представлених у зарубіжних і вітчизняних

дослідженнях. Виокремлено шість ключових функцій: ідентифікаційну (включення до групи), диференційну (виключення з групи), функцію культурної взаємодії та накопичення спільного знання, компенсаторну (психологічний захист), функцію опору режиму та функцію стратегічної комунікації. Проаналізовано типологію стилів гумору Р. Мартіна та її застосування в політологічних дослідженнях. Розглянуто дискусію щодо місця гумору в політичній участі та критичні погляди на його ефективність як інструменту політичних змін.

У другому розділі «Гумористичний дискурс в українському політичному просторі» здійснено типологізацію гумору в українському політичному просторі та емпіричне дослідження його використання політичними елітами.

Підрозділ 2.1. «Типологія гумористичного дискурсу: суб'єктний, функціонально-цільовий та медіаформатний виміри» представляє класифікацію гумористичного дискурсу за трьома аналітичними осями. Суб'єктний вимір дозволяє розрізняти гумор, що продукується політичними елітами, медіа та громадянами. Функціонально-цільовий вимір спирається на типологію Р. Мартіна та охоплює агресивний, афіліативний і самоіронічний типи гумору. За медіаформатною віссю виокремлено п'ять різновидів: критичний гумор (сатиричні програми, карикатури), гумор для всіх (розважальні шоу), політичні історії (пародії, вигадані реалії), стратегічний гумор (маркетинг через політичний гумор) та гумор серед «друзів» (меми, пости у соціальних мережах). Аналіз показує, що в умовах війни гумор перестає бути другорядною формою висловлювання і починає виконувати функцію символічного опору.

Підрозділ 2.2. «Гумор у політичній комунікації та дипломатії: стратегії українських еліт у мережі X (Twitter) в умовах безпекових викликів» представляє результати емпіричного дослідження використання гумору українськими політиками на платформі X.com у період з лютого 2022 року по лютий 2024 року. До вибірки увійшли 10 політиків з різним рівнем політичного впливу. Із застосуванням методології Engagement Rate проаналізовано ефективність гумористичного контенту порівняно зі звичайними публікаціями. Виявлено, що

у 8 з 10 випадків гумористичні твіти демонструють вищий показник залученості аудиторії. Проаналізовано тематику та стилістичні особливості гумористичних публікацій, їхню роль у делегітимізації ворожих наративів та формуванні міжнародної підтримки України.

У третьому розділі «Гумор як структурно-функціональна складова політичної культури українського суспільства» досліджено еволюцію гумористичних практик та гумор як форму неklasичної (неконвенційної) політичної участі.

Підрозділ 3.1. «Еволюція гумористичних практик в політичній культурі українського суспільства» простежує історичну трансформацію політичного гумору від козацької доби до сучасності. Проаналізовано роль гумору в козацькій культурі як інструменту консолідації та опору. Розглянуто специфіку радянського політичного анекдота як способу прихованого коментування влади в умовах неможливості відкритої критики. Досліджено трансформацію гумористичних практик у період незалежності України, зокрема роль телевізійних сатиричних програм та феномен студії «Квартал 95». Окрему увагу приділено переходу доцифрових форм політичного гумору та формуванню культури мемотворчості після 2014 року.

Підрозділ 3.2. «Гумор як форма політичної участі в умовах воєнного стану (на прикладі акцій «Картонкового майдану») містить поглиблений аналіз політичного перформансу, що відбувся в Україні у липні 2025 року. Застосовано метод кейс-стаді та контент-аналіз написів на картонних фігурах. На основі типології Р. Мартіна класифіковано написи за функціонально-цільовим виміром. Обґрунтовано, що «Картонковий майдан» є прикладом неklasичної (неконвенційної) політичної участі, де гумор став основним засобом артикуляції громадської позиції в умовах, коли традиційні форми протесту були обмежені воєнним станом. Проаналізовано функції гумору як інструменту політичного акціонізму: консолідацію суспільства, зниження напруги, критику влади та формування альтернативного публічного простору.

Ключові слова: політична культура, політичний гумор, політичний

дискурс , політична участь, російсько-українська війна, політична комунікація, ідентичність, гібридна війна, цифрові медіа, громадська думка, перформанс, політичний активізм, акціонізм, російська агресія, політична маніпуляція.

ABSTRACT

Osipova Z. O. Humor in the Political Culture of Ukrainian Society under the Conditions of Russian Aggression. Qualification scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the speciality 052 Political Science. Mariupol State University, Kyiv, 2026.

This dissertation presents a comprehensive analysis of humor as a structural and functional component of the political culture of Ukrainian Society under the conditions of full-scale Russian aggression. The study examines the theoretical and methodological foundations of political humor research in political discourse and digital media, proposes a typology of humorous discourse in the Ukrainian political space, provides an empirical analysis of the use of humor by Ukrainian political elites on social media, and explores humor as a form of non-classical (unconventional) political participation and political activism.

The introduction substantiates the relevance of the research topic, defines the purpose and objectives of the study, outlines its scientific novelty and practical significance, and presents information on the approbation of the results. The scientific novelty of the dissertation lies in its integrated approach to humor as a multidimensional phenomenon operating simultaneously within political discourse, political communication and political participation. Under the conditions of the Russian-Ukrainian hybrid war, humor has acquired particular importance as an instrument of strategic communication, psychological resilience, and national identity formation, making the Ukrainian case analytically valuable for understanding political cultures under extreme conditions.

The research produced the following original results.

For the first time, the study:

- proposes a comprehensive typology of humorous discourse in Ukraine's political space along three analytical axes: actor-based (humor produced by political elites, media, and citizens), functional–intentional (aggressive, affiliative, self-deprecating), and media-format (critical humor, humor for broad audiences, political storytelling, strategic humor, and “in-group” humor);
- empirically examines the effectiveness of humorous content posted by Ukrainian politicians on X.com using the Engagement Rate methodology, demonstrating that in 8 out of 10 cases humorous posts generate higher levels of audience engagement than non-humorous content;
- analyzes the «Cardboard Maidan» (July 2025) as a unique form of humorous performance and non-classical (unconventional) political participation under martial law, where humor functioned as the primary means of articulating public positions in the absence of opportunities for mass gatherings.

The study improved:

- the theoretical understanding of the functions of political humor by identifying six key functions: identification (inclusion), differentiation (exclusion), cultural interaction (the accumulation of shared knowledge), compensatory (psychological coping), resistance to power, and strategic communication;
- the methodology for researching political humor in digital environments through the integration of quantitative engagement metrics with qualitative content analysis based on R. Martin's functional–intentional typology.

The study developed:

- M. Bakhtin's concept of carnivalization in the analysis of contemporary protest practices and digital political communication, particularly the mechanisms of symbolic power reduction through the inversion of hierarchies;
- the understanding of humor as a form of non-classical (unconventional) political participation and as an instrument of state soft power in the context of armed conflict;
- H. Jenkins's concept of participatory culture in tracing the transition from pre-digital forms (such as the Soviet political anecdote) to contemporary networked

practices of meme creation.

The practical significance of the research lies in the potential application of its results by state authorities and strategic communication institutions in the fields of public diplomacy and counter-propaganda. The findings may also be used by political parties and civil society organisations to enhance communication strategies on social media, as well as in academic teaching and further research on political culture transformation under conditions of war.

The practical significance of the findings lies in their potential application by public authorities and strategic communications bodies in the development of approaches to public diplomacy and counterpropaganda. The results may also be useful for political parties and civil society organizations seeking to enhance their communication strategies on social media platforms. In addition, the dissertation materials can be employed in the educational process, particularly in the design of thematic and specialized courses on political culture and political communication, as well as in further scholarly research on the transformation of political culture in the context of armed conflicts.

Chapter One, «Theoretical and Methodological Foundations for the Study of Humor in Political Culture», defines the core categories of the research and systematizes scholarly approaches to the study of political humor and its functions.

Section 1.1, «Conceptual Approaches to the Study of Humor in Politics and Political Culture», focuses on the theoretical foundations for analyzing the relationship between humor and political culture. It examines the societal approach to political culture, which emphasizes national political traditions, symbols, and collective mentality. Three foundational meta-theories of humor: incongruity, superiority, and relief are analyzed. The chapter argues that humor and political culture exist in a symbiotic relationship: humor is shaped by prevailing political culture and reflects its values, while simultaneously influencing and transforming that culture. Particular attention is devoted to M. Bakhtin's concept of carnivalization and its application to the analysis of mechanisms of symbolic power inversion.

Section 1.2, «Functions and Typologies of Political Humor in Contemporary

Scholarship», systematizes the functions of political humor based on an analysis of works by international and Ukrainian scholars. Six key functions are identified: identificational (group inclusion), differential (group exclusion), cultural interaction and the accumulation of shared knowledge, compensatory (psychological coping), resistance to power, and strategic communication. The section examines R. Martin's typology of humor styles and its relevance for political science research, and engages with scholarly debates on the place of humor in political participation, including critical perspectives on its effectiveness as an instrument of political change.

Chapter Two, «Humorous Discourse in Ukraine's Political Space», offers a typology of humor in the Ukrainian political context and presents an empirical analysis of its use by political elites.

Section 2.1, «Typology of Humorous Discourse: Actor-Based, Functional-Intentional, and Media-Format Dimensions», proposes a classification along three analytical axes. The actor-based axis distinguishes humor produced by political elites, media actors, and citizens. The functional-intentional axis, drawing on R. Martin's typology, differentiates aggressive, affiliative, and self-deprecating humor. The media-format axis identifies five types: critical humor (satirical programs, caricatures), humor for broad audiences (entertainment shows), political storytelling (parodies, fictionalized realities), strategic humor (political marketing through humor), and "in-group" humor (memes and social media posts). The section demonstrates how, in wartime conditions, humor acquires additional significance as a tool of symbolic resistance and counteraction to hostile narratives.

Section 2.2, «Humor in Political Communication and Diplomacy: Strategies of Ukrainian Elites on X (Twitter) amid Security Challenges», presents the findings of an empirical study of the use of humor by Ukrainian politicians on X.com between February 2022 and February 2024. The sample includes ten politicians with varying levels of political influence. Using the Engagement Rate methodology, the effectiveness of humorous content is compared with that of non-humorous posts. The analysis shows that in 8 out of 10 cases humorous tweets generate higher levels of audience engagement. The section also examines the thematic and stylistic

characteristics of humorous posts and their role in delegitimizing hostile narratives and fostering international support for Ukraine.

Chapter Three, “Humor as a Structural and Functional Component of Political Culture of Ukrainian Society,” explores the evolution of humorous practices and humor as a form of non-classical (unconventional) political participation.

Section 3.1, «The Evolution of Humorous Practices in Political Culture of Ukrainian Society», traces the historical transformation of political humor from the Cossack era to the present. It analyzes the role of humor in Cossack culture as a means of consolidation and resistance, examines the Soviet political anecdote as a form of covert opposition and its functions under a totalitarian regime, and explores the transformation of humorous practices in independent Ukraine, including the role of televised satirical programs and the phenomenon of Kvartal 95. Particular attention is given to the shift from pre-digital forms of political humor to the emergence of meme culture after 2014.

Section 3.2, «Humor as a Form of Political Participation under Martial Law (the Case of the «Cardboard Maidan»)», provides an in-depth analysis of a political performance that took place in Ukraine in July 2025. Employing a case-study approach and content analysis of texts displayed on cardboard figures, the section classifies these messages according to R. Martin’s functional–intentional typology. It argues that the «Cardboard Maidan» represents a form of non-classical political participation in which humor became the primary means of articulating public positions at a time when traditional forms of protest were restricted by martial law. The analysis highlights the functions of humor as an instrument of political activism, including social consolidation, tension reduction, criticism of power, and the creation of an alternative public space.

Keywords: political culture, political humor, political discourse, political participation, Russian-Ukrainian war, political communication, identity, hybrid war, digital media, public opinion, performance, political activism, actionism, Russian aggression, political manipulation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті у періодичних наукових виданнях країн ЄС

1. Osipova Z. Humor as a survival strategy in the conditions of sociocultural trauma of the Russian invasion to Ukraine. *The Scientific Journal of Cahul State University "B. P. Hasdeu": Social Sciences*. 2023. Volume XVII, No. 1. PP. 124–131. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/P.%20124-131.pdf (англійською мовою)

Статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних

2. Осіпова З. О. Гумор як об'єкт політологічного дослідження. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2023. Вип. 35–36. С. 120–128. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2023-13-35-36-120-129> (дата звернення: 02.01.2026).
3. Осіпова З. О. Трансформація політичної культури громадян України в умовах гібридної агресії Росії. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2024. С. 120–133. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2024-15-39-120-132> (дата звернення: 02.01.2026).
4. Осіпова З. О. Концептуальні підходи до вивчення ролі гумору в політичній науці. *Регіональні студії*. 2024. № 39. С. 150–156. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.39.23> (дата звернення: 02.01.2026).
5. Осіпова З. О. Аналіз ефективності використання гумору в політичному дискурсі українських політиків у мережі X.COM. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2025. Випуск 61. С. 435–446. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.51> (дата звернення: 02.01.2026).
6. Осіпова З. О. Гумор як форма політичної участі: дослідження «Картонкового Майдану». *Український політико-правовий дискурс*. 2025. №

17. 24 с. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17821310> (дата звернення: 02.01.2026).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Осіпова З. О. Гумор як засіб комунікації держави та суспільства в епоху постмодерну. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 2022 р.). Одеса, 2022. С. 259–261.
8. Осіпова З. О. Типологія гумору у вітчизняній політичній науці. *Актуальні проблеми науки та освіти* : збірник матеріалів XXV підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ. Київ, 2023. С. 160–163.
9. Осіпова З. О. Інтернет-меми як елементи передачі політичних наративів. *Людина, культура, техніка в новому тисячолітті* : збірник тез наукових доповідей XXIV міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2023 р.). Харків, 2023. С. 118–120.
10. Осіпова З. О. Гумор проти фреймів російської пропаганди в російсько-українській війні. *Імідж України: соціально-політичні репрезентації і мовне віддзеркалення воєнних реалій у зарубіжних і вітчизняних мас-медіа* : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 2023 р.). Одеса, 2023. С. 174–178.
11. Грідіна І., Осіпова З. Деколонізація гумором: як сміхова культура перемагає російські наративи. *Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2023. С. 421–425.
12. Осіпова З. О. Політична культура громадян України під час російсько-української війни: до постановки проблеми. *Актуальні проблеми науки та освіти* : збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів Маріупольського державного університету (м. Київ, 2024 р.). Київ, 2024. С. 156–159.

13. Осіпова З. О. Український гумористичний дискурс політики за умов російської агресії. *Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 18 квітня 2024 р.). Київ, 2024. С. 57–59.

ЗМІСТ

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМОРУ В ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ	25
1.1. Концептуальні підходи до вивчення гумору в політиці та політичній культурі	25
1.2. Функції та типологія політичного гумору в сучасних наукових дослідженнях	56
Висновки до Розділу 1	82
РОЗДІЛ 2. ГУМОРИСТИЧНИЙ ДИСКУРС В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ	85
2.1. Типологія гумористичного дискурсу: суб'єктний, функціонально- цільовий та медіаформатний виміри	85
2.2. Гумор у політичній комунікації та дипломатії: стратегії українських еліт у мережі X (Twitter) в умовах безпекових викликів	107
Висновки до Розділу 2	134
РОЗДІЛ 3. ГУМОР ЯК СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	137
3.1. Еволюція гумористичних практик в політичній культурі українського суспільства	137
3.2. Гумор як форма політичної участі в умовах воєнного стану (на прикладі акцій «Картонкового майдану»)	159
Висновки до Розділу 3	182
ВИСНОВКИ	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	189
ДОДАТКИ	238

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Повномасштабне російське вторгнення 24 лютого 2022 року стало безпрецедентним викликом для українського суспільства, суттєво трансформувавши практики політичної культури та комунікації. В умовах екзистенційної загрози гумор несподівано проявився як спосіб переживання травматичного досвіду та механізм політичної мобілізації. Те, що тривалий час сприймалося як другорядний або суто розважальний елемент суспільного життя, опинилося в центрі політичних процесів, від державних політичних комунікацій до повсякденних практик громадян.

Актуальність теми зумовлюється низкою взаємопов'язаних чинників. Насамперед російсько-українська війна поруч зі збройним протистоянням, є й масштабною інформаційною та гібридною війною, у межах якої активно застосовуються інструменти політичної маніпуляції. В умовах системного використання агресором пропаганди та дезінформації гумор функціонує як ефективний інструмент контрпропаганди, здатний десакралізувати образ ворога, підривати його домінантні наративи та пропонувати альтернативні інтерпретації соціально-політичної реальності. Здатність гумору стисло й емоційно передавати складні політичні меседжі, а також швидко поширюватися в цифровому середовищі, зумовлює його особливу вагу як інструменту стратегічної комунікації.

Додаткову актуальність темі надає трансформація форм політичної участі, пов'язана з цифровізацією суспільного життя та поширенням соціальних мереж. Якщо раніше політична участь здебільшого передбачала залучення до інституціоналізованих організацій або партій, то в умовах цифрових медіа громадяни дедалі частіше діють автономно, зокрема через створення та поширення гумористичного контенту. Мемотворчість, сатиричні

публікації та політичні перформанси формують неklasичні (неконвенційні) способи політичної участі, через які критичні позиції можуть бути озвучені навіть тоді, коли традиційні форми протесту стають недоступними або небезпечними: за відсутності можливостей для масових зібрань, під загрозою обстрілів та в умовах воєнного стану.

Крім того, війна актуалізувала питання національної ідентичності та суспільної консолідації. Гумор, будучи носієм культурних кодів і спільного знання, виконує інтеграційну функцію, формуючи символічні межі між «своїми» та «чужими». Через спільні жарти, алюзії та меми відтворюється відчуття належності до уявленої спільноти, що є критичним для підтримки моральної стійкості суспільства в умовах російської агресії.

Разом із тим гумор у політичній культурі не є однозначно позитивним явищем, що зумовлює потребу його критичного наукового осмислення. Поряд із функціями психологічного захисту та опору гумор може виконувати й компенсаторну або ескапістську роль, підмінюючи реальні форми політичної дії символічною активністю. Надмірна романтизація стійкості через гумор несе ризик відволікання уваги від глибинних структурних проблем, а в окремих випадках, навіть, нормалізації насильства та нестабільності. Така подвійність зумовлює необхідність комплексного аналізу гумору як потенційного чинника політичної дії.

У межах цього дослідження гумор розглядається у двох взаємопов'язаних аналітичних площинах. Перша з них, це – політичний та гумористичний дискурс, що охоплює способи репрезентації політичної реальності через гумор, стратегії його використання політичними елітами, медіа та громадянами, а також функції, які він виконує в політичній комунікації. Друга площина пов'язана з гумором як формою політичної участі та передбачає аналіз гумористичних практик як способів впливу громадян на політичні процеси й владні відносини. Обидві площини є взаємопов'язаними складовими політичної культури: дискурсивні практики формують умови для участі, тоді як участь продукує нові дискурсивні форми. Такий підхід дозволяє

розглядати гумор не як ізольоване явище, а як структурно-функціональну складову політичної культури в її цілісності.

Науковий дискурс щодо ролі гумору в політичній культурі залишається фрагментованим. Більшість досліджень зосереджені на окремих аспектах: політичній сатири, інтернет-мемах, карнавальній культурі або гуморі в парламентських практиках, без комплексного аналізу гумору як багатовимірного феномену, що одночасно відображає та формує політичну культуру. Особливо помітною є прогалина в дослідженнях гумору в умовах воєнного конфлікту, де він набуває специфічних форм і функцій. Саме це зумовлює необхідність системного аналізу трансформації гумористичних практик українського суспільства за умов російської агресії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження підготовлене в рамках теми кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету «Актуальні проблеми світових політичних процесів»

Ступінь дослідженості. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять праці зарубіжних та вітчизняних учених з проблем політичної культури, політичного гумору та політичної участі.

Концептуальні засади вивчення політичної культури закладені у працях Г. Алмонда та С. Верби, які запропонували класичну типологію політичних орієнтацій (пізнавальних, емоційних та оціночних), а також у роботах Р. Такера, Д. Пола та В. Кимлічки, які розвинули соціетальний підхід до аналізу культурних проявів у політиці. Серед вітчизняних дослідників політичної культури слід відзначити праці О. Рудакевича, Л. Нагорної, А. Соловей.

Базові метатеорії гумору (інконгруентності, суперіорності та розрядки) розроблені С. Аттардо, С. Лінтотт та іншими. Функціональний аналіз гумору здійснено в працях А. Зіва, Р. Мартіна, Дж. Мейера, С. Грунера та К. Лоренц. Особливе значення для дослідження мають роботи В. Тсакони та Д. Поппи, які систематизували політичні функції гумору в різних соціально-політичних контекстах європейських країн. Український гумористичний дискурс у

політиці досліджували Н. Кондратенко та О. Ненько.

Гумор як форму політичної участі та інструмент ненасильницького опору концептуалізували М. Ю. Сьоренсен, Є. Морозов, К. Морено-Алмейда та П. Гербаудо. Роль мемів у політичній комунікації досліджували Л. Шифман, А. Денисова, О. Семотюк, Ан Сяо Міна. Критичний аналіз гумору в умовах воєнних конфліктів представлено у працях А. Обрдліка, В. Холман та Д. Келлі, У. Унґора та В. Веркерке, Дж. Флурі, Л. Абу-Лугод. Концепція карнавалізації М. Бахтіна є ключовою для розуміння механізмів символічного зниження влади. Теоретичну базу дослідження також формують концепція культури співучасті Г. Дженкінса, теорія мережевого суспільства М. Кастельса та концепція спільного знання Г. Кларка. Самомедійовану політичну участь концептуалізував А. Янченко.

Попри значний доробок вчених, комплексне дослідження гумору як структурно-функціональної складової політичної культури українців в умовах повномасштабної війни залишається актуальним науковим завданням.

Мета дисертаційної роботи полягає у визначенні місця та ролі гумору в політичній культурі українського суспільства, з'ясуванні особливостей його функціонування та специфіки трансформації гумористичних практик у сучасному політико-комунікативному просторі за умов російської агресії. Досягнення цієї мети передбачає постановку та вирішення наступних наукових завдань:

- систематизувати теоретико-методологічні підходи до вивчення місця та ролі гумору в політичній культурі;
- визначити функції та типологію політичного гумору;
- проаналізувати типологію гумористичного дискурсу в українському політичному просторі;
- дослідити ефективність використання гумору українськими політиками в політичному дискурсі соціальних мереж;
- простежити еволюцію гумористичних практик в українській політичній культурі від історичних форм до сучасних цифрових медіапрактик;

- вивчити гумор як форму політичної участі на прикладі конкретних гумористичних перформансів та онлайн-практик.

Об'єктом дослідження є політична культура українців за умов російської агресії.

Предметом дослідження виступає гумор як структурно-функціональна складова політичної культури українців.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від початку повномасштабного російського вторгнення (лютий 2022 р.) до кінця 2025 р. (дата завершення роботи над дисертацією). Цей період характеризується інтенсивною трансформацією гумористичних практик та їхньою активною інтеграцією в політичну комунікацію. У ході дослідження авторка частково виходила за визначені рамки у зв'язку з необхідністю історичних відсилок, без яких неможливе розуміння окресленої проблематики.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у дослідженні поєднано загальнонаукові та спеціальні методи аналізу. Дисертація ґрунтується на принципах історизму та наукової об'єктивності. В її основі лежить комплексний та системний підходи.

Системний метод дозволив розглянути гумор як цілісний елемент політичної культури у взаємозв'язку з іншими її складовими. Історичний метод застосовано для аналізу еволюції гумористичних практик від козацької доби до сучасності. Порівняльний метод використано для зіставлення функцій гумору в різних історичних контекстах та політичних режимах. Термінологічний аналіз застосовано при вивченні понятійно-категоріального апарату дослідження політичного гумору.

Контент-аналіз як змішаний метод за П. Майрінгом застосовано для дослідження гумористичного контенту українських політиків у мережі X.com та написів «Картонкового майдану». Кількісний аналіз використано для оцінки ефективності гумористичних публікацій через показник Engagement Rate (коефіцієнт залученості). Функціонально-цільовий аналіз здійснено на основі типології Р. Мартіна, що дозволило класифікувати гумористичні

практики на агресивний, афіліативний та самоіронічний типи. Метод кейс-стаді застосовано для поглибленого аналізу «Картонкового майдану» як феномену політичної участі. Для збору емпіричних даних із мережі X.com використано можливості мови програмування Python та бібліотеки twikit.

Теоретичну основу дослідження становлять концепція карнавалізації М. Бахтіна, яка пояснює механізми символічного зниження влади через логіку «навиворіт» та подолання страху; три базові метатеорії гумору – інконгруентності (С. Аттардо), суперіорності (С. Лінтотт) та розрядки; теорія соціальної ідентичності Г. Таджфела та Дж. Тернера, яка розкриває механізми включення/виключення через гумор; концепція спільного знання Г. Кларка; теорія фреймінгу Е. Гоффмана; концепція культури співучасті Г. Дженкінса та концепція самомедійованої політичної участі А. Янченка.

Наукова новизна роботи полягає у спробі цілісно осмислити гумор не як допоміжний феномен, а як повноцінний структурний елемент політичної культури українців в умовах російської агресії. Положення, що зумовили наукову новизну роботи полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано комплексну типологію гумористичного дискурсу в українському політичному дискурсі за трьома аналітичними осями: суб'єктною (гумор політичних еліт, медіа, громадян), функціонально-цільовою (агресивний, афіліативний, самоіронічний) та медіаформатною (критичний гумор, гумор для всіх, політичні історії, стратегічний гумор, гумор серед «друзів»);
- емпірично досліджено ефективність гумористичного контенту українських політиків у мережі X.com із застосуванням методології Engagement Rate та виявлено, що у 8 з 10 випадків гумористичні публікації демонструють вищий показник залученості порівняно зі звичайним контентом;
- проаналізовано «Картонковий майдан» (липень 2025 р.) як унікальну форму гумористичного перформансу та некласичної (неконвенційної)

політичної участі в умовах воєнного стану, де гумор став основним засобом артикуляції громадської думки за відсутності можливостей для масових зібрань.

удосконалено:

- теоретичне розуміння функцій політичного гумору через виокремлення шести ключових функцій: ідентифікаційної (включення), диференційної (виключення), культурної взаємодії (накопичення спільного знання), компенсаторної (психологічний захист), опору режиму та стратегічної комунікації;

- методологію дослідження політичного гумору в цифровому середовищі через поєднання кількісного аналізу показників залученості та якісного контент-аналізу на основі функціонально-цільової типології Р. Мартіна.

дістало подальший розвиток:

- концепція карнавалізації М. Бахтіна в контексті аналізу сучасних протестних практик та цифрової політичної комунікації, зокрема механізмів символічного зниження влади через інверсію ієрархій;

- розуміння гумору як форми некласичної (неконвенційної) політичної участі та інструменту «м'якої сили» держави в умовах воєнного конфлікту;

- концепція культури співучасті Г. Дженкінса в контексті переходу від доцифрових форм (радянський анекдот) до сучасних мережевих практик мемотворчості.

Практичне значення роботи полягає в можливості її використання у різних сферах суспільної та наукової діяльності. Зокрема, результати дослідження можуть бути застосовані органами державної влади та структурами стратегічних комунікацій під час розробки підходів до публічної дипломатії й контрпропаганди з урахуванням потенціалу гумору як інструменту делегітимізації ворожих наративів.

Отримані висновки можуть бути корисними для політичних партій і громадських організацій з метою оптимізації комунікаційних стратегій у

соціальних мережах та підвищення ефективності взаємодії з аудиторією.

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі при розробці та викладанні спеціальних курсів з політичної культури та політичної комунікації, а також у підготовці навчально-методичних матеріалів.

Крім того, результати дисертації створюють підґрунтя для подальших наукових досліджень етнонаціональних процесів і трансформації політичної культури в умовах воєнних конфліктів та кризових ситуацій.

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконане самостійно. Всі опубліковані статті за темою дисертації є одноосібними.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, зокрема: міжнародна конференція «Laughter as a Political Coping Mechanism: Interdisciplinary Approaches» (Durham University, UK, March 2025); II Міжнародна науково-практична конференція «Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку» (Одеса, 2022); XXIV міжнародна науково-практична конференція «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (Харків, 2023); Міжнародна науково-практична конференція «Імідж України: соціально-політичні репрезентації і мовне віддзеркалення воєнних реалій у зарубіжних і вітчизняних мас-медіа» (Одеса, 2023); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України» (Київ, 2023); Всеукраїнська науково-практична конференція «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті» (Київ, 2024); XXV, XXVI підсумкові науково-практичні конференції викладачів Маріупольського державного університету «Актуальні проблеми науки та освіти» (Київ, 2024).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 13 наукових праць, з яких 5 статей у фахових наукових виданнях України з політичних наук, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у періодичному виданні держави-члена Європейського Союзу (Республіка Молдова), 7 публікацій у

матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається з вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 362 сторінки, з них основний зміст роботи викладено на 172 сторінках. Список використаних джерел включає 386 найменувань на 47 сторінках. Додатки – 125 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГУМОРУ В ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

1.1. Концептуальні підходи до вивчення гумору в політиці та політичній культурі

У політичній науці гумор тривалий час розглядався переважно як розважальний феномен, що опосередковано знижувало його аналітичну цінність у серйозних дослідженнях. Водночас наративи, що передаються через гумор – від побутових жартів про національні меншини чи відомих політиків, здатні поширюватися настільки, щоб консолідувати національні спільноти або навпаки, спричиняти конфлікти.

Як зазначає Дж. Най [310, С. 4], в сучасному медійному світі майбутнє людства залежить від того «чия історія перемагає», що робить гумор справжнім інструментом як політиків, так і суспільства, бо представляє дуже спрощену, запам'ятовувану політичну інформацію, яка здатна стати вірусною в Інтернеті. Тому в останні десятиліття гумор дедалі частіше привертає увагу дослідників у галузі політології як аналітичний концепт для вивчення політичної комунікації, форм політичної участі та особливостей політичної культури.

Взаємозв'язок гумору та політичної культури проявляється у символічному відображенні суспільних настроїв та у здатності гумору втручатися в самі механізми політичної інтерпретації. Це розкриває особливості політичного клімату та слугує певним барометром соціальних настроїв та цінностей. У межах політологічних і культурологічних досліджень гумор дедалі частіше розглядається як елемент, що вбудовується в структуру політичної культури, а не функціонує поза нею.

Гумор формується під впливом існуючої політичної культури, бо відображає її цінності та норми. І водночас він сам впливає на політичну культуру, сприяючи її еволюції та трансформації. Аналіз цього зв'язку допомагає зрозуміти як функціонують політичні системи та як суспільство взаємодіє з політичною реальністю.

Однак складність дослідження цього взаємозв'язку полягає в тому, що концепт гумору, як і концепт політичної культури, залишаються одними з невизначених та дискутованих у політологічному дискурсі. Дослідники зазначають, що існує понад тридцять визначень політичної культури [36, С. 19]. Ще Платон, Арістотель, Фома Аквінський, а пізніше Маккіавеллі, Спіноза, Гоббс, Монтеск'є, Руссо робили спроби зрозуміти, чому групи людей та цілі народи, діючи в рамках ідентичних політичних систем, але виховані на різних цінностях, різному історичному досвіді, по-різному поведуть себе в різних політичних ситуаціях.

Визначення поняття «політична культура» залежить від теоретико-методологічних позицій, обраних науковцем, залежно від «акцентів» в тлумаченні концепту. Класичною вважається концепція, запропонована Габріелем Алмондом, який класифікувавши політичні системи, зазначав: «Кожна політична система включена в конкретну модель орієнтацій на політичні дії. Я вирішив доречним назвати це політичною культурою» [179, С. 396].

Вчений зазначав, що політична культура пов'язана з загальною культурою, але не збігається з політичною системою, бо містити орієнтації громадян стосовно політики. В роботі «Громадянська культура» (1963) Г. Алмонд разом із С. Вербою аналізували політичні системи з інституціонального та орієнтаційного боку. Інституціональний аналіз досліджував політичну структуру суспільства, а орієнтаційний демонстрував орієнтації (ставлення) суспільства до певної політичної системи та можливості політичної діяльності кожного індивіда в ній.

Вчені означили три види таких орієнтацій:

1) пізнавальні (cognitive) – знання індивіда про політичну систему, ролі та носії ролей в системі, «входи» (input) та «виходи» (output) системи. Тут використовується модель аналізу політичної системи, запропонована Д. Істоном, де «вхід» — це вимоги суспільства через групи інтересів, партії, вибори тощо, а «вихід» – інституційні рішення, прийняті органами влади;

2) емоційні (affective) – почуття індивіда стосовно політичної системи, її носіїв, особливостей функціонування тощо;

3) оціночні (evaluational) – судження та уявлення про політичну систему, які спираються на інформацію про систему, цінності та емоції індивідів.

В оновленому виданні «Громадянської культури» 1980 року Г. Алмонд та С. Верба удосконалюють матрицю аналізу політичної культури, фокусуючись на наступних орієнтаціях: політична система, політичний процес, політичне управління [179, С. 62].

Базуючись на визначенні Г. Алмонда, починаючи з кінця ХХ століття, з'являється розгалужене трактування політичної культури, з якого виникають теорії політичної участі, політична аксіологія, теорія політико-культурних мереж, як компоненти політичної культури.

У сучасній науковій літературі можна виділити наступні методологічні підходи до трактування політичної культури:

1. Суб'єктивістський (психологічний), в якому політична культура представлена політичними орієнтаціями й віруваннями (Г. Алмонд, С. Верба, Ф. Хеункс [235, С. 51] та ін.);

2. Об'єктивістський (нормативний), згідно з яким політична культура трактується як об'єктивно існуючі норми, що визначають особливості політичних процесів (Т. Адорно [174, С. 30], Л. Пай [323, С. 1], Т. Парсонс [320], Д. Пол [322, С. 145], Р. Такер [363, С. 167]);

3. Комплексний (змішаний) являє собою розуміння політичної культури як сукупності установок свідомості і моделей поведінки (Є. В'ятр [381, С. 103], Д. Девін [211], Л. Дітмер [213, С. 567], У. Розенбаум [333, С. 62]);

4. Евристичний, який характеризує політичну культуру як абстракцію, теоретичну конструкцію, що використовується для аналізу політичних явищ і процесів (Д. Каванах [253], Л. Півнева [120, С. 74]).

У вітчизняному науковому дискурсі А. Соловей [147, С. 26] пропонує класифікувати дослідницький доробок вчених за наступним принципом:

1. Дослідження політичної культури через соціологічний аналіз сучасного стану політичної культури проводять Є. Головаха [33, С. 40], В. Андрущенко [9, С. 57], І. Буров [34, С. 27], Т. Панченко [116, С. 76], Н. Паніна [115, С. 113], Ю. Пахомов, М. Чурілов та ін.;

2. Аналіз політичної культури як взаємодії політики, моралі, етики і культури проводять Г. Колодка, М. Степико, В. Бех, К. Ващенко, О. Корнієвський, В. Кремень, Є. Комарова, Ф. Рудич та ін.

3. Дослідження політичної культури крізь призму української ментальності та національних рис проводять О. Рудакевич, В. Лісовий, В. Бебик, М. Головатий, В. Ребкало, та ін.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що політична культура є концептом, який характеризує атмосферу політичного життя в державі. Як зазначає дослідниця політичної культури Л. Нагорна [102, С. 14], без неї неможливо зрозуміти, чому суспільство обирає ту чи іншу форму поведінки, чому однотипні політичні інституції по різному діють і сприймаються в різних країнах. Без вивчення політичної культури неможливо дослідити політичне життя будь-якого суспільства, вона віддзеркалює діяльність всіх структур політичної системи. Політична культура присутня у всій сукупності взаємодій, які складаються між учасниками політичного процесу, здійснює вплив на форми організації державної влади, побудову її інститутів, дозволяє правильно і ефективно регулювати взаємини між державою і громадянським суспільством, забезпечує соціальний консенсус.

Аналізуючи різноманітні підходи до дослідження політичної культури, відомий дослідник політичної культури О. Рудакевич виділяє два головних напрями.

Перший напрям використовує концептуальні погляди Г. Алмонда та його послідовників, які розглядають політичну культуру як сукупність політичних орієнтацій громадян держави.

Критики цього напрямку зазначають, що суб'єктивно-психологічне визначення політичної культури розходиться з переконаннями антропологів, які трактують політичну культуру і як поведінкове, і як психологічне явище. Так, американський політичний культуролог Р. Такер [363, С. 167] зазначає, що крім моделей поведінки, до складових політичної культури слід відносити традиційні політичні інститути нації. Підтримуючи Р. Такера, Д. Пол [322, С. 21] дає визначення політичній культурі як «конфігурації цінностей, символів, а також зразків поведінки, що лежать в основі політики суспільства».

Так зароджується другий напрям, в якому акцент робиться на аналіз соціетальних проявів культури народу: національних політичних традицій, символів, стереотипів мислення і поведінки, міфів, національної ідеї, впливу ментальності та національного характеру на політичну культуру. Термін «соціетальна культура» вперше вводить у своїх етнополітичних дослідженнях канадський науковець В. Кимлічка [66, С. 12]. Він вважає, що формування націй в умовах поліетнічного суспільства має відбуватися на основі формування так званої «соціетальної культури», основними компонентами якої є державна мова, чи неофіційна мова міжетнічного спілкування, політичні традиції, міфи та ідеї, спільні для усіх громадян інститути, які забезпечують їх життєві інтереси.

Саме в контексті другого підходу, який наголошує на соціетальних проявах культури народу, гумор знаходить своє особливе місце. Як елемент національного характеру та ментальності, гумор може виступати як механізм соціальної критики, засіб подолання стресових ситуацій у політичному житті, інструмент комунікації між різними соціальними групами та навіть як форма політичної участі громадян, одночасно сприяючи формуванню колективної ідентичності.

Ці функції гумору можна простежити в політичному дискурсі, який є ключовим простором для артикуляції та обговорення суспільно-політичних питань. Політичний дискурс, будучи відображенням суспільно-політичного життя країни, несе в собі елементи її культури, загальні, національні специфічні та культурні цінності. Тут гумор може функціонувати як інструмент формування громадської думки та впливу на політичні процеси, а також як механізм, що може використовуватися для політичної маніпуляції через емоційне залучення аудиторії.

І. Штерн [165, С. 52] концептуалізує дискурс як «занурений у життя» текст, що вивчається разом з тими «формами життя», які формують його: інтерв'ю, репортажі, наукові теорії, конференції, бесіди, тощо.

У своїй монографії «Гумор в політиці і політика гумору» сучасні дослідниці гумору В. Тсаконна і Д. Поппа окреслюють роль та місце гумору в політичному дискурсі. Вони зазначають, що оскільки гумор за визначенням базується на невідповідності та служить для критики, політичний гумор можна визначити як комунікативний ресурс, що помічає, підкреслює та атакує невідповідності, що виникають у політичному дискурсі та діях.

Також гумор відіграє роль у формуванні історичних наративів та історичної пам'яті суспільства. Гумористичні інтерпретації політичних подій відображають поточну ситуацію та впливають на те, як ці події зберігаються в колективній свідомості. Через сміхову культуру суспільство переосмислює та фіксує ключові моменти своєї історії, створюючи альтернативні наративи, що часто є більш живучими, ніж офіційні версії подій.

Політичний гумор демонструє непослідовність і неадекватність політичних рішень і дій, а також некомпетентність, нерозсудливість і корумпованість політиків і політичних лідерів. Як зазначає В. Раскінс [326, С. 228], гумор зазвичай базується на тому, якою є політична реальність, і водночас вказує на те, що ця реальність не відповідає дійсності – політичні справи та політики не є такими, якими ми очікуємо їх побачити.

Критика, будучи однією з головних функцій політичного дискурсу, як правило, досягається в найсерйозніший спосіб – очікується, що політики атакуватимуть рішення своїх опонентів і делегітимізують їхню політику, щоб дискредитувати їх і просувати себе. З цією метою вони зазвичай використовують серйозні – здебільшого логічні та юридичні – аргументи, щоб переконати аудиторію у власній надійності та щирості. Однак у багатьох культурах і політичних системах політики нерідко вдаються до гумору, щоб критикувати та дискредитувати своїх супротивників. У таких випадках гумор дозволяє політикам дотримуватися норм ввічливості та уникати грубої поведінки. На думку С. Харріс [229, С. 458], це дозволяє парламентарям використовувати гумор у парламентських умовах, де інституційні обмеження накладаються на їхню (словесну чи іншу) поведінку.

У своїй статті «Гумор та лідерство» Дж. Холмс та М.Марра [239] зазначаються, що гумор є поширеним, позитивно оціненим і, зрештою, бажаним у більшості сучасних суспільств. Це також вважається характеристикою хороших лідерів, бо дає можливість лідерам ефективніше виконувати свою роль. У результаті політики намагаються підвищити свою популярність, додаючи гумористичних відтінків або жартівливих зауважень до свого дискурсу щоразу, коли за ними спостерігає ширша аудиторія – у політичних промовах, які транслюють ЗМІ, у політичних інтерв'ю тощо. Реалізуючи цю стратегію, вони намагаються створити позитивний образ себе та/або залучити потенційних виборців. Політики навіть беруть участь у сатиричних телевізійних шоу для підвищення своєї медійної присутності та просування своїх політичних поглядів і позицій.

На думку П. Стюарт [350, С. 217] гумор є ефективним інструментом, за допомогою якого політики можуть зробити себе більш «доступними» для громадськості, а своїх опонентів – менш привабливими, особливо на телебаченні. Іншими словами, кандидати не просто мимоволі стають об'єктами гумору ЗМІ, але й можуть говорити про себе та своїх опонентів за допомогою гумору під час передвиборчих кампаній.

Ряд дослідників, таких як Д. Нільсен [305, С. 44], Дж. Девіс, Т. Лав, Дж. Кілен [209, С. 3905], А. Біппус [192], П. Веллс та П. Бул [377], Дж. Баумгатер та Дж. Морріс [186], які досліджували ефекти гумору, що використовують політики під час своїх промов, дебатів, виступів у ЗМІ та сатиричних шоу тощо, виділили ряд його функцій:

1. Дефініція політичних концепцій та встановлення позиції. Гумор дозволяє політикам чітко окреслити свої погляди та ідеї у більш доступній формі.
2. Роззброєння критиків та зняття напруги. Жартівливий тон може допомогти згладити гострі кути в дискусіях та зменшити агресивність опонентів.
3. Артикуляція опозиції та сигналізація про політичну ідентифікацію. Через гумор політики можуть виразити свою незгоду з опонентами та підкреслити свою приналежність до певного політичного табору.
4. Фасилітація громадянської підтримки. Вдалий жарт може посилити симпатію виборців до політика та його ідей.
5. Зміна теми дискусії та підняття настрою. Гумор може бути ефективним інструментом для зміни уваги аудиторії на інші питання або для покращення загальної атмосфери політичного заходу.
6. Отримання реакції аудиторії. Сміх, оплески чи інші позитивні реакції публіки можуть слугувати видимим показником підтримки політика.
7. Підвищення доступності політичних повідомлень. Гумор робить складні політичні ідеї більш зрозумілими та прийнятними для широкої аудиторії.
8. Переконливість. Завдяки своїй здатності робити повідомлення більш доступними та привабливими, гумор може бути потужною стратегією для переконання виборців.

Крім того, дослідження продемонстрували, що гумор використовувався для нанесення шкоди публічному іміджу депутатів-конкурентів, атакуючи їх

без порушення парламентських регламентів у «пом'якшений» спосіб. Це свідчить про те, що поєднання політичних нападок із гумором чи сатиричними елементами потенційно може «зняти гостроту» нападів і пом'якшити будь-які потенційні негативні наслідки для нападника.

На думку Б. Велей та Р. Холовей [379, С. 301] наявність гумору робить політичний дискурс таким, що запам'ятовується, та привабливим для ЗМІ – журналісти часто обирають гумористичні уривки для відтворення у своїх новинних статтях, щоб звернути увагу своєї читацької аудиторії. Оскільки гумор не вважається визначальною, прототипною рисою політичного та медіа-дискурсу, Н. Феірклоф [220, С. 55] стверджує, що він сприяє «підвищенню конверсії» публічного дискурсу – зароджуючись у повсякденній взаємодії та розмовному дискурсі, гумор пропонує більш повсякденний погляд на політичні справи й дозволяє мовцям концептуалізувати політику в повсякденних термінах.

На думку Дж. Мореала [295, С. 59] виборці живуть ілюзією, що політики «розмовляють мовою простих людей» і є «одними з них». Тобто гумор використовується для посилення залученості аудиторії та участі в політиці, водночас він дозволяє політикам та/або ЗМІ просувати певні погляди та цінності та переконувати аудиторію в «розумності» політичних дій і рішень. Тобто, гумор може сприяти створенню «повсякденного» погляду на політичні проблеми, який є водночас привабливим і оманливим для аудиторії.

В контексті взаємодії між політикою, ЗМІ та гумором, В. Тскаона та Д. Поппа висувають свою гіпотезу. Вони стверджують, що гумор є переважно консервативною, а не визвольною чи конструктивною силою суспільства. Авторки зазначаються, що медіа є основною ареною політичної комунікації в сучасних суспільствах – політичні дискусії та протистояння відбуваються «в ефірі», «на папері», «в мережі», і це головний ресурс через який громадяни мають доступ до політичного дискурсу. З іншого боку, ЗМІ не мають на меті заохочувати політичні (чи інші) зміни – натомість їхня роль полягає у підтримці та зміцненні основних домінуючих цінностей суспільства. Вчені

стверджують, що гумор стає інструментом у руках ЗМІ, щоб одночасно «критикувати» політичні рішення та діячів та розважати аудиторію. Тому жартівлива політична критика частіше за все підтримує та переробляє поширені погляди на політику, а не просуває радикальні ідеї та зміни.

Хоча гумор сам по собі виглядає радикальною альтернативою серйозному дискурсу в тому сенсі, що він соціально відокремлений від «серйозного способу» спілкування й організований у термінах протилежних дискурсивним практикам, на практиці він переважно підтримує та підтверджує усталені моделі впорядкованої, серйозної поведінки та усталені стереотипи.

У дослідженні Шелтона Кесвелла [200, С. 39] про американські редакційні карикатури, опубліковані протягом понад двох століть війн, показується як цей вид гумору бере на себе роль «формування та відображення громадської думки». Карикатуристам дозволяється висловлювати свою особисту думку та позицію щодо поточних подій, водночас поважаючи цінності та традиції своєї аудиторії та, зрештою, навчаючи її тому, що є «правильним», «неправильним», «справедливим», «несправедливим» тощо. Іншими словами, у політичних карикатурах популярні ідеї, стереотипи та архетипи, що спираються на фундаментальні емоції, переконання та прагнення спільноти, творчо використовуються для політичної критики та пропаганди. Редакційні карикатури, як стверджує Шелтон Касвелл, пропонують цінне розуміння соціально-політичного контексту їх виробництва та поширення, демонструючи затверджений в суспільстві статус-кво.

Такі висновки підтверджуються декількома дослідженнями, проведеними Р. Моррісом [297] та Е. Ель Рафаї [219]: карикатури та політичні мультфільми й сатиричні телешоу зазвичай відображають популярну громадську думку, натуралізуючи та посилюючи значення вже існуючих стереотипів.

Тобто гумор відображає та формує громадську думку, часто підтримуючи усталені стереотипи та цінності, які є частиною політичної культури певного суспільства.

Українська дослідниця Н. Кондратенко [88, С. 112], аналізуючи роль гумору в українському політичному дискурсі, наводить тезу про те, що політичний дискурс охоплює дві форми вияву комічного: це гумор, скерований на політичну ситуацію загалом і на політиків зокрема, а також власне політичний гумор, продукований безпосередньо учасниками політичної взаємодії.

На думку Н. Кондратенко, можливість комічного закладена в специфічних характеристиках політичного дискурсу. Для пересічних учасників політичного дискурсу гумор слугує певною формою захисту й абстрагування від політичної реальності та її негативних наслідків, бо навіть політики жартують над своїми діями й сміються над політичною ситуацією в країні. Як приклад Н. Кондратенко наводить результати виборів 2019 року, в результаті яких чимало представників гумористичної сценічної діяльності було обрано до Верховної Ради, а Президентом України став один з найвідоміших акторів комедійного жанру країни.

Дослідниця пропонує власну концепцію параметрів політичного дискурсу, серед яких ритуалізованість, міфологізованість, театралізованість й агональність, що зумовлює актуалізацію ігрових аспектів у взаємодії її учасників. Ігрова сутність політики зумовлює залучення мас до процесу гри, зокрема під час виборів.

Аналізуючи ігрові аспекти політичного дискурсу, дослідниця розглядає гумор як вербальний індикатор перетину політичної та гумористичної сфер спілкування. Інша українська вчена О. Ненько [105, С. 76] наголошує на комунікативній природі гумористичного дискурсу, визначаючи його як специфічний тип тексту в ситуації жартівливого спілкування.

Вона пропонує термін – гумористичний дискурс політики. Цей концепт розглядається як особлива смислова реальність, що відображає когнітивні,

ціннісні та емоційні аспекти політичної свідомості. Він дозволяє сформуванню альтернативного бачення соціально-політичного простору, протиставляючи його домінуючим наративам політичного дискурсу.

Характерними рисами такого дискурсу О. Ненько вважає несподіване поєднання протилежних інтерпретацій політичних явищ та влади, а також гумористичне ставлення до них. При фокусуванні на об'єкті гумору, цей дискурс виявляє та підкреслює невідповідності у політичних процесах, створює логічні парадокси, залучає елементи з різних дискурсивних практик та формує комічні образи політичних діячів та інституцій.

З погляду суб'єкта, гумористичний підхід до інтерпретації подій виникає через психологічний процес, коли очікування не справджуються, що призводить до відстороненого та невимушеного сприйняття ситуації. Цей феномен базується на загальних принципах культури сміху та правилах гумористичної взаємодії в певних комунікативних ситуаціях.

За О. Ненько, головна мета політичного гумору – викрити розрив між офіційними інтерпретаціями і тим, що люди бачать насправді. Гумор прагне викрити розбіжності між реальним станом речей та нав'язаними інтерпретаціями, і тим самим провокує критичне мислення.

Гумор як частина політичного дискурсу, виступає не тільки як засіб розваги, а також як потужний інструмент політичної комунікації, який виконує ряд функцій. Гумор робить політичний дискурс більш доступним та привабливим для широкої аудиторії, сприяючи залученню громадян до політичних процесів та підвищуючи їхню зацікавленість у політичних питаннях. Водночас він служить ефективним засобом критики та атаки на політичних опонентів у «пом'якшеній» формі, дозволяючи політикам обходити формальні обмеження та правила політичної комунікації. Гумористичні елементи підвищують запам'ятовуваність політичних меседжів та привертають увагу ЗМІ, що сприяє їх поширенню та закріпленню в суспільній свідомості. Крім того, гумор створює ілюзію близькості політиків до «простих людей», що може бути використано як для зміцнення довіри, так

і для політичної маніпуляції громадською думкою. Політичний гумор часто відображає та формує громадську думку, нерідко підтримуючи усталені стереотипи та цінності, виступаючи консервативною силою в суспільстві, яка переважно підтримує статус-кво, а не просуває радикальні зміни. Це робить гумор цінним індикатором соціально-політичного контексту, який відображає актуальні проблеми та настрої суспільства.

Як припускають І. Феїрклоф і Н. Феїрклоф [221, С. 117], більшість досліджень політичного дискурсу наразі зосереджені на репрезентації політичної реальності, а саме на тому, як дискурс використовується для опису минулого чи поточного стану політичних подій або пропонують альтернативні концептуалізації політичної реальності, які мають бути досягнуті в майбутньому. Хоча такі репрезентації є передумовою будь-якого політичного рішення та дії, у відповідних дослідженнях, на думку вчених, нехтують аналізом політичного дискурсу як інструменту прийняття рішень і політичної дії. І. Феїрклоф і Н. Феїрклоф пропонують альтернативну теоретичну основу, намагаючись обґрунтувати необхідність переходу від аналізу репрезентативної функції та потенціалу політичного дискурсу до аналізу його практичного використання для досягнення реальних ефектів, тобто того, як дискурс використовується для виконання політичних дій, реалізації політичних рішень та політичних змін.

Якщо ми розглянемо цю концепцію з погляду політичного гумору, то можемо припустити, що як і аналіз політичного дискурсу, аналіз політичного гумору переважно зосереджується на тому, як гумор використовується для репрезентації політичної реальності та для її гумористичного пояснення. Це підтверджують у своєму дослідженні В. Тсакона та Д. Попа [359, С.190], зазначаючи, що вчені майже не розглядають гумор в цьому значенні, оскільки двозначність і несерйозний характер гумору не дозволяють йому стати частиною контексту, де переважає «серйозний» політичний дискурс, який спрямований на виконання конкретних дій (наприклад, у законах, конституціях, указах, положеннях, політичних угодах, пактах, угодах тощо).

Однак, дослідниці відмічають критичний і творчий потенціал політичного гумору. Вони висловлюють припущення, що одним із найважливіших мотивів політичного гумору є прагнення поставити під сумнів існуючий статус-кво і дозволити творчу концептуалізацію політичних справ. У цій якості, на думку І. Феїрклоф і Н. Феїрклоф, політичний гумор може стати частиною уявлень, а саме «дискурсивних (семіотичних) репрезентацій можливого, неактуального (або ще неактуального) світу», «здатних спрямовувати [політичні] дії», оскільки вони «дають людям підстави для дій».

На думку В. Тсакона та Д. Попа політичний гумор не позбавлений серйозних повідомлень і критики, тобто політики та громадяни могли б надавати більшого значення його повідомленням в пошуках нових ідей і творчих рішень розв'язання політичних проблем. Тобто ідеї, висловлені через гумор у різних жанрах, могли б стати приводом для роздумів і дискусій, спрямованих на розв'язання політичних проблем, а також на пошук альтернатив політичним акціям. У цьому контексті політичний гумор може підштовхнути або навіть змусити поглянути на речі під іншим кутом зору.

Питання взаємодії гумору та політичної участі залишається дискусійним серед дослідників, оскільки розуміння цієї взаємодії потребує осмислення гумору не тільки як культурного явища, а як специфічної форми політичної участі громадян, що передбачає аналіз еволюції самого концепту партисипації та його методологічних рамок.

Поняття політичної участі розширювалося поступово – від вузького розуміння (голосування та виборчі кампанії) до включення неконвенційних форм, таких як протести, страйки та акції громадянської непокори. Класичне визначення політичної участі, запропоноване С. Вербою [371, С. 234], трактує її як прямий або опосередкований вплив приватних громадян на формування уряду та його діяльність. Дж. Нагель [300, С. 200] зазначає, що політична участь охоплює різноманітні форми активності, через які звичайні громадяни, що є частиною певного політичного устрою, прагнуть вплинути на його функціонування та наслідки діяльності. На противагу ідеї активного залучення

в політичні процеси, Х. Макклоскі розглядає участь крізь призму суб'єктивного сприйняття. Згідно з цією концепцією, ключовим аспектом є внутрішнє відчуття причетності громадян до політичного життя. Х. Макклоскі [278, С. 380] зміщує фокус з конкретних дій на психологічний стан індивідів, які вважають себе учасниками політичних процесів.

Спочатку науковці виділяли чотири основні аспекти конвенційної участі: голосування на виборах, участь у виборчих кампаніях, ініційовані громадянами контакти з політиками для вирішення конкретних проблем та колективна діяльність на користь місцевої громади.

Однак уже з 1960-х років політична практика чітко демонструвала неспроможність цього підходу охопити весь репертуар громадянської активності. Масові протести другої половини ХХ століття змусили С. Барнза, М. Каазе та інших дослідників у межах масштабного дослідження «Political Action Project» [205, С. 241] розширити категорію політичної участі, включивши до неї так звану неконвенційну участь – страйки, протести, несанкціоновані мітинги, збір підписів під петиціями.

Окремим аспектом, який вплинув на трансформацію політичної участі стало розповсюдження цифрових медіа. По-перше, відбувається індивідуалізація політичної дії: якщо раніше участь у політиці здебільшого передбачала приєднання до колективних організацій, партій, то тепер громадянин може діяти самостійно через створення гумористичного контенту. По-друге, спостерігається диверсифікація форматів: поряд із традиційними формами з'являються нові практики – створення та поширення політичних мемів, ведення сатиричних блогів, цифровий активізм у соціальних мережах. Я. Теохаріс та Я. ван Дет на базі опитувань громадян Німеччини у 2015 році, запропонували типологію, що включає, зокрема, цифрову участь – написання політичних коментарів у соціальних мережах, поширення політичних постів та посилань тощо [357, С. 157].

Водночас, як зазначає А. Янченко [169, С. 98], надмірне розширення категорії політичної участі створює ризик концептуальної ерозії – коли

політична участь починає включати будь-які форми соціальної активності, вона перетворюється на «теорію усього», втрачаючи аналітичну цінність. Не будь-який жарт на політичну тему є формою політичної участі.

Розвиваючи підходи П. Конджа, Я. ван Дета, Я. Теорелла, А. Янченко пропонує виділити три критерії для визначення приналежності тієї чи іншої активності до політичної участі: по-перше, це мають бути вільні дії без примусу; по-друге, їх здійснюють приватні громадяни аматорськи, а не професіонали; по-третє, вони передбачають втручання у сферу політичного – спрямовані на вплив щодо політичних рішень або структури владних відносин.

Застосовуючи ці критерії до політичного гумору, можна виділити три рівні його функціонування в політичній культурі. Перший рівень – соціальна залученість: перегляд сатиричних шоу, читання гумористичних публікацій, обговорення анекдотів формують політичну компетентність, але ще не є активною участю. Другий рівень – громадська активність: колективні гумористичні практики, карнавальні традиції, народні свята з елементами політичної сатири можуть сприяти формуванню спільної ідентичності та соціальної солідарності. Третій рівень – власне політична участь: цілеспрямоване створення та поширення політичного гумору, що відповідає трьом зазначеним критеріям, може стати формою втручання у владні відносини.

Останнє стає можливе саме завдяки розповсюдженню цифрових медіа. Виникає явище, яке А. Янченко називає самомедіацією, коли громадяни діють у політико-медійній сфері самостійно, не покладаючись на традиційні ЗМІ як посередників. І політичний гумор у цифрову епоху стає квінтесенцією такої участі. Створення мемів, сатиричних колажів, пародійних відео не вимагає професійних навичок чи доступу до традиційних медіа, а горизонтальний характер поширення через соціальні мережі забезпечує потенційно широку аудиторію та здатність впливати на формування політичного порядку денного.

Однак ряд вчених мають сумніви щодо сили гумору в політичній участі. Дослідник сатиричних форматів Ніколас Холм у своїй статті «Межі сатири, або реїфікація культурної політики» [236, С. 81] стверджує, що гумор та сатира не призводять до реальних політичних дій. Автор аргументує, що хоча сатира обіцяє політичні зміни через культуру, вона насправді вирішує це протиріччя тільки на естетичному рівні, через комічне тлумачення політики, а не реальні дії. Він вказує на те, що попри зростання популярності сатири, політичний світ, здається, рухається в небажаному напрямку, з посиленням глобальних націоналістських тенденцій та різних форм упередженості, які сатира закріплює в суспільстві. Холм вважає, що популярність сатири насправді обмежує, а не розширює можливості культурної політики, створюючи ілюзію політичної дії через гумор, але не призводячи до реальних змін. Автор розглядає сатиру як форму реїфікації (тобто перетворення на окремий об'єкт) культурної політики, яка передчасно закриває можливості для більш глибокого розуміння зв'язку між культурою та політикою у повсякденному житті.

Місце гумору в політичній участі також трактують з точки зору теорії слактивізму. Євген Морозов [292], фахівець у галузі нових медіа, запровадив цей термін, поєднуючи англійські слова «slacker» (ледар) та «activism» (активізм). Це поняття описує специфічну форму онлайн-активності, яка, на думку дослідника, не має реального впливу на соціально-політичні проблеми. Натомість така діяльність створює у користувачів хибне відчуття участі в політичних процесах.

Слактивізм проявляється через прості та малозатратні дії в інтернет-середовищі, як-от приєднання до груп на Facebook чи підписання онлайн-петицій. Ці дії не вимагають значних зусиль, але дають учасникам відчуття залученості.

В українському науковому дискурсі цей термін часто перекладають як «активізм для лінивих» або «диванний активізм», що передає його сутність – мінімальні зусилля при ілюзії значущої участі.

Гумор, особливо його онлайн форми, часто використовуються як інструмент для привернення уваги до соціально-політичних проблем у цифровому просторі. Меми, сатиричні пости та жартівливі коментарі стають формою політичного висловлювання, доступною для широкого загалу. Але розрізненість тематик та мотивацій користувачів у цифровому просторі породжує інформаційний шум. На думку Х. Крістенсена [201], за відсутності консолідації подібних місцевих ініціатив у масштабні політично спрямовані рухи, це ускладнює виділення суспільно вагомих питань та їх перехід з віртуального світу в реальний. Це також пов'язано з розважальним характером більшості онлайн-активностей, слабким потенціалом до мобілізації, загальною апатією громадян щодо розв'язання соціально-політичних проблем, та наданням переваги іншим формам діяльності та сферам зацікавлень.

Прихильники теорії слактивізму стверджують, що політична активність в мережі зводиться до простого «клікання» по інтернет-посиланнях, а інтернет-користувачі зазвичай демонструють недостатній рівень політичної компетентності. Також існує побоювання, що надання переваги цифровим медіа з їхніми низькими транзакційними витратами може призвести до відмови від традиційних форм активізму, таких як демонстрації чи страйки, які часто пов'язані з реальними ризиками зіткнень з правоохоронцями, арештів або навіть тортур. [352, С. 23]

Проте безперечним залишається той факт, що політичний гумор створює власну нішу участі, яка характеризується мінімальними бар'єрами для входу, високою креативністю та здатністю обходити формальні обмеження. Від радянських анекдотів та сучасних мемів, гумор дозволяє артикулювати критичні позиції навіть за найменш сприятливих умов – за відсутності вільних медіа, під загрозою репресій, в умовах війни.

Український дослідник Інтернет-мемів Орест Семотюк [286] наводить таке формулювання як «гумористична форма участі в політичному житті». Під нею Семотюк розуміє нетрадиційну політичну участь через нові форми медіакультури (меми, політична сатира в інтернеті, відеошаржі тощо). Вони

виступають як механізм а) анонімної мережевої творчості, б) передачі та зберігання культурної інформації, ґрунтуючись на локусі (держава), об'єкті (державна сфера або проблеми громади) та контексті (обставинах або мотивації учасників цієї діяльності). Автор фокусується саме на мемах, як частині більш широкого явища політичного гумору, які стали популярними завдяки медіа та соціальним мережам, і може бути формою громадянської активності та механізмом соціальних змін.

Гумор як стратегію політичної участі розглядає в низці своїх робіт шведська дослідниця Майкен Юл Сьоренсен [243]. Вона виділяє три ключові функції гумору:

1. Сприяння охопленню та мобілізації: гумор допомагає привернути увагу людей, особливо молоді, до політичних рухів та ідей. Він робить активізм більш привабливим та енергійним. Як зазначає Сьоренсен, «якщо ви робите щось на добровільній основі, вам потрібно мотивувати людей. Якщо ви робите щось смішне, люди зазвичай посміхаються. Якщо люди посміхаються, вони почуваються дуже добре, і це ще один спосіб підвищити мотивацію людей».

2. Сприяння культурі опору: гумор допомагає створити відчуття солідарності та спільності серед активістів, а також подолати страх та апатію. Авторка наводить приклад руху «Отпор» в Сербії, де через гумор будували згуртовані стосунки всередині організації.

3. Перевертання гноблення з ніг на голову: це найпотужніша функція гумору, на думку Сьоренсен. Гумор може безпосередньо кинути виклик відносинам між гнобителем та пригнобленим. Він робить це трьома способами: провокує, висміює або глузує, що посилює конфлікт та тисне на гнобителя; парадоксально, хоча посилений тиск підвищує шанси на репресії, використання гумору зменшує страх всередині руху супротиву; гумор зменшує варіанти реакції гнобителя, які він може пізніше виправдати.

Як приклад авторка наводить акцію сербського «Отпору», коли активісти збирали гроші «на пенсію Мілошевичу», пропонуючи людям

вдарити по бочці з його портретом. Коли поліція конфіскувала бочку, «Отпор» заявив, що поліція «заарештувала бочку» і що акція була надзвичайно успішною.

Сьоренсен показує: гумор здатен підривати авторитарну владу без насильства, бо він змінює те, як люди сприймають ситуацію. Саме в авторитарних, репресивних режимах, де держава контролює та цензурує медіа та громадські простори, а також може мати доступ до приватних просторів, гумор виявляється одним зі взагалі можливих інструментів громадянської участі. В. Тсаконна і Д. Поппа наводять приклади зі східноєвропейських соціалістичних держав до 1989 року, де політичні жарти, які поширювалися серед громадян, часто критикували політиків або державних службовців, але передусім протестували проти політичної влади, примусу та монополії політичної влади. Такі жарти функціонували як форма пасивного опору та вихід для політичної образи в ситуаціях, де не можна було відкрито висловлювати альтернативні погляди на політику.

Водночас у Румунії та Польщі такі жарти поширювали чиновники під час повсякденних зустрічей, щоб виявити «ворогів народу», які насмілювалися сміятися над суспільно-політичною системою. Розповідь цих анекдотів вважалася забороненою, незаконною діяльністю.

Не менш цікаво відзначити, що в соціалістичній Східній Німеччині політичні жарти створював навіть сам режим. Колишній східнонімецький інформатор Штайна стверджує, що більшість політичних жартів у Німецькій Демократичній Республіці (НДР) були свідомо розроблені в партійних школах і установах, а потім представлені публіці під час соціальних зібрань, щоб контролювати народні настрої та ідеологічні норми. Ці жарти мали на меті дозволити людям випустити пару, а також придушити потенційне інакомислення.

У репресивних режимах політичний гумор має амбівалентну природу. З одного боку, він може зміцнити критичну політичну свідомість, необхідну для опору режиму. З іншого, він може виступати сурогатом конфлікту, сприяючи

ескапізму. Наприклад, Натаніель Хонг [240] у своєму дослідженні датських жартів про нацистську окупацію (1940–1945р.) стверджує, що політичні жарти не можна сприймати як потужну зброю проти гнобителів. Натомість приватні жарти того часу приносили емоційне задоволення, не маючи реальних (негативних чи позитивних) наслідків для системи. Тобто, на думку автора, гумор, який вироблявся та поширювався як засіб втечі від реальності, слугував заміною для прямих дій проти нацистів.

Тобто гумор, це інструмент без «власника»: він може підтримувати пригноблених, але може й допомагати владі виявляти незгодних. Порівняння використання та функцій політичного гумору в різних соціально-політичних умовах може бути показовим, оскільки відмінності між цими функціями в публічному просторі відкритих демократій і колишніх авторитарних режимів можуть вказувати на ступінь відкритості чи демократизації держави.

Це чітко прослідковується у діахронічному дослідженні Цезара М. Орнатовського [315, С. 233] про норми взаємодії в польському парламенті. Серед інших дискурсивних феноменів Орнатовський досліджує використання гумору та сміху серед польських парламентаріїв у посткомуністичну еру.

Автор зазначає, що під правлінням комуністів гумор і сміх були суворо заборонені в парламенті, але після 1989 року вони стали інструментами політичної дискусії. Протягом перших місяців «нового» парламенту гумор і сміх виникали з невідповідності між старою та новою політичною реальністю, що призвело до того, що парламентарі мали однакові гумористичні цілі та причини для сміху. Однак парламентарі з колишньої правлячої коаліції були виключені з цього гумору, створюючи основу для більш агресивних і конкурентних видів гумору. У міру посилення політичної фрагментації та нестабільності розвинувся інший тип гумору, який зосереджувався на невідповідності поточної політичної та економічної реальності та виконував явну розважальну функцію серед парламентарів.

До кінця 1990-х і особливо після 2001 року гумор у польському парламенті набув чіткої інклюзивної/виключної функції. Парламентарі

використовували гумор, щоб приєднатися до своїх політичних союзників і відкинути своїх політичних ворогів. Цю еволюцію парламентського гумору в Польщі Орнатовський вважає показником того, як (більш-менш демократичний) політичний контекст формує норми, що дозволяють вільно використовувати гумор.

Крістіна Морено-Алмейда та Паоло Гербаудо, досліджуючи роль мемів в культурі політичної участі, стверджують, що цифровий активізм у вигляді мемів є формою самовираження для людей, які живуть в умовах репресивних режимів, де відкриті антиістеблішментські дебати є неприйнятними в мейнстрімних медіа.

Їх дослідження виявило, що сатиричні меми, розміщені на марокканських сторінках у Facebook, які демонстративно визначалися як «просто для розваги» або «розвага», насправді призвели до підривних політичних розмов про монархію, що, на думку дослідників, заохочувало до політичної участі [291, С. 904].

В авторитарних політичних режимах завжди існує ймовірність того, що підривні політичні меми так чи інакше піддадуться цензурі, як, наприклад, мем про Вінні-Пуха, який висміював президента Китаю Сі Цзіньпіна і, як вважається, стояв за забороною екранізації книг про Вінні-Пуха студією Діснея, знятої Крістофером Робіном [380]. У статті, опублікованій в *Journal of Visual Culture*, технолог і письменник Ан Сяо Міна [287, С. 372] припускає, що політичні меми в Китаї мають прихований підривний характер, щоб уникнути перевірки з боку державних цензорів, які керуються людьми або машинами. Обережне вбудовування активістських повідомлень у прості образи, такі як милий кіт або лама, може замаскувати ці меми під тривіальний, аполітичний контент, який з меншою ймовірністю буде помічений і заблокований, стверджує вона.

«У сучасному світі меми – це насіння, з якого виростають соціальні рухи, – пише Сяо Міна у своїй книзі «Від мемів до рухів» [288, С. 92]. «Але для того,

щоб розквітнути, вони повинні знайти свій дім у родючому ґрунті умів і культур».

У деяких випадках протестувальники відтворюють культуру інтернет-мемів на вулиці, як, наприклад, у М'янмі [299] та під час Жіночого маршу у Вашингтоні [289] у 2017 році в США, намагаючись використати гумор і образи, які вони використовували в соціальних мережах, щоб донести свій погляд до людей.

Під час анексії Криму Росією у 2014 році меми використовувалися як антиурядовими, так і проурядовими активістами для поширення ідей, згідно з дослідженням Анастасії Денисової [210], старшого викладача журналістики Вестмінстерського університету та автора книги про інтернет-меми та суспільство. За її словами, вони стали потужною формою альтернативного дискурсу за межами «обмеженої російської медіа-екології».

Відомий дослідник мемів Л. Шифман у своїй книзі «Меми та культура діджиталізації» підкреслює, що меми використовуються як політичні інструменти всіма сторонами політичного дискурсу. «[Меми] порушують баланс сил і дозволяють звичайним людям висловити свій голос, висловити свою тривогу, – каже він. «З іншого боку... меми також можуть бути силою урядів, їх зараз використовують потужні корпорації, їх також використовують екстремісти всіх видів» [344, С. 76].

Але меми також можуть допомагати поширювати дезінформацію та теорії змови, що матимуть вплив у реальному світі, як це стало очевидним під час пандемії Covid-19 [319, С. 37]. Замість того щоб бути способом представлення складних теорій, меми описуються Р. Панчал та О. Джек як такі, що пропонують «невеликі» змови, які можна повторювати, адаптувати та широко розповсюджувати.

Хоча фактичний вплив політичного гумору на поведінку громадян невідомий, підривна природа політичного гумору не заперечується дослідниками. Оскільки частина політичного гумору створюється та/або поширюється засобами масової інформації, а в деяких випадках навіть самою

державою, він не обов'язково має сприяти радикальному мисленню та бунту. Натомість він, як правило, демонструє загальні погляди на те, як має вестися політика, і переробляє популярні політичні ідеали, демонструючи очікування громадян щодо політики та політиків.

Більше того, соціально-політичні умови, в яких створюється та інтерпретується політичний гумор, формують його функції. Якщо в демократичних режимах гумор може бути частиною обговорення політичних питань громадськістю та елементом передвиборчої гри [345, С. 471] [385, С. 363] [265, С. 91] [296], то в авторитарних досліджується як масовий інструмент опору, пропонуючи контрgegемоністські наративи офіційним і часто ідеологічним новинам [212, С. 231] [258, С. 57] [375, С. 52], а під час соціально-економічних криз, збройних конфліктів та війни, він може слугувати стратегією виживання та передачі стратегічних наративів.

В сучасних дослідженнях гумористична спадщина воєнного часу розглядається з різних точок зору. Перша і Друга світові війни стали віхами, які дали поштовх широким дослідженням гумору воєнного часу, оскільки гумор почали розглядати як «значний каталізатор соціальної мобілізації та творчого життя народів, що воюють». В. Холман та Д. Келлі [237, С. 247] у своїй праці «Вступ. Війна у двадцятому столітті: функціонування гумору в культурній репрезентації» аналізували, як гумор функціонує в різних формах культурного вираження воєнного часу – літературі, мистецтві, карикатурах, піснях тощо. Вони розглядали гумор як важливий соціальний механізм, який допомагає людям справлятися з труднощами та жахами війни.

Перші спроби зрозуміти роль гумору під час війни та соціальних криз як інструменту психологічного захисту та культурного осмислення військових конфліктів, з'явилися ще під час Другої світової війни. У своєму дослідженні «Гумор шибениці – соціологічне явище» А. Дж. Обрдлік [311, С. 715] аналізував гумор мешканців окупованої нацистами Чехословаччини та прийшов до висновку, що гумор працює як механізм подолання труднощів та психологічного захисту в умовах, коли люди стикаються з екстремальними

викликами або загрозами. Він ввів поняття «гумор шибениці» – це різновид чорного гумору, сміх і жарти на тему трагедії й власної смерті. А. Дж. Обрдлік називає його психологічною компенсацією, та вважає «..показником міцної моралі та духу опору пригноблених народів. Його занепад або зникнення свідчить або про байдужість, або про злам волі протистояти злу». Гумор шибениці часто виникає у відповідь на усвідомлення нашої власної смертності, і згідно з парадигмою захисних механізмів Фрейда, служить захистом від незручної чи лякаючої реальності смерті. Обрдлік розглядає, як цей тип гумору може служити формою ненасильницького опору, допомагаючи людям зберігати почуття гідності та контролю над ситуацією навіть у найскладніших обставинах. Автор також аналізує соціальні функції «гумору шибениці», включаючи його роль у зміцненні групової солідарності та створенні спільної ідентичності серед пригноблених.

Інші приклади використання гумору в часи екстремальних випробувань включають жарти військовополонених та в'язнів нацистських концтаборів. У ряді досліджень зазначається, що інтерновані особи вважали гумор ефективною стратегією подолання труднощів, захисним механізмом і засобом опору або повернення відчуття контролю над власним життям. [233] [241, С. 540] [316, С. 188] [281]

Однак складна природа гумору в екстремальних ситуаціях, демонструє його подвійну роль не тільки як механізму виживання, а й як потенційного інструменту насильства. Наприклад, У. Унгьор та В. Веркерке у статті «Смішно як у пеклі: функції гумору під час та після геноциду» [368, С. 80], базуючись на історичних прикладах, включаючи Голокост, геноцид вірмен та інші випадки масового насильства, демонструють, що гумор може служити як засіб психологічного захисту для жертв, допомагаючи їм зберегти почуття людяності та гідності в нелюдських умовах, так і інструмент дегуманізації зі сторони гнобителів. Автори наводять приклади, коли гнобителі порівнювали своїх жертв з тваринами або неживими істотами, щоб зменшити емпатію до них та представити акти насильства як щось буденне, дистанціюватися від

своїх дій та створити «нову нормальність», посилюючи солідарність серед злочинців.

Також ряд дослідників висловлює критичний погляд на роль гумору у військових конфліктах, зазначаючи, що його не слід розглядати як ефективну стратегію ведення війни чи опору. Вони стверджують, що такий гумор часто є спонтанною реакцією на стрес і небезпеку, а не свідомо розробленою стратегією. Розглядаючи історичні приклади використання гумору під час війн, вони роблять висновок, що його вплив на хід конфлікту чи моральний дух військ часто перебільшується, а також звертають увагу на потенційні негативні аспекти військового гумору, такі як дегуманізація ворога чи тривіалізація жахів війни. [207, С. 1274] [214, С. 54]

До інших негативних аспектів гумору під час військових конфліктів звертаються представники напряму тілесної геополітики. Кріс Майо [276] зазначає, що гумор створює унікальні простори «тимчасової безпеки». Завдяки своїй здатності викликати неузгодженість та порушувати звичні способи мислення, може створювати моменти, в яких учасники відчують себе достатньо безпечно, щоб досліджувати нові ідеї або критично переосмислювати усталені норми. Водночас Дж. Флурі у своїй статті «Що такого смішного в Афганістані?: Жартівлива геополітика та повсякденне використання гумору в просторах тривалої нестабільності» [222, С. 127] зазначає, що надмірний акцент на гуморі як механізмі подолання стресових ситуацій може ненавмисно нормалізувати насильство та нестабільність, що може призвести до того, що тривалі страждання людей сприйматимуться як щось звичайне або неминуче. Романтизація стійкості через гумор може відвернути увагу від глибинних структурних проблем, які спричиняють конфлікт та нестабільність, перешкоджаючи пошуку реальних довгострокових рішень. Романтизація гумору під час війни, на думку авторки, може призвести до ігнорування того, як гумор може використовуватися для посилення соціальних нерівностей та підкріплення існуючих стереотипів або як механізм копіngu, що насправді шкодить психологічному здоров'ю нації. Флурі

закликає до критичного аналізу того, як гумор функціонує в щоденному житті людей в умовах тривалої нестабільності, визнаючи його складну роль як механізму виживання, але також і потенційного інструменту для підтримки статус-кво чи маскуванню глибших проблем. Погоджуючись з дослідницею Л. Абу-Лугод [173, С. 53] зазначає, що існує ризик «романтизації опору», коли всі форми опору, включаючи гумор, розглядаються як ознаки неефективності систем влади та стійкості людського духу. Така романтизація може призвести до недооцінки реальної роботи влади та різноманітності методів опору.

Також в період військових дій гумор не рідко використовується як інструмент пропаганди. Патрік Мерцигер у своїй роботі «Гумор у нацистській Німеччині: опір і пропаганда? Народне бажання всеохоплюючого сміху» [283, С. 275] досліджує, як нацистський режим намагався контролювати та використовувати гумор для власних пропагандистських цілей, одночасно придушуючи форми гумору, які вважалися підіривними. Він зазначає, що «гумор у нацистській Німеччині функціонував як арена боротьби між офіційною пропагандою та народним опором. Режим прагнув контролювати сміх, перетворюючи його на інструмент політичної маніпуляції, в той час як народ шукав у гуморі простір для вираження прихованого невдоволення та збереження людяності в умовах тоталітарного контролю». Дослідження демонструють, що гумор стає важливим інструментом у формуванні суспільного сприйняття війни через призму популярної культури. Однак він також може виступати частиною пропагандистської машини, допомагаючи формувати громадську думку та мобілізувати населення для підтримки військових зусиль. [269, С. 59] [332, С. 18]

Дослідження ролі гумору під час війни та інших кризових ситуацій демонструє його складну та багатогранну природу. Гумор виступає як важливий механізм психологічного захисту, допомагаючи людям зберігати моральний дух, почуття гідності та контролю над ситуацією в екстремальних умовах. Він сприяє груповій солідарності, створенню спільної ідентичності серед пригноблених та може служити формою ненасильницького опору.

Однак він також може бути використаний як інструмент дегуманізації, пропаганди та політичної маніпуляції. Дослідники застерігають від надмірної романтизації гумору як стратегії опору, оскільки це може призвести до нормалізації насильства, відвернення уваги від структурних проблем та недооцінки реальних механізмів влади.

Гумор може створювати простори «тимчасової безпеки», але також може посилювати соціальні нерівності та стереотипи. В умовах тривалої нестабільності критичний аналіз функціонування гумору є необхідним для розуміння його ролі як механізму виживання та потенційного інструменту підтримки статус-кво.

Але не зважаючи на контраверсійність ролі гумору під час війни, він безсумнівно виступає носієм культурних кодів, спільного знання, навколо якого нації під час війни гуртуються за принципом «ми проти них».

Культурні коди є об'єктом дослідження багатьох зарубіжних та українських вчених – уявлення про них включене як у культурознавчі студії у соціології, так і у дотичні до соціології культури дослідження з боку філософії, політології, економічної науки, психології, антропології тощо. Це комбінації таких знаків і символів у широкому сенсі цих слів (тобто, взагалі знакових і символічних елементів культури), орієнтація на які спонукає до особливого соціально визначеного способу поведінки [63, С. 27].

Поняття культурного коду є достатньо суперечливим у науковому дискурсі. Наприклад із позиції семіотики, «культурний код» – культурна «павутина», яка певним чином впливає на суспільство: категоризує, структурує та оцінює його. Політико-публіцистичний погляд дозволяє розуміти культурний код як щось, що вплетене у систему соцієтальних цінностей суспільства. Водночас у науковому трактуванні, культурний код – система, або ж багатовекторна структура, яка здатна охоплювати різні сфери життя суспільства і, відповідно, може бути репрезентована у вигляді системи субкодів: «політичних», «економічних», «культурних», «сімейних», «міжгрупових», «міжособистісно-психологічних» чи «релігійних» [244].

Гумор, а саме його колективні форми у вигляді мемів, жартів та шаржів – виступають носіями культурних кодів, роблячи їх більш видимими та зрозумілими. Вони створюють потужні міфи, що підтримують національний дух та консолідують суспільство. Ці міфи мають терапевтичний ефект, бо дають вихід злості, страху, гніву та іншим негативним емоціям. Як зазначає професорка З. Озоліна [317, С. 122], завдяки принципу мінімізації спільних зусиль, тобто легкості сприйняття та передачі повідомлення, компенсаторна функція гумору підсилюється прямо пропорційно ступеню охоплення. Переповідання жарту, просте створення картинки, перегляд, лайк, перепост – мають високу швидкість розповсюдження.

Значення цих культурних кодів передається «символічною мовою», суть якої відома тільки конкретній групі людей, яка має спільні знання.

Спільне знання є найважливішим фактором, що уможливорює розпізнавання гумору (незалежно від того, погоджуємося ми з ним чи ні). Спільні знання (світогляд, вірування, практики, припущення та навички) можуть бути імпліцитними (ми не усвідомлюємо певну частину знань, яка визначає спосіб нашого міркування) або експліцитними (ми усвідомлюємо і можемо вербалізувати ці знання). Крім того, іноді спільні знання є відносно універсальними або культурно-незалежними (знання, необхідні для гумору, не пов'язані з якимось спільним соціальним чи культурним минулим). Однак частіше знання, необхідні для інтерпретації культурних кодів, носієм яких виступає гумор, залежать від культури (наприклад, спільне соціокультурне та/або політичне минуле) [317, С. 142].

Спільні знання мають безпосередній вплив на сприйняття гумору окремими людьми, але ще принциповіше – групами, до яких вони належать. Згідно з Г. Кларк [234], культурно-залежні спільні знання складаються з двох підгруп. По-перше, культурно-залежні спільні знання частково складаються з внутрішньої інформації (взаємно поширюваної членами спільноти – групи А); ці знання зазвичай включають спільну інформацію, пов'язану з національністю, релігією, політичними знаннями, культурою або

субкультурою, місцем проживання, освітою, віком і мовою, створюючи відчуття «ми». По-друге, культурно-залежні спільні знання також частково складаються із зовнішньої інформації (взаємні знання групи А - нас - про іншу групу Б - їх; ці знання є припущеннями групи А про внутрішню інформацію групи Б). Динаміка між «нами» (всередині групи) і «ними» (поза групою) безпосередньо впливає на сприйняття гумору: подія, яка зображує члена поза групи в значно більш негативному світлі, ніж члена групи, буде сприйматися як більш гумористична.

Тут сатира, меми, жарти та інші форми гумору стають ефективним засобом протидії ворожій пропаганді та формуванні нових культурних кодів. Наприклад, вдало підібрані ключі до коду «українського героїзму», закладені у наративних історіях про привида Києва, спалених окупантів, вкрадені танки чи непереможну Чорнобаївку, які з'явилися під час російського вторгнення до України, часто набували гумористичного забарвлення, що зробило їх більш доступними та легкими для сприйняття широкою аудиторією.

Наповнені спеціальними символами та значеннями, коди не тільки допомагають боротися, гуртуючи суспільство, а й дають вихід із соціокультурної травми. Д. Александер [177] зазначає, що «культурна травма має місце, коли члени певної спільноти відчувають, що їх змусили пережити якусь жахливу подію, яка залишає сліди, що не заживають, в їх груповій свідомості, назавжди відбивається в пам'яті і корінним, незворотним чином змінює їх майбутню ідентичність». Аналізуючи подолання травми, яка виникла в результаті терактів 11 вересня 2001 року в США, дослідник Білл Елліс [190], виявив, що жарти про теракти почали з'являтися в США вже наступного дня після них, а Гізелінда Куйперс [262], яка знайшла жарти на голландських сайтах днем пізніше. До 2005 року Куйперс зібрала близько 850 онлайн-жартів про 9/11, Усаму бін Ладена та війну в Афганістані. Помітною першою публічною спробою гумору на тему 9/11 була спроба Гілберта Готфріда, зроблена всього за кілька тижнів після атак. Під час комедійного виступу Х'ю Хефнера в клубі «Фріарс» натовп не дуже добре відреагував на

жарт Готфріда про 9/11. Один з глядачів клубу вигукнув «Занадто рано!», що є звичайною реакцією на жарти, які розповідають одразу після трагедії [197]. Але пізніше жарти про Усаму бін Ладена з'являлися не тільки на комедійних виступах стендап коміків [203], нічних телевізійних шоу, а й в серіях культових South Park, Family Guy та навіть в рекламі [191] [264, С. 36].

Будучи носієм культурних імпринтів, гумор визначає «кола солідарності», які за класичною теорією Крістіана Вельзеля [190], визначають, хто для нас свої – сім'я, знайомі, нація, релігійна конфесія, суспільство, соціальний стан (козаки, лицарі) тощо. У глобалізованому сучасному світі, де перемішані люди різних соціальних станів, етнічних походжень і релігійних вірувань, конвенційною (класичною уявною спільнотою) вважається нація. Нація за визначенням Роберта Кігана [256, С. 198], існує у нашій колективній свідомості, разом з такими колективними уявленнями, як гроші, право, культура, ринок, демократія, шлюб, майбутнє, тощо. Гумор допомагає створювати та підтримувати ці уявні спільноти, виступаючи потужним інструментом формування та зміцнення національної ідентичності.

Через спільні жарти, меми та сатиру люди відчують свою приналежність до більшої групи, навіть якщо вони ніколи не зустрічалися з більшістю її членів особисто. Це особливо важливо під час війни та інших кризових ситуацій, де гумор може слугувати засобом протидії ворожій пропаганді та консолідації суспільства.

На думку Клотер Рапайл [325], дослідника культури та ринкового експерта, у культурних кодах можливі різкі зміни, які виникають за умов соціокультурної травми. Культура, пише автор, може не змінюватися кілька поколінь, однак можливі і певні раптові зміни, які діють схоже до імпринтів.

Гумор, як частина культурного імпринту, який визначає політичну поведінку, культуру, дії та переконання народу може виступати каталізатором таких змін. Меми, відеожарти, гумористичні пости у соціальних мережах швидко поширюються і формують нові культурні коди, що в свою чергу може

впливати на політичні погляди та ставлення до подій швидше, ніж їх сформулюють традиційні ЗМІ.

Зв'язок між гумором та політичною культурою є складним та багатовимірним. Гумор виступає і як відображення існуючої політичної культури, і як інструмент її формування та зміни. Він може як зміцнювати демократичні цінності та сприяти політичній участі, так і підтримувати status quo. Теоретичне осмислення цього зв'язку дозволяє побачити його багатовимірність та складність. Гумор впливає на всі аспекти взаємодії між громадянами та політичною системою. Без розуміння цієї динаміки аналіз політичних процесів в сучасному цифровому середовищі залишатиметься неповним.

1.2. Функції та типологія політичного гумору в сучасних наукових дослідженнях

У сучасних дослідженнях гумор вважається міждисциплінарною галуззю, що включає такі дисципліни, як психологія, комунікація, політологія, когнітивна наука та інші. Хоча дослідження гумору з погляду цих кількох дисциплін неминуче певною мірою збігаються, існує суттєва різноманітність як теоретичних рамок, так і методологічних підходів до визначення досліджуваного явища.

Термін «гумор» асоціюється та відрізняється від інших термінів, таких як комічне, іронія, сатира, насмішка, пародія, презирство, сміх тощо. Як зазначає відомий дослідник гумору з університету Міссісіпі Джон С. Мейер [249], який з початку 1990-х років досліджує гумор в комунікаціях: «Гумор невловний як фраза чи стан розуму, його важко схопити або визначити. Тому його важко досліджувати».

У сучасному науковому дискурсі існує декілька напрямів визначення гумору. Такі дослідники, як Дж. Хадсон [242, С. 45] та М. Мулкей [298] вказують на те, що гумор є наративним та вербальним повідомленням, тоді ж

як Дж. Мейер припускає, що гумор містить невербальний елемент, обов'язковою частиною якого є сміх. Разом з М. Апте [314] він розглядає гумор як когнітивний досвід, який призводить до внутрішнього переосмислення соціокультурної реальності та викликає веселощі, проявом яких є сміх. Сміх є основним показником досвіду гумору, але й посмішка, усмішка, навіть раптовий видих, припускає Апте, можуть свідчити про такий досвід.

За визначенням Джорджа Вайланта [225, С. 287], гумор складається з трьох переживань – інтелектуального (дотепність), емоційного (веселощі) і психологічного (сміх або посмішка). Кожен із цих аспектів можна переживати окремо, проте лише разом вони становлять гумор.

Гумор і сміх тривалий час залишалися на периферії філософської рефлексії, отримуючи не більше кількох абзаців у творах мислителів, починаючи від Сократа, Аристотеля та Платона. Згодом гумор епізодично згадували Гоббс, Хатчесон, Кант, Шефтсбері та Шопенгауер, доки у 1900 році не з'явилася праця французького філософа та нобелівського лауреата Анрі Бергсона «Сміх: есе про сенс комедії» [189, С. 80], де він у трьох нарисах здійснив системний аналіз гумору та сміху.

У контексті цього дослідження термін «гумор» застосовується як загальна категорія, що охоплює всі пов'язані феномени, але в основі якого лежить сприйняття отримувача. Тобто гумор – це вербальна чи невербальна діяльність, яка викликає позитивну когнітивну чи емоційну реакцію адресатів, залежно від сприйняття адресата (Дж. Холмс [238, С. 159], Левенталя та Купчіка [263]).

Саме поєднання когнітивного, емоційного й тілесного (сміху) робить гумор потужним комунікативним механізмом, що й зумовлює дослідницький інтерес науковців. У спробах концептуалізації та категоризації гумору в його комунікативних проявах також з'явилися численні теорії, підходи та типології.

Щодо політологічних досліджень гумору, його найчастіше пояснюють через три найбільш репрезентовані теорії: теорія інконгруентності, теорія суперіорності та теорія розрядки.

Теорія невідповідності, або так звана теорія контрасту, виникла з розуміння гумору через невідповідність між реальністю та очікуванням і у 1994 році була розвинута Аттардо [183, С. 100] в теорію концептуальної невідповідності. Теорія переваги пояснює феномен гумору через перевагу, яку дає сміху, стосовно інших людей чи об'єктів, причому важливим є збереження форм глузування, висміювання та наявності сміху [267, С. 347]. Теорія розрядки представляє ідею, що гумор знімає психічну напругу і звільняє людей від обмежень, спричинених законами й правилами суспільства.

Всі три теорії тісно пов'язані з філософською концепцією моралі, від якої залежить оцінка гумористичного повідомлення. Описуючи умови для того, щоб люди сприймали щось смішним, МакГроу [279] та Уорен висувають теорію доброякісного порушення. Тобто гумористичне повідомлення має сприйматися як порушення, щось, що здається загрозливим, аморальним або неправильним лише до певної встановленої норми (культурної, соціальної, мовної тощо).

За визначенням теоретика гумору Джорджа Морреалла [293, С. 97], гумор виникає там, де є порушення норми, але порушення безпечне. Морреалл наголошує: якщо слухач відчуває реальну загрозу, сміху не буде.

Звідси соціальна функція гумору: він маркує відхилення від норми і тим самим нагадує, де ця норма проходить. Гумор часто використовується як засіб критики та соціального контролю, що базується на нормах і цінностях конкретної спільноти та проєктує їх, а також посилює соціальні зв'язки між членами групи та поза нею.

Розуміння особливостей, які сприяють створенню соціальних зв'язків між одними людьми та одночасно збільшенню розриву між іншими (функції включення/виключення, про які ми детальніше поговоримо пізніше), призвело

до зростання наукового інтересу до гумору серед політичних дослідників наприкінці ХХ століття.

Переважно гумор в політиці досліджується з практичного погляду його використання політиками в певному соціокультурному контексті за умовною формулою: «гумор влади, влада гумору». Наукові праці з цього питання можна розділити на кілька груп за об'єктно-суб'єктивним критерієм, де гумор є або інструментом, або чинником політики.

Більшість досліджень зосереджується на політичних лідерах і тому як вони застосовують гумор у своїх промовах, а також на механізмах використання гумору у політичній боротьбі та комунікації з виборцями. Традиційно, інтерес дослідників викликають телешоу та друковані ЗМІ, а також використання гумору у соціальних медіа.

Джон Морреалл у своїй статті «Гумор та політика» [294, С. 14] досліджує різноманітні способи використання гумору в політичному дискурсі та політичній діяльності. Автор аналізує, як політики можуть застосовувати жарти, сатиру та іронію для критики опонентів, зміцнення згуртованості своїх прихильників, доступнішого пояснення складних ідей та демонстрації харизми через самоіронію. Водночас розглядаються потенційні ризики політичного гумору, такі як створення образливих стереотипів чи поглиблення поділу у суспільстві. Морреалл вивчає різні форми політичного гумору, від карикатур до комедійних телешоу, і досліджує, як цей риторичний інструмент може впливати на громадську думку, формувати образи політиків та зміцнювати чи послаблювати їхні позиції.

У книзі «Політика – це жарт! Як телекоміки змінюють політичне життя» [266, С. 54] автори С. Лічтер, Дж. С. Баумгартнер і Дж. С. Морріс досліджують зростаючу роль телевізійних коміків як коментаторів та критиків політичного життя. Вони аналізують, як сатиричні телевізійні шоу, такі як «The Daily Show», «The Colbert Report» та інші, перетворилися на джерело новин і політичного аналізу для значної частини глядацької аудиторії, особливо серед молоді. Автори розглядають вплив цих шоу на формування

політичних поглядів та ставлення до політичних діячів, а також їхню здатність висвітлювати упередженість традиційних ЗМІ. Крім того, монографія розкриває контроверсійне питання про те, чи підриває зростаюча популярність політичної сатири довіру до демократичного процесу та серйозного політичного дискурсу.

Вплив гумору на ефективність політичних агітацій досліджують І. Верхульсдонк, А. Наї та А. Карп у своїй статті «Чи є політичні атаки приводом для сміху? Три експерименти з політичного гумору та ефективності негативної кампанії». Через серію з трьох експериментів вони вивчають, чи можуть жарти та сатира послабити негативний вплив нападок на конкретних кандидатів під час передвиборчої кампанії. Автори аналізують, як гумор може впливати на сприйняття негативної інформації виборцями, їхні враження від кандидатів та наміри голосувати. Вчені приходять до висновку, що гумор здатний нівелювати поляризаційний ефект жорсткої критики політичних опонентів і може зробити її більш прийнятною для аудиторії.

До схожих висновків приходять у своїй статті «Наскільки смішним має бути політик?» [275] Джейн Мейер. Авторка стверджує, що гумор може бути корисним для політиків у налагодженні контакту з виборцями, демонстрації людяності та створенні позитивного іміджу. Водночас вона розглядає питання потенційних ризиків надмірного чи невдалого жарту, як-от створення образу несерйозності чи непрофесіоналізму. Мейер демонструє приклади вдалого та невдалого використання гумору різними політичними лідерами та кандидатами, а також досліджує рівень очікувань виборців щодо гумористичних здібностей своїх представників у владі. Авторка наголошує на необхідності знайти баланс між гумором як інструментом політичної комунікації та занадто фривольним ставленням до серйозних питань.

Інша група досліджень детальніше вивчає взаємодію політики та гумору, експлікуючи механізми використання гумору в процесах прийняття рішень або під час виборів. Дослідники аналізують реальні політичні кейси, демонструючи, що гумор може підвищувати популярність політиків через

експонування їхніх персональних якостей, проте жарти, вміщені в негативний контекст або на делікатні теми приватного життя, можуть суттєво пошкодити політичній кар'єрі.

Грег Бентон у праці «Витоки політичного жарту» [188, С. 13] досліджує генезис та історичну еволюцію політичного гумору. Автор прагне простежити, як гумор інструменталізувався для обговорення та критики влади ще з античних часів. Бентон аналізує зразки політичної сатири та жартів з різних епох і культур – від давньогрецьких комедій до творчості середньовічних блазнів при монарших дворах. Він демонструє, як політичний гумор міг ставати інструментом артикуляції незадоволення владою та способом обходу цензури. Також у статті досліджується кореляція між розвитком політичного гумору та експансією свободи слова, де гумор грає вагомую роль у формуванні громадської думки.

Широкий спектр функцій, які може виконувати гумор у політичній сфері, від прагматичних цілей до впливу на громадську думку, досліджує у своїй статті «Політичне використання гумору» [374, С. 35] Джин Вебб. Авторка аналізує, як політики застосовують жарти, сатиру та іронію з метою критики опонентів, висміювання їхніх дії чи позиції, зниження рівня напруги в суспільстві чи пом'якшення сприйняття неприємних тем. Вебб демонструє, що гумор може використовуватися для зміцнення єдності груп прихильників, створення відчуття спільноти та формування позитивного іміджу політичного лідера. Крім того, у статті вивчається питання потенційних ризиків невдалого застосування політичного гумору, таких як образа певних груп населення чи посилення поляризації.

Емпіричні дані щодо багатогранного впливу політичного гумору на суспільство наводить Джош Комптон [204, С. 39]. Автор аналізує, яким чином сатира, жарти та комічні репрезентації політичних діячів і подій можуть впливати на сприйняття аудиторії, формування її поглядів та ставлення до влади. Комптон виділяє потенційні позитивні ефекти, такі як підвищення зацікавленості політикою, кращий доступ до складної інформації та критичне

мислення. Водночас він попереджає про негативні наслідки для суспільства, як от зневажливе ставлення до політичного процесу, поляризація суспільства та підрив довіри до інституцій. Робота Комптона показує роль політичного гумору в залученості молодих виборців, його позитивний вплив на рівень участі молоді у виборах та можливі зміни в ставленні до кандидатів.

Функції та наслідки використання гумору як інструменту політичного дискурсу досліджуються в роботі «Гумор, медіа та публічний дискурс: приклад гумору та політики» [255, С. 2] Орітом Каям, Араном Совером та Йоавою Галілі. Автори аналізують, як політичні діячі, журналісти та громадськість застосовують гумор, жарти та сатиру для коментування актуальних подій, критики опонентів та висловлення своїх позицій. Вони розглядають вплив гумору на формування громадської думки, зазначаючи його здатність привертати увагу до певних питань та потенційно змінювати ставлення аудиторії. До схожих висновків приходять у своїй роботі Кендра Гарріс [228], досліджуючи роль нових медіа, зокрема соціальних мереж, у поширенні політичного гумору та створенні нових форматів його вираження.

Значне місце серед політологічних досліджень займає гумор як інструмент політичних акцій, протестів і різних форм політичної активності та громадсько-політичного активізму, ненасильницького опору та виживання в критичні періоди, які можна характеризувати як «соціальна травма» за П. Штомпкою. [354, С. 21] У таких дослідженнях характеризуються компенсаторні функції гумору: зняття стресу, мобілізація, соціалізація, перевага над ворогом, а також використання гумору як інструменту контрпропаганди.

В умовах гібридних та інформаційних війн, гумор може слугувати інструментом психологічного опору, контрпропаганди та пропаганди загалом, а також як інструмент ненасильницького опору, одночасно делегітимізуючи ворожі наративи через їх висміювання та пародіювання. Цим аспектам присвячені низька праць Майкен Юл Сьоренсен. Авторка була піонером у дослідженні гумору як методу ненасильницького опору гнобленню,

написавши статтю «Гумор як серйозна стратегія ненасильницького опору гнобленню» (2008), яку вона розвинула у своїй докторській дисертації «Гумористичні політичні трюки: Ненасильницькі публічні виклики владі» (2015). У дисертації [348] авторка розглядає гумористичні політичних акцій та їхню роль в опорі владі. Авторка демонструє, що гумор, сатира та елементи карнавальності можуть бути використані активістами та громадськими рухами для привернення уваги до певних питань, критики владних інституцій та політичних рішень. Сьоренсен розглядає різноманітні приклади таких акцій, від символічних перформансів до витончених пранків, і досліджує їхній потенціал у підриванні авторитету та легітимності владних структур. Крім того, вона зазначає ризики та виклики застосування гумористичних акцій протесту, а також аналізує їхню ефективність порівняно з іншими формами громадянської непокори.

У статті «Гумор як серйозна стратегія ненасильницького опору гнобленню» [243] Сьоренсен демонструє як гумор може бути використаний як один з аспектів стратегії ненасильницького опору пригнобленню та диктатурі. Вона поєднує соціологічні та філософські теорії про дуальність і невідповідність гумору з теоріями ненасильницького опору гнобленню, щоб вивести власну теорію функцій гумору в ненасильницькому спротиві. Як ілюстрацію динаміки гумору як форми спротиву, авторка наводить приклад сербського руху «Отпор», який використовував гумористичні акції як частину своєї стратегії з усунення від влади Слободана Мілошевича.

Феномен політичного гумору як акту символічного протесту і колективного самовираження, особливо у його вуличних та перформативних формах, пояснюється через призму гротескного реалізму та карнавальної культури, розробленої Михайлом Бахтіним.

Карнавал, за Бахтіним, являє собою «друге життя» народу, особливий ігровий простір, який існує на межі мистецтва і самого життя, де дія всієї офіційної системи, її заборон та ієрархічних бар'єрів тимчасово призупиняється. Це створює утопічну сферу свободи та розкриває «веселу

відносність панівних правд і влад». Карнавал не є виставою, яку спостерігають, а дійством, в якому всі є учасниками.

Ключові механізми карнавалу дозволяють інтерпретувати гумористичні практики як форму політичного опору та участі. До таких механізмів належать логіка «навиворіт», символічне «зниження» та колективна тілесність, які у поєднанні створюють альтернативний публічний простір протесту.

1. Логіка «навиворіт» (*à l'envers*). Карнавальна культура будується на логіці «навиворіт», постійних переміщеннях верху і низу. Це проявляється у блазнівських увінчаннях та розвінчаннях, де вищі особи (королі, папи, можновладці) обираються як ефемерні фігури для глузування. У політичному гуморі це дозволяє критикувати та делегітимізувати політичних лідерів та їхні рішення, «розвінчуючи» офіційну пропаганду та міфи.

2. Символічне «зниження». Карнавальна пародія використовує «матеріально-тілесний низ» (їжа, пиття, тілесні функції) для «зниження» високих, офіційних, завершених ідей та фігур. Це зниження, однак, є амбівалентним: воно одночасно заперечує і відроджує та оновлює. За Бахтіном, усі гротескні образи, які розвінчують і роблять смішним старий світ (стару владу, стару правду), одночасно «народжують нове». У контексті політичного гумору це означає критику існуючого порядку та символічне створення альтернативного політичного простору.

3. Подолання страху. Карнавальний сміх є перемогою над страхом, оскільки він «прояснював свідомість людини і розкривав для неї світ по-новому». Усі загрозливі образи перетворюються на «веселе страховище» [185, С. 343].

Остання функція ідеально корелює з функцією гумору як психологічного механізму захисту в умовах війни, коли сміх над агресором і власними страхами стає способом емоційного виживання та збереження психічного здоров'я нації.

Роль гумору та сміху в умовах війни та збройних конфліктів розглядає у своїй роботі «Гумор та сміх в часи війни» Пол Вонг [382]. Автор зазначає

різноманітні функції, які може виконувати гумор для військових і цивільного населення під час воєнних дій, серед яких використання жартів і сатири як способу психологічної розрядки, подолання травматичного досвіду, зміцнення бойового духу військових і опору ворожій пропаганді. Вонг наводить приклади Війни за Незалежність США, коли гумор використовувався як інструмент критики військового керівництва, висвітлення абсурдності війни та каналізації громадського невдоволення конфліктом. Автор досліджує роль гумору в боротьбі з цензурою та обходу заборон на відверту критику під час війни, що досягається завдяки компенсаторним функціям гумору.

У роботі «Що такого смішного в Афганістані?: жартівлива геополітика та повсякденне використання гумору в просторах тривалої нестабільності» авторка Дженніфер Л. Флурі досліджує повсякденне використання гумору в контексті тривалої війни в Афганістані. Вона аналізує, як афганці використовують жартівливий гумор як спосіб впоратися зі складними обставинами війни, бідності та невизначеності, з якими вони стикаються щодня. Стаття розглядає різноманітні приклади афганського гумору, зокрема анекдоти, сатиричні вистави та карикатури, та те, як вони представляють і критикують геополітичні сили, зокрема міжнародну коаліцію. Флурі стверджує, що гумор є формою «жартівливої геополітики», яка дозволяє афганцям протистояти панівним нарративам та відкрито висловлювати свої критичні думки в умовах вакууму влади.

Також варто зазначити, що в останні десятиліття гумор став предметом інтересу політичної географії, де вчені досліджують його зв'язок з різними просторовими та культурними чинниками. Політичні географи відмічають, що гумор формується і набуває свого значення в різних соціокультурних ситуаціях, багато в чому є просторово вбудованим інститутом. Серед географів, які досліджували геополітику гумору, окремо можна відзначити Юхи Ріданпяя, який багато пише про гумор у географії – від геогуманітарних наук до геополітики. У своїх роботах «Географічні дослідження гумору», «Геополітика гумору: Криза з карикатурою на Мухаммеда та епізод з коміксом

«Калтіо» у Фінляндії», «ЗМІ та іронія політично серйозних ситуацій: Наслідки карикатур на Мухаммеда у Фінляндії» [328, С. 736] автор наводить аргументи на користь того, що географічне розташування, місцевість та ландшафти можуть впливати на формування специфічних видів гумору, а також визначати, які жарти та сатиричні образи будуть зрозумілими та доречними в тій чи іншій місцевості. Дослідник аналізує, як гумор може використовуватися для конструювання, підтримки чи спростування певних географічних уявлень та стереотипів. Він наводить приклади жартів та анекдотів, що стосуються характеристик різних регіонів, країн або місцевостей, і досліджує, яким чином такий гумор може впливати на сприйняття цих місць широкою громадськістю. Ріданпяя також розглядає питання географічної репрезентації в гуморі, зокрема, як певні місця зображуються в карикатурах, коміксах чи комедійних шоу.

Стаття «Тут не до сміху: Критична геополітика, гумор і несміх» [214, С. 57] авторів К. Доддса та П. Кірбі, опублікована в журналі «Геополітика» у 2013 році, вивчає роль гумору та відсутності сміху в критичній геополітиці. Автори аналізують, як гумор та сміх використовуються в популярних та академічних текстах для висміювання, делегітимізації або маргіналізації певних ідей, груп чи індивідів у контексті геополітичних дискурсів. Вони також демонструють, що відсутність сміху може бути політичним актом опору або критики, коли очікується, що індивід буде сміятися, і як це пов'язано з владними відносинами та геополітичними репрезентаціями.

У роботі «Чуттєві солідарності: Емоції, політика та перформанс у Таємній Повстанській Армії Клоунів» [334, С. 437] автора П. Раутледжа, досліджується роль емоцій, географії місця та перформансу у діяльності Таємної Повстанської Армії Клоунів (CRAC - Clandestine Insurgent Rebel Clown Army). CRAC – це анархістський активістський рух, який використовує гумористичний образ клоуна для протесту та привернення уваги до соціальних та політичних питань. У статті показано, як CRAC створює «чуттєву

солідарність» через емоційно заряджені вуличні вистави, карнавальні дійства та гумористичні перформанси з метою критики існуючих владних структур та просування альтернативних форм політичного активізму.

З погляду державної безпеки та використання гумору в якості інструменту стратегічної комунікації слід окремо відзначити звіт для Центру стратегічних комунікацій НАТО, підготовлений групою вчених на чолі з З. Озоліна та І. Аустерс [317, С. 25] «StratCom сміється. У пошуках аналітичної основи» (2017).

Дослідження Зіни Озоліної та Івара Аустерса, опубліковане Центром передового досвіду стратегічних комунікацій НАТО у Ризі у 2017 році, є ґрунтовним аналізом використання гумору в стратегічних комунікаціях. В дослідженні надається огляд теоретичних підходів до вивчення гумору в різних дисциплінах – психології, соціології, лінгвістиці, філософії тощо. Автори визначають основні функції гумору, такі як соціальна згуртованість, критика, подолання конфліктів та зняття напруги. Вони також розглядають різні типи гумору – сатиру, іронію, пародію та ін., аналізуючи їх ефективність у різних контекстах стратегічних комунікацій.

Дослідження присвячене використанню гумору в інформаційних операціях та пропаганді. Автори вивчають, як держави та недержавні актори застосовували гумор для дискредитації опонентів, формування громадської думки та просування власних наративів. Вони розглядають роль гумору в боротьбі з дезінформацією та фейковими новинами, а також його використанню під час гібридних конфліктів та інформаційних війн. В рамках цього дослідження цікавим видається кейс, який наводить Максим Кияк, щодо використання гумору для заохочення солідарності, очорнення і зняття напруги в українських ЗМІ під час російської агресії (2014-2016 рр.), де автор визначає гумор, як механізм, завдяки якому горизонтально сформоване українське громадянське суспільство після Євромайдану почало боротьбу з вертикально побудованою пропагандистською машиною Росії.

Звіт також пропонує аналітичну модель для оцінювання ефективності використання гумору в стратегічних комунікаціях. Ця модель інтегрує різні чинники, як-от культурний контекст, цільову аудиторію, канали дисемінації та потенційні ризики. Автори надають рекомендації щодо етичного та відповідального використання гумору в стратегічних комунікаціях, застерігаючи від можливих негативних наслідків.

У всіх цих групах представлені кейс-дослідження, присвячені специфіці гумору в житті суспільства та його місцю в політичній культурі різних країн. Найбільше дослідники звертаються до кейсів США завдяки тривалій традиції використання сатири та політичного гумору в американській культурі, доступності емпіричних даних (опитування громадської думки, аналізи електоральної поведінки) та конституційним гарантіям свободи слова, що дозволяє комікам і ЗМІ відкрито висміювати владу. Це роботи Д. Морана «Почуття гумору Джорджа Вашингтона», [290, С. 64] Джеральда К. Гарднера «Комедійні кампанії: Політичний гумор від Клінтона до Кеннеді» [198, С. 56], Джеффри П. Джонса «Розважальна політика» [250], Пола Льюїс «Розкол. Американський гумор у часи конфлікту» [264, С. 102] та інші.

Також зустрічаються сучасні роботи присвячені дослідженням гумору різних країн, як то І. Ньювенхейс «Стежка бунтарства: голландський політичний гумор 1780-х років» [304], Дж. Брассет і А. Саттон «Сатира в Британії, сучасна політика» [196, С. 245], Хеллі Б. «Гумор і цинізм у Німецькій Демократичній Республіці» [231], С. Тобін «Гумор і держава на Близькому Сході» [358, С. 62]. Вчені з університету Тарту, А. Крікманн, Л. Лайнесте та П. Вулаїд аналізують сучасний естонський гумор в роботі «Дозволений сміх. Соціалістичний, постсоціалістичний та ніколи несоціалістичний гумор» [259, С. 237] та його протестну роль, а Анастасія Астапова у монографії «Гумор і чутки в пострадянській авторитарній державі» [181, С. 167], спираючись на етнографічні польові дослідження, описує роль гумору у протистоянні репресивному режимі Білорусі.

У спробі виявити та підсумувати політичні функції гумору в різних соціально-політичних контекстах, сучасні дослідниці гумору Віллі Тсакона з Афінського університету та Діана Є. Поппа з університету Вермонту публікують монографію «Гумор в політиці та політика гумору» [361], де досліджують сучасні практики та жанри політичного гумору в Естонії, Німеччині, Греції, Італії, Польщі та Румунії. На основі практичних досліджень використання гумору в європейських державах з різною соціально-політичною історією та традиціями, вчені демонструють деякі подібності та відмінності у створенні гумору, залежно від соціальних і політичних особливостей кожної держави чи культури.

Досліджуючи грецький контекст, вчені аналізують, як гумор застосовується політиками, ЗМІ та громадянським суспільством для критики влади, коментування гострих суспільних питань та формування громадської думки. Вони виявляють, що в Греції гумор часто використовується як інструмент опору та протесту проти непопулярних політичних рішень, а також для висміювання корупції та зловживань з боку можновладців. Водночас авторки відзначають ризик того, що надмірне застосування сатири та глузування може призвести до цинізму та зневіри у демократичні інститути.

У румунському контексті дослідниці розглядають роль гумору в період після падіння комуністичного режиму. Вони показують, як сатира та жарти були залучені для делегітимізації старої системи, критики посткомуністичної еліти та висвітлення проблем перехідного періоду. Поппа та Тсакона доходять висновку, що в Румунії політичний гумор став інструментом громадянського активізму та формування нової політичної культури. Однак вони також застерігають від потенційних ризиків використання гумору для створення образливих стереотипів чи посилення соціальних розколів.

Узагальнюючи наукову рефлексію щодо місця та ролі гумору в сучасній політиці, можна констатувати консенсус серед дослідників стосовно того, що гумор є вагомим інструментом політичної комунікації та взаємодії між владою і суспільством. З одного боку, він використовується як спосіб осмислення

політичної влади, в якому рефлектуються актуальні з перспективи суспільства політичні процеси, події та персоналії. З іншого боку, гумор досліджується як елемент іміджу та комунікації політиків, певна політична технологія, яку дослідники вивчають на основі практичних кейсів.

Спільним для всіх наведених праць є визнання вагової ролі гумору в політичному житті та його спроможності впливати на громадську думку, хоча дослідники можуть по різному оцінювати конкретні прояви та наслідки його використання. Більшість досліджень сходяться на тому, що політичний гумор не є нормативно «позитивним» або «негативним» явищем, а проявляє свою амбівалентність залежно від контексту та адресата.

Інтерпретація функцій гумору істотно варіюється залежно від дисциплінарної перспективи та дослідницьких завдань. Наприклад, психолог, професор Тель-авівського університету Авнер Зів [386, С. 218], редактор і один з авторів книги «Національні стилі гумору», виокремлює функції гумору, серед яких ключовими є соціальна критика, зняття психологічної напруги та консолідація групи, що дозволяє розглядати гумор як інструмент соціальної взаємодії.

Класифікація відомого канадського дослідника психології гумору Р. Мартіна [271, С. 100] дозволяє перейти від загальних уявлень про гумор до аналізу його конкретних соціально-психологічних ефектів, зокрема в політичній комунікації. Він розподіляє психологічні функції гумору на три категорії: 1) когнітивні та соціальні вигоди позитивної емоції радості; 2) використання гумору для соціальної комунікації та впливу; 3) зняття напруги і подолання неприємних емоцій/відчуттів.

У політологічних дослідженнях гумор найчастіше аналізується через його ідентифікаційні, мобілізаційні та комунікативні функції, що безпосередньо пов'язані з динамікою політичної культури.

Перша функція - ідентифікація (включення) та самоідентифікація. Як зазначає відомий дослідник гумору С. Р. Грунер [227, С. 229] гумор допомагає особистості сформувати контури власного «Я» шляхом зіставлення своєї

особистості з існуючими у суспільстві ролями та суб'єктами в легкій когнітивній формі. Наприклад, представники певних професій часто мають специфічний гумор, зрозумілий лише членам цієї спільноти.

Це, на думку К. Лоренз [268, С. 194] створює почуття спільності в групі, допомагаючи людям ідентифікувати себе з певною спільнотою через поділ спільних жартів та історій. Жарти часто базуються на місцевих особливостях, діалектах та стереотипах, що створює відчуття ідентичності та приналежності до певного регіону або міста.

Чи сприймемо ми щось гумористичним, залежить від контексту жарту, а також від нашого власного досвіду. Ці дві змінні – досвід і контекст – об'єднані нашою ідентичністю.

На думку З. Озоліної, позитивна соціальна ідентичність – це те, чого ми можемо досягти, якщо правильно жартувати. Для цього є кілька передумов – сприймаючи жарт, потрібно ідентифікувати себе з персонажем, присутнім у жарті, історії чи фільмі. Трохи спрощуючи, ми можемо розділити персонажів на переможців і переможених. Ми будемо сприймати подію як більш жартівливу, коли зможемо більше ідентифікувати себе з переможцем.

Тут працює теорія соціальної ідентичності Г. Таджфела [355, С. 18]: людина прагне позитивної самооцінки, і частину її отримує від належності до групи. Тому приниження «чужих» автоматично підвищує статус «своїх». Згідно з цією теорією, гумор може служити посередником між ідентичністю та позитивною самооцінкою.

Сміх, який «одночасно породжує сильне почуття товариства між учасниками та спільну агресивність проти сторонніх» на думку Дж. Мейер [249] відкриває парадокс подвійних функцій гумору і приводить нас до другої, найбільш поширеної функції. Це функція диференціації (виключення).

Гумор дозволяє протиставити себе, свої погляди чи свою соціальну ідентичність іншій групі.

Політики можуть використовувати гумор, щоб відрізнити себе від інших кандидатів, вийти за межі безпосередньої ситуації та об'єктивізувати її, підсиливши свої коментарі емоціями, які дає гумор.

На думку С. Шульц [339, С. 112], комічне висміювання також може підтримувати ідентифікацію та політичну єдність серед членів однієї групи, підкреслюючи розбіжності та відмінності, які вони мають з іншими. Шульц наводить приклад президентської кампанії 1996 року, де кандидат від республіканців Роберт Доул використовував диференційований гумор, говорячи про свого опонента:

«Оскільки уряд не може керувати народом, народ повинен керувати урядом. Це не світогляд мого опонента, і він мій опонент, а не ворог. Хоча він намагався бути добрим республіканцем, між двома великими партіями є певні відмінності, які будуть обговорюватися і повинні обговорюватися протягом наступних 82 днів».

Вказуючи в гумористичній формі на те, що його опонент намагається діяти як республіканець, але насправді ним не є, Доул диференціював свого опонента (і його прихильників) від своїх власних прихильників. Звичайно, така диференціація може також слугувати ідентифікацією для тих, хто погоджується з Доулом у цьому питанні, спричиняючи ідентифікацію через диференціацію, що й є парадоксом подвійних функцій гумору, про який каже Дж. Мейер.

Третя функція – це функція культурної взаємодії та накопичення соціальної інформації. Розповідати анекдоти означає спілкуватися в одному культурному середовищі. Культурна взаємодія служить спільним ґрунтом і згодом перетворюється на нові кола культурного обміну між акторами.

Навіть якщо мовці не завжди це усвідомлюють, у більшості (якщо не в усіх) гумористичних текстах присутня певна інтертекстуальна референція. Тобто інтерпретуючи гумористичний текст, реципієнти звертаються до певного сценарію, а саме до певного попереднього культурного досвіду і знань про світ, щоб зрозуміти зміст гумористичного матеріалу. Коли в тексті

з'являється інформація, яка суперечить викликаному сценарію, з'являється другий, несподіваний сценарій інтерпретації, що також може спричинити гумористичний ефект.

Цей ефект створюється в результаті появи двох перехресних і протилежних сценаріїв інтерпретації одного тексту. Іншими словами, опозиція чи невідповідність сценаріїв не може бути встановлена без звернення до попереднього досвіду, який демонструє, чи є цей сценарій очікуваними та соціально прийнятним в певному культурному контексті. На думку С. Аттардо [182, С. 176] «інтертекстуальність лежить в основі гумору», оскільки вона допомагає визначити, що є несумісним або інконгруентним у певному соціокультурному середовищі.

Н.Р. Норрік [307] стверджує, що жарти, включаючи інтертекстуальні алюзії, можуть виявитися маркерами спільного знання, яке не має на меті збентежити реципієнтів, а має вивести на поверхню спільні інтереси та посилити залученість і зближення співрозмовників.

Тут також можемо спостерігати парадокс подвійних функцій гумору, оскільки реципієнти, які не мають необхідних лінгвокультурних навичок для розуміння гумору, заснованого на інтертекстуальних алюзіях, можуть не розпізнати жарт.

Дж. Куперс [260, С. 141] зазначає, що інтертекстуальність у гумористичних текстах може покладатися на культурні чи інші знання, які можуть бути «нерівномірно розподілені» серед співрозмовників, що створює символічні кордони між тими, хто «знає» і тими, хто ні, а саме між тими, хто має доступ до певних галузей знань, і тими, хто його не має. У цьому сенсі інтертекстуальність в гуморі може підкреслити соціальні та статусні бар'єри, набуваючи «елітарного» виміру.

Сучасні дослідження [194, С. 998] [217, С. 285] [286], зосереджені на гумористичних онлайн мемах, показують, що спільні знання є обов'язковою умовою для онлайн-гумору. Меми можуть включати численні алюзії до

величезної різноманітності специфічних для культури контекстів, створювати та зберігати символічні кордони між онлайн-користувачами.

Особливо в політичних мемах, завдяки спільному знанню та інтертекстуальності, вдається передати ідеології та наративи, створюючи за визначенням Р.М.Мілнера «субкультурний капітал».

На думку Герберт Кларк [234] спільне знання є найважливішим фактором, що дозволяє розпізнавати гумор (незалежно від того, погоджується хтось із ним чи ні). Спільні знання (світогляд, переконання, практики, припущення, умовності та навички) можуть бути прихованими (ми не усвідомлюємо певну частину знань, яка визначає те, як ми міркуємо) або явними (ми усвідомлюємо та можемо вербалізувати ці знання).

Крім того, іноді спільне знання є відносно універсальним або незалежним від культури (передумова знання не пов'язана з якимось спільним соціальним чи культурним минулим). Однак частіше передумова знання залежить від культури (наприклад, спільне соціокультурне та/або політичне минуле). Цей тип спільних знань (прихованих або явних) найбільш ефективний у політичному контексті, оскільки він дозволяє створювати гумор, зрозумілий лише певній групі людей, об'єднаних спільним досвідом, цінностями та поглядами. Такий гумор може слугувати потужним інструментом політичної ідентифікації та мобілізації.

Тобто завдяки спільному знанню проявляється функція накопичення соціальної інформації. Через соціальну взаємодію індивіди можуть отримати конкретну інформацію про те, що вважається неправильним і правильним у групі людей, які їх спільні цінності та моральні принципи, які соціальні ролі в суспільній структурі, які питання не можуть або можуть стати джерелом сміху.

Гумор – це форма спілкування між людьми, заснована на взаєморозумінні і підкріплена спільними позитивними емоціями, а тому вона більш приваблива, ніж інші форми спілкування і легше створює відчуття приналежності до певної спільноти [317, С. 48].

Крім того, на думку Солвіти Деніс-Лієпнієце [318, С. 153] гумор створює мережу більш-менш формалізованих контактів, заснованих на спільному знанні. Ці мережі сприяють формуванню спільнот з власними системами підтримки, кодами спілкування, специфічними взаємовідносинами. Мережі також викликають ефект емоційного зараження. Досліджуючи кейс КВК в росії, Деніс-Лієпнієце зазначає, що саме функція накопичення соціальної інформації, дозволяє інституалізувати гумор та використовувати його в стратегічних цілях, бо гумор є ефективним засобом передачі складних або делікатних ідей у більш доступній та привабливій формі. Жарти та смішні історії можуть використовуватися для ілюстрації політичних концепцій, привернення уваги аудиторії та покращення запам'ятовування інформації.

П'ята функція – компенсаторна (вивільнення напруги, зняття стресу). Гумор часто використовується для зменшення стресу та напруги в складних або незручних ситуаціях, оскільки жарти можуть зробити серйозні теми більш легкими для обговорення. Коли зовнішнє середовище вороже, гумор допомагає переосмислити ситуацію в жартівливих термінах. За допомогою цього створюється ілюзія меншої вразливості, що вважається здоровим, так званім психологічним механізмом захисту [248, С. 395].

У своєму дослідженні Р. Мартін [272, С. 194] порівнює комуністичні країни та західні демократії та демонструє, що культура політичних жартів була добре розвинена в комуністичних країнах, де майже не було можливостей впливати на політичний порядок денний, тоді як у західних демократіях політичних жартів майже не було. Він також наводить результати лабораторних та польових експериментів, які демонструють, що гумор здатний зменшувати стрес.

Як зазначає С. Майо [276, С. 510] гумор допомагає подолати невизначеність, яка лякає, особливо під час конфліктів, «створюючи тимчасові безпечні простори і може дати нам спосіб думати про безпеку не як про досягнення протягом тривалого часу, а як про моменти, які ми контролюємо тут і зараз».

Підтверджуючи цю тезу Майо, дослідниця Дженіфер Л.Фьюрі провела ряд спостережень та інтерв'ю з афганцями та міжнародними працівниками під час війни в Афганістані та у своїй роботі продемонструвала, як гумор та сміх створюють ілюзію безпеки та допомагають звільнитися від невпевненості. Вона наводить приклади жартів афганців про міжнародні сили, їх марнотратство та некомпетентність. «Чорні жарти» про власну вразливість, як то про машини, які підриваються на мінах, за що афганці називають їх «машинами для інвалідації» тощо.

Загалом «гумор шибеника» або ж «чорний гумор» широко досліджувався в науковій літературі. Це вміння жартувати на трагічні, вкрай важкі та серйозні теми. З. Фрейд [224, С. 278] писав про «гумор шибеника» так: «Его відмовляється мучитися через реальність, що може змусити страждати. Воно наполягає, що травматичні епізоди зовнішнього світу не можуть вплинути на нього; воно показує, що фактично, ці травми не сильніші за можливість отримувати задоволення».

А. Дж. Обрдлік [311, С. 712] визначає «гумор шибеника» як соціальний феномен, який дозволяє знизити тиск в екстремальних умовах. Обрдлік стверджує, що такий гумор є важливою соціальною практикою для зміцнення групової солідарності та захисту психічного здоров'я в межових ситуаціях, пов'язаних із ризиком для життя, коли теми смерті чи горя стають приводом для жартів.

Найчастіше вчені звертаються до цієї функції гумору в контексті вивчення жартів військовополонених чи в'язнів нацистських концтаборів. Серед найбільш визначних робіт книга колишнього в'язня Освенцима Терренса Дес Пре [353, С. 46] «Пережити: Повість про життя в концтаборі», де він описує як гумор і жарти допомагали в'язням зберегти людяність і психічне здоров'я; автобіографічна книга Давід П. Робкоффа [335] «Сміх в концентраційних таборах», де зібрані жарти та анекдоти, що циркулювали серед ув'язнених; книга психолога Рудольф Філіп Вісс [376, С. 123]

«Психологія життя під гітлерівським терором», де досліджується роль сарказму і гумору в тоталітарних режимах.

В цих роботах поруч з компенсаторною функцією вчені простежують наступну – опір існуючому політичному режиму. Ми можемо побачити широке використання цієї функції в Радянському Союзі, де численні жарти про таких політичних лідерів, як Микита Хрущов чи Леонід Брежнєв, стали частиною внутрішньої свободи особистості. Якщо не було можливості критикувати політику та політичний істеблішмент, то сміх ставав заміною політичної свободи.

У своїй дисертації «Духовне життя населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)» Ірина Грідіна [38, С. 61] вивчає гумор як прояв масової свідомості та стратегію виживання в екстремальних умовах. Вона зазначає, що в радянські часи анекдоти служили формою внутрішнього опору проти офіційної пропаганди, гасел і програм, а також усієї системи політичних, економічних і духовних підвалин суспільства. На думку професорки, анекдоти мали опозиційний характер, вони намагалися розвінчати міфи, що поширювалися владою, і показати справжню картину життя. Жарти по-своєму заповнювали прогалини в офіційних трактуваннях подій, гіперболізуючи, але водночас висвітлюючи реальний стан речей. Авторка підкреслює, що гумор у вигляді анекдотів був способом непрямого спротиву режимові, засобом викриття брехні влади та утвердження альтернативного, неупередженого бачення дійсності в умовах тоталітарного суспільства.

Гумор як стратегію резистентності політичному режиму розглядає в низці своїх праць старша викладачка Карлстадського університету (Швеція) Майкен Юл Сьоренсен. Спираючись на теорію Джина Шарпа [343, С. 393] «Політика ненасильницьких дій», авторка розглядає гумор як інструмент ненасильницької боротьби. У своїй дисертації «Гумористичні політичні трюки: Ненасильницькі публічні виклики владі» вона досліджує, яку роль може відігравати гумор у сприянні ненасильницькому опору домінуючим

дискурсам, потужним інституціям і владі. На 16 прикладах з різних соціальних рухів Сьоренсен досліджує феномен гумористичних політичних трюків. Вона демонструє, як жартівливі акції та імпровізовані комедійні виступи на публіці можуть кинути виклик авторитарній владі, не застосовуючи при цьому насильства. Дослідниця наводить приклади політичних в'язнів у В'єтнамі, які виставляли комедійні вистави в тюрмах, висміюючи наглядців; активістів в Білорусі, які створювали сатиричні плакати та перформанси для боротьби з режимом Лукашенка; сербського руху «Отпор», який використовував гумористичні акції задля усунення від влади Слободана Мілошевича.

Гумор, а саме його функція опору існуючому політичному режиму, на думку Сьоренсен, дає йому ряд наступних переваг в якості стратегії ненасильницького опору: по-перше, це безпечний спосіб протесту, який важче заборонити; по-друге, гумор здатний мобілізувати більшу підтримку, ніж відверто конфронтаційні дії; по-третє, він ефективно деморалізує опонентів.

На думку дослідниці, гумор виступає серйозним інструментом ненасильницького активізму, який сприяє соціальним змінам і боротьбі проти несправедливості та пригноблення.

Наведені функції гумору маніфестуються в різних форматах: сатири, іронії, анекдотах, карикатурах, пародіях, мемах тощо. При цьому варто зазначити, що серед дослідників не існує консенсусу щодо тематичного поділу політичного гумору, оскільки, умовно, всі теми, що так чи інакше стосуються суспільства та влади, можна вважати політичними.

Як зазначалося раніше, гумор концептуалізується за формулою: «гумор влади, влада гумору», тобто постає як реакція суспільства на поточні політичні події або виступає комунікативним прийомом політиків чи громадських акторів.

Водночас в час коли у світі відбуваються масштабні зміни в системі суспільно-політичних комунікації, спричинені розповсюдженням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, нові соціальні медіа відкривають

більше можливостей для створення та розповсюдження політичного гумору, проведення гумористичних онлайн акцій та перфомансів.

Досить часто такий контент, що поширюється у соціальних мережах, відповідає сучасній тенденції політичної комунікації – інфотейнменту (від англ. Information – інформація та entertainment – розвага, інформація в якості розваги). Термін «інфотейнмент» означає групу жанрів, які розвивають традиційні відмінності між інформаційними та розважальними жанрами.

Термін з'явився у 1980-х роках в Сполучених Штатах у зв'язку зі зменшенням читацької аудиторії газет та розповсюдженням Інтернету, при чому найчастіше він використовувався в зневажливому ключі, оскільки позначав занепад «серйозних» новин та поширенням «легких» (soft news) [86, С. 101].

Сьогодні з'являється доволі багато гібридних форматів, які більш ретельно поєднують зміст і форму різних жанрів суспільно-політичних і розважальних програм, які завдяки соціальним мережам та використанню гумору швидко розповсюджуються в медійному просторі.

Однак попри таку розповсюдженість питання типології гумору залишається відкритим. Н.В. Кондратенко [89, С. 74] зазначає, що основними формами вираження політичного гумору в Інтернеті є жарти, анекдоти й тролінг. Останній розглядається як новітній прояв політичного гумору в соціальних мережах – провокативна мовленнєва поведінка у текстовій формі, що демонструє оціночне ставлення до певного суб'єкта чи ситуації та є провокативною реакцією суспільства на політичні процеси в країні.

Дослідники Дзикович О.В. та Рибкін О.В. [42] розробили типологію політичного гумору залежно від медіаформатів: критичний (політична сатира), розважальний (гумор про політиків), політичні історії (вигадані ситуації), персоналізований (жарти політиків), стратегічний (самореклама в соцмережах) та гумор для «друзів» (інформація про політику для розваги).

У своїй роботі «Гумористичний дискурс як смислове поле конструювання політичної ідентичності гумористичного

дискурсу» [105, С. 76] Ненько О.Є. виділяє: гегемонний (маніпулювання політичною свідомістю), антигегемонний (конфлікт політичних інтересів), псевдо-антигегемонний (ситуативна увага до політики), розважальний гумор (віртуалізація політичного процесу, до аналізу його проявів дотичні концепції «карнавалізації» соціально-політичного життя, перетворення політики на повсякденному рівні в шоу) та відчуження (втрата довіри до політики, відсутність розуміння власних політичних інтересів). Дослідниця зазначає, що політичний гумор є особливим полем конструювання політичної ідентичності на різних рівнях взаємодій.

У західній історіографії попри наявність різних підходів, найчастіше вчені звертаються до типології, запропонованої Р.Мартіном, П. Пухлік-Доріс, Дж. Гресем та К.Вейер [274, С. 48] у книжці «Індивідуальні відмінності у використанні гумору та його зв'язку з психологічним благополуччям: розробка опитувальника стилів гумору». Це:

1. афіліативний – доброзичливий, невимушений гумор, спрямований на зміцнення зв'язків, підбадьорювання та об'єднання людей;
2. самозбагачувальний гумор – передбачає жартівливий погляд на життя в умовах стресу та невизначеності, схильність людини сміятися з невідповідностей життя;
3. агресивний гумор – сатиричний, їдкий гумор, спрямований проти політичних опонентів;
4. самопринизливий гумор – жарти, спрямовані на себе, власні слабкості чи помилки з метою зняття напруги та емоційної розрядки, а також розкриття емоційного інтелекту політиків (здатності сміятися над собою).

Посилаючись на вісім комічних стилів, запропонованих В. Шмідтом-Гіддінгом [338, С. 290], В. Рух [336, С. 17] доповнює їх групою стилів нижчого рівня, серед яких веселощі, нісенітниця, дотепність, іронія, сатира, сарказм і цинізм. Причому сарказм, цинізм, сатиру та іронію вчений вважає «темними» видами гумору, оскільки вони містять глузування та насмішки.

На думку Дж. Куйперс [261, С. 19] гумор у сатирі слугує для нападу: колективного висміювання опонентів, висміювання їхніх переконань і, якщо можливо, для компрометації їхньої гідності. На думку А. Мендібуро Сегуел [282, С. 381] цинізм є «найтемнішим» стилем, оскільки він «знецінює загально визнані цінності, висміює слабкості світу і демонструє зневагу до моральних концепцій, роблячи їх смішними».

М. Сміт [346] зазначає, що на відміну від іронії, сарказм є більш агресивним і ворожим за характером, хоча ці чотири стилі легко сплутати між собою через їхню схожість.

До «світлих» стилів вчені відносять забаву, гумор, нонсенс і дотепність, які виражають доброзичливість, позитивні емоції та когнітивні здібності. Однак, на думку В. Рух дотепність також містить елементи «темних» стилів.

У дисертаційному дослідженні «Гендер і гумор – це не просто жарт» Дж. Хей [230, С. 173] модифікувала існуючі стилі з урахуванням фокуса свого дослідження і виділила такі типи гумору: анекдоти, фантазія, образа, іронія, жарти, спостереження, цитата, рольова гра, самоприниження, вульгарність, гра слів і категорія «інше» (гумор, який не відповідає жодному з інших одинадцяти типів).

Підсумовуючи дискусію щодо типології політичного гумору, доцільно погодитися з М. Дайнелом [216, С. 1284]. У своєму дослідженні розмовного гумору, він констатує відсутність чітких меж між категоріями гумору, оскільки вони «не є взаємосуперечливими, а отже, можна спостерігати певні перетини між ними, і категорії можуть комбінуватися в окремих випадках гумору».

Перелічені типології, які включають різні підходи до типологізації, як на основі жанрів, стилів, так і мотивів та адресатів, доводять, що гумор є складним феноменом, чітка категоризація якого ускладнюється перетинанням різних категорій та наукових дисциплін.

Отже можна констатувати, що на сьогодні серед дослідників не сформувалося єдиного підходу до місця та ролі гумору в політиці, попри певне

збігання, існує суттєва різноманітність теоретичних рамок та методологічних підходів до його вивчення. Однак спільним є визнання важливого місця гумору у суспільно-політичній комунікації та взаємодії між владою і суспільством. Дослідження гумору допомагає зрозуміти механізми формування громадської думки, специфіку політичних процесів та взаємодії різних акторів у певному соціокультурному контексті.

Висновки до Розділу 1

Упродовж тривалого часу політичний перебував поза фокусом серйозного наукового аналізу, оскільки зазвичай сприймався як другорядний, розважальний компонент політичного життя. Такий підхід зумовлював недооцінку його аналітичного потенціалу та ролі в процесах функціонування політичної культури. Водночас розвиток інформаційного суспільства істотно змінив ситуацію: у сучасному медійному просторі політичний гумор дедалі частіше розглядається як дієвий інструмент стратегічної комунікації. Той факт, що він передає складні політичні смисли у спрощеній, емоційно насиченій і легко відтворюваній формі допомагає швидкому поширенню таких меседжів у соціальних мережах та охопленню різнорідних аудиторій.

Визначення місця гумору в структурі політичної культури потребує звернення до основних теоретичних підходів до її тлумачення. У межах дослідження було виокремлено чотири методологічні перспективи: суб'єктивістську, яка акцентує увагу на політичних орієнтаціях і настановах індивідів; об'єктивістську, що зосереджується на нормах і інституційних характеристиках політичних процесів; комплексну, яка поєднує аналіз свідомісних установок із моделями політичної поведінки; а також евристичну, в межах якої політична культура розглядається як аналітичний інструмент осмислення політичної реальності.

Водночас для аналізу гумору як культурно зумовленого елемента політичного дискурсу найбільш продуктивним видається соціетальний підхід.

Його цінність полягає в акценті на національних політичних традиціях, символах та стійких культурних кодах, у межах яких формується сміхова практика. Саме цей підхід дозволяє розглядати політичний гумор як засіб комунікації, маркер колективної ідентичності, інструмент соціальної критики та форму неklasичної (неконвенційної) політичної участі громадян.

Політичний гумор виконує функцію комунікативного ресурсу в політичному дискурсі, фіксуючи та загострюючи суперечності між задекларованими політичними намірами і реальними діями акторів влади. В умовах цифрових медіа гумористичні висловлювання часто набувають перформативного характеру, що сприяє їх вірусному поширенню у вигляді мемів, коротких відео чи візуальних образів. Разом із тим політичний гумор не є однозначно трансформаційним інструментом. Часто він лише перепаковує наявні стереотипи, залишаючись у межах консервативної функції. В умовах соціальних потрясінь і колективних травм особливого значення набувають компенсаторні можливості гумору. Його здатність знижувати рівень тривоги, консолідувати спільноти та мобілізувати їх до спільних дій робить гумор інструментом контрпропаганди та ненасильницького опору. Найбільш наочно це проявилось під час російсько-української війни, коли гумористичні практики стали складовою боротьби за смисли в інформаційному просторі.

Окрему увагу в дослідженні приділено зв'язку гумору з політичною участю. Розширення класичних уявлень про політичну участь дозволяє включати політичний гумор до спектру неklasичних форм залучення громадян, особливо в умовах розвитку цифрових платформ і соціальних мереж. Створення та поширення гумористичного контенту може виступати формою символічного втручання у владні відносини, різновидом політичного перформансу та засобом самовираження, що сприяє формуванню колективної ідентичності. Водночас у роботі окреслено межі ефективності таких практик, зокрема пов'язані з ризиками слактивізму та формуванням ілюзії політичної участі без відчутних інституційних наслідків.

Проаналізована джерельна база є репрезентативною для ґрунтового

розкриття теоретико-методологічних засад дослідження. Вона охоплює класичні праці з теорії політичної культури, фундаментальні дослідження природи гумору, сучасні міждисциплінарні студії політичного гумору, а також спеціалізовані роботи, присвячені функціонуванню гумору в умовах соціальних криз і цифрового середовища. Залучення праць українських дослідників дозволило врахувати специфіку національного контексту та особливості вітчизняної наукової традиції.

РОЗДІЛ 2.

ГУМОРИСТИЧНИЙ ДИСКУРС В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

2.1. Типологія гумористичного дискурсу: суб'єктний, функціонально-цільовий та медіаформатний виміри

Поняття «дискурс» та «політичний дискурс» надзвичайно багатопланове, в перекладі з латинської воно означає «розбігання, розмова, бесіда», але в сучасному мовленні його часто використовують у значенні етнокультурних та культурно-історичних особливостей комунікації, правил спілкування в суспільстві.

Розуміння «дискурсу» та «політичного дискурсу» вимагає врахування різних аспектів. В контексті нашого дослідження, ключовими серед них є:

– мультидисциплінарність. Дискурс аналізується в рамках різних наук, таких як лінгвістика, соціологія, політологія, культурологія та інші. Це може викликати різноманітні підходи та тлумачення залежно від дисциплінарного та дослідницького контексту;

– контекстуальність. Дискурс завжди взаємодіє з контекстом, або навіть ним створюється, формується, визначається соціальними культурними, історичними та політичними умовами. Отже, розуміння відповідного дискурсу потребує аналізу цих контекстів і навпаки. Цей аспект є надважливим у нашому дослідженні взаємовпливу гумору та політики;

владний та ідеологічний аспект. Політичний дискурс напряму пов'язаний зі сферою владних відносин та використовується для формування поглядів та переконань задля впливу на суспільство, формування політики та збереження своєї легітимності. У нашому випадку ми припускаємо, що існує взаємовплив дискурсивних практик влади та суспільства, що будемо досліджувати нижче.

О. Косьянова виділяє два основні підходи до розуміння поняття політичного дискурсу. Відповідно до першого з них, політичний дискурс розглядають як інституціональний механізм, що утворює сукупність усіх мовленнєвих актів, які використовують у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які базуються на певних традиціях та перевірені досвідом.

Відповідно до другого підходу, інституціональність кваліфікується як одна з системотвірних ознак політичного дискурсу. Цей підхід дозволяє включати в межі політичного дискурсу ширше коло явищ мовної дійсності, які входять до сфери як інституціонального, так і неінституціонального спілкування [90, С. 20].

Так, у широкому розумінні політичний дискурс являє собою будь-які мовленнєві утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких належать до сфери політики. Оскільки політичний дискурс це динамічний процес, то суб'єкти та адресати можуть мінятися місцями. В одному випадку суб'єктами політичного дискурсу виступають політичні лідери, політичні партії, урядові інституції, активісти, а також засоби масової інформації, які впливають на формування і поширення політичних ідей та поглядів. Адресатами політичного дискурсу можуть бути громадяни, виборці, політичні опоненти, представники інших країн або міжнародних організацій, які отримують, сприймають або реагують на політичні повідомлення, ідеї та рішення.

Політичний дискурс впливає на політичну культуру в процесі пізнання людиною політичної сфери. Тобто інструменти політичного дискурсу (промови політиків, статті в ЗМІ, новини) впливають на думки, почуття та знання адресатів про політику, формуючи ті чи інші елементи політичної культури. Носії політичної культури мають ширші знання, оцінки та емоції щодо політики, а отже можуть викривати невідповідність у повідомленнях політичного дискурсу.

Гумор використовує ці невідповідності, щоб зробити політику смішною, допомогти адресатам зрозуміти політичний простір та висловити свою

громадську думку про політику та політиків. Як зазначають відомі дослідниці політичного гумору Віллі Тсакона та Діана Єлена Попа, політичний гумор є частиною політичного дискурсу, оскільки пропонує нові, альтернативні погляди на політику, виступаючи об'єктом обговорення широких мас населення. [360, С. 4]

Українська дослідниця О. Ненько [105, С. 76] пропонує термін «гумористичний дискурс політики», під яким розуміє смислове поле, в якому утворюється уявний, альтернативний образ політичної реальності, який містить гумористичні характеристики та в якому проявляється політична свідомість суб'єктів соціально-політичних взаємодій, віддзеркалюється їх повсякденний досвід та формується політична ідентичність учасників дискурсу. Тобто гумористичним дискурсом можна назвати альтернативний спосіб пізнання та осмислення політичної дійсності, а гумор виступає в якості вербального маркера взаємодії політичного та гумористичного дискурсів, де комунікативний намір є основною метою формування гумористичного дискурсу.

Гумористичний дискурс політики, на думку дослідниці, охоплює широке коло форматів та приймає різні форми: виступи політиків, політичні дебати, політичні анекдоти, карикатури, меми, стендап шоу та гумористичні програми. Кожен з цих напрямів має різні суб'єкти та адресати гумору, які здатні мінятися місцями. В якості суб'єктів можуть виступати самі політики, коміки чи актори, ЗМІ та громадяни. Адресатами може виступати широке коло громадян, виборці, політичні опоненти або державні органи.

Враховуючи таке різноманіття акторів та жанрів, а також міжкультурні дослідження політичного гумору, доцільно проаналізувати український гумористичний дискурс за типологічним методом на основі трьох аналітичних осей.

Перша – суб'єктна вісь. Це гумор, продукований безпосередньо учасниками політичної взаємодії та гумор суспільства, як рефлексія на

політичну ситуацію, соціальна критика, привертання уваги до політичної ситуації.

Друга – функціонально-цільова вісь. Це гумор, систематизований за комунікативними стратегіями відповідно до типології Р. Мартіна: агресивний (спрямований на опонента), самоспрямований (самоіронічний) та афіліативний (інтеграційний, без деструктивної мети).

Третя – медіаформатна вісь. Це гумор, диференційований за каналами та жанрами поширення: у сатиричних та розважальних форматах, у вигаданих реаліях, а також гумор для спілкування у мережі та в маркетингових цілях тощо.

Проаналізуємо кожну з цих аналітичних осей на конкретних прикладах українського політичного дискурсу.

Суб'єктна вісь гумористичного дискурсу.

Як зазначає Д. Ярвуд, політики давно усвідомили силу гумору, щоб викликати симпатію своїх виборців, висміювати опонентів, доносити свої повідомлення так, щоб вони легко запам'ятовувалися і були переконливим. Наприклад, президенти США Кеннеді та Клінтон призначали авторів жартів у команди, які писали промови, оскільки вважали, що влучно застосований гумор зробить їх ближчими до аудиторії [384].

Гумор є хорошим засобом подолання когнітивних бар'єрів, адже завдяки легкій формі легше проникає до свідомості адресатів. Той, хто звертається до інших з гумором, сприймається як людина позитивна і доброзичлива, така, якій можна довіряти. Як зазначає О. Кайям, політик, який усвідомлює цю особливість гумору і має талант використовувати гумор для передачі повідомлень і політичних позицій, має найкращий інструмент для формування громадської думки [255, С. 11].

Крім того, зазначає дослідник, використання політиком гумору демонструє суспільству його позитивні якості: здатність бути креативним і гнучким, справлятися зі складними ситуаціями у гумористичний спосіб. Усе

це – бажані якості для політика, які характеризують його як людину, якій можна довіряти у важкі часи.

Гумор у поєднанні із комунікативною тактикою передбачає вплив на емоційно-ціннісну сторону адресата, може використовуватися для політичної маніпуляції, дозволяє керувати ситуацією, створювати сприятливу атмосферу для себе та провокувати небажану для конкурента реакцію заради досягнення політичних цілей.

Аналізуючи промови американських політиків, В. Марченко та А. Старкіна виділили дві стратегії, в яких може використовуватися гумор: стратегія на пониження та стратегія на підвищення, завдяки яким можна маніпулювати ставленням суспільства до політичного опонента та підсилювати власні політичні успіхи або ж позитивні якості [96, С. 463].

Стратегія на пониження спрямована на зменшення значущості політичного суперника. Ця стратегія передбачає вираження негативного ставлення до опонента чи ситуації загалом, а також намір послабити позиції іншого учасника комунікації.

Ми можемо спостерігати це у мовленні українських політиків за наступними тактиками:

– тактика аналіз-«мінус» передбачає вираження негативного ставлення до ситуації чи людини, але мовець прямо не показує своє невдоволення. Часто значну роль відіграє використання лексичних прийомів маніпулювання, зокрема, метафоричної номінації, що викликає негативні асоціації.

Наприклад, спікер парламенту 2000 року Іван Плющ, звертаючись до нардепа Івана Зайця промовив: «Депутат Заєць! Не стрибайте по залу! Ви ж не в лісі», а пізніше коментуючи проєкт Конституції, запропонований його опонентами партією «Народний рух України» сказав: «Вони хочуть впихнути невпихуєме».

Віктор Ющенко під час теледебатів зі своїм опонентом Віктором Януковичем у 2004 році, відповідаючи на питання, хто його фінансує – США чи Росія, відповів, натякаючи на кримінальне минуле свого опонента: «Я маю

честь - оці руки ніколи нічого не крали, не свого я ніколи не брав. Я знаю, що в цьому житті приходиться дуже дорого платити за все, що є гріхом. Я не судимий, веду чесне життя, і коли мені дають запитання в різних точках про американські валянки – мене це принижує». Також, характеризуючи політику уряду Юлії Тимошенко, третій Президент України прокоментував: «Набрався боргів, як сучка блох», – акцентуючи, навмисно, чи ні, на гендерну ознаку політиkinі [11].

У 2019 році керівниця Міністерства охорони здоров'я Уляна Супрун написала пост на своїй сторінці Facebook про лікування геморою і проілюструвала його фотографією нардепа від «Слуги народу» Олександра Дубінського: «Найближчим часом повідомлю про успіх у судовому процесі щодо фейків Дубінського, але поки розповімо про наближену тему – геморою. Наші поради стандартні: аби не було геморою, більше рухайтесь, контролюйте вагу, їжте більше овочів та цільнозернових злаків, вчасно звертайтеся до лікаря, та менше читайте новини в туалеті та від туалетних медіа». Свій пост Супрун проілюструвала фотографією усміненого Дубінського з підписом «Що варто знати про геморою» [149]. Тут ми бачимо прихований намір образити опонента, який завуальовано асоціативним зіставленням депутата з відомою хворобою, що постійно дошкуляє хворому.

З початком повномасштабного вторгнення і припиненням дипломатичних відносин між Росією та Україною, Президент України Володимир Зеленський та інші політичні діячі дозволяють собі жарти про Президента Росії Володимира Путіна. На питання журналіста, що він відповість Путіну, якщо той йому подзвонить, використовуючи іронію та натякаючи на вік Путіна, а також його технологічну відсталість, Президент України відповідає: «Як він мені подзвонить? В нього ж немає мобільного, а я з телеграфом 1917 року не працюю» [59]. Варто також згадати фразу Президента України В. Зеленського: «Хватит курить где попало, курите там, где еще не попало» [156], коментуючи вдалі удари Україні по російській

інфраструктурі. Або ж анекдот, який Президент України розказав американському ведучому Девіду Леттерману для спецвипуску «Netflix»:

«Зустрілися два одесити... І один іншому каже:

- Ну що, як там ситуація, що там кажуть?

- Ну що, кажуть, війна.

- А що за війна?

- Росія воює з НАТО!

- Серйозно?!

- Так-так, війна, Росія воює з НАТО.

- І що, як там?

- Ну як там... 70 тисяч російських військових загинуло, усі ракети майже витратили, багато техніки поламано, підірвано. Отака ситуація.

- А що НАТО?

- А що НАТО? НАТО ще не під'їхало!» [23].

Тролінг та жарти також активно використовував губернатор Миколаївської області Віталій Кім, висміюючи спроби окупантів захопити Миколаїв: «Україна отримає далекобійну зброю. Росія теж її отримає, але є нюанс», «Привет из Одессы!!! Одесские цыгане интересуются, сколько весит русский корабль?» [119].

Принизливі жарти в адресу Путіна дозволяють собі й світові лідери. Так, Президент США Джо Байден під час своєї промови про зміну клімату, сказав: «У нас є божевільні SOB (son of the bitch (сукін син)), такі як Путін та інші, і ми завжди повинні турбуватися про ядерний конфлікт, але екзистенційну загрозу для людства становить клімат» [11].

– тактика звинувачення є мовним способом приниження, представлення опонента в негативному контексті шляхом оцінювання його особистості або ж політичних дій. Доповідач прагне викрити конкурента, дещо іронічно показати аудиторії його негативні риси та дії, хоча часто при цьому такі звинувачення можуть бути не обґрунтованими, тиснуту на загальні «болючі» точки опонента, вказувати на недоліки, вади тощо.

Наочним прикладом інтерв'ю Леоніда Кравчука у 2017 році, де він каже, що «найбільша помилка Януковича у тому, що він зголосився бути президентом». А оцінюючи ризики українсько-російських відносин та зближення Януковича з Москвою, він сказав, використовуючи іронію: «Цілуйтеся, але не лягайте до ліжка. Не йдіть до чужого дому – майте власну квартиру. Ось якою має бути політика» [103].

Під час передвиборчої гонки у 2018 році, Володимир Зеленський звернувся до фронтмену гурту «Океан Ельзи» Святослава Вакарчука, натякаючи на його некомпетентність у політичних питаннях: «Слава, ну що, ти да? Чи ні? Бо якщо ти залізно так або точно ні, тоді і я. А то всі знову запитують: а що я? А що я... Я – то зрозуміло, що ти? Просто, якщо ти і я, то це – ми, розумієш? А якщо ми – то це всіх» [57]

Цю саму тактику В. Зеленський обрав вже після обрання Президентом, використовуючи іронію та метафори з метою приниження опонента у листуванні з Ю. Тимошенко у соцмережах: «Вчора подивився «Свободу слова» на ICTV. Там Юлія Володимирівна розповідала, що пропонувала нам нових людей на різні посади. Людей, які «принесуть інвестиції». (...) Так, Юлія Володимирівна справді пропонувала. Вона принесла список своїх людей для призначення на «солодкі» місця. А натомість обіцяла протягом року голосувати за всі закони разом зі «Слугою Народу» у Верховній Раді. Звісно, ми відмовили. Адже епоха договірників скінчилася назавжди. Але подивіться, який гарний вигляд має зараз «опозиція». Така фігура! А знаєте, чому? Тому що зараз їй просто не дають «солоденького»! [151] У відповідь Ю. Тимошенко того ж дня розмістила допис, у якому прямо звернулася до чинного Президента, використовуючи тролінг та натякаючи на його минулий сценічний досвід: «Хотілось би говорити з Вами, Володимире Олександровичу, про долю країни, але Ви обрали інший тон. Шкода... Тоді нагадаю Вам, що є ще одна давня українська традиція. Раз на п'ять років деяким українським Президентам здається, що вони взяли джек-пот! А далі

все за сценарієм... Ну ви в курсі... Словом, чекаємо Вас на корпоративах... Можна зі своїм піаніно:))» [152]

На основі даних трьох експериментальних досліджень в Сполучених Штатах та Нідерландах І. Верхулсдок, А. Наї та Дж. Карп встановлюють, що гумор допомагає пом'якшити нападки на опонентів: жарти зменшують шкідливі негативні ефекти проти нападника, а гумористичні атаки залишаються такими ж ефективними, як і ті, де гумор не використовувався [372, С. 727]. Тому використання гумору як інструменту пониження опонента може бути ефективним методом політичної боротьби.

Стратегія на підвищення орієнтована на створення протилежного ефекту, з її допомогою маніпулятор отримує симпатію адресата маніпулювання через створення позитивного образу. Досягнення бажаного результату, на думку В. Марченко та А. Старкіна [255, С. 2], можливе за допомогою наступних тактик:

- тактика аналіз-«плюс» відображає прагнення мовця показати себе, дії чи саму ситуацію у більш вигідному світлі. Цю тактику можна вважати оберненою до тактики аналіз-«мінус».

Коментуючи підписання Біловезьких угод у грудні 1991 року, перший Президент України Леонід Кравчук у інтерв'ю виданню Кореспондент у 2006 році каже: «Незалежність прийшла в Україну несподівано – прилетів Кравчук і привіз її на тарілочці з блакитною облямівкою» [21].

- тактика самопрезентації спрямована на акцентуванні уваги на позитивному образі, вигідному для мовця. Цей образ протиставляється негативному образу опонента. Метою тактики самопрезентації, так само як і тактики презентації є створення позитивного образу та знищення образу опонента. Основною складовою реалізації цієї тактики вважається особовий займенник «Я».

Під час передвиборчої гонитви кандидат в Президенти Володимир Зеленський запустив челлендж у соцмережах, де просив українців розповісти, що робить їх клоунами. Про це Зеленський написав у Facebook: «Вони мають

нас за клоунів. Нас 40 мільйонів. Розкажи свою історію», – йшлося у дописі кандидата. В опублікованому відео Зеленський розповів, що після того, як «замахнувся на вотчину наших еліт і пішов у президенти України», його оголосили клоуном. «Я клоун і я цим дуже пишаюсь» [58], – ствердив кандидат в Президенти.

– тактика самовиправдання передбачає заперечення мовцем негативних висловлювань про себе чи свої вчинки або спробу виправити (обіграти) комунікативні помилки минулого.

У 2015 році, п'ятий Президент України Петро Порошенко, розповідаючи про вбивство офіцера СБУ Віктора Манзика, обмовився і сказав «цинічні бандери» замість «цинічні бандити». Наступного дня на офіційній сторінці президента України в Facebook з'явилися фото Петра Порошенка в формі з нашивками «Цинічний Бандера». Таким образом президент відреагував на власне застереження, допущене під час виступу. «Поки ми вміємо жартувати над собою – ми непереможні!», – написав Порошенко в підписі під фото [128].

У 2019 році, Уляна Супрун, в.о. міністра охорони здоров'я, під час першої особистої зустрічі з Президентом В. Зеленським у відповідь на привітання подала руку і сказала «Доктор Смерть». Тут ініціаторка жарту апелювала до попередніх коментарів співрозмовника журналістам щодо неї: «Супрун? Ну, по-різному до неї ставляться. Ви ж знаєте, як її називають? Ну, Слава Богу, у моєї сім'ї інший лікар», – говорив про неї Зеленський. Тому Супрун розпочала знайомство з Президентом з жарту, додавши: «Але це смерть совєцької медицини» [134].

Під час економічної кризи на початку 90-х років, коментуючи результати парламентської кризи та позачергових виборів, перший Президент України Леонід Кравчук сказав: «Маємо те, що маємо». В українському дискурсі вислів «Маємо те, що маємо» став узагальнюючою характеристикою багатьох явищ і процесів – від особливостей націотворення, до стану з корупцією, економікою, відображаючи риси конформістської політичної культури українців.

– тактика ідентифікації/наближення до адресат або створення колективного образу.

«Я народився 19 серпня 1968-го року на Спаса. Як говорять в народі, хто народився на Спаса, в того морда, як у Фантомас», – у такий спосіб А. Садовий розпочав розповідь про себе в Житомирі під час зустрічі з громадою [95]. Уживання порівняння в поєднанні з вульгаризмом «морда» підсилює ефект того, що мер міста Львова є простою людиною.

Гумор, залежно від ставлення до об'єкта, може варіюватися від м'якої, незлої критики до безкомпромисного висміювання в сатирі. Згідно з класичною теорією невідповідності, яка домінує серед усіх інших теорій про гумор, причиною для сміху є явища, які не збігаються з ідеальною картиною світу, тобто об'єктом гумору виступають соціальні вади, які мають певну значущість, порушення норм моралі тощо. Політики, як правило стають об'єктом гумору у зв'язку з обмовками, помилками, комунікативними девіаціями тощо. Гумор тут не виступає інтенцією мовця, а комізм виникає через порушення комунікативних умов чи правил спілкування та невідповідність очікувань громадян від політика.

Суперечність, що лежить в основі будь-якого комізму, є нічим іншим, як поєднанням при сприйнятті двох протилежних логіко-семантичних полів, які визначаються через опозицію своїх репрезентантів, наприклад «високе-низьке», «форма-зміст», «реальне-нереальне» і т.д. Так, очікування, що політик має бути високоосвіченою, культурною людиною, зіткнулися з суперечностями, коли в Інтернет виклали процес запису новорічного привітання чинного на тоді мера Харкова Михайла Добкіна, якому «допомагав» тодішній секретар Харківської міськради Геннадій Кернес. На відео зберігся діалог політиків: «Якось текст по-дебільному написаний», «Міша, у тебе нудне обличчя. Тобі ніхто грошей не дасть» та багато інших фраз, які стали мемами та частиною політичної культури України, де до влади можуть приходити представники різних верств суспільства [100].

Інконгруентність (від лат. *incongruentia* – невідповідність) на думку багатьох дослідників виступає «ядром» гумору. Один з теоретиків інконгруентності, Т. Вілі, зазначав, що «смійх виникає з-за двох або більше несумісних частин, що розглядаються як єдине ціле в певному складному об'єкті, або як щось, що потребує взаємних відношень від особливої манери, в якій розум помічає їх» [370, С. 424]. Автор підкреслював важливість загального емоційного фону, без якого смійшне виявляється несмішним.

Інконгруентність виступала основним механізмом створення комічного в часи президенства В. Януковича, чисельні обмовки якого були зумовлені безграмотністю, кримінальним минулим та слабким володінням українською мовою тодішнього очільника держави. Наприклад, у 2010 році під час перемовин Дмитра Медведєва та Віктора Януковича у Глухові, Віктор Федорович заявив, що вони з російським колегою домовилися «про погане не говорити. Краще – зробити» [383]. Того ж року, коментуючи закінчення Податкового майдану, Віктор Федорович хотів розповісти про щасливий для нього факт – на місці наметів на Майдані вже споруджували святкову новорічну ялинку, але довго не міг згадати український переклад, використавши російську кальку «йолка». [223] На міжнародній арені також не обходилося без «ляпів» політика, на економічному саміті в Давосі в січні 2011 року Янукович намагався презентувати концепцію просування України та її інвестиційної привабливості, але не зміг вимовити слоган «увімкни Україну» [5]. Взнаки давалося кримінальне минуле політика, того ж року, обговорюючи під час поїздки в Херсон тему – проведення економічних реформ, президент закликав учасників зустрічі не стати «шлеперами» (так на кримінальному жаргоні називають вагонних злодіїв) [309].

Враховуючи таку недорікуватість тодішнього президента, його пресслужба намагалася максимально обмежити прямі розмови політика з журналістами. Але навіть у ті нечасті зустрічі, які Янукович мав із журналістами, він міг наговорити зайвого. Одним із найвідоміших висловів, який можна назвати символом ставлення Януковича до ЗМІ, стала його

відповідь на запитання журналіста «Української Правди» Мустафи Найєма. Журналіст запитав, чому в країні економіка падає, у той час, як матеріальний стан сім'ї Януковича росте. На це президент відповів: «Я вам не заздрю. Далі подумайте самі» [366].

Мовними колізіями в уряді Януковича також запам'ятався Прем'єр-міністр Микола Азаров. Одним з найвідоміших його висловів став коментар з приводу закону про держзакупівлі: «В країні сформувався цілий прошарок кровосісів (так вимовив Азаров) бюджетних коштів, і тепер ми всіх цих упирів ліквідуємо», – зазначив прем'єр [4]. Відомим також став його вираз, яким він намагався мотивувати українців: «Не треба скігліті. Треба браті лопату і годуваті сім'ю» [1].

Тобто комічність в обмовках В. Януковича та М. Азарова в більшості випадків полягала в невідповідності статусу мовця його висловлюваннями та манері спілкування. Як зазначає Дж. Бітті, «сміються з того, що сприймають за дурість, безглуздість, абсурд, несумісність, суперечність, брехню, нерозумні проекти, нелогічність, непередбачливість, необмірковані дії, незграбність, помилкові думки і т.ін.» [187, С. 414]. А чисельні ляпи Януковича та Азарова, серед яких відома письменниця «Анна Ахметова» та поет Антон Чехов, увійшли в історію під терміном «янукізм». Термін походить від «бушизм», яким позначали численні мовні, логічні та інші помилки і обмовки президента США Джорджа Буша.

Функціонально-цільова вісь гумористичного дискурсу.

Дослідження використання політиками США соціальних мереж для самопрезентації за допомогою гумору демонструють, що гумористичні повідомлення виконують низку функцій в політичному дискурсі. Гумор застосовується метою переконання: для демонстрації позитивних особистісних якостей політика, підвищення запам'ятовуваності повідомлень та формування емоційного зв'язку з виборцями.

Типологія, запропонована Р. Мартіном [272, С. 173], дозволяє проаналізувати гумористичний дискурс залежно від цілі та функцій, які він

приймає в політичній комунікації. Зокрема, вчений виокремлює такі типи гумору:

- агресивний гумор – гумор, спрямований на інших і часто пов'язаний із висміюванням або критикою опонентів;
- самоспрямований (самопринизливий) гумор – гумор, у якому суб'єкт комунікації іронізує над собою;
- афіліативний гумор – доброзичливий, позитивний гумор, що не має безпосередньої прагматичної мети й спрямований на встановлення або підтримання соціальної взаємодії.

В українському політичному дискурсі найчастіше ми можемо побачити приклади першого, агресивного гумору, коли українські політики використовують іронію, сарказм та інші засоби комічного, які містять прихований сенс, спрямований на опонента. Наприклад, у 2007 році Ю. Тимошенко прокоментувала внесення кандидатури В. Огриска на посаду міністра закордонних справ наступним чином: «І якщо це буде Огриска, то наша політична сила підтримає Огриска, тим паче, що все ж таки трішечки прізвище символізує те, що залишилось від повноважень Президента». Використання гри слів тут зосереджує увагу реципієнтів не стільки на кандидатурі міністра закордонних справ, скільки на компетенції Президента України формувати Кабінет Міністрів [150].

Гумор дозволяє політикам «замаскувати» критику опонента завдяки сатирі, яку адресат має попередньо декодувати. Організувавши прямий ефір у Верховній Раді, Олег Ляшко каже: «Шурмі нічого робить, дівчата його не люблять, він любить «Родіну», він любить виборців, тому стоїть і працює... Бажаю успіху, підтягуйте своїх. Чи по Москвам поїхали ваші «бойки»?» [110]. Використання такого засобу комічного посилює недовіру до опонента, а узагальнення «бойки» (депутат Бойко) демонструє зневажливе ставлення.

Агресивний гумор також використовується для розмежування «свій» – «чужий», оскільки ідентифікується в гумористичних поглядах, вчинках і рішеннях «інших», які відрізняються від «наших» поглядів або від того, якими

«ми» вважаємо, ці погляди мають бути. Так, протистояння між прихильниками В. Ющенка («помаранчевими») та В. Януковича («блакитними») під час Помаранчевої революції стало періодом, коли яскраво проявилася ця інтеграційна функція агресивного гумору. Ми можемо побачити це у гаслах мітингувальників, які відсилають до тюремного минулого провладного кандидата В. Януковича та його команди: «Нам так жити набридло, ми народ, а не бидло», «Ківалов – Підрахуй!». А виступ дружини тодішнього прем'єра Людмили Янукович під час виступу на мітингу в Донецьку, де вона розповідала, що Помаранчева революція – це екіпірований «американськими валянками» шабаш, де людей годують «наколотими апельсинками» [2] став приводом для жартів «помаранчевого табору»: «Витяг з історії хвороби. Унікальний випадок у психіатрії. Стверджує, що бачила, як наколоті апельсини і обкурені банани танцювали під музику "Оранжевое небо" на майдані Незалежності». Продовження розвитку цього образу – ще один жарт: «Андрій Данилко подав до суду на мадам Янукович за несанкціоноване використання сценічного образу Верки Сердючки». Популярності також набули жарти про самого В. Януковича, де він протиставляється опоненту В. Ющенко: «Ющенко кличе в Європу, Янукович тягне в ж...» або «Після призначення президентом Януковича у школах уведуть дві державні мови: українську і феню" (жаргон криміналітету)» [12, С. 73].

Що стосується гумору, націленого на себе, можна пригадати мера Києва Віталія Кличко, який часто ставав приводом для мемів в мережі завдяки своїм обмовкам, серед яких: «А сьогодні в завтрашній день не всі можуть дивитися. Точніше, дивитися можуть не тільки лише всі, мало хто може це робити» [303]. В одному зі своїх інтерв'ю політик посміявся з себе, сказавши, що його улюблені обмовки це: «два заступники, чотири з яких лежать у Кабміні» та «потрібно готуватися к земле», анонсувавши вихід книжки з власними висловами [81]. Або можна згадати жарт П. Порошенка у відповідь на запитання журналістки про кумівство з посадовцями: «Мій син – теж мій

кум?» [154]. Завдяки цьому жартівливому питально-риторичному реченню, політик зміг ухилитися від відповіді й запитання загалом.

Афіліативний гумор, який за визначенням Р. Мартіна [272] спрямований на покращення стосунків з іншими без їх приниження та позитивну взаємодію, залишається недостатньо поширеним у риториці українських політиків. Водночас емпіричні дослідження свідчать, що аудиторія демонструє вищий рівень прихильності до ораторів, які вдаються до гумору, порівняно з тими, хто його не використовує. Це пояснюється тим, що гумористичні висловлювання дають змогу вказувати на помилки опонентів у менш конфронтаційній, примирливій формі та сприяють зниженню напруги, полегшеному сприйняттю політичних меседжів і формуванню довірливих відносин зі слухачами, здатними ідентифікувати гумор у повідомленні [249, С. 316].

Крім того, можна зазначити, що українські політики недостатньо використовують гумор як засіб публічного позиціонування, дискусії та, зрештою, нападу на політичних противників, у порівнянні з західними політиками. Емпіричні дослідження промов Б. Обами, Д. Трампа, Д. Байдена, Б. Джонсона та інших американських політиків демонструють активне використання гумору кандидатами-конкурентами у політичних дебатах задля вираження своєї політичної позиції та опозиції конкуренту, бо це дозволяє пом'якшити критику конкурентів та більше запам'ятовується виборцям, ніж офіційні передвиборчі програми [372, С. 728].

Досить показовий приклад це реклама Бориса Джонсона, що стала пародією на відомий фільм «Справжнє кохання», яка просить британську громадськість надати консерваторам більшість, щоб здійснити Brexit [206]. Чи прізвиська, які Дональд Трамп давав своїм політичним супротивникам, як то «Покахонтас» (для сенаторки Елізабет Воррен), «Сонний Джо» Байден, «Брехливий Тед» Круз і «Збочена Гіллари» Клінтон. Прикладом негативної комедійної кампанії можна назвати відео-ролик 2004 року, де показується Джон Керрі, який займається віндсерфінгом і пливе у різних напрямках. Ролик

починаючи з такого запитання: «У якому напрямку піде Джон Керрі?» » і закінчується словами: «Джон Керрі: у який бік понесе вітер». Цей образ надовго закріпився за Джоном Керрі, зігравши на руку його опоненту Джорджу Бушу [356].

Водночас українські політики, які переважно вийшли або успадкували радянські практики, де не було місця гумору, уникають цього інструменту. У цьому контексті показовим є приклад В. Зеленського — кандидата, який мав значний досвід застосування гумору в публічній комунікації та активно використовував його як політичну технологію. Зокрема, у своїй риториці він апелював до гумористичних інтерпретацій політичної реальності (наголошуючи, що політики вже давно «зробили клоунами» значну частину населення країни), а також застосовував іронічні та гумористичні гасла, як-от: «Весна прийде — саджати будемо», «Весна покаже, хто де крав», «Ні обіцянок, ні пробачень» [47] тощо, активно залучаючи соціальні мережі як ключовий канал комунікації. За таких умов В. Зеленський здобув перемогу на президентських виборах, не маючи попереднього політичного досвіду та навіть не пропонуючи чітко артикульованої політичної програми.

Медіаформатна вісь гумористичного дискурсу.

Розвиток соціальних, онлайн та цифрових медіа радикально змінив ландшафт гумористичного дискурсу та способи створення і поширення гумористичного контенту. Ці платформи надали звичайним громадянам інструменти для створення та миттєвого поширення політичного гумору, що раніше було прерогативою професійних коміків та журналістів. Цифрові медіа дозволяють гумористичному контенту швидко ставати вірусним, посилюючи його вплив на громадську думку та створюючи нові можливості для політичної маніпуляції через емоційне залучення аудиторії. А жанрова «розмитість», гібридність та негомогенність політичного гумору призводить до того, що всі суб'єкти гумористичного дискурсу політики: медіа, політичні актори та громадяни, стають більш відкритими до гумористичних підходів у серйозних суспільно-політичних питаннях. Оцінюючи поширення та

актуалізацію політичного гумору у медіапросторі О. Дзикович та О. Рибкіна пропонують наступну типологізацію політичного гумору залежно від медіа-форматів [42].

Критичний гумор: політичний гумор в сатиричних форматах. Однією з найпоширеніших та найвідоміших форм цього типу є політична карикатура, яка історично розповсюджувалася в друкованих ЗМІ, а на сьогоднішній день зустрічається в Інтернет-блогах та електронних медіа. Її локалізація не обмежується політичним дискурсом, а набуває характеру деконтекстуалізації, що уможливорює переосмислення змісту поза первинним комунікативним середовищем.

Одним із найпродуктивніших сучасних українських карикатуристів є Григорій Ключник, карикатури якого зазвичай не мають тексту, тільки візуальні сюжети [56]. Більшість його сучасних карикатур присвячені війні росії проти України та внутрішній політиці. Його роботи демонструють відмінність українського та російського менталітетів, меркантильну мотивацію росіян брати участь у війні та звичку звинувачувати інші країни та народи у власних внутрішніх проблемах тощо.

Серед інших відомих українських карикатуристів – Андрій Петренко [321], Олег Гуцол, Юрій Журавель, Олексій Кустовський, Євгеній Олійник, та Олександр Барабанщиков [312] [137].

Однак варто зазначити, що аудиторія політичних карикатур є відносно обмеженою, оскільки інтерпретація гумору в карикатурі часто потребує наявності відповідних фонових знань. Водночас поширення окремих робіт у соціальних мережах може надавати їм «вірусного» характеру, актуалізуючи різноманітну політичну проблематику.

Гумор для всіх і про все: політичний гумор у розважальних форматах. Під цим типом гумору О. Дзикович та О. Рибкіна аналізують політичний гумор, який реалізується ведучими та учасниками розважальних та персоналізованих ток-шоу. В Україні поки не існує формату, подібного до відомих західних ток-шоу, як то «Wetten, dass...», «Harald Schmid-Show» чи

«David Letterman-Show». Але з початком війни росії проти України цей формат почав поступово розвиватися на телебаченні та на майданчику Youtube з ціллю розвінчати наративи російської пропаганди.

Наприклад, програми «LIEF News» та «Антизомбі» на каналі ICTV, передачі «KremlinNews» («Весті Кремля») на 24 Каналі активно транслювали сатиру на російських політиків та викривали російську пропаганду. Еспресо ТВ випускали програму «Vata News» [369] – пародію на російські та світові новини та «Hunta News» («хунта» – пропагандистський термін для української влади), де українські політичні новини доповнювалися сатирою на події в Росії. Ці шоу доводили більшість подій в Росії до абсурду, а ведучий «Vata News» навіть був одягнений у ватник, один із впізнаваних символів так званого «руського мира».

Гумор в розважальних форматах, де політика є не єдиною, а однією з багатьох мішеней для жартів, дозволяє охопити широку аудиторію, а тому сприяє консолідації громадян навколо суспільно значущих тем. Так, після повномасштабного вторгнення на Youtube-каналі інфлюенсера Олексія Дурнева почали виходити проекти «Дурнев смотріт сторіз Zombi» та «Упс, а що трапилося?» [176], де ведучий у гумористичній манері, з використанням сарказму та іронії, дивиться та коментує сторіз російських користувачів в забороненій в росії мережі Instagram та VKontakte та коментує російські новини. Показово, що до повномасштабного вторгнення Дурнев вів шоу «Дурнев смотріт сторіз», де обговорював українських інфлюенсерів, зірок та користувачів соцмереж. Але після вторгнення змістив фокус уваги виключно на представників росії, заохочуючи українську аудиторію сміятися з недолугості та брехливості ворогів. Також певний період часу комік вів канал в Telegram, де викладав гумористичні новини, які так чи інакше були сфокусовані на поразках, ляпах російської еліти чи внутрішніх курйозах в росії. На канал були підписані понад 600 тисяч підписників, а сама назва відсилає до відомого мему про бабусю, яка коментує поведінку парубка за вікном словами: «Боже, яке кончене».

Політичні історії: гумор у вигаданих реаліях. Політичний гумор посідає своє місце й у форматах із вигаданою складовою, зокрема в телевізійних серіалах, художніх фільмах та пародійних проєктах. Персонажі таких форматів можуть бути як повністю вигаданими, так і такими, що відсилають до конкретних подій, політичних діячів або суспільно-політичних ситуацій, актуалізуючи їх через інтертекстуальні алюзії, іронічні паралелі та комедійні натяки. В контексті російсько-української війни, такий жанр, як пародія, дозволяє в розлоговому форматі висміювати наративи ворога, використовуючи притаманні його риториці стереотипи та упередження. Так, у 2014 році в ефір виходить пародійний міні-фільм, відзнятий студією «Квартал-95». Це «Сімнадцять миттєвостей російської весни», де радянський шпигун Штірліц діє серед українців, яких стереотипно зображують тупими, запеклими фашистами, повністю підпорядкованими єврею Арсенію Яценюку, що повністю відображало російські наративи того періоду [6].

Також одна з відомих пародій студії «Квартал 95» спрямована проти російського журналіста Дмитра Кисельова та його способу інтерпретації фактів під час щотижневої політичної телепрограми «Вести недели». Пародія називається «Брехун, брехун» і є алюзією на однойменний голлівудський фільм з актором Джимом Керрі. Як і у фільмі, актор, який грає Дмитра Кисельова, раптово і проти власної волі починає говорити правду, що викликає гумористичні ситуації. Однак в кінці відео показується, що знімальна група аплодує йому за чесність. [148]

Цей формат, хоч і менш інформативний, ніж два попередніх, дозволяє охопити реципієнтів, які зазвичай уникають політичної інформації, крім того, вигаданий світ відкриває авторам можливість для більш гострої та інтенсивної критики.

Стратегічний гумор: маркетинг через політичний гумор. Використання гумору в рекламі та маркетингу є відомим способом, який дозволяє зачепити увагу потенційного покупця шляхом гумористичних алюзій чи риторики. Водночас використання саме політичного гумору в рекламі може бути

ризикованим, оскільки це може образити або відштовхнути певні цільові групи, тому до повномасштабного вторгнення цей формат використовувався українськими компаніями доволі рідко. Однак після лютого 2022 року, коли дефініція спільного ворога стала чітко визначеною, багато українських ритейлерів почали активніше використовувати гумор у своїй комунікації. Після того як 9 серпня 2022 року стався вибух на нафтобазі Новофедорівка в Криму, українські компанії розпочали гумористичний тред у мережі X.сць на тему, хто після деокупації Криму займе який ярус на знаменитому пам'ятнику кримської архітектури – Ластівчиному гнізді. Тред перетворився на великий флешмоб, до якого приєдналися компанії різних сегментів, серед яких «Розетка», «Нова пошта», «АТБ», «Алло», «Цитрус», «Київстар», «Укрзалізниця» та інші [122]. Також українські компанії в гумористичній манері реагували на інші знакові події українсько-російської війни, серед яких планові відключення світла під час масованих ракетних атак на критичну інфраструктуру України взимку 2022-2023 років, деокупація Херсону у листопаді 2022 року та інші; використовували зображення та цитати відомих політичних діячів (В.Зеленського, Б. Джонсона, О. Лукашенка та інш.) у своїх маркетингових зображеннях; розвінчували наративи росії про ядерну війну гумористичними згадками своїх брендів, обіцяючи працювати на Щекавиці (у 2022 році анонімне співтовариство в Telegram планувало влаштувати оргію на Щекавиці у разі ядерної атаки) [32].

Таким чином гумор в стратегічних маркетингових комунікаціях відомих українських брендів дозволив об'єднати десятки компаній різних сегментів ринку, демонструючи солідарність бізнесу за часів війни, чим допомагав протидіяти російській пропаганді виходячи далеко за межі аудиторії, яка цікавиться політичними новинами.

Гумор серед «друзів»: політичний гумор для самопрезентації та спілкування у мережі. Цей різновид охоплює гумористичні матеріали, пов'язані з конкретними політичними установами, діячами, темами чи випадками та поширюється за допомогою електронних листів, інтернет-

форумів, дописів у соцмережах, приватних чатах тощо. Мета такого гумору – продемонструвати обізнаність автора з актуальними культурними й політичними процесами та дискурсом. До цього формату можна віднести такі елементи медійного контенту як слогани і «фотожаби», вірусні відеоролики та пародійні ілюстрації, мелодії і гіфи, комікси та демотиватори, які своєю чергою можуть інтерпретуватися як «меми». Термін «мем» походить від грецького слова «мімета», що означає «щось наслідоване», і інтернет-меми часто створюються шляхом зміни та реміксування існуючого вмісту, щоб зробити його жартівливим або значущим у новому контексті. Активне поширення мемів на політичну тематику, викликане двома моментами: політики постійно дають інформаційні приводи; по-друге, сам жанр мемів якнайкраще відповідає комунікаційним потребам сучасної публіки (швидкий перегляд-лайк-репост).

Цінність такого різновиду гумористичного дискурсу політики не визначається конкретним змістом. Навіть безглузді відео, дописи, публікації чи статуси на політичні теми сприяють посиленню медійної інтеграції, оскільки різнорідна аудиторія таких жартів має широкий діапазон сприйняття, тому меми легко інтерпретуються навіть тими, хто свідомо уникає політичного контенту. Проблема актуальності та достовірності інформаційного компонента такого контенту залишається відкритою, що значно обмежує інформаційну функцію такого типу політичного гумору. Однак, подібно до гумору в суто розважальних форматах, конструктивна критика не є головною метою цього жанру, проте інтеграційна функція гумору тут проявляється найбільше.

Аналіз трьох аналітичних осей – суб'єктної, функціонально-цільової та медіаформатної – демонструє, що політичний гумор виконує широкий спектр функцій: від інструменту політичної боротьби та самопрезентації до засобу суспільної консолідації та критики влади. В умовах війни, політичний гумор набуває додаткового значення як інструмент символічного опору, консолідації суспільства та протидії ворожим наративам. Водночас гумористичний дискурс

політики в Україні залишається динамічним явищем, яке змінюється під впливом суспільно-політичних викликів та медіатизації політики.

2.2. Гумор у політичній комунікації та дипломатії: стратегії українських еліт у мережі X (Twitter) в умовах безпекових викликів

В умовах повномасштабного російського вторгнення політичний дискурс в Україні зазнав значних змін, адаптуючись до нових викликів та потреб суспільства. В умовах гібридної війни, стратегічна політична комунікація виконує інформаційно-аналітичну, мобілізаційну та психологічну функції. Також особливої актуальності набуло питання ефективного застосування політиками різноманітних комунікативних інструментів, які б дозволили, поміж іншого, розвінчувати історичні наративи ворога, наративи російської пропаганди та активно просувати національні меседжи. Одним із таких інструментів став політичний гумор, який завдяки своїй емоційній забарвленості, спрощеній формі подання та стислості політичної інформації здатен швидко поширюватися в інтернет-середовищі, підвищувати залученість аудиторії та формувати стійкі уявлення про політичні події.

З метою верифікувати гіпотезу про те, що гумористичний контент, який політики публікують в соціальних мережах та онлайн медіа, має більший рівень взаємодії з аудиторією порівняно з не гумористичним контентом, було проведено емпіричне дослідження практик використання гумору українськими політиками на платформі X.com (раніше – Twitter), аудиторія якої у 2022 році становила 401 мільйон активних користувачів щомісяця, досягнувши у 2023 році показника 541,56 мільйонів користувачів. [247]

Ця цифрова медіа платформа є каналом стратегічної комунікації в умовах інформаційної війни та представляє особливий інтерес для науковців з декількох ключових причин. Хоча й українська аудиторія мережі X.com станом на 2023 рік складає всього 595,9 тис. користувачів [62], платформа надає користувачам широкий функціонал: створення власних повідомлень,

перегляд актуального контенту, взаємодію з іншими учасниками через коментарі та репости. Крім того тут існує можливість збагачувати текстові дописи різноманітними медіа-елементами – посиланнями, візуальними матеріалами, емодзі та хештегами.

Функціональна різноманітність платформи сприяє формуванню складної комунікативної системи, яка охоплює персоналізоване спілкування, взаємодію між аудиторією платформи та обговорення тематичних питань через використання хештегів. Завдяки цьому X.com стає ефективним засобом поширення інформації, зокрема у сфері політичного дискурсу.

Однак головною перевагою для дослідників є наявність програмних інтерфейсів, що забезпечують доступ до великого масиву даних, що робить мережу привабливою для академічних досліджень.

Формування вибірки здійснювалося за стратифікованим принципом з метою забезпечення репрезентативності різних рівнів політичної системи та комунікативних стратегій. Критеріями відбору слугували: (1) кількість підписників понад 100 тис. осіб; (2) мінімум 100 публікацій за досліджуваний період; (3) регулярність публікацій; (4) двомовна комунікаційна стратегія; (5) функціональне представництво різних гілок влади та політичних сил. Така методика забезпечує охоплення основних акторів українського політичного дискурсу в цифровому просторі.

Додатковим критерієм для перевірки гіпотези дослідження став рівень політичного впливу, який визначався за здатністю приймати або впливати на прийняття значущих політичних рішень та формувати політичний порядок денний на момент проведення дослідження.

До вибірки увійшли: Президент України Володимир Зеленський, представники Офісу президента (Михайло Подоляк, Андрій Єрмак), опозиційні політики (Петро Порошенко, Арсеній Яценюк), дипломати та урядовці (Дмитро Кулеба, Сергій Кисліца), а також інші політичні діячі (Віталій Кличко, Антон Геращенко, Інна Совсун).

Використовуючи Python та бібліотеку twikit ми витягли твіти з лютого 2022 року по лютий 2024 року, що відповідає першим двом рокам повномасштабного російського вторгнення.

В мережі X.com можливе використання власне дописів (далі - твітів), згадок, відповідей та репостів (далі – ретвітів). Самостійно створені твіти з'являються в головній стрічці всіх підписників автора. Ми вважаємо такі твіти формально «авторськими». Згадки – це твіти, що містять ім'я користувача іншого акаунта в X.com, якому передує символ «@», а відповіді, позначені як «Replying to», це прямі відповіді на твіти з інших акаунтів. Для вибірки цього дослідження ми використовували лише авторські твіти, тобто ті, що є у відкритому доступі. Якщо ретвіт (перепост допису іншого користувача) доповнювався особистим коментарем автора, він також вважається нами авторським, тому був включений до вибірки. У випадку, якщо автор публікує твіт двома мовами окремими твітами (українська та англійська), ми зараховували обидва для точності дослідження.

До фінальної вибірки увійшли твіти, відібрані шляхом аналізу тематичного та гумористичного контенту. Класифікація гумористичного контенту здійснювалася на основі критеріїв, що включають лінгвістичні маркери (іронія, сарказм, гра слів), стилістичні прийоми (самоіронія, гіпербола, алюзії), візуально-емоційні індикатори (гумористичні емодзі, мему) та функціональну спрямованість (делегітимізація, консолідація, зниження напруги).

Хоча ми не ставили перед собою задачу обирати тематику твітів про війну, але враховуючи часові рамки, гумористичний контент, що створювався авторами, стосувався, з невеликими виключеннями, перебігу військових дій та зовнішньополітичної ситуації. Ми застосували елементи контент-аналізу, який є змішаним методом за Майрінгом [277], вивчаючи зміст та ключові семантичні елементи висловлювань політиків.

З загального масиву твітів були відібрані ті, що містять різні форми гумору: іронію, сарказм, сатиру та інші гумористичні прийоми. До вибірки

увійшли публікації двома мовами – українською та англійською, оскільки більшість політиків ведуть двомовну комунікацію (Додаток 1. Гумористичні твіти українських політиків в мережі X.com). Потрібно зазначити, що ми не проводили детальний аналіз аудиторії політиків через її різноманітність та складність точної сегментації. Хоча платформа X.com часто використовується для комунікації із зовнішньою аудиторією, значна частина повідомлень політиків, ймовірно, була спрямована на внутрішню українську аудиторію, враховуючи практику репостів українськими медіа та користувачами інших соціальних мереж – Таблиця 1.

Таблиця 1.

Ім'я політика, посилання на акаунт	Підписники станом на 11.2024 р.	Твіти з обраний період	Гумористичні твіти	Відсоток від заг. кількості
Володимир Зеленський, https://x.com/ZelenskyyUa	7,4 мл.	3013	14	0.5%
Михайло Подоляк, https://x.com/Podolyak_M	1,7 мл.	2843	51	1.9%
Петро Порошенко, https://x.com/poroshenko	1,3 мл.	1946	38	2%
Дмитро Кулеба, https://x.com/DmytroKuleba	1,1 мл.	1392	13	0.9%
Антон Геращенко, https://x.com/Gerashchenko_en	625,2 тис.	2533	57	2.3%

Віталій Кличко, https://x.com/Vitaliy_Klychko	619 тис.	102	3	2.9%
Арсеній Яценюк, https://x.com/Yatsenyuk_AP	538,7 тис.	400	6	1.5%
Андрій Ермак, https://x.com/AndriyYermak	242 тис.	3962	50	1.4%
Сергій Кислиця, https://x.com/SergiyKyslytsya	189,7 тис	2188	87	4%
Інна Совсун, https://x.com/InnaSovsun	105,1 тис.	1348	16	1.3%

Крім аналізу взаємозв'язку між типом контенту та реакцією аудиторії, в дослідженні використано коефіцієнт взаємодії (Engagement Rate) як інструмент кількісної оцінки ефективності політичного контенту в цифровому середовищі. Він дозволяє кількісно оцінити рівень сприйняття та залученості аудиторії, що є поширеним методом сучасного аналізу соціальних мереж. [215, С. 5]

Вибір цієї методики зумовлений її комплексним підходом до оцінки взаємодії користувачів із контентом. ER охоплює різноманітні типи активності аудиторії, включаючи лайки, які демонструють емоційну реакцію та схвалення контенту, а також репости, що свідчать про готовність користувачів поширювати цю інформацію у власних мережах. Поєднання цих метрик дозволяє отримати ґрунтовніше розуміння того, наскільки контент резонує з аудиторією.

Суттєвою перевагою застосування ER є можливість нормалізації даних з урахуванням масштабу аудиторії кожного політика. Це дає змогу проводити порівняння ефективності контенту різних авторів, незалежно від кількості

їхніх підписників, що допомагає усунути різницю між політиками із великою та малою аудиторією.

Під ефективністю гумористичних твітів ми розуміємо сукупність характеристик, таких як позитивне сприйняття аудиторією, вірусність контенту, здатність викликати активну реакцію та потенціал поширення політичних ідей у гумористичному форматі. Завдяки ER ці характеристики можна кількісно оцінити, що дозволяє аналізувати різні типи публікацій і з'ясовувати довгострокові тенденції у політичному дискурсі.

Методика ER дозволяє оцінити результативність різних стратегій комунікації, оскільки вона виявляє реакцію аудиторії на політичні повідомлення та допомагає визначити найбільш дієві формати взаємодії. Через аналіз ER можна оцінити емоційний відгук на контент, готовність аудиторії взаємодіяти, ступінь залученості до політичного дискурсу та ефективність використання гумору як інструменту політичної комунікації.

Використання методики Engagement Rate було також обране нами через простоту розрахунку та інтерпретації результатів, доступність даних для аналізу та можливості масштабування дослідження. Це дозволяє кількісно оцінити якісні характеристики контенту та зробити обґрунтовані висновки щодо ефективності використання гумору в політичній комунікації.

У межах дослідження висунуто припущення, що гумор як інструмент політичної комунікації є ефективнішим у випадку політиків, які мають реальний політичний вплив і символічний авторитет (тобто є чинними або нещодавно активними державними діячами, котрі впливають на прийняття рішень або беруть участь в міжнародній комунікації). Передбачається, що гумор у поєднанні з політичним авторитетом здатен посилити вплив на аудиторію, що відображається у вищих показниках залученості аудиторії, зокрема кількості реакцій, поширень і коментарів.

Статистичний аналіз ефективності гумористичних і негумористичних твітів здійснювався у три етапи:

1. Розрахунок ER для кожного твіту: $ER = ((\text{кількість лайків} + \text{кількість репостів}) \div \text{кількість підписників}) \times 100\%$;

2. Обчислення середнього ER окремо для гумористичних та не гумористичних твітів кожного політика (Середній ER гумористичних = (Сума ER всіх гумористичних твітів) $\div$ кількість гумористичних твітів. Середній ER звичайних = (Сума ER всіх звичайних твітів) $\div$ кількість звичайних твітів);

3. Визначення відносної різниці між показниками ((Середній ER гумористичних – Середній ER звичайних) $\div$ Середній ER звичайних) $\times 100\%$).

Такі розрахунки були проведені для контенту, опублікованого за період перших двох років повномасштабного вторгнення, для кожного з твітів десяти досліджуваних політиків. Загалом було ідентифіковано 335 гумористичних твітів із масиву в 19 941 твіт. Результати розрахунку ER гумористичних твітів представлені в Додатку 1.

Однак варто зазначити, що обрана методологія має ряд обмежень, які необхідно враховувати при інтерпретації результатів.

Перший блок обмежень стосується статистичної обробки даних. При аналізі ми не проводили розрахунок медіани (середнього статистичного показника), що могло б надати додаткове розуміння розподілу даних та допомогло б виявити можливі викривлення середніх значень через наявність екстремально успішних публікацій. Також у дослідження були включені гумористичні твіти з найвищими показниками залученості, які потенційно могли значно вплинути на середні значення ER для всієї вибірки гумористичних твітів. Такі випадки могли створити завищене уявлення про загальну ефективність гумористичного контенту.

Другий блок обмежень пов'язаний з особливостями формування вибірки. Незначна кількість гумористичних твітів, яка складає від 0.5% до 4% від загальної кількості твітів у різних політиків, може впливати на статистичну значущість результатів. При такому співвідношенні кожен окремий гумористичний твіт має набагато більшу вагу у формуванні середнього показника, ніж звичайний твіт. Крім того, існує елемент суб'єктивності у

визначенні твітів як гумористичних, оскільки різні форми гумору (іронія, сарказм, сатира) інтерпретувалися дослідницею за особистим сприйняттям. Ця суб'єктивність могла вплинути на формування вибірки гумористичних твітів.

Третій блок стосується технічних обмежень дослідження. Ключовим обмеженням є використання фіксованого показника кількості підписників (станом на листопад 2024 року) для всіх розрахунків через неможливість відстежити динаміку зміни аудиторії на момент публікації кожного твіту. Це особливо важливо, враховуючи тривалий період дослідження (два роки) та потенційні значні коливання у розмірі аудиторії політиків протягом цього часу. Також не було можливості врахувати вплив алгоритмів платформи X.com на охоплення різних типів контенту, які могли змінюватися протягом досліджуваного періоду та по-різному впливати на поширення гумористичного та звичайного контенту.

Четвертий блок обмежень пов'язаний із зовнішніми факторами, які могли вплинути на залученість аудиторії – важливі новини, події, загальний медійний контекст на момент публікації, психологічний стан суспільства. Ці фактори могли суттєво впливати на сприйняття та поширення як гумористичного, так і звичайного контенту. Також не проводився аналіз часу публікації твітів та його впливу на залученість, хоча цей фактор може впливати на розуміння ефективності контенту.

Наступне обмеження стосується аналізу аудиторії. Хоча ми використовуємо загальну кількість підписників для розрахунку ER, ми не маємо можливості проаналізувати склад аудиторії, її географічний розподіл, активність та інші характеристики, які могли б пояснити різницю в сприйнятті різних типів контенту. З цієї ж причини ми не вдавалися до аналізу коментарів, бо якісний аналіз потребує додаткового контент-аналізу, а кількісний не є релевантним, оскільки існує практика «хейтерських, ненависницьких» коментарів, критики, чи коментарів «ботів», які не мають прямого відношення до теми опублікованого твіту.

Крім того, практика дублювання твітів двома мовами та активне поширення контенту в інших соціальних мережах створює додаткову складність у точному визначенні реального охоплення публікацій.

Однак простота та прозорість методології, попри її обмеження, дозволяє отримати чіткі, кількісно вимірювані результати, які можуть бути відтворені та перевірені іншими дослідниками. Це робить дослідження науково обґрунтованим та практично цінним для розуміння ролі гумору в сучасному політичному дискурсі.

Переходячи безпосередньо до аналізу зібраної добірки твітів, проаналізуємо комунікативні стратегії кожного з досліджуваних політиків.

Аналіз комунікативної стратегії Володимира Зеленського в соціальній мережі X.com [61] демонструє системний підхід до політичної комунікації. З проаналізованих 3013 твітів лише 14 (0,5%) містили гумористичний контент, що свідчить про свідоме обмеження використання гумору як комунікативного інструменту. Однак статистичний аналіз показує значно вищу ефективність гумористичних повідомлень: середній показник залученості аудиторії (ER) для гумористичних твітів становить 0,94% порівняно з 0,28% для звичайних публікацій, що демонструє перевищення в 3,33 рази.

Тематичний аналіз не гумористичного контенту виявляє три основні напрямки комунікації: військові події та оборона, дипломатична діяльність та гуманітарні питання. Президент веде двомовну комунікацію, що забезпечує охоплення як внутрішньої, так і міжнародної аудиторії. При цьому англійські версії твітів мають значно більший рівень взаємодії: від 15 до 40 тисяч лайків у порівнянні з 3-7 тисячами у версіях українською мовою. Це також може бути пов'язано з тим, що англійські твіти часто публікуються раніше.

Гумористичний контент Зеленського характеризується використанням складних форм комічного, переважно сарказму та іронії, що слугують інструментом політичної критики та дипломатичного тиску. Особливо показовим є використання гіркої іронії для підкреслення абсурдності певних ситуацій, як-от у твіті про «перенесення розкладу війни» для дипломатичних

розмов: «Сьогодні о 10:30 на під'їздах до Чернігова, Гостомеля та Мелітополя точилися запеклі бої. Люди гинули. Наступного разу я спробую перенести розклад війни, щоб поговорити з #MarioDraghi в певний час. Тим часом Україна продовжує боротьбу за свій народ.» [60]

Аналіз еволюції комунікаційних підходів виявляє поступову трансформацію від емоційних звернень із закликами до допомоги на початковому етапі війни до більш структурованих і спрямованих повідомлень, які акцентують увагу на конкретних військових потребах та євроінтеграційних ініціативах. У цьому контексті використання хештегів, таких як #StopRussia та #StandWithUkraine, свідчить про розроблену стратегічну модель формування міжнародного дискурсу щодо війни.

Ми можемо зробити висновок, що комунікаційна стратегія Зеленського на платформі X.com являє собою багатовимірний інструмент політичної дипломатії. Хоча гумористичні елементи застосовуються помірковано, вони демонструють високу ефективність у залученні аудиторії та підсиленні ключових політичних меседжів.

Аналіз комунікативної стратегії Михайла Подоляка (з 2020 р. до 2025 р. радника голови Офісу Президента Андрія Єрмака) на платформі X.com виявляє систематичне використання гумору як складової політичної комунікації. З 2843 проаналізованих твітів всього 51 (1,9%) містив елементи гумору, що засвідчує обачний підхід до цього інструменту у воєнних умовах. Водночас статистичний аналіз демонструє помірно стабільну перевагу таких публікацій у залученні аудиторії. Середній рівень залучення (ER) для гумористичних дописів складає 0,29% проти 0,23% для стандартних, що вказує на збільшення залученості аудиторії на 1,25 рази при використанні гумору.

Суттєвою рисою комунікації Подоляка є двомовність твітів, яка сприяє охопленню як локальної, так і міжнародної аудиторії. Його гумористичний інструментарій включає складні форми комічного: від гострого сарказму: «Tesla, безперечно, гарна машина. Але сьогодні я віддаю перевагу

HIMARS» [123] до чорного гумору та метафоричних порівнянь: «Як біс, окроплений святою водою, Кремль здригається в конвульсіях» [125].

Гумор у твітах Подоляка виконує декілька функцій: критика дій Росії, висміювання пропаганди, підкреслення абсурдності заяв російського керівництва та привернення уваги міжнародної спільноти. Особливо ефективним виявилось використання саркастичних «словників» та «пояснень», які розкривають подвійні стандарти в міжнародній дипломатії: «Чесний дипломатичний словник:

«Припинення вогню» – зупинка українського контрнаступу, надання Росії часу відновити ресурси.

«Переговори» – визнання ультиматумів Кремля.

«Дипломатичне врегулювання» – умиротворення агресора, втрата територій.

Може, годі грати в цю словесну гру?» [124]

Наш аналіз показує, що гумор у політичній комунікації Михайла Подоляка не є самоціллю, а виступає як інструмент впливу на формування міжнародної думки щодо війни в Україні. Це підтверджується підвищеними показниками залученості аудиторії до публікацій із гумористичним змістом.

Наступним ми розглянули комунікативну стратегію у соцмережі X.com п'ятого Президента України Петра Порошенка. Із 1946 досліджених твітів всього 38 (2%) містили гумористичний контент, однак вони демонстрували значно вищий рівень ефективності за показником залученості аудиторії. Зокрема, середній ER для гумористичних дописів складав 0,25%, що майже в 1,74 рази перевищує середній ER звичайних публікацій, який становив 0,15%.

Основні теми гумористичних твітів включають військові успіхи ЗСУ, передачу техніки військовим, критику російської армії та керівництва. Гумор часто поєднується з інформацією про конкретну допомогу фронту, створюючи контраст між серйозністю ситуації та оптимістичним настроєм.

Характерною особливістю гумористичного стилю Порошенка є самоіронія, зокрема щодо власного іміджу та минулих контроверсійних

моментів. Наприклад, обігруючи звинувачення в корупції, він публікує допис про передачу на фронт чергової партії техніки: «Яке відчуття за кермом такого велета? Майже як за кермом Rolls-Royce. Без жартів. Хоч Foden запозичив від авто класу люкс лише двигун, на фронті мати таку машину — це екстра люкс» [131] або: «Виставляємо на продаж Rolls-Royce з невеличким пробігом. Експлуатувався не на українських і не на російських дорогах. Поки що» [129].

Цей комунікативний прийом схожий з трансформацією обмовки «цинічні бандери» в елемент особистого бренду у 2015 році [128], що демонструє здатність політика конвертувати потенційно негативні ситуації в позитивний контент.

Загально близько 45% відсотків твітів політика мають військову направленість, але зберігається і внутрішньополітичний контекст, де експрезидент негативно коментує дії нинішньої влади та звинувачує її у політичних переслідуваннях. Зокрема й в іронічній манері: «Голова ГУР Кирило Буданов, за словами Стефанчука, повідомив йому, що в Мюнхені, на БЕЗПЕКОВІЙ КОНФЕРЕЦІЇ мені загрожує смертельна неБЕЗПЕКА. І єдиний спосіб врятувати мене — не випустити... Благаю, не ганьбіть ГУР... Особливо в день, коли вони разом з іншими підрозділами ЗСУ провели блискучу операцію з ліквідації великого десантного корабля. Прошу, не руйнуйте українську дипломатію. Не ганьбіть Україну!» [130]

В цілому, статистика взаємодії показує, що гумористичні дописи отримують у середньому на 74% більше взаємодій, особливо коли поєднують військові успіхи з іронічними коментарями. Найвищі показники мають пости про передачу військової техніки з гумористичними назвами та історії успішних операцій ЗСУ з іронічними коментарями.

Дмитро Кулеба, 14-й Міністр закордонних справ України, демонструє виважене використання гумору як інструменту дипломатичної комунікації. З 1392 твітів, опублікованих за два роки повномасштабного вторгнення, 13 (0,9%) містять гумористичний контент, проте їх ефективність значно вища —

середній показник залученості аудиторії (ER) для гумористичних дописів становить 1,44% порівняно з 0,66% для звичайних публікацій.

Публікації політика в мережі X.com зосереджені на кількох ключових темах: російська агресія та протидія їй (60%), дипломатична комунікація (25%), санкції проти РФ та міжнародна підтримка (10%), внутрішня політика (5%). Мова характеризується чіткими формулюваннями, активним використанням закликів до дій та професійною дипломатичною термінологією. За незначним виключенням комунікація ведеться англійською мовою.

Характерними рисами гумору Кулеби є:

1. Дипломатична іронія при коментуванні дій Росії, яка підкреслює контраст між пропагандистськими заявами та реальністю: ««Росія тут назавжди», говорив плакат у Білозерці під Херсоном. Ну не дуже! Усім у світі, включаючи АСЕАН, де я зараз перебуваю: Україна здобуває ще одну важливу перемогу прямо зараз і доводить, що незалежно від того, що скаже чи зробить Росія, Україна перемаже» [94].

2. Сарказм використовується для висміювання російської пропаганди, що яскраво демонструє твіт: «Далі: «Усі завдання операції виконані. Як член ЄС і НАТО Україна більше не може атакувати Росію. Крим більше не є фінансовим тягарем. Наші втрати дали нам урок і зміцнили Росію». Як я вже сказав, Росія може перетворити будь-яку невдачу на перемогу» [92]. Тут міністр висміює типові спроби Росії представити поразки як перемоги.

3. Парадоксальні порівняння застосовуються для підкреслення деградації російських амбіцій: «Дев'ять місяців тому Путін прагнув знищити Україну за лічені дні. Сьогодні він щасливий їздити на автомобілі по мосту, який сам давно побудував незаконно. Його агресивні амбіції скоротилися. Україна подбає про те, щоб вони і далі зменшувалися, поки не впишуться в кордони Росії». [93]

Загалом охоплення твітів варіюється залежно від тематики: інформаційні повідомлення отримують 2-5 тисяч репостів, публікації про

воєнні злочини РФ – 10-20 тисяч, гумористичні дописи – 5-15 тисяч, заклики до міжнародної спільноти – 7-12 тисяч репостів. Висока ефективність гумористичного контенту (ER у 2,18 рази вищий за звичайні) пояснюється поєднанням дипломатичного професіоналізму з гострою іронією, що робить повідомлення більш помітними та придатними для поширення в міжнародному інформаційному просторі.

Колишній заступник міністра внутрішніх справ України, народний депутат 8-го скликання Антон Геращенко є активним автором мережі X.com. За обраний період ним було опубліковано 2533 твітів. З них тільки 57 (2,3%) містять гумористичний контент, причому їх ефективність дещо нижча за звичайні пости – середній показник залученості аудиторії (ER) для гумористичних дописів становить 0,68% порівняно з 0,80% для звичайних публікацій. Комунікація ведеться переважно англійською мовою.

Політик веде комунікацію переважно англійською мовою, в основі – інформативні пости про військові дії, внутрішню ситуацію в Росії та міжнародну політику. Також Геращенко приділяє викриттю економічних проблем РФ, зокрема й у гумористичному стилі. Політик присвячує цілу серію твітів відсутності опалення в російських містах чи «яєчній кризі»: «Путін: ціни на яйця в Росії зросли тому, що люди стали багатшими і стали краще їсти. Схоже, незабаром росіяни будуть жити ще краще, оскільки Російський птахівничий союз обіцяв, що яйця не будуть дешевшати, незважаючи на всі обіцянки влади та імпорту яєць з-за кордону» [28], «Російський депутат від Вологди Олександр Гордєєв подарував своїм колегам на Новий рік коробку яєць» [28] тощо.

Гумористичний контент переважно використовується для висміювання російської пропаганди та абсурдності заяв російського керівництва. Показовим є твіт про плани колонізації супутників Юпітера: «Російський Татарстан планує колонізувати супутники Юпітера. Це не жарт. Глава Татарстану Рустам Мінніханов підписав 25-річний план розвитку включення 4 супутників Юпітера в особливу економічну зону «Алабуга»» [30].

Характерним також є використання саркастичних коментарів щодо військових невдач Росії: ««Так працює наша (російська) авіація». Росіяни випробовують новий дрон. Бажаю всім іншим безпілотникам такого ж успіху» [30], коментує політик підрив дрона в руках у російського військового.

Не гумористичні пости зосереджені на документуванні воєнних злочинів, аналізі міжнародної ситуації та висвітленні проблем всередині Росії, при чому є доволі розлогими, що не характерно для мережі X.com. Такі пости отримують вищу залученість аудиторії, що може пояснюватися серйозністю тематики та фактологічною насиченістю контенту. Наприклад: «Цікавий факт: російська агресія в Україні не була офіційно названа незаконною - не в законний спосіб. Є численні заяви, резолюції та звернення, але всі вони є лише політичними документами і не мають зобов'язуючої сили у світі. Це дозволяє Росії продовжувати свій наратив про те, що не все так однозначно (а воно так і є). Юридичне, зобов'язуюче визнання може бути зроблене лише Радою Безпеки ООН: Рада Безпеки ООН (де Росія має право вето) або ключовий міжнародний суд (починаючи з Міжнародного суду ООН) – і вони дуже обережні, як чітко продемонстрували останні судові рішення.

Крім того, оскільки це займає роки, у Росії є час, щоб побудувати хорошу аргументацію для захисту (так само, як вона побудувала укріплені системи оборони в Україні через затримки і коливання в поставках зброї в Україну).

Все це чітко свідчить про одне: нинішня система міжнародного права, порядку і безпеки зруйнована безповоротно. Чим довше ми вдаватимемо, що це не так, тим більше часу матимуть автократії для зміцнення своїх ліній оборони (а потім і наступу).

Система не може впоратися з викликами сьогодення. Вона не виправиться. Це не навчання. Час діяти вже настав» [29].

Нижча залученість гумористичних твітів Геращенка може пояснюватися кількома факторами. Серед них аудиторія Геращенка, яка враховуючи виключно англомовний контент, ймовірно, більше зацікавлена в отриманні фактичної інформації про війну, ніж у розважальному контенті. Також,

можливо, аудиторія політика сприймає Геращенка насамперед як джерело фактичної інформації про війну та ситуацію в Росії, враховуючи розлогі аналітичні дописи. На додаток, ми бачимо незначні елементи сатири у складі більших інформаційних повідомлень.

Наступним ми проаналізували твіти Київського міського голови Віталія Кличка. Політик відомий своїми чисельними обмовками, які стали приводом для мемів, в той час, як сам він іронізує з себе, випустивши книгу з власними «афоризмами» «Хто не чув, той бачить» [365].

Київський міський голова не надто активний в мережі X.com, за досліджуваній нами період ним було опубліковано всього 102 дописи, хоча політик має 615 300 підписників. Зі 102 твітів всього три гумористичні:

1. «Вистояти - це не впасти! Готую вислови в наступну книжку:)» [82] коментує Віталій свої наміри стосовно наступної книги. Цей допис зібрав понад 40 000 лайків.

2. «Кримський міст таки втомився» [84]. Цим дописом політик доповнює шарж з власним зображенням на фоні палаючого Кримського мосту. Допис зібрав 13 000 лайків.

3. «Приємне заохочення в День Збройних сил України☺☐ Наші військові - найкращі і найстійкіші! Допомагаємо, підтримуємо, віримо в ЗСУ! Слава Україні! Слава її героям!» [83]. Допис доповнює фотографія з гумористичною грамотою та зображенням Валерія Залужного, який в той момент був Головнокомандувачем Збройних сил України, та підписом «заохочувальний погляд командира». Допис набрав 10 000 лайків.

Як ми бачимо, гумористичні твіти складають дуже малу частку всіх повідомлень Кличка. Переважна більшість його комунікацій стосується серйозних тем: оновлень про війну, дипломатичних зустрічей, адміністрування міста та інфраструктурних питань тощо.

Методологія підрахунку ER, яку ми використовуємо у нашому дослідженні, у цьому випадку має похибку через низьку частотність гумористичних твітів та їх високе охоплення (середні показники для

звичайних твітів – лайки: 1 000 - 3 000, ретвіти: 100-300; для гумористичних твітів – лайки: 10 000 - 40 000, ретвіти: 600-2,300). Тобто ці дані викривлюють середнє значення і не дають нам можливості стверджувати, що гумористичні твіти майже в 7 разів ефективніші за не гумористичні.

Однак, це демонструє високий інтерес аудиторії Віталія Кличка до гумористичних твітів політика і готовність реагувати на гумор, що може бути використано політиком з більшою продуманістю та ефективністю.

15-й Прем'єр-міністр України, Арсеній Яценюк, також не надто активно використовує майданчик X.com, хоча має 538 700 підписників. Серед 400 твітів проаналізованих за два роки – 6 гумористичні, що складає біля 1.5%. Комунікацію політик веде виключно українською мовою. Така низька активність в цій соціальній мережі дає доволі низькі показники залученості аудиторії, які складають 0,04% для не гумористичних твітів, та 0,03% для гумористичних, що все ж в 1,5 раза перевищує показник не гумористичних.

Переважає більшість повідомлень мають серйозний характер і присвячені висвітленню військових дій, міжнародної політики, внутрішньополітичних процесів та критиці російської агресії.

Тематичне спрямування твітів досить різноманітне, але можна виокремити чотири основні змістовні лінії. Перша – це висвітлення військових дій та успіхів Збройних сил України, яка складає близько 40% контенту. Політик детально описує бойові досягнення українських військових, критикує російську армію та надає інформативні коментарі про воєнну ситуацію. Друга тематична лінія – міжнародна політика, що становить близько 25% твітів. У цих повідомленнях Яценюк коментує дипломатичну підтримку України, оцінює дії світових лідерів та аналізує санкційну політику проти Росії.

Внутрішньополітичні питання та суспільні трансформації становлять близько 20% контенту. Ці твіти присвячені законодавчим ініціативам, питанням national security та протидії російському впливові. Особливо показовим є твіт про ухвалення законопроекту про заборону московської церкви в Україні, де автор характеризує цю інституцію як «підрозділ фсб, у

сутані й з кадиллом» [172]. Четверта змістовна лінія – пряма критика російського керівництва, яка складає близько 15% повідомлень.

Комунікативний стиль Яценюка вирізняється поєднанням серйозності та саркастичної іронії. Навіть у гумористичних твітах гумор має чітку мету: деморалізувати ворога, підняти бойовий дух українців та висміяти абсурдність російської пропаганди. Характерними стилістичними прийомами можна назвати саркастичні порівняння, використання лапок для підкреслення іронії та емоційно забарвлену лексику: «Наші воїни продовжують контролювати найкрасивіше в світі українське небо, раз за разом примушувати "другу армію світу" до "жестів доброї волі". З Днем Повітряних Сил України! Дякуємо всім, хто на землі та в небі боронить нашу Незалежність!» [171]

Статистичні показники охоплення твітів демонструють цікаву динаміку. Середня кількість лайків становить 60,4 лайка на твіт, а ретвітів – 6,4. Однак ці показники значною мірою формуються за рахунок кількох вірусних твітів. Найбільше охоплення мав твіт про президента Джозефа Байдена від 20 листопада 2022 року, який зібрав 9,482 лайки та 1,607 ретвітів: «Серед світових лідерів усіх часів важко знайти такого, хто зробив би для України більше, ніж президент Джозеф Байден. Україна вдячна вам за підтримку. Хай вас Бог благословить, пане Президенте Сполучених Штатів! Хай береже вас Господь!» [170].

Властиво, що гумористичні твіти не показують значно вищого охоплення порівняно з серйозними повідомленнями. Охоплення більше залежить від актуальності повідомлення та актуальності теми, ніж від наявності гумору, що може пояснюватися не частим використанням прийомів комічного, які вкраплені в серйозний підтекст.

Аналіз комунікативної стратегії Андрія Єрмака, керівника Офісу Президента України Володимира Зеленського з 2020 р. по 2025 р, в X.com демонструє унікальний підхід до політичної комунікації завдяки певним стилістичним особливостям, серед яких є розробка власної системи «емодзі-

ребусів», що стала впізнаваним елементом його комунікації. Ключові символи включають:

- ☺ (кавун) - символ звільнення Херсона
- ☹ (свиня) - зневажливе позначення ворога
- 🗨 - традиційний анонс важливих новин
- ☐ та ☠ - натяки на втрати ворога
- 🚀 - успішні операції ЗСУ

«Емодзі-ребуси» отримали значну популярність серед аудиторії, особливо в перший рік повномасштабного вторгнення. За словами самого Єрмака, така стратегія спрямована на підтримку оптимізму та надії в суспільстві: «Чому я став це робити?.. Я думаю, що, по-перше, важливо людям давати надію. Дуже важливо навіть до серйозних речей ставитися з позитивом. Плюс всі ми колись були фанатами кросвордів, ребусів тощо», – зазначив голова Офісу Президента в своєму інтерв'ю. [48]

Хоча серед 3962 твітів за проаналізований період гумористичний контент складає 50 твітів (1,4%), проте він демонструє значно вищу ефективність із показником залученості: 0,94% порівняно з 0,43% для звичайних публікацій.

Гумористичні твіти використовують різні прийоми комічного:

1. Іронічні паралелі: «Російські танки таки доїхали до Києва. Але є один нюанс» [50] – про знищену техніку в музеї.
2. Саркастичні коментарі: «Сьогодні за рішенням ООН відзначається Всесвітній день бавовни 🧶» [49] – натяк на вибухи на російських об'єктах або «Російська армія претендує на звання найспритнішої армії у світі. Рух до цього «почесного» звання відбувається семимильними кроками. Біжіть далі!» [53]
3. Гра слів: «Мир буде тоді, коли жодного російського солдата не залишиться на українській землі. Цього можна досягти двома способами: вони йдуть або з неї – або в неї. Вибір прийменника лишаємо за ними: Україна – вільна країна» [52] - використання подвійного значення прийменників.

4. Використання культурних референсів та алюзій, що створює додатковий рівень розуміння для обізнаної аудиторії: «The Beatles – Yellow Submarine» [51] – про затоплені російські кораблі.

Також варто звернути увагу на використання мінімалістичних повідомлень з високою змістовною насиченістю: «NIMARS in UA. That's it. That's the tweet.» [54] Такі пости часто отримують найвищу залученість через свою лаконічність та зрозумілий підтекст.

Не гумористичні твіти зосереджені на офіційній комунікації, дипломатичних контактах та актуальних подіях війни. Проте навіть у таких повідомленнях часто присутній елемент оптимізму та віри в перемогу, що відображає загальну комунікаційну стратегію керівника Офісу Президента.

На нашу думку, висока ефективність гумористичних твітів (у 2,2 рази) пояснюється вдалим поєднанням серйозного контенту з елементами гри, створенням спільного контексту розуміння між автором та аудиторією, та використанням унікальної системи символів, що стала частиною всієї політичної комунікації воєнного часу.

Серед усіх проаналізованих нами комунікативних стратегій, окремо варто виділити комунікацію постійного представника України при Організації Об'єднаних Націй (у період з 2020 р. по 2024 р.) Сергія Кислиці, бо він цілеспрямовано використовує гумор, як інструмент інформаційної протидії російській агресії.

З 2188 твітів 87 (4%) містять гумористичний контент, демонструючи найвищу серед проаналізованих політиків кількість та ефективність – показник залученості аудиторії (ER) для гумористичних дописів становить 1,87% порівняно з 0,62% для звичайних публікацій.

Як зазначає сам дипломат: «Щоб вдало жартувати, треба знати “матчастину” — літературну, мовну, правову. Можна кілька разів схохмити, але далі це не діятиме. Сьогодні всі на хайпі, всі на твітах. Почули, підхопили й побігли, навіть не клікнувши на лінк, прикріплений до допису. Тому навіть

не всі мої колеги з найкращою освітою знають, що сталося в грудні 1991 року, коли РФ захопила місце в Раді Безпеки ООН» [139].

Тож характерною особливістю гумору Кислиці можна назвати інтелектуальний тролінг та сарказм, що базується на глибокому знанні контексту.

Гумористичний арсенал Кислиці включає кілька рівнів:

1. Використання витончених алюзій: «До речі, через кілька місяців після виходу фільму «Олександр Невський» на екрани було підписано пакт Молотова-Ріббентропа, що підтвердив мир між СРСР та нацистською Німеччиною. Фільм вилучили з кінотеатрів. Коли німці увійшли до окупованої Радянським Союзом Польщі, він був відроджений з величезним успіхом» [69].

2. Тролінг російських дипломатів, особливо Небензі, став візитівкою Кислиці. Політик публікує відео та фотожаби з російським дипломатом, називаючи його прізвище на російській кшталт, систематично підриваючи авторитет російської дипломатії. Наприклад: «Небензя виступив і сказав що у нього нема сил читати мої твіти та слухати мої виступи і звалив із Радбезу ООН. Ну що сказати? «Відступати так відступати! Залишили Херсон, залиште і Радбез, Небензя!» P.S. І нема чого жалітися на народну твіт-творчість українців яка надихає і мене» [70] чи «ОБ: “Небензя згадав Amnesty International але не дуже добрим словом вважаючи що таким чином хитро відведе підозри від російської тісної співпраці з цією НУО. Але зроблено це було настільки неоковирно що Аньєс Каламар гидливо пирхнула, дивлячись трансляцію» [67].

3. Використання мовної гри та неологізмів: «путлер», «небензя», «лавровські посіпаки». Особливо ефективними стали багатомовні каламбури, що працюють одночасно в українському та міжнародному контекстах: «Біля ООН понаставлено чимало МАФів: всілякі совецькі «перекуєм мечі на орала», «добро-побеждаєт-зло»: ще один совецький подарунок. Все це «пляски з бубном» тувинських шойгів навколо ідолів поки небензям дозволено сидіти у кріслі ССРСР в Радбезі і як зомбі бубоніти путінські мантри» [67].

4. Гіркий чорний гумор щодо воєнних злочинів: «Я сказав у Раді Безпеки, що для воєнних злочинців не існує чистилища, вони потрапляють прямо в пекло. Сьогодні я хочу сказати, що ті з них, хто залишиться живим після військової поразки Росії, повинні будуть зробити зупинку в Гаазі на шляху до пекла» [77]. Такі висловлювання часто стають вірусними.

5. Візуальні елементи тролінгу, як-от знаменита фотографія з книгою «Що не так із дипломатією?» [13], яку дипломат читав під час виступу Небензі. Хоча сам Кислиця стверджує, що це не було продуманим тролінгом: «Насправді це не було підготовленим дипломатичним театром. Просто дуже швидко я зрозумів, що на засіданнях Радбезу, які відбувалися після початку повномасштабного вторгнення дедалі частіше, мушу знайти собі якусь розвагу, бо голова пухла від слів російського представника Небензі. Спочатку я брав із собою журнали. Потім – книжки, якими завалений мій офіс і які я не маю часу читати. Якось я взяв із собою цю книжку британського дипломата Керрі Брауна. Фото з книжкою розлетілося світом. Мені навіть писав сам Керрі Браун – обурювався, що я використав його книжку для тролінгу. Я відповів, що просто взяв із собою на засідання книжку, аби почитати» [139]. Чи вірусна світлина, де Постпред України на засіданні ООН тримає в руках бінокль: «О, Боже! Не бачу! Скільки, кажеш, проголосувало за Росію? 4? Трясця! (Blimey! - в оригіналі)» [72].

6. Системна делегітимізація Росії через гумор: «Смішний цей Лавров. Як можна позбавити того чого у Росії нема? Суть у тому що ані РБ ані ГА ніколи не розглядали і не голосували за членство РФ. Росія просто вперлася в ООН і РБ. Зиркнула на всіх і ті як кролі затихли Але на дворі 2022. Час валити, Сергій!» [74].

7. Кислиця активно використовує культурні референції: «Були до того бойові комахи – «москвіти», птахи, тепер у московській місії при оон білочки, бо очевидні симптоми такі – надмірна образливість, агресивність або, навпаки, благодущність та байдужість; часті кошмари або безсоння; втрата почуття огиди, моральних принципів; галюцинації». [68] або «Минулого разу,

як ви пам'ятаєте, були бойові комарі та птахи. Як ми нещодавно дізналися, Росія тепер намагається "зупинити верховного правителя пекла", яке б ім'я він не використав – Сатану, Люцифера чи Ібліса» [71]. Такі алюзії створюють додаткові рівні розуміння для різних аудиторій.

8. Характерним для політика є використання британського гумору та сленгу: «Blimey!», «Bloody hell!», що робить його комунікацію органічною для міжнародної аудиторії: «Чорт забирай! (Blimey! - в оригіналі) Хто це сказав?! В епоху, що передувала вторгненню, ця заява путінського поплічника викликала б гомеричний і невгамовний сміх спостерігачів. Сьогодні вона не викликає нічого, крім огиди» [67] чи «Чорт забирай! (Bloody hell! - в оригіналі) Вона просто не розуміє! Коли у вас є російський паспорт, ви є громадянином держави-агресора з історією вторгнення в сусідні країни, століттями імперіалізму та колоніалізму, геноцидів, масових вбивств, тортур, викрадень. Світ ситий тобою по горло і втопився від тебе. Забирайтеся додому!» [67]

9. Часто використовуються іронічні поради російським дипломатам: «До уваги посольства Росії у Великій Британії: Як записатися на прийом до лікаря-психіатра в Лондоні: запишіться на прийом через електронну службу NHS: зателефонуйте на лінію NHS за номером 0345 60 88 88 8, працює з понеділка по п'ятницю з 8:00 до 20:00 та з 8:00 до 16:00 на вихідних та у святкові дні!» [78].

10. Кислиця є послідовно висміює російську пропаганду: «Зараз, коли по кримському мосту їздить двійник путлера, дивлюся на його відео, де він засуджує пакт Ріббентропа-Молотова, і думаю - чи він просто брехав, чи двійник від тексту відійшов. Як каже мій канадський колега в ООН: «Ми знаємо, що росіни брешуть, бо їхні губи рухаються»» [76]. Такі твіти систематично підривають довіру до російських наративів.

Ефективність гумористичних твітів, яка утричі вища за звичайні, пояснюється вмідим поєднанням професійної дипломатичної експертизи з гострою сатирою, що робить меседжі доступними як для фахової спільноти, так і для широкої аудиторії. Кислиця створив унікальний стиль

дипломатичного тролінгу, який став інструментом інформаційної протидії російській агресії.

Останнім ми проаналізували твітер народної депутатки України 9-го скликання Інни Совсун. Вона доволі активно веде свій акаунт, за проаналізований період нею було опубліковано 1348 дописів, з них - 16 гумористичних твітів, що складає близько 1.3% від загальної кількості.

Основні теми, які підіймає депутатка у своєму акаунті стосуються військових дій та ситуації на фронті, міжнародної підтримки, власного досвіду проживання війни, російських військових злочинів. На відміну від інших політиків, стиль її сторінки більш персональний, вона ділиться досвідом переховування з сином в укритті, його малюнками та іншими життєвими ситуаціями, що має великий відгук аудиторії: «Замість школи мій син ховається зі мною в укритті. По всьому місту тривають вибухи. Так само і в інших містах України.#russiaisaterrorisstate» [141].

Політикиня не надто часто створює гумористичні твіти, в яких, зазвичай, вдається до традиційних засобів комічного, як то:

1. Сарказм: «□ Російський Генштаб заявив, що вони вже знищили 4 БМП М2 «Бредлі». Дивно, але «Бредлі» ще навіть не були відправлені. Раніше #Росія вже знищила хаймарсів у х2 рази більше, ніж #Україна мала☺ Вигадувати перемоги для росіян - єдине, на що вони здатні.» [144] чи «Як мило. Росіяни тепер просять про припинення вогню на православне Різдво. Ті самі росіяни, які бомбили українські міста в новорічну ніч і день!» [145].

2. Іронія: «Спеціальна військова операція проводиться за планом. За #Планом Залужного!» [142] чи «Сайт #Кремля оголосив про припинення вогню по всій лінії фронту В УКРАЇНІ. Таким чином вони визнали території #Херсонської, Запорізької, #Донецької та Луганської областей українськими! Здається, вони забули, що вдають, ніби анексували їх!» [146].

3. Чорний гумор: «Я можу сказати лише одне про російський військовий літак, який сьогодні врізався в житловий будинок в Росії: карма - сука.» [143].

Гумор у твітах Інни Совсун часто гіркий і саркастичний, що відображає реалії війни. Також наш статистичний аналіз показав, що залучення аудиторії до гумористичних твітів трохи менше, ніж до не гумористичних, хоча загальні показники залучення аудиторії в політиці найвищі серед всіх проаналізованих нами політиків (12,3% у не гумористичних твітів та 9,50% у гумористичних).

Така динаміка може бути пов'язана з тим, що депутатка веде свій акаунт виключно англійською мовою, що ускладнює спільний культурний контекст для інтерпретації гумору або він контрастує з відкритим та щирим стилем Совсун. Хоча статистично, різниця менше ніж в один раз не може змінити загальну тенденцію, яку ми прослідковуємо, аналізуючи ефективність гумору у твітах інших політиків.

Порівняння коефіцієнтів взаємодії демонструє, що гумористичний контент загалом викликає вищу реакцію аудиторії, ніж нейтральні політичні повідомлення (Таблиця 2).

Таблиця 2

Ім'я політика	Середній ER гумористичних твітів	Середній ER не гумористичних твітів	Відносна різниця
Володимир Зеленський	0,94%	0,28%	233%
Михайло Подоляк	0,29%	0,23%	25%
Петро Порошенко	0,25%	0,15%	74%
Дмитро Кулеба	1,44%	0,66%	118,32%
Антон Геращенко	0,68%	0,80%	-15%
Віталій Кличко	3,63%	0,54%	574%

Арсеній Яценюк	0,04%	0,03%	45%
Андрій Ермак	0,94%	0,43%	120%
Сергій Кислиця	1,87%	0,62%	200%
Інна Совсун	9,50%	12,26%	-22%

На основі проведеного аналізу використання гумору в політичній комунікації десяти українських політиків у мережі X.com в період з лютого 2022 по лютий 2024 року ми можемо зробити кілька ключових висновків.

Кількісний аналіз демонструє, що гумористичний контент складає від 0,5% до 4% від загальної кількості публікацій політиків, що свідчить про виважене використання гумору як комунікативного інструменту даними політиками. При цьому спостерігається значна варіація в коефіцієнті взаємодії користувачів з гумористичним контентом – від негативних показників у випадку Антона Геращенко (-15%) та Інни Совсун (-22%) до надзвичайно високих у Віталія Кличка (+574%), що як ми згадували вище, може бути обумовлено статистичною похибкою, та Володимира Зеленського (+233%).

Якісний аналіз виявляє, що найбільш ефективними виявляються гумористичні повідомлення, які поєднують декілька характеристик: актуальність, інтелектуальну глибину, культурну релевантність та емоційну влучність. Ефективність гумористичного контенту значною мірою залежить від здатності політика створювати багаторівневі повідомлення, що працюють як з експліцитними, так і з імпліцитними цілями, та враховують особливості різних аудиторій – від широкої громадськості до конкретних інституцій. Особливо показовим є приклад Сергія Кислиці, чий гумористичні твіти демонструють перевищення залученості на 200% завдяки вмілому поєднанню дипломатичного професіоналізму з гострою сатирою.

Як ми зазначали вище, ми не ставили перед собою задачу проаналізувати воєнний гумор, проте враховуючи реалії війни, гумор десяти обраних

політиків, за деяким виключенням, тематично стосувався чотирьох основних напрямків: Україна під час війни, Збройні сили України та військова допомога, російський світ та політика РФ, реакція світу на дії Росії. Особливо ефективними виявилися повідомлення, що поєднують актуальну інформацію з елементами іронії чи сарказму.

На нашу думку, ефективність гумористичного контенту значною мірою залежить від особистого стилю політика та його попереднього досвіду використання гумору. Наприклад, високі показники Володимира Зеленського та Віталія Кличка можуть бути пов'язані з їхнім досвідом (професійним чи ненавмисним) у сфері розважального контенту, тоді як нижча ефективність у деяких політиків може пояснюватися більш формальним підходом до комунікації та іншими очікуваннями їх аудиторії.

Аналіз мовних особливостей виявляє, що двомовність комунікації (українська та англійська) впливає на охоплення та сприйняття гумористичного контенту. Англійські версії твітів зазвичай отримують більше охоплення, проте це може бути пов'язано з загальною стратегією міжнародної комунікації, коли англійський твіт публікується першим, а тільки після нього аналогічний твіт українською.

Дослідження також виявило тенденцію до формування унікальних комунікативних стилів, як-от система «емодзі-ребусів» Андрія Єрмака чи дипломатичний тролінг Сергія Кислиці. Такі індивідуальні підходи демонструють високу ефективність, створюючи додатковий рівень залученості аудиторії через впізнаваність та очікуваність певних форматів. Також це демонструє еволюцію воєнного гумору від традиційних форм (карикатури, сатиричні журнали) до сучасних цифрових форматів. Це підтверджує, що сміх залишається природною реакцією на жахіття війни, але його використання в політичній комунікації стає більш структурованим та цілеспрямованим. І навіть з урахуванням зазначених вище обмежень, результати дослідження демонструють значний потенціал гумору як

інструменту політичного дискурсу в умовах війни, особливо коли він використовується системно та професійно.

Висновки до Розділу 2

Гумористичний дискурс у політиці формує окреме смислове поле, в межах якого вибудовується альтернативне бачення політичної реальності. Він відображає особливості політичної свідомості учасників соціально-політичних взаємодій, а також їхній повсякденний досвід, поєднуючи індивідуальні реакції з колективними уявленнями. У цьому сенсі політичний гумор це система з трьох координат: хто жартує, з якою метою, і через який канал.

Суб'єктний вимір дозволяє простежити різноманіття акторів гумористичного дискурсу – від політичних лідерів і посадовців до громадських активістів та представників медіасфери. Для політиків використання гумору, як правило, має усвідомлений і прагматичний характер та підпорядковується комунікативним стратегіям. Найчастіше йдеться про стратегії «на пониження», спрямовані на делегітимізацію опонентів, та стратегії «на підвищення», пов'язані із самопрезентацією й формуванням позитивного іміджу. Функціонально-цільовий вимір дає змогу виокремити агресивний, самоіронічний та афіліативний типи гумору. В умовах російсько-української війни саме афіліативний гумор набув особливої значущості, оскільки він сприяв підтримці національної ідентичності, консолідації суспільства та символічній демонстрації стійкості й нескореності.

Медіаформатний вимір відображає глибокі трансформації політичного гумору в епоху цифрових медіа. У сучасному інформаційному просторі він реалізується в різноманітних формах – від класичної сатири й розважальних форматів до гумору у вигаданих реаліях, рекламних кампаніях, а також у практиках самопрезентації та неформального спілкування політиків у соціальних мережах.

Емпіричне дослідження практик використання гумору українськими політиками в мережі X.com (Twitter) упродовж перших двох років повномасштабної російсько-української війни підтвердило гіпотезу про вищий рівень залученості аудиторії до гумористичного контенту. Хоча частка таких повідомлень є відносно незначною й становить всього 0,5–4% від загального масиву проаналізованих публікацій (19 941 твіт), саме вони демонструють суттєво вищі показники взаємодії. Зокрема, коефіцієнт залученості зростав більш ніж на 200% у випадках дипломатичного тролінгу Сергія Кислиці та на 233% у публікаціях Володимира Зеленського. Найбільш ефективними виявилися повідомлення, у яких поєднувалися актуальність теми, інтелектуальна насиченість і культурна релевантність.

Дослідження також засвідчило формування індивідуалізованих комунікативних стилів окремих політичних діячів. Так, використання «емодзі-ребусів» у публікаціях Андрія Єрмака або практика дипломатичного тролінгу Сергія Кислиці ілюструють еволюцію політичного гумору від традиційних вербальних форм до гібридних цифрових форматів, адаптованих до логіки соціальних мереж.

З урахуванням обраних часових меж тематичний аналіз гумористичного контенту дозволив виокремити чотири основні смислові напрями: репрезентацію України в умовах війни; образ Збройних сил України та міжнародної військової допомоги; висміювання ідеології «російського світу» й політики Російської Федерації; а також реакцію міжнародної спільноти на дії держави-агресора. У цих контекстах гумор виконує низку принципових функцій – від протидії ворожій пропаганді та підтримки бойового духу до делегітимізації агресора й привернення міжнародної уваги та підтримки.

Разом із тим емпіричні дані свідчать, що, попри високі показники залученості аудиторії до гумористичних повідомлень, використання гумору українськими політиками поки що не набуло системного характеру. У більшості випадків воно залишається фрагментарним і значною мірою залежить від індивідуального комунікаційного стилю політика, а також його

здатності поєднувати різні типи гумору відповідно до конкретного контексту та поставлених комунікативних цілей.

РОЗДІЛ 3.

ГУМОР ЯК СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

3.1. Еволюція гумористичних практик в політичній культурі українського суспільства

Політична культура це складний феномен, всередині якого функціонують різні елементи, які відображають конкретно-історичні й національно-психологічні особливості політичного життя суспільства. Вона характеризує суспільно-політичні настрої, морально-психологічний клімат країни, якість політичних інститутів та відносин, базові суспільні цінності, реалізуючись через різні елементи: політичну свідомість, політичну діяльність, національну ментальність/ідентичність, ідеологічні настанови, а також особистісні цінності, потреби, норми і навички політичної поведінки.

Українська політична культура століттями формувалася в умовах відсутності власної державності, іноземного панування та боротьби за національне виживання. У цих обставинах гумор виконував роль культурного та психологічного захисту, дозволяючи народові зберігати свою національну ідентичність, критично осмислювати владу та підтримувати колективну солідарність. Історичні традиції українського політичного гумору демонструють специфічні риси національного характеру: любов до волі, іронічне ставлення до влади, здатність знаходити комічне навіть у найтяжчих обставинах.

Одним із найдавніших прикладів такої гумористичної рефлексії можна назвати «Лист запорозьких козаків турецькому султану: «Ти, султан, чорт турецький і проклятого чорта брат і товариш, самого Люцифера секретар. Який ти в чорта лицар, коли голою сракою їжака не вб'єш. Чорт висирає, а твоє військо пожирає. Не будеш ти синів християнських під собою мати, твого

війська ми не боїмося. Землею і водою будемо битися з тобою, распроїб твою мати. Вавилонський ти кухор, Македонський колесник, Єрусалимський броварник, Александрійський козолуп, Великого і Малого Єгипту свинар, Вірменська свиня, Татарський сагайдак, Каменецький кат, всього світу блазень, самого гаспида внук і нашого х*я крюк. Свиняча ти морда, кобиляча срака, різницький собака, нехрещений лоб, мати твою в'їб. Отак тобі запорожці висказали, плюгавче. Не будеш ти і свиней християнських пасти. Тепер кінчаємо, бо числа не знаємо і календаря не маємо, місяць на небі, рік у книзі, а день у нас, який і у вас, за це поцілуй у сраку нас!» [46].

Цей кейс є яскравим прикладом того, що гумор, як частина політичної культури, має глибокі історичні корені, а дослідження політичної культури через призму гумору відкриває унікальну перспективу для розуміння механізмів політичної комунікації, формування історичних наративів, форм громадської участі та способів артикуляції громадянських позицій в історичному контексті, оскільки гумор може виступати інструментом політичної рефлексії, критичного осмислення владних відносин та формування колективної ідентичності.

Політична культура, за класичним визначенням Г. Алмонда та С. Верби [180, С. 113], являє собою систему емпіричних переконань, символів та цінностей, які визначають ситуацію політичної дії. Однак у сучасних умовах медіатизації політики та цифровізації публічної сфери традиційні підходи до вивчення політичної культури потребують суттєвого доповнення. Гумор у цьому контексті може виступати не просто як індикатор ціннісних орієнтацій, а й як агент формування політичних значень та канал неконвенційної політичної участі.

Саме аналіз української політичної культури через призму гумору дозволяє виявити специфічні патерни політичної поведінки, які не завжди очевидні при дослідженні формальних інституцій чи конвенційних моделей політичної участі. Гумористичні практики, від народних жартів та анекдотів до складних мемних конструкцій та політичних перформансів, розкривають

неофіційну сферу політичного життя, вони показують, як громадяни інтерпретують ситуації політичної дії, артикулюють незадоволення владою та конструюють альтернативні моделі політичного порядку. Вони стають компонентом історичної пам'яті народу, фіксуючи ключові події та формуючи колективну ідентичність. У цьому контексті політичний гумор служить «прихованою транскрипцією», що за визначенням Дж. Скотта є певною формою опору, що здійснюється через іронічне дистанціювання, пародіювання та символічне розвінчання офіційних дискурсів. [340, С. 238]

Краще зрозуміти ці механізми може допомогти теоретична концепція карнавалізації, запропонована філософом та літературознавцем М. Бахтіним у його праці «Творчість Франсуа Рабле і народна культура середньовіччя та Ренесансу» [184, С. 295]. Він розглядає карнавал як особливу форму світосприйняття, що протиставляє себе офіційній, серйозній культурі влади. Карнавальне світовідчуття Бахтін називає тимчасовим скасуванням ієрархічних відносин, профанацією священного, інверсією високого та низького. Принциповою частиною цих процесів є амбівалентність, тобто одночасна присутність протилежних значень, де сміх поєднується з серйозністю, а руйнування з оновленням тощо.

За визначенням автора, ключовою характеристикою карнавальної культури є її діалогічність та народність. Карнавал не існує як вистава, яку одні виконують, а інші споглядають. Він втягує всіх учасників у загальне дійство, де зникає межа між акторами та глядачами.

Бахтін визначив три основні форми карнавальної народної культури: ритуально-видовищні форми (власне карнавали, ярмаркові дійства), словесні сміхові твори (пародії, травестії) та різноманітні форми фамільярної мови (лайка, прокльони). Офіційна культура, на думку філософа, просякла ідеями ієрархії, благоговіння перед владою, незмінності існуючого порядку. Натомість народна сміхова культура протиставляла цьому гротескне тіло (замість канонічного), матеріально-тілесний низ (замість спіритуалізованого верху) та постійну зміну та оновлення (замість застиглості).

В Україні карнавальна традиція має глибоке історичне коріння. Антиімперськість, любов до волі, стихійний козацький демократизм – це ті цінності, які складають сміхову культуру українців. Яскравим прикладом карнавалу є творчість Івана Котляревського. Його твір «Енеїда», який ліг в основу української літературної мови, розповідає про трагічну для українства подію – руйнування української «Трої» – Запорізької Січі. Котляревський сатирично змальовує царський інтер'єр: замість трону цар сидить на дзиглику, а цариця – на ослоні. Від царевого дзиглика була прослана ряднина «до самої хвіртки і воріт». Або описує жадібність царя Латина, його дружини та дочки:

«Зглядалися проміж себе, із рота покотилася слина, до себе всякий і гребе, які їм подарки, насилу обійшлось без сварки» [91]

Це приклад карнавального зниження влади до рівня побутової жадібності певним чином десакралізує офіційний образ монарха, виявляє його тілесність та вразливість. Троянці-запорожці, що втратили свою Січ, зображуються з набагато більшою гідністю, ніж царські особи, що й є інверсією офіційної ієрархії.

Ще один яскравий приклад карнавальної логіки зберігся в народному оповіданні, записаному Б. Грінченком у збірнику «Этнографические материалы» (1895) з уст мешканців Чернігівської області:

«КВАША

Задумали мужики сходити до царя в гості. От збиралось їх аж троє та й думають: "Ну, що йому за гостинця понести?". Один каже:

– калачів.

– Ні, – говорить другий, – калачі він щодня їсть, треба диковину йому понести – кваші!

Ну й пішли. Ідуть і радяться. Той, що несе квашу, каже:

– я ввійду з квашею і скажу: – здрастуй, цар-батюшка! Другий скаже: – з царицею і царенятами! А третій: – з усім царствующим домом!

От заходять до царя, а передній на підлозі як підсковзнеться, макітра з квашею додолу, а він:

– А чорти б тебе забрали!

А задній:

– З царицею і з царенятами. А позадній:

– З усім царствуючим домом!» [37].

Передусім, сама ідея візиту простих мужиків до царя «в гості» вже є карнавальним жестом, бо це припускає можливість горизонтальних, рівноправних відносин між найвищою владою та найнижчими верствами суспільства. Вибір кваші як подарунку цареві – це, за логікою Бахтіна, матеріально-тілесний низ. Кваша – це простий, грубий селянський продукт, пов'язаний з повсякденним побутом, фізичними потребами тіла. Все це разом перевертає звичайну систему цінностей: не мужики мають дивуватися розкоші царського палацу, а цар має дивуватися простій селянській їжі.

Кульмінацією оповідання виступає ритуальне лихословлення влади, що не є актом свідомого бунту, а є «випадковим», за яке мужиків не можна покарати. Тобто карнавальний гумор створює захищений простір для передачі політичних ідей.

Карнавальна традиція адаптувалася до різних форм гумористичного й у більш пізні періоди української історії. На початку ХХ століття, коли після революції 1905 року в Російській імперії з'явилися перші паростки свободи слова та друку, у друк вийшли 64 україномовні газети.

Серед них сатирично-гумористичний журнал «Шершень» (1906 р.), який проіснував всього сім місяців. Серед авторів журналу відомі українські письменники Іван Франко, Леся Українка, Агатангел Кримський, Іван Нечуй-Левицький, Олександр Олесь, Михайло Коцюбинський та інші, які публікувалися під псевдонімами Шершень Миргородський, Шершень Полтавський, Хома Шершень, Чміль, Оса, Бджола, Комар, Муха, Комаха, Сліпень Оводович тощо [138].

Злободенний гумор, який ми бачимо у журналі, дає змогу оцінити суспільно-політичну атмосферу своєї доби. Основними темами того періоду були жадібні бюрократи, брехливі депутати, продажні силовики, погромники

на зарплаті тощо. У другому випуску в рубриці «Оголошення» бачимо таке повідомлення: «Потрібні лицедії, фокусники і акробати для виконання нового жарту "Конституція"». Або: «За редакторів, які забажали покористуватись свободою, оголошеною 17 жовтня, можу одсиджувати за недорого плату. Спитати на Лук'янівці, камера № 13, Ів. Недобитий» (випуск 4) [26, С. 49].

Це оголошення також є прикладом карнавального зниження, бо високе політичне поняття Конституції знижується до рівня циркового видовища. Використання слова «лицедії» відсилає до театральності, «фокусники» – до політичних маніпуляцій та ілюзії, «акробати» – до здатності вивертатися без твердих принципів. Інше оголошення з того самого журналу:

«За редакторів, які забажали покористуватись свободою, оголошеною 17 жовтня, можу одсиджувати за недорого плату. Спитати на Лук'янівці, камера № 13, Ів. Недобитий».

Той факт, що політичні репресії комерціалізуються («за недорого») є класичним карнавальним способом зниження високого до низького. Серйозні політичні переслідування зводяться до рівня купівлі-продажу послуг, що десакралізує владу.

Організація українських націоналістів та Українська повстанська армія теж використовували у своїй боротьбі сатиру – висміювали Гітлера, Сталіна й порядки, які ті запроваджували на окупованих землях. Ці матеріали поширювали серед населення у формі плакатів і листівок, а у лютому 1943 року почали випускати гумористично-сатиричну газету «На злобу дня». На її сторінках розміщувалися анекдоти, коломийки, вірші та пісні-пародії.

Вершиною повстанської сатири став журнал «Український перець», який виходив раз на рік із підпільної друкарні «Смерть гітлерівсько-сталінським катам»: «Довго я міркував, як врятувати нашу славну Вітчизну Україну від вовчої пащеки гітлерівських голопузих і ненажерливих волоцюг і сталінських задрипаних і борубуляхами брехні обвішаних скажених псюг. Думав я довго, але діятиму швидко, бо дивитися на безпорадність наших Тюхтіїв врешті-решт стало бридко». Автором більшості карикатур в журналі

виступає художник-графік Ніл Хасевич. Одна з них мала такий підпис: «Їде Сталін на свині, Гітлер на собаці, а Бандера на коні – всіх їх має в ср*ці!» [155].

Ця карикатура використовує символіку тварин для карнавального зниження політичних лідерів: Сталін та Гітлер зображені як негідні фігури, тоді як Бандера на коні – це символ гідності та незалежності української позиції.

У цьому прикладі гумор також виступає як стратегія лінгвістичного опору владі, що набуває особливого значення в тоталітарних системах. У радянський період, коли офіційні канали політичної комунікації повністю контролювалися владою, політичний анекдот став ледь не єдиною формою неофіційної політичної участі. Приклади анекдотів 20-х років можна побачити зокрема в «Щоденнику» Сергія Єфремова – визначного українського громадсько-політичного діяча, академіка, віце-президента ВУАН, репресованого радянською владою у 1930 році:

«Чув сьогодні дотепне порівняння: чим комуністи схожі на редиску? – А тим, мовляв, що зверху червоні, а в середині білі...» (7 травня 1924);

«З Москви чутки стверджують, що тріснула каналізаційна труба в мавзолеї Леніна і залила мавзолей. Ходять з цього приводу вірші: «Угас российский наш Мессия / И благодарная Россия / Под звуки пушек и мортир / Спустила труп его в сортир». (28 березня 1924);

«З новітнього фольклору. Справляють «звіздини» над дівкою – яке ж їй ім'я дати? Пропонують: «Ленініана» – затаскано дуже; «Звездіна» – якось не подобається; «Октябрина» – також багато вже їх розвелось; «Жовтина» – фе. «Ну, то хай буде «Трибуна». «Так тоді ж на неї всяка сволоч буде лазити!» – обурилася мати» (12 листопада 1924).

Ці анекдоти показують, як гумор виконував функцію лінгвістичного опору в умовах, коли відкрита критика влади була заборонена і фактично неможлива. Через метафори (комуністи як редиска) та карнавальне зниження (тіло Леніна в каналізації) громадяни могли артикулювати своє незадоволення владою.

Анекдоти часів колективізації та сталінських репресій, що відображають трагічні події в історії України, є по суті проявами чорного гумору («гумор шибеника»), що дозволяє суспільству сублімувати негативні емоції та розвантажувати суспільну свідомість в інтерсуб'єктному полі: «Зайшов селянин у партком спитати, що це таке, коли в місті хліб є, а на селі немає? Секретар подумав і каже: «Це лівий ухил». Селянин знову питає: «А коли навпаки, – на селі хліб є, а в місті немає?» – «Це небезпечний правий ухил» – «А якщо в селі і в місті немає хліба, ось так, як зараз. Це що означає?» – «Це генеральна лінія ЦК ВКП (б)».

«Скажи, яка різниця між чисткою апарату ЦК і абортom?» – «А ти що – знаєш?» – «Звичайно, знаю. При чистці апарату – вичищають колишніх, а при аборті – майбутніх».

«1937. Ніч. Дзвінок у двері. Чоловік іде відчиняти. Повертається і каже дружині: – Не бійся, люба, це лише бандити».

«Захотів Сталін бенкет на цілий світ влаштувати, а грошей на нього пошкодував. Покликав наших спеціалістів і наказав усе організувати. Але ті, як не старалися, але на маленькі кошти нічого не вийшло. Запросив Сталін іноземних спеців. Ті думали-думали, але нічого не придумали. Тоді Сталін покликав одного єврея і запитав його, чи може він влаштувати такий бенкет? Єврей відповідає: «Купіть, Йосифе Віссаріоновичу на 5 копійок кулю та й застрельтеся! Ось тоді і буде бенкет на цілий світ, і вам те нічого не вартуватиме».

За подібний анекдот на початку тридцятих років могли арештувати за 58 статтею – «контрреволюційна діяльність». У 1932 році за анекдот могли дати два роки, в 1935 – три (за анекдоти, що «дискредитували СРСР і ВКП(б)»). За дискредитацію «вождя і партії» – чотири. У 1937 – вісім років виправно-трудових таборів. У 1937 декого засуджували до розстрілу.

Але найбільш небезпечно було жартувати в 40-х роках, особливо під час Другої світової війни, бо тоді розстрілювали з формулюванням: «антирадянська агітація, контрреволюційний анекдот».

Хоча, саме на час війни влада частково «реабілітувала» політичний анекдот, який знову став зброєю, але тепер вже у боротьбі з нацистами. У кожному третьому інформаційному зведенні ОДПУ-НКВС щодо настроїв населення йдеться й про «анекдотистів» – людей, які розповідали анекдоти подібні до цих:

«Одна бабця побачила вперше в житті верблюда й гірко заплакала. Коли її запитали, чого вона плаче, вона відповіла – лишень подивіться, до чого радянська влада коня довела»;

«Сталін і Молотов, пролітаючи в літаку над Москвою, побачили біля магазинів чергу за мукою і цукром. Товариш Молотов сказав товаришу Сталіну, що якщо б він скинув з літака мішок муки і цукру людям, то вони б його розцілували з радощів. Тоді пілот сказав, що якби я вас викинув вниз із літака, то народ мене б цілував в усі місця» [140].

Анекдот, як культурне явище, розквітнув у 70-80 роки ХХ століття в СРСР. Він став надійним і зрозумілим джерелом комунікації в суспільстві, бо став частиною культурного обміну. Стали популярними анекдоти про Чапаєва і Анку, про Брежнєва, про чукчу, Вовочку, комунізм, виїзд в Ізраїль, про вірменське радіо, антиалкогольну кампанію, Штірліца, Чорнобиль – буквально все ставало темою для жартів, які розуміли робітники, селяни, та представники будь-якого з народів, що входили до складу СРСР. Наприклад:

«Лежать на кладовищі у сусідніх могилах два покійники. Знудьгувались. Злізлися до купи і один запитує другого: – Ти звідки? – Я з Чорнобиля. А ти? – А я з Києва. Ти від чого помер? – Від радіації. – А я від інформації»

«Основні симптоми променевої хвороби: а. Тяжко вставати ранками. б. Не хочеться працювати. в. Весь час тягне випити.»

«Зажурилися українці: ні в кишені, ні в ширинці. Каберне п'ють, криють матом. Ось що значить «мирний атом». А як ще раз наверне – не допоможе й каберне».

«Заходить до лікарняної палати незнайомий чоловік і питає: – Хто вчора здавав аналіз крові? – Я. – А який у вас зріст? – До чого тут зріст, лікарю? – Я не лікар. Я столяр»

«Запитання: Як визначити рівень радіації? Відповідь: Треба рівень радіації, вказаний у газеті, помножити на тираж цієї газети»

«Вірменське радіо запитує: – Чи загрожує киянам голод? – Ні, не загрожує, бо їм щодня на вуха вішають лапшу».

«Новий прапор України: червона, біла і чорні смуги. Червона – колір вина, біла – колір крові, чорна – колір гумору».

Потрібно зауважити, що сам феномен політичного анекдоту, меседжа, який активно передається від людини до людини, це яскравий приклад культури співучасті, який існував задовго до появи цифрових медіа.

Культура співучасті, за визначенням Г. Дженкінса [245, С. 59] – це середовище, в якому бар'єри для творчого вираження та громадської активності є низькими та функціонує неформальна мережа для створення та обміну культурним контентом. Якщо Дженкінс описував культуру співучасті в контексті інтернет-спільнот, то анекдоти цього періоду показують, що подібні практики колективної творчості та горизонтальної комунікації можуть виникати навіть у найменш сприятливих умовах – за відсутності вільних медіа та під загрозою репресій.

На відміну від офіційної пропаганди, що працювала вертикально «згори вниз» через державні медіа, анекдоти поширювалися усно – від людини до людини, у колі довірених осіб. Кожен радянський громадянин був одночасно «напівспоживачем» («prosumer» у термінології Дженкінса): споживачем чужих анекдотів і виробником власних варіацій, ретранслятором та модифікатором. Відсутність централізованого контролю над цим процесом (попри всі спроби КДБ) робила анекдот справді народним, децентралізованим явищем.

Радянський анекдот можна розглядати як доцифрову форму культури співучасті, бо для його створення чи передачі не потрібна була формальна

освіта, доступ до друкарських машинок чи офіційних трибун. Усна форма робила цю практику доступною для всіх соціальних верств.

Однак для інтерпретації політичного змісту, були потрібні спільні знання, що формувалися в цих неформальних мережах довірених людей унікальним радянським досвідом. Як явні (розуміння політичної системи СРСР, знання ключових фігур номенклатури тощо), так і приховані (наприклад, спільний досвід життя в умовах дефіциту, черг, комунальних квартир). Як зазначає професорка Озоліна [317, С. 132], сприйняття чогось гумористичним залежить від контексту жарту та власного досвіду, які об'єднуються ідентичністю. Радянська ідентичність формувалася саме через цей спільний досвід, який не обов'язково переживався особисто, але передавався родинами та спільнотами.

Озоліна підкреслює, що гумор служить посередником між ідентичністю та позитивною самооцінкою: потрібно, щоб об'єкт, з яким слухач себе не ідентифікує, опинився переможеним. Ця інтегруюча функція гумору, про яку пише Озоліна, була критично важливою в радянському контексті. Анекдот об'єднував людей на основі спільного досвіду та цінностей (скептицизму щодо офіційної ідеології, розуміння абсурдності багатьох аспектів радянського життя), але також на основі протиставлення «ми» (звичайні люди) та «вони» (номенклатура, влада). Це створювало горизонтальну солідарність – відчуття належності до спільноти тих, хто «розуміє», хто здатен декодувати натяки та оцінити іронію.

У своєму дослідженні Г. Дженкінс пише про формування «партисипаторної політичної культури», тобто такої культури, де громадяни постійно беруть участь у виробництві політичних значень. В контексті анекдоту періоду СРСР, ми можемо говорити, що він створював «латентну партисипаторну культуру» в умовах, де офіційна політична участь була формальною та ритуалізованою. Якщо назовні радянська людина мала демонструвати єдність з партією та урядом, то в приватному просторі, через

анекдот, вона могла артикулювати критичні позиції, виражати скептицизм, формулювати альтернативні інтерпретації реальності.

У цьому значенні радянський політичний анекдот являє собою протоформу культури співучасті, яка концептуально подібна до тих практик колективної творчості та горизонтальної комунікації, що пізніше розквітли в епоху пост-модерну.

В постмодерний час, як зазначають у своїх дослідженнях Н. Хома [160, С. 1] та О. Карчевська [3, С. 16], політика дедалі більше набуває рис театральної вистави, де помітними стають візуальні образи, емоційні враження, видовищні акції.

Гумор виступає елементом політичного перформансу, бо саме гумористичні, іронічні, абсурдні елементи часто роблять політичну акцію видовищною та привабливою для аудиторії. В умовах інформаційного перенасичення, коли громадяни щоденно стикаються з величезною кількістю політичних повідомлень, лише найяскравіші, найнезвичайніші, найсмішніші події мають шанс пробитися крізь інформаційний шум.

Яскравим прикладом спектакуляризації політики виступає політична кар'єра Володимира Зеленського. В. Зеленський протягом багатьох років був обличчям гумористичного проєкту «Вечірній квартал», який висміював українських політиків, бюрократію, корупцію.

Серіал «Слуга народу», в якому Зеленський зіграв роль простого вчителя історії, який випадково стає президентом, є нічим іншим, як розгорнутим політичним перформансом, що втілює карнавальну ідею перевертання соціальної ієрархії.

Те, що відбулося далі, є унікальним в історії випадком повного злиття медійної симуляції та політичної реальності. Образ Василя Голобородько – це певна сублімація колективних бажань: бачити на посаді Президента чесну та непідкупну людину, вихідця з народу, а тому «свого», простого, але водночас наділеного надприродними здібностями, адже тільки герой може самотужки зламати владно-корупційну вертикаль. Перенесення рис Голобородька на

Володимира Зеленського, який зіграв головну роль в серіалі та висунув свою політичну партію «Слуга народу», багато в чому допомогло останньому здобути перемогу на Президентських виборах 2019 року. Зеленський використав свій медійний образ «слуги народу» як головний та багато в чому єдиний політичний ресурс.

Але якщо у традиційному карнавалі Бахтіна перевертання соціальної ієрархії було тимчасовим, то у випадку виборів 2019 року воно стало реальністю. Коли комедійний актор дійсно стає президентом, межі між грою та серйозністю стираються повністю. Водночас досвід Зеленського показує, що гумор та серйозність не обов'язково є взаємовиключними. Його високий рейтинг підтримки під час повномасштабного російського вторгнення 2022 [126, С. 29] року свідчить про амбівалентність, властиву карнавальній культурі – те, що починається як жарт, може перетворитися на реальність.

Отже, гумор в українській політичній культурі, від історичних народних оповідань до радянських анекдотів, історично використовувався як спосіб осмислення та критики влади, збереження національної ідентичності, адаптації до складних обставин, а карнавальна традиція забезпечила специфічну оптику, яка дозволяє ігнорувати ієрархії.

Ці тенденції виявилися особливо затребуваними в сучасний час, коли Україна стикнулася з повномасштабною військовою агресією з боку росії.

Якщо радянський анекдот був обмежений усною формою та вимагав особистих мереж довіри для поширення, то демократизація суспільного устрою та цифрові технології радикально розширили можливості горизонтальної комунікації. Гумористичний контент почав функціонувати як форма низової інформаційної війни, де тисячі індивідуальних акторів створювали, модифікували та поширювали меми, відео, жарти, колективно виробляючи альтернативні інтерпретації подій та спростовуючи російські наративи.

Ця горизонтальність українського громадянського суспільства, як зазначає М. Кияк [351, С. 122], створила умови для виникнення специфічної

форми опору – децентралізованої гумористичної контрпропаганди, що функціонувала за принципами культури співучасті.

Одним з прикладів М. Кияк наводить відео бійців полку «Азов», де військові піднімають американський прапор над Широкиним [25] та передають «привіт» російському пропагандисту Дмитру Кисельову, представляючись американськими військовими – Томасом Міллером та Ештоном Кутчером (відомий американський актор). Цей перформанс являє собою пародію, що використовує механізм карнавального «навмисного викривлення». Російська пропаганда систематично конструювала наратив про присутність американських найманців в Україні, щоб делегітимізувати український опір, представити його не як народний рух, а як маріонеткову операцію Заходу. Перформанс бійців Азову не заперечує цей наратив прямо, він навмисно імітує його найабсурднішу версію, перетворюючи серйозне пропагандистське твердження на об'єкт глузування. Подібно до того, як запорозькі козаки в листі до султана використовували навмисне перебільшення («самого Люцифера секретар») для десакралізації влади, українські військові через пародійну ідентифікацію з «американськими найманцями» позбавляють російський наратив будь-якої серйозності.

Ще одним прикладом карнавальної логіки є реакція на звинувачення Арсенія Яценюка в участі в Першій чеченській війні. Коли голова слідчого комітету росії Олександр Бастрікін заявив, що український прем'єр-міністр катував і розстрілював російських військовослужбовців у Чечні, українські соціальні мережі вибухнули масовим виробництвом фотожаб, що зображали «кривавого Сеню» [157] в образі бородатого воїна-мусульманіна. Комічний ефект створювався через механізм інконгруентності: публічний образ Яценюка, інтелігентного політика в окулярах, радикально несумісний з образом брутального бійця. Проте ця реакція виконувала набагато складнішу функцію, ніж просте висміювання абсурдного звинувачення.

По-перше, масове виробництво мемів демонструвало колективну участь громадян у створенні політичних значень. Якщо б офіційні спростування

влади можна було б інтерпретувати як «пропаганду з обох боків», народна сміхова реакція створила нове семантичне поле, в якому саме звинувачення автоматично асоціюється з абсурдом.

По-друге, це може бути прикладом «прихованої транскрипції», про що зазначалося вище, форми опору, що не вимагає прямої конфронтації з владою. Замість того, щоб вступати в дискусію з російською пропагандою на її власних термінах (серйозно доводити, що Яценюк не був у Чечні), українці змінили саму площину дискурсу, перемістивши його з поля «істинно/хибно» в поле «серйозно/смішно».

По-третє, ця реакція ілюструє, як цифрові технології трансформують традиційні форми політичного гумору. Центральною формою цифрової гумористичної культури стає мем, який поширюється шляхом імітації та варіації вихідного матеріалу. Мем – це ідеальний інструмент партисипаторної політичної культури: він має низький бар'єр для входу (створення мему не вимагає спеціальних навичок чи ресурсів), заохочує творчість (кожна ітерація мему є актом культурного виробництва) та створює соціальні зв'язки (обмін мемами формує спільноти).

Саме мемні конструкції стали основним інструментом десакралізації ворожих наративів під час повномасштабного російського вторгнення. Найпопулярніші мему цього періоду – «Київ за 3 дні», «паляниця», «Путін — х..йло», «ватники», «рашисти», «московський карлик», «Чорнобаївка», «соняшники» – демонструють класичну карнавальну логіку зниження високого до низького. Візьмемо, наприклад, мем «Київ за 3 дні» [163]. Російська військова риторика про швидку перемогу, що відображала імперські амбіції та зневагу до українського опору, була трансформована в об'єкт постійного глузування, а наратив про «денацифікацію» та «демілітаризацію» України за лічені дні був знижений до рівня невиконаної обіцянки, порожньої погрози.

Мему про російських військових, що крадуть унітази, пральні машинки, дитячі іграшки [41] чи «евакуують» єнота з херсонського зоопарку [107],

також є прикладом карнавального зниження. «Друга армія світу», як позиціонували себе російські військові, на цих картинках зображується не як загрозна сила, а як група мародерів, одержимих присвоєнням побутових речей. Високі ідеологічні конструкції («руський мір», «братні народи», «захист російськомовних») знижуються до рівня елементарних фізіологічних потреб та матеріальних інтересів. Так, українські меми перших років повномасштабної війни позбавляють російську агресію будь-якого ідеологічного пафосу, знижуючи її до примітивного бандитизму.

Особливо показовою є еволюція реакції на російські ядерні погрози. На початковому етапі війни кожна чергова заява про «підняття ставок» чи «червоні лінії» викликала певну тривогу в українському суспільстві. Однак систематичне використання цієї риторики без реального застосування ядерної зброї призвело до її десакралізації через гумор. Мемі про Щекавицю (район Києва, де українці мали зібратися на оргію у випадку ядерної атаки), жарти про чорні пакети у відповідь на оголошення мобілізації [43], перетворили загрозна риторику на предмет глузування. Це класичний приклад того, як гумор функціонує як форма психологічного захисту: те, над чим ми сміємося, більше не лякає нас.

Водночас гумор має обмеження як інструмент контрпропаганди. Ці меми є повністю зрозумілими в українському контексті, де існує спільний досвід спостереження за військовими подіями. Однак за межами цього контексту їхня ефективність як контрпропаганди значно знижується. Гумор функціонує передусім як внутрішній інструмент консолідації та психологічної стійкості, а не як засіб переконання зовнішньої аудиторії. Він циркулює всередині спільноти, що поділяє спільний досвід та цінності та підсилює внутрішні зв'язки в межах цієї спільноти, однак створюючи бар'єри для тих, хто перебуває ззовні.

Знищення української ідентичності – стратегічна мета російського керівництва під час російсько-української війни. Семантичну війну російські стратеги вважають найвищим рівнем війни [118] – це війна за право давати

явищам свої імена. З цією метою російські війська на окупованих територіях перейменовують вулиці, вивозять музейні експонати, вбивають українських письменників (розстріляний на Харківщині Володимир Вакуленко, вбита під час ракетної атаки в Краматорську Вікторія Амеліна, вбитий на фронті поет Гліб Бабіч та інші), бо війна в сучасному медійному світі – це війна наративів, семантична війна, тому гумор тут може виступати як інструмент символічного опору та конструювання альтернативної системи значень.

Конструювання власних наративів, що десакралізують ворога та посилюють емоційну стійкість, яскраво проявилось у створенні та поширенні неологізмів для позначення росії та росіян. І якщо на початку російської агресії, політичний дискурс України налічував чисельні ефімізми, як то «зелені чоловічки» (російські окупанти в Криму), «антитерористична операція», «конфлікт на Сході України», «збройний конфлікт», «ополченці» тощо. То поступово гумор, за допомогою метафор, допоміг сформуванню образу ворога, що проявляється в найменуваннях країни агресора. С. Булик-Верхола [16, С. 23] виділяє наступні мовні конструкції:

- раша, рашка – зневажлива назва Росії, що походить від англійського Russia;
- кацапстан (кацапія, кацапставка, кацапурія, кацапландія) – назва походить від слів «кацап» (розмовне зневажливе «росіянин») і «стан» (перс. – «місце чогось», «країна»);
- оркостан – назва походить від слів «орки» (зневажлива назва російських загарбників) і «стан» (перс. – «місце чогось», «країна»). Орки (англ. Orcs або orks – велетень, демон) – вигадані істоти, кремезні варвари, злі ординці, подібні на людей, але приземкуваті, з великим іклами, гострими вухами з фентезійних творів Джона Толкіна. Цей варварський люд, що мав низький рівень інтелекту і не звик жити в комфорті, підкоряв не силою, а кількістю;
- мордор – країна, яка існувала у вигаданому світі Джона Толкіна і була осередком сили Чорного Володаря Саурона. Мордор традиційно асоціюється

з СРСР і його наступницею Росією, адже, пишучи про Чорну країну, письменник мав на увазі саме тоталітарний Радянський Союз;

– болото – метафоричне переосмислення цієї назви для називання Росії відбулося з кількох причин. По-перше, значення слова «болото» доречне через історію походження назви «Москва» та розташування цього міста: корінь *mosk- у праслов'янській мові означав «в'язкий, топкий» або «болото, вогкість, волога, рідина», крім того, Москва розташована в болотянистій місцевості. По-друге, російська пропаганда щоразу намагається довести свою першість у всьому, привласнити чужу культуру та досягнення, загарбати чужу територію. Насправді перша згадка про Москву датується 1147 роком, натомість Україна (Київська Русь) процвітала вже декілька століть. По-третє, Росія розвивається тільки у декількох містах (Москві, Санкт-Петербурзі), усі інші населені пункти не мають належної цивілізації. Саме через це виникає негативна асоціація з Росією як болотом, брудним і занедбаним місцем. По-четверте, жахливі злочини росіян у російсько-українській війні асоціюються з діями перевертнів, які з'являються в містичних художніх творах саме з болот.

Також до неологізмів, які характеризують росіян у різних гумористичних жанрах можна віднести «русня», «свинособаки», «путлери», «консерви», також «тікток – війська» – війська кадірівців, які викладали в соцмережах чимало «переможних» відео та світлин, але боялися йти в реальний бій. Ці мовні конструкти стають носіями нової масової ідентичності – «ми проти них».

Паралельно з конструюванням образу ворога відбувається процес самоідентифікації українців через гумор та деколонізація української комедії. Починається розквіт українського стендапу, де коміки діляться своїм досвідом і емоціями, пережитими через війну та збирають гроші на допомогу ЗСУ. Стендап – це комедія спостереження, найчастіше сольне, рідше спільне гумористичне шоу на актуальні побутові, політичні чи соціальні теми перед живою публікою. Це авторський гумор, часто про життя самого коміка або його близьких, за допомогою якого іронічно і саркастично розкривається різна

проблематика, близька аудиторії. Розквіт стендапу на тлі громадянських рухів пояснюється свободою жанру та його можливістю швидко реагувати на суспільні події.

Як зазначає у своєму інтерв'ю один з найвідоміших українських стендап-коміків Антон Тимошенко, ще під час того, як російські війська атакували Київську область, коміки записували перші відео з бомбосховищ та укриттів. Після того як були звільнені усі міста на Київщині, саме стендап-коміки першими почали виступати перед людьми та допомагати ЗСУ і постраждалим від війни громадам. Це був чи не єдиний розважальний контент на той час і він закріпив за стендап-коміками реноме готових працювати за будь-яких умов [135].

Також війна підштовхнула український стендап вийти за межі країни, коміки виступають за кордоном та активно збирають гроші на підтримку ЗСУ. Знаючи, що король Нідерландів Віллем-Олександр має військові звання в Королівських Сухопутних військах, Королівському Військово-морському флоті і Королівських Військово-Повітряних силах, на зустрічі під час свого турне, Антон Тимошенко подарував йому дармовис зі шматка вертольота КА52 «Алігатор», спаленого в Гостомелі. В інтерв'ю комік сказав, що він пообіцяв привести королю весь КА52 «Алігатор», якщо його країна продовжить підтримувати Україну [45].

Повномасштабне вторгнення викинуло з національного інфополя російських коміків каналу ТНТ, замінивши на власний «Підпільний Стендап» [121], головні зірки якого Сергій Ліпко, Настя Зухвала, Василь Байдак та Антон Тимошенко та «STAND UP Battle Club», де виступають Вадим Дзюнько, Богдан Вахнич та Олександр Дмитрович, а також багато інших менш масштабних проєктів, аудиторія яких постійно зростає.

Отже гумор під час війни працює на створення масової національної ідентичності за принципом «ми» проти «них». «Ми» – це ті, хто розуміє жарти про Чорнобаївку, паляницю (слово, яке росіяни не можуть правильно вимовити), хто поділяє досвід життя під обстрілами без електроенергії.

«Вони» – це орки, ватники, рашисти, які не тільки є військовим ворогом, але й символізують протилежні цінності: варварство, тиранію, брехню. Здатність сміятися над певними речами свідчить про належність до спільноти, а нерозуміння або несприйняття цього гумору автоматично виключає з неї.

Війна має потужний травматичний ефект, згідно з теорією П. Штомпки, вона відповідає всім ознакам соціокультурної травми: несподіваність і швидкість змін, що відбуваються; тотальність і кардинальний характер змін; екзогенність, сприйняття події, що відбулася, як такої, яка незалежна від волі і бажання самого індивіда; негативний характер події. Досліджуючи соціальні зміни в наслідок травми, П. Штомпка виділяє шість стадій соціальної травматизації, остання з яких – подолання травми [80, С. 142]. На думку відомого українського психолога, фахівця з соціальної психології Петра Горностає [35, С. 54], ще в давнину одним з найефективніших способів виходу з колективної травми слугувала ритуалізація. Люди створювали героїчний епос, у якому не тільки описувалася героїка, а й оплакувалися трагічні події. Саме ці переживання ставали дієвим способом зцілення від колективної травми, історію якої було покладено в основу епічного сюжету. Терапевтичний ефект також має створення групових історій у поєднанні з груповою міфологією. Це допомагає трансформувати травматичний досвід у нетравматичний наратив, дає змогу обговорювати проблемні теми в групі, а також безпечно транслювати проблемну інформацію назовні.

Завдяки швидкісному інтернету, український прикордонник, автор фрази «Русский военный корабль – иди нах...» у відповідь на пропозицію російських окупантів скласти зброю, став героєм українського героїчного епосу з перших днів вторгнення. Зображення солдата з характерним жестом, призначеним військовому кораблю, розповсюджувалося в безлічі картинок, поштових марок, друкованої продукції та одягу, ставши колективним образом сили духу та готовності протистояти ворогу.

Ця фраза, що містить ненормативну лексику, стала не просто прийнятою суспільством, вона піднесена до рівня національного символу, що

розміщується на друкованій продукції – банерах, одязі, поштових марках, банківських картках. Це яскравий приклад того, як війна активізує карнавальні елементи культури: те, що в мирний час вважалося б неприйнятним в офіційному дискурсі (матюки, лайка), легітимізується як форма опору.

Подібну функцію мав й образ «Привида Києва» – льотчика, який нібито збив декілька російських літаків у перші дні війни, захищаючи небо столиці. Згідно заяв Повітряних сил України – це збірний образ пілотів 40 бригади тактичної авіації Повітряних сил України. Однак це пояснення не применшило символічного значення «Привида»: він став втіленням надії на перемогу, символом того, що навіть один український воїн може перемогти чисельнішого та сильнішого супротивника. Це міф у самому класичному розумінні, тобто не повністю неправдива історія, а наратив, що відображає національні прагнення та цінності.

Літня киянка, що збила ворожий дрон банкою консервації, неназвані роми, які вкрали трактор, відважні херсонці, які без страху лягали під ворожі танки, конотопські відьми, які пригрозили загарбникам проблемами з чоловічою потенцією [8] – стають колективними, часто гумористичними образами нового героїчного епосу та дають можливість українцям вийти зі стану соціального шоку. А поєднання комічного з серйозним цілком відповідає духу карнавалу, присутньому в українській політичній культурі.

Ці історії виконують подвійну функцію. Вони дозволяють суспільству вийти зі стану соціального шоку, побачити приклади героїзму, що дають надію та мотивацію до подальшої боротьби. Також вони створюють новий прототип героя, не тільки військові, а й цивільні можуть чинити опір. Це «демократизація героїзму», що відповідає горизонтальній структурі сучасного українського суспільства: героєм може стати кожен, хто протистоїть ворогу.

Гумор тут працює як механізм ритуалізації травматичного досвіду. Як зазначає професорка З. Озоліна [317, С. 41], завдяки принципу мінімізації спільних зусиль (легкості сприйняття та передачі повідомлення),

компенсаторна функція гумору підсилюється прямо пропорційно ступеню охоплення.

Особливу роль у цьому процесі колективної рефлексії відіграє чорний гумор. За словами Пола Вонга [382], професора Трентського університету, чорний гумор допомагає суспільству впоратися з негативними ситуаціями, а війна – це стан, коли негативні події досягають кульмінації та стають настільки жахливими, що людина сміється або плаче, щоб просто зберегти здоровий глузд. Війну можна розглядати як демонічну комедію, каже Вонг, в якій жорстокі іронії множаться з шаленою швидкістю.

«Гумор шибеника» – один з найрозповсюдженіших видів чорного гумору у часи війни. Це вміння жартувати на трагічні, вкрай важкі та серйозні теми. З. Фрейд писав про гумор шибеника так: «Его відмовляється мучитися через реальність, що може змусити страждати. Воно наполягає, що травматичні епізоди зовнішнього світу не можуть вплинути на нього; воно показує, що фактично, ці травми не сильніші за можливість отримувати задоволення» [224, С. 140].

Джон Грінспен, доктор філософії з університету Вірджинії, досліджуючи гумор під час Громадянської війни в США, дійшов висновку, що чим жахливішими були події на фронті, тим більше вони продукували жартів та карикатур, дозволяючи американцям проговорювати свій страх та біль. Саме компенсаторну функцію гумору, тобто можливості звільнення негативної енергії, розглядав З. Фрейд у психоаналітичній теорії гумору. За З. Фрейдом та його послідовниками, дотепність і жарти, гумор, комізм містять різні механізми зберігання психічної енергії з наступним звільненням від її надлишку через сміх. З. Фрейд згрупував можливі гумористичні ситуації та відповідні їм енергії, які потенційно можуть бути розряджені сміхом: 1) розрядка енергії витіснення (сублімована в дотепність). 2) розрядка розумової енергії (через комічне). 3) розрядка емоційної енергії (безпосередньо гумор).

Український гумористичний дискурс періоду війни яскраво демонструє «гумор шибеника». Вірусним стає аудіальний мем на пісню групи «PROBASS

Δ HARDI» «Доброго вечора, ми з України». На слова і музику пісні було знято тисячі відео про те, як українці борються проти російських окупантів: цивільні зупиняють танк тілом, переносять міни з цигаркою в зубах, а військові танцюють у полях з автоматом чи ПЗРК за плечима. Ці жарти дали суспільству необхідну комічну розрядку, проявляючись у компенсаторній функції гумору.

Крім загрози окупації та фізичного винищення темою «гумору шибеника» стають ракетні атаки, погрози ядерною зброєю та «блекаут» вчинений у наслідок влучань по критичній інфраструктурі зимою 2022-2023 року, що дозволяє українцям сублімувати відчай та пережити складну зиму.

Гумор і сміх в сенсі опрацювання травматичного досвіду не можуть розглядатися як заміна психологічної допомоги, однак здатні доповнювати інші механізми подолання стресу, допомагаючи пережити жорстокість та трагедії, які трапляються щоденно. А притаманні українській політичній культурі елементи карнавалізації, підсилені цифровими технологіями, допомагають створювати горизонтальні мережі солідарності та відчуття причетності, коли сміх працює як маркер «ми» проти «них».

3.2. Гумор як форма політичної участі в умовах воєнного стану (на прикладі акцій «Картонкового майдану»)

У контексті сучасних трансформаційних процесів української політичної культури актуальності набуває дослідження гібридних та некласичних (неконвенційних) форм політичної участі, де різні форми гумору займають своє місце.

Як ми зазначали раніше, історично гумор сприймався як периферійний елемент політичного життя, хоча все більше сучасних дослідників зазначають його роль у формуванні політичної культури та громадянського залучення. В умовах російської агресії гумор зберіг свої традиційні функції зниження соціального тиску та психологічного захисту. Він еволюціонував у інструмент

політичної мобілізації та формування національної єдності, що проявилось під час «Картонкового майдану».

Феномен «Картонкового майдану», масового виготовлення та поширення гумористичних картонок, плакатів та інсталяцій під час протестних акцій літом 2025 року, це унікальна видовищна форма протесту, що поєднує традиційні елементи народної сміхової культури з сучасними засобами політичної комунікації. Цей феномен потребує аналізу крізь призму теорій політичної участі, оскільки демонструє, як гумор може функціонувати як механізм низової політичної мобілізації та гібридна форма громадянського активізму.

Дослідження політичної участі еволюціонувало від вузького розуміння формальних інституційних механізмів до більш широкого концептуального підходу, що охоплює різноманітні форми громадянського залучення. Цей розвиток теоретичної думки відображає саму трансформацію демократичних процесів та появу нових способів політичного самовираження в умовах постійно змінюваних соціально-політичних умов та інформаційних війн.

Фундаментом сучасного розуміння політичної участі стала модель громадянського волонтаризму, розроблена Сідні Вербою, Кеєм Шлозманом та Генрі Бреді [195, С. 271]. Ця модель виокремлює мотиваційні складові політичної участі. Автори зазначають, що члени суспільства, котрі володіють малим обсягом грошей, часу, соціальних навичок, когнітивних та організаційних здібностей, традиційно вибирають неучасть, оскільки у них фактично відсутній простір можливостей для дій. Тобто ключовими елементами політичної активності є наявність ресурсів (час, фінанси, громадянські навички), мотивація (політичний інтерес, почуття громадянського обов'язку) та механізми мобілізації. Однак цей підхід, зосереджуючись на традиційних формах участі, залишав поза увагою альтернативні способи політичного вираження, особливо серед маргіналізованих груп та в умовах обмеженого доступу до офіційних каналів впливу.

У відповідь на процеси глобалізації, модернізації, кризи довіри до традиційних інститутів представництва та поширення новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дослідники значно розширили зміст цієї політологічної категорії. Наразі у політології існують два основні напрями визначення політичної участі.

1. Розширений підхід до трактування політичної участі. Він був узагальнений у визначенні, запропонованому Піппою Норріс, згідно з яким політичною участю є «будь-які форми активності, які або безпосередньо завдають тиску на державні органи і політичний процес, або опосередковано – через вплив на громадянське суспільство, або спрямовані на зміну усталених моделей суспільної поведінки» [308, С. 183]. Цей підхід інкорпорує навіть такі форми, як політичний консюмеризм (тобто політично мотивована споживацька поведінка). Так, М. Мішелетті пов'язує поширення подібної форми політичної участі зі становленням нових альтернативних способів політичного самовираження громадян – «лайфстайл-політики». До сфери лайфстайл-політики відносять такі формально неполітичні сфери, як мода, звички в їжі та музиці, професійна ідентичність і спосіб життя. Беручи на себе моральне зобов'язання постійно дотримуватися в повсякденному житті деяких політико-ідеологічних принципів, громадяни в такому разі намагаються уникати висловлювань, дій чи обставин, котрі цим принципам суперечать. [285]

Цей підхід, де громадянська складова частина домінує над політичною, а мета дії може знаходитися далеко поза сферою політики, отримав широку критику, у зв'язку з чим виник другий напрям визначення політичної участі.

2. Мінімалістичний підхід до трактування політичної участі. За визначенням Г. Брейді, політична участь – це дії звичайних громадян, спрямовані на здійснення впливу на якісь політичні рішення [195, С. 271]. Згідно з цим вузьким тлумаченням, громадяни в межах політичної участі намагаються вплинути на політичні рішення і оскаржують усталені нерівності та дисбаланси влади, втручаються у сформовану структуру політичних

можливостей. Тобто політична участь являє собою сукупність процедурних елементів і неформальних владних відносин у рамках конкретної політичної системи, що генерують джерела політичних ресурсів, інституційні бар'єри і конфігурацію повноважень політичних акторів у прийнятті певних типів рішень.

Враховуючи необхідність розрізнення широкого спектра громадянських дій, шведські дослідники Й. Екман та Е. Амна, запропонували багаторівневу матрицю, що чітко розмежовує різні типи громадянської участі. Соціальна залученість (*pre-political component*) визначається як увага до політичної сфери, політична компетентність, інтерес до політики, що формується загальним ціннісним фоном політичної культури громадянина. Громадська активність (*civic engagement*) охоплює неоплачувані дії громадян, спрямовані на зміну умов життя і налагодження взаємодії всередині спільноти (наприклад, волонтерство), які, проте, не завжди безпосередньо втручаються у владні відносини. Власне політична участь включає безпосередні дії, спрямовані на вплив на політику та політиків, які поділяються на процедурну участь (голосування, членство в партіях), легальний політичний активізм (петиції, пікети, протести) та нелегальний активізм. [218, С. 185]

В умовах, коли традиційні інститути представництва втрачають довіру, або в режимах, що є транзитивними чи авторитарними, громадяни все частіше звертаються до неконвенційних форм політичної участі – страйків, протестів, мітингів, перформансів. У таких умовах майже будь-яка громадська активність може набувати виразного політичного забарвлення, перетворюючись на форму політичного висловлювання.

Окреме місце в системі неконвенційних форм політичної участі займає політичний акціонізм – видовищні форми ненасильницького протесту громадськості, що використовують художні техніки та творчі методи для донесення політичних ідей. Як зазначають дослідниці О. Карчевська та Г. Агафонова, політичний перформанс став актуальним прийомом формування політичної свідомості та культури українського суспільства в умовах переходу

до нової постматеріальної політичної епохи [3, С. 16]. Межа між ігровими формами політики і звичайним життям зникає, а проведення політичних перформансів стає виразником нової громадської думки, яка сприяє формуванню самоідентифікації та визначенню національної специфіки.

Дослідниці вказують, що політична дія в сучасній українській практиці фрагментарна та провокативна, в її основі – гра, яка породжена зміною ціннісних орієнтирів євроінтеграційного курсу в процесі демократизації української культури.

Поширення інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних медіа призводить до медіатизації політичної участі та створює нове явище – самомедійовану політичну участь, що за визначенням А. Янченко є активністю приватних громадян, яка репрезентується ними в медіапросторі з метою впливу на політичні рішення.

На думку дослідника, сучасна політична участь зазвичай стає самомедійованою, оскільки «походить із загальних особливостей повсякденного використання електронних пристроїв і соціальних медіа, які підштовхують користувача до створення і поширення контенту через впровадження відповідних інструментів у користувальницькі інтерфейси і програмний дизайн». Водночас ці рухи підкріплюються мобілізаційними кампаніями в Інтернеті, здійснюваними політичними акторами, блогерами, громадськими організаціями та рухами [168, С. 131].

Самомедійована участь є актом перформативної публічності, яка робить значущим саме висловлювання як суверенний акт громадянськості. Це свідчить про залученість громадян, чії дії (поширення інформації, створення контенту, виробництво мемів) виходять за межі пасивного споживання новин.

Ще одна характеристика сучасних форм політичної участі – це спектакулярність. Як зазначають Н. Хома та В. Козьма, спектакуляризація політичного активізму стала відповіддю на вимоги сучасного інформаційного суспільства, де людиною запам'ятовується лише та інформація, що є соціально значущою або просто нестандартно представленою [257, С. 26].

Візуальна компонента, яскравість форми, здатність дивувати, шокувати, провокувати – усе це характеристики, що роблять політичну акцію помітною в епоху інформаційного шуму та перенасичення інформацією.

За О. Карчевською, політичний перформанс, як форма акціонізму, характеризується театралізацією, видовищністю, яскравістю, а також здатністю дивувати та провокувати. Водночас він доносить певну політичну ідею, генерує нові політичні смисли та впливає на ставлення громадян до політичних процесів. Перформанс є творчим актом суб'єкта, який здійснюється в певному місці й у певний час, має публічний і демонстративний характер, реалізується через театралізовану дію, візуально реєстровану аудиторією.

В основі політичного акціонізму лежить символізм, який полягає у вбудовуванні завуальованих, але впізнаваних повідомлень у політичні дії. Акціоністи розглядають сучасне суспільство як суспільство спектаклю та уподібнюють його до маскараду чи карнавалу. Карнавалізація, про яку писав М. Бахтін, являє собою перевертання усталених ієрархій, зміщення меж між високим і низьким, офіційним і неофіційним, серйозним і комічним [184, С. 292].

Н. Хома у своєму дослідженні антивоєнного акціонізму зазначає, що акціонізм об'єднує різноманітні видовищні форми ненасильницького протесту громадськості, які в той чи інший спосіб фіксують ставлення до збройної агресії та широкого кола питань, пов'язаних із війною [160, С. 1]. Антивоєнний акціонізм використовує символічну мову, яка ґрунтується на предметах, образах, пов'язаних із природою війни та її наслідками. Саме ці характеристики яскраво проявилися в феномені «Картонкового майдану», де гумористичні плакати та інсталяції стали інструментом політичної критики та засобом артикуляції громадських вимог.

Протестні акції, відомі як «Картонковий майдан», розгорнулися в Україні в липні 2025 року у відповідь на ухвалення Верховною Радою законопроектів № 12414 [117], який значно розширював повноваження

Генеральної прокуратури за рахунок обмеження незалежності Національного антикорупційного бюро та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Ключовим каталізатором невдоволення суспільства стали обшуки в приміщеннях НАБУ 21 липня [132], ініційовані СБУ та прокуратурою, після чого вже наступного дня парламент ухвалив резонансний закон, а президент його підписав. Ці події були сприйняті як безпосередня загроза існуванню незалежних антикорупційних інституцій, що спровокувало масштабні вуличні виступи.

Перші акції відбулися ввечері 22 липня в Києві, на площі Івана Франка біля Національного театру, де зібралися тисячі громадян. Учасники вимагали від президента вето ухвалений закон і відновити баланс у системі антикорупційних органів. У той самий день протести охопили Львів, Дніпро, Одесу, Харків та низку інших міст, що надало подіям ознак загальнонаціонального характеру [98]. Попри дію комендантської години, частина протестувальників залишалася на площах і після опівночі, що демонструвало глибину суспільного обурення.

23 липня масштаби протестів зросли: у Києві було зафіксовано близько дев'яти тисяч учасників, у Львові – понад півтори тисячі, у Харкові – близько тисячі. Акції відбулися також у Дніпрі, Запоріжжі, Івано-Франківську, Чернівцях та низці інших міст [108]. Особливої уваги набув Сумський протест, де через заборону масових зібрань у прифронтовому регіоні громадяни застосували символічну тактику «картонок»: залишали у публічних просторах написи на картонних табличках із гаслами проти згаданого закону. Ініціативу підтримали місцеві спільноти «Суми майбутнього», «Погріб», ГО «Українські студенти за свободу» та сумські студенти. Вони підготували допис-інструкцію, як сум'яни можуть безпечно протестувати у прифронтовому місті [166]. Цей спосіб мирного спротиву й дав назву всьому рухові.

Упродовж 25–30 липня протестна активність не спадала. В Києві та Львові щоденно збиралися тисячі громадян, які вимагали скасування закону й відновлення незалежності антикорупційних інституцій. У Харкові, де

напередодні відбулася масштабна акція, 25 липня протестувальники організували неанонсовану ходу центральними вулицями, що завершилася біля будівлі оперного театру. Подібні ініціативи відзначалися в Ужгороді, Тернополі, Рівному, Черкасах і Миколаєві, хоча масштаби зібрань у менших містах були від кількох десятків до кількох сотень осіб [136].

Кульмінацією протестного руху стало 31 липня, коли Верховна Рада ухвалила новий законопроект № 13533, який відновлював автономний статус НАБУ та САП [167]. Це рішення було сприйняте як перемога громадянського суспільства й стало підставою для згорання масових акцій.

Соціально-демографічний склад протестувальників на площі Івана Франка у Києві був доволі різноманітним, проте мав виразні риси, що відрізняли його від попередніх хвиль громадянської мобілізації в Україні. Згідно з опитуванням, проведеним VoxUkraine, серед учасників значну частку становили люди з вищою освітою, активні користувачі соціальних мереж, а також представники інтелігенції та креативних професій [64].

За даними VoxUkraine, медіанний вік учасників становив 27 років, і значна частина респондентів припадала на віковий інтервал 18–34 роки. Зокрема, 27,4 % серед опитаних студентів перебували в закладах вищої освіти, хоча 74,9 % респондентів працювали (включно зі студентами, які поєднували навчання з роботою). Ця значна мобілізація молоді вирізняє «Картонковий майдан» порівняно з попередніми протестами: для прикладу, на Майдані-мітингу 2013 року середній вік становив 36 років, а частка молодих учасників (до 30 років) – 38 %. Також у липневих акціях було помітне жіноче представництво (майже 57 % протестувальників – жінки, 43 % – чоловіки) [22]. Така тенденція відображає ширше залучення жінок до політичного процесу та посилення їхньої ролі як активних агенток суспільних змін, а також об'єктивні демографічні реалії, за яких значна кількість пасіонарних чоловіків воює на фронті, а частина чоловіків призовного віку має певні побоювання через можливість бути залученими до військових дій.

Громадський діяч Валерій Пекар так висловлюється про молодь на «Картонковому майдані» на своїй сторінці у Facebook: «Це їхня ініціатива – входження в дорослість і суб'єктність. Попередня Революція Гідності для них є історією й легендою. Тож певною мірою вони відчують себе продовжувачами традиції, і про це свідчать гасла попередніх Майданів, що час від часу виринають з-поміж нових... Легкі, радісні настрої, впевненість у силі контрастують з першими днями Євромайдану, коли в повітрі висіло відчуття втрачених шансів та “безнадійних сподівань”. Неймовірною новою рисою “революції картонок” є те, що майже кожна людина є носієм власного креативного гасла, і їх хочеться фотографувати й записувати. Це проявлення вищої суб'єктності, отого українського “я крапля в океані”» [17].

П'ятнадцятирічний школяр Максим Веремій, для якого мітинг 23 липня проти ухвалення законопроекту № 12414 став першим у житті, ділиться враженнями в інтерв'ю: «Спочатку бачу Валентина Лещинського з гурту Ziferblat, а потім до мене підходить мій хороший знайомий, із яким ми не бачилися понад рік. Перекидаємося кількома фразами, і я думаю: Боже, як тут круто! Як багато різних, але однаково прекрасних людей! Он дівчина з різнокольоровими дредами, а поруч із нею бабуся з плакатом «Руки геть від НАБУ»...«Скандуємо гасла й співаємо гімн і «Червону калину». На Хрещатику, чекаючи на автобус, дзвонимо рідним і ділимося своїми враженнями. Вирушаємо додому страшенно втомлені, однак горді, рішучі й з надією та вірою в краще» [20].

Щодо мотивів виходу на акцію, опитані називали як загальні, так і особистісно значущі фактори. Найпоширеніші мотиви, які спонукали людей долучитися до демонстрації: захист незалежності антикорупційних інституцій (21%), солідарність і міркування видимості протесту (16%), демонстрація громадянської позиції (14%), запобігання узурпації влади та авторитаризму (11%). Особистісні мотиви включали несприйняття корупції, а також прагнення продемонструвати, що навіть за обмежень у зібраннях можна донести протест через символіку та плакати.

За даними VoxUkraine, понад 62 % опитаних зазначили, що дізналися про акцію саме через онлайн-ресурси – передусім соціальні мережі, месенджери та незалежні медіа [64]. Це свідчить про високий рівень цифрової мобілізації та зростання ролі горизонтальних комунікацій у формуванні протестного руху. «Картонковий майдан» можна розглядати як приклад нової хвилі самомедійованого громадського активізму, що характеризується слабкою ієрархією, високою динамічністю та здатністю до швидкого масштабування.

Протест був виразно мирним і ненасильницьким: символічні «картонки» з написами слугували засобом висловлення позиції, ставши маркером нової культури публічного спротиву, яка поєднувала гумор, самоіронію та креативність.

Для емпіричного аналізу гумору як форми політичної участі під час «Картонкового майдану» було використано змішану методологію, що поєднує якісний контент-аналіз та кількісну описову статистику. Дослідження базувалося на 193 зображеннях протестних написів, зібраних із публічних джерел (соціальні мережі, незалежні медіа) у період протестних акцій липня 2025 року (Додаток 2. Протестні гасла «Картонкового майдану»).

Збір емпіричного матеріалу здійснювався методом цифрового моніторингу та архівування візуального контенту протестної комунікації. Пошук здійснювався за ключовими хештегами #12414, #КартонковийМайдан, #НАБУ, #ЗахиститьНАБУ, які були центральними маркерами протестної мобілізації.

У процесі збору даних застосовувалася процедура первинної фільтрації, тобто відбиралися лише ті зображення, які містили чіткий текстовий меседж, виготовлений учасниками протесту. Виключалися розмиті, технічно нечитабельні зображення, а також повторювані кадри одного й того самого плакату з різних ракурсів.

Дослідження має певні методологічні обмеження. По-перше, вибірка не є строго репрезентативною для всього масиву протестної комунікації

«Картонкового майдану», оскільки акцент робився на найбільш вірусному та поширюваному контенті, що міг отримати більшу видимість у цифровому просторі. По-друге, спостерігається географічна нерівномірність матеріалу з переважанням зображень із великих міст – Києва, Львова, Одеси, тоді як протести в менших населених пунктах представлені меншою мірою через неналежну видимість у цифровому просторі. По-третє, існує об'єктивна неможливість верифікації авторства окремих написів та історії їх створення. По-четверте, дослідження не має доступу до даних про кількісну реакцію аудиторії на конкретні меседжі (кількість переглядів, репостів, коментарів), що обмежує можливості оцінки їх впливовості. Як згадувалося вище, вибірка формувалася на основі доступності та вірусності контенту в цифровому просторі, що відображає найбільш резонансні та поширювані меседжі протестної комунікації.

Метою емпіричного дослідження є продемонструвати, що гумористичні форми протесту створюють альтернативний простір політичної участі, спираючись на концепцію М. Бахтіна про сміхову культуру як форму тимчасового скасування соціальних ієрархій та символічного переосмислення влади. У цьому перформансі політичний меседж комунікується не через традиційну мобілізацію, а через перформативні, театралізовані та ігрові практики, де сміх стає інструментом колективної дії та символічного опору.

З цією метою до вибірки включалися тільки ті зображення, які авторка ідентифікувала як такі, що містять гумористичний контент. Оскільки сприйняття гумору є культурно та індивідуально обумовленим феноменом, існує ризик того, що деякі меседжі, які їх автори задумували як гумористичні, могли не бути розпізнані авторкою як такі, і навпаки – деякі серйозні меседжі могли бути помилково інтерпретовані як гумористичні. Проте ця суб'єктивність була частково компенсована залученням контекстуальних маркерів гумористичності (використання іронії, каламбурів, візуальних мемів, пародійних конструкцій, самоіронії), а також опорою на теоретичні типології гумору за Р. Мартіном.

Наше дослідження зосереджується на типологічному та функціональному аналізі гумористичних стратегій, що використовувалися учасниками «Картонкового майдану». Аналітична процедура ґрунтувалася на комплексному застосуванні декількох методів якісного та кількісного аналізу, що дозволило виявити багатовимірну природу гумору як інструменту політичної комунікації.

Типологічний аналіз передбачав класифікацію зібраних матеріалів за чотирима основними вимірами. По-перше, за формою гумористичного вираження виокремлювалися каламбури, риторичні питання, візуальні меми, пародії, метафори, а також особливості графічного оформлення. По-друге, за об'єктом критики написи класифікувалися як персоналізована критика конкретних політичних фігур, критика політичних рішень та інституцій, звернення до соціально-економічних проблем або референси до російської агресії. По-третє, застосовувалася типологія стратегій гумору, розроблена Р. Мартіном, П. Пухлік-Доріс, Дж. Греєм та К.Вейер [274, С. 48] у роботі «Індивідуальні відмінності у використанні гумору та його зв'язку з психологічним благополуччям: розробка опитувальника стилів гумору», що виокремлює агресивний гумор (спрямований на висміювання та делегітимізацію), афіліативний гумор (об'єднуючий, що формує групову ідентичність) та самоіронічний гумор (як рефлексія щодо певних ситуацій).

По-четверте, аналізувалися функції гумору в політичній комунікації: мобілізаційна, ідентифікаційна, делегітимізуюча, компенсаторна (психологічний захист) та комунікативна (передача складних меседжів).

Контент-аналіз культурних кодів дозволив виявити повторювані символи, алюзії та мемні конструкції, що функціонували як маркери колективної ідентичності протестувальників. Особлива увага приділялася інтертекстуальним зв'язкам, а саме історичним референсам (порівняння з подіями 2013-2014 років, фігурою В. Януковича), літературними алюзіями (згадки творів Дж. Оруелла, Біблії), а також елементам сучасної поп-культури та інтернет-мемів (Лабубу, використання емодзі тощо).

Для аналізу мовних стратегій протестної комунікації було використано дискурс-аналіз, зокрема для виявлення способів порушення офіційного дискурсу, як, наприклад, використання ненормативної лексики, суржику як маркера автентичності та народності, а також англійської мови, що може свідчити про кроскультурні мовні процеси, особливо серед молоді.

Візуальний аналіз дозволив виявити графічні елементи (малюнки, емодзі) та нестандартні носії протестного меседжу – від традиційних картонних плакатів до креативних рішень (екрани ноутбуків, сумки служб доставки, імітація клавіш комп'ютерної клавіатури тощо).

Типологічний аналіз емпіричної бази.

Перший рівень аналізу стосувався розподілу матеріалу за стратегіями гумору відповідно до вищезгаданої типології Р. Мартіна. Результати продемонстрували виразне домінування агресивного гумору, який було зафіксовано в 138 написах, що становить 71,5% від загальної кількості проаналізованих зображень. Ця стратегія характеризується прямим висміюванням, приниженням влади, гострими звинуваченнями та делегітимізацією політичних рішень. Типовими прикладами агресивного гумору є прямі звернення на кшталт «Ох..ли», «Геть від НАБУ», «Гарант Конституції = гарант корупції», риторичні питання «Ви що, безсмертні?», «Совість по скільки?», а також візуальні конструкції, що ототожнювали номер законопроекту #12414 з екскрементами або порівнювали поточну владу з режимом В. Януковича тощо.

Афіліативний гумор, спрямований на об'єднання групи та формування колективної ідентичності, було виявлено в 52 написах (26,9%). Ця стратегія проявлялася в самоназвах («Ми не лохи», «Зай..не покоління»), спільних культурних референсах та використанні інклюзивних займенників. Характерно, що афіліативний гумор часто поєднувався з мобілізаційними закликами, що могло створити почуття солідарності та спільної мети серед протестувальників.

Самоіронічний гумор нами було зафіксовано в 35 написах (18,1%). Цю стратегію можна назвати рефлексію над власним життям, іронічним осмисленням обставин, що змусили людей вийти на протест. Прикладами є написи «Коли виросту, не хочу виправляти ваші помилки», «Коли виросту дам всім п..ди» (від підлітка), «Не з тими боретесь» (натяк на російську агресію як справжню загрозу). Самоіронія в цьому випадку могла виконувати компенсаторну функцію, знижуючи тривожність через переосмислення травматичної ситуації.

Маємо видзначити, що сума відсотків перевищує 100%, оскільки значна частина написів поєднувала кілька стратегій гумору одночасно. Так, напис «Ще не вмерла – ви доби́ли» (пародія на державний гімн) є водночас агресивним (делегітимізує владу), афіліативним (об'єднує тих, хто розуміє альянсу) та самоіронічним (рефлексує над драматичністю ситуації).

Також у нашому дослідженні ми виявили та систематизували ключові культурні коди, що функціонували як маркери протестної ідентичності та засоби артикуляції політичних вимог. Найбільш частотним та центральним символом виявився хештег #12414, який згадувався в 25 з 193 проаналізованих написів на картонках (13% від загальної кількості). Номер законопроекту трансформовався в потужний смисловий конструкт, що став синонімом корупції, зради національних інтересів та деградації демократичних інституцій. Еволюція цього символу проявилася в різних формах його переозначення: від ототожнення з екскрементами (#12414 = 🍌) до складних культурних зіставлень (#12414 = 1984 у альянсу на роман Дж. Оруелла, #12414 = 30 срібників у біблійному сенсі зради).

Окремим феноменом «Картонкового майдану» можна назвати собак-протестувальників, яких зобразили на 21 фотографії. Участь домашніх тварин у протесті – собак різних порід (золоті ретривери, хаскі, дворняжки, пуделі та інші) з плакатами на шийі або поруч із господарями створила унікальну для української політичної культури форму м'якого протесту, який полягав в

когнітивному дисонансі між милістю та безневинністю тварини і жорсткістю політичних меседжів.

Контраст, що породжував потужний емоційний резонанс, забезпечував вірусність контенту в соціальних мережах та одночасно знижував ризики репресій, оскільки образ протестуючого собаки символізував ненасильницький характер акції. Крім того, собаки виконували функцію гумористичної розрядки, знижуючи градус напруженості та роблячи протест доступнішим для ширшої аудиторії.

Центральною темою протесту був захист антикорупційних інституцій (НАБУ та САП), що відповідно відображалось на написах на картонках. Згідно з гумористичними меседжами, робота цих органів – це тест на демократичність влади, останній bastion правового порядку, символ незворотності антикорупційної реформи. Характерними були прямі заклики, на кшталт «Геть від НАБУ», «Руки геть від незалежності», а також більш складні метафори, що зображували НАБУ як об'єкт полювання з боку корумпованої системи.

Проте найбільш масовим явищем можна назвати використання ненормативної лексики, що було зафіксовано у 85 написах (44% від загальної кількості). Використання написів ненормативною лексикою варто розглядати як елемент політичного гумору, який виконує як карнавальну, так і перформативну функцію. У бахтінській логіці сміхової культури груба, тілесна, «низька» мова сприяє десакралізації влади, знімає символічні ієрархії та створює простір карнавального переосмислення політичної реальності. Ненормативна лексика тут є дією, публічним жестом непокори, який конститує політичну суб'єктність протестувальника. У контексті політичної сатири лайка підсилює ефект висміювання, а в межах афективних підходів, стає засобом артикуляції колективного обурення та мобілізації. У такий спосіб ненормативна лексика інтегрується в політичний гумор як форма емансипативної комунікації та перформанс опору.

Характерно, що ненормативна лексика часто поєднувалася з іншими стилістичними прийомами, від прямих звертань («Без НАБУ ідем в П..ду», «Підписали і з..бали?», «Люди гинуть на Донбасі за законди п..расів») до риторичних питань та каламбурів. Це свідчить про те, що матюки не були спонтанною емоційною реакцією. Вони функціонували як усвідомлена стратегія порушення правил офіційної політичної комунікації, яка сама по собі сприймалася протестувальниками як лицемірна.

Порівняння з В. Януковичем було виявлено в 6 написах (3,1%), але його символічна вага значно перевищує кількісні показники. Для української політичної культури фігура В. Януковича – це абсолютний антигерой, символ зради національних інтересів, авторитаризму та втечі. Звернення до цього образу («Back to 2013», візуальні меми з Януковичем) артикулювало найгірший сценарій розвитку подій – повернення до авторитарної моделі управління, що стала причиною Революції Гідності 2013-2014 років.

Водночас розшифровка подібних написів вимагала певного рівня інтертекстуальної компетентності, адже їхній зміст спирався на культурні коди та колективну пам'ять. Такі фрази, як «Астанавітесь» (іронічна алюзія на звернення Януковича до протестувальників) чи «Вокзал — Ростов» (натяк на його втечу до Росії), зрозумілі за умови знання політичного та меметичного контексту. Через це гумор під час протесту виступав певною формою інтелектуальної взаємодії, що об'єднувала учасників навколо спільного культурного досвіду. Така риторика створювала екзистенційну рамку: або демократія, або повернення до диктатури.

Дихотомія цивілізаційного вибору («Ми хочемо в ЄС, а не СРСР» або «Європа або жопа», «Наступна станція Митний Союз») вбудувала локальний конфлікт довкола антикорупційних інституцій у ширший контекст ціннісного та геополітичного самовизначення України. Метафора прірви візуалізувала точку неповернення, за якою Україна втрачає можливість інтеграції в європейський простір та сповзає назад до сфери російського впливу.

Також під часу протесту спостерігалися англомовні гумористичні написи, які були присутні в 11 з 193 проаналізованих випадків. Двомовні плакати («Fuck Corruption / На..й корупцію») або англійські меседжі («Ukraine needs NABU», «Democracy is not a game», «Make corruption great again»), вирогідно, розраховувалися на міжнародну аудиторію, сигналізуючи, що події в Україні мають значення для глобального демократичного процесу.

Протестувальники активно зверталися до класичної літератури та біблійних кодів. Алюзія на роман Дж. Оруелла «1984» («12414? Читали 1984?») зафіксована в одному написі, але її символічна вага є надзвичайно високою, оскільки вона переводить протест в універсальний конструкт боротьби з тоталітаризмом. Біблійні коди (3 написи, 1,6%) включали референси до «30 срібників» (символ зради), розп'яття України як метафори мучеництва нації, а також інші алюзії на жертвовність та моральний вибір. Ці складні культурні референси можуть свідчити про високий рівень освіченості та культурної компетентності учасників протесту.

Особливо показовим виявилось різноманіття поп-культурних референсів та інтернет-мемів, що маркували різні покоління учасників протесту. Образ Лабубу (вірусний персонаж, іграшка, надзвичайно популярний серед покоління Z) використовувався як маркер приналежності до цифрової культури та демонстрація володіння мовою сучасних мемів.

Відсилка до смерті Оззі Осборна, легендарного рок-музиканта, який помер саме під час подій «Картонкового майдану», могла маркувати присутність покоління бумерів – тих, хто виріс на класичному року 1970-1980-х років і для кого Оззі Осборн був культовою фігурою молодості. Ця трагічна новина, ймовірно, використовувалася як метафори смерті чогось важливого або як іронічного коментаря до драматичності подій.

Нарешті, фраза «Don't push the horses» – відсилка до обмовки боксера Олександра Усіка під час фінальної прес-конференції перед реваншем із Деніелом Дюбуа, коли він звернувся до команди противника англійською: «Don't push the horses» (що буквально означає «Не женіть коней»), український

еквівалент англомовної фрази «hold your horses» – «не поспішай»), вірогідно, маркувала присутність покоління мілленіалів. Ця обмовка стала вірусним мемом у липні 2025 року, і звучала як заклик до влади не поспішати з руйнівними рішеннями або як іронічний коментар до абсурдності ситуації.

Що стосується форм гумористичного вираження, що використовувалися для артикуляції політичних меседжів, найчастіше спостерігаємо пряме звернення, імперативні конструкції («Геть від НАБУ», «Віддайте НАБУ»), окличні речення з ненормативною лексикою («Ох..ли»), а також прямі звинувачення на адресу влади.

Також протестувальники використовували риторичні питання, типовими прикладами є «Ви що, безсмертні?» (натяк на відсутність відповідальності), «Совість по скільки?» (звинувачення в корумпованості), «Кому війна, а кому мати рідна?» (про використання війни для особистого збагачення).

Каламбури, як форма мовної гри, включали переінакшення усталених виразів («Слуга народу» → «Слуга свавілля»), створення неологізмів («ЗЕЛЕБУБУ» як поєднання прізвища президента та іграшки Лабубу), а також гру зі звучанням та значенням слів. Варто зазначити, що каламбури вимагають від аудиторії культурної компетентності для декодування, що створює ефект інтелектуальної співучасті та формує групову ідентичність тих, хто «розуміє». Цю ж функцію формування ідентично виконували множинні плакати, коли одна людина або група тримала декілька написів одночасно, створюючи візуальну композицію або діалог, що також дозволяло розгорнути більш складний наратив.

Візуальні меми, як форма гумористичного вираження, включали використання впізнаваних візуальних образів (фото В. Януковича, зображення Error 404, символічні емодзі 🤖), графічні метафори та інші елементи, запозичені з цифрової мемної культури, що забезпечило їм швидку впізнаваність та вірусність у соціальних мережах.

Серед інших форм гумористичного також використовувалися пародії («Ще не вмерла – ви доб’єте») та метафори (клавіша Delete – бажання стерти владу, розп’яття – мучеництво).

Варто підкреслити, що більшість написів поєднували кілька форм одночасно, створюючи багатошарові меседжі. Наприклад, напис «Error 404: Democracy not found» є водночас візуальним мемом (запозичення з комп’ютерної культури), метафорою (зникнення демократії) та каламбуром (гра з технічним повідомленням про помилку).

Функціональний аналіз емпіричної бази

Аналіз функцій, які виконував гумор у політичній комунікації протестувальників, продемонстрував його багатовимірність у якості інструменту політичних дій.

Найбільш виразною виявилася делегітимізуюча функція. Вона полягала в систематичному підриві авторитету влади, дискредитації політичних рішень та руйнуванні офіційного дискурсу через висміювання. Механізм делегітимізації працював через різні стратегії: від прямого висміювання («Гарант Конституції = гарант корупції») до складних метафоричних конструкцій, що зображували владу як загрозу для національної безпеки. Ефективність делегітимізуючого гумору полягає в тому, що сміх є публічним актом відмови у повазі, який важко придушити репресіями, оскільки завжди можна сказати, що «це просто жарт». Водночас масовість делегітимізуючих меседжів створювала ефект нормалізації критики, коли висміювання влади стало легітимною та соціально прийнятною формою політичного висловлювання в час воєнного стану.

Мобілізаційна функція проявилася у закликах до дії, створенні почуття терміновості та формуванні переконання в ефективності протесту. До проявів цієї функції можна віднести імперативні конструкції («Приєднуйся», «Не мовчи»), риторичні питання, що актуалізували необхідність дії («Ви що, безсмертні?»), а також меседжі солідаризації («Нам всім п..да, якщо голос стихне», «Стоїть на барикадах зай..не свавіллям покоління», «Ми і є влада,

дов..би»). Особливістю мобілізаційного гумору є поєднання серйозності вимог з легкістю форми, що знижує психологічні бар'єри для участі громадськості, в тому числі для тих, хто раніше не мав досвіду політичного активізму.

Ідентифікаційна функція гумору традиційно полягає у формуванні колективної ідентичності, маркуванні меж групи «ми» – «вони» та артикуляції спільних цінностей. У випадку «Картонкового майдану» ця функція реалізувалася через згадані вище самоназви, культурні референси та інклюзивні займенники, які допомогли об'єднати різнорідну аудиторію – від підлітків та студентів до представників професійних еліт. Тобто гумор слугував універсальною мовою, що, поміж інших чинників, дозволяло цим різним групам відчувати себе єдиним суб'єктом.

Компенсаторна функція, що полягає у здатності сміху знижувати рівень стресу, створювати дистанцію від травматичної ситуації та відновлювати почуття контролю над реальністю, проявлялася у феномені собак-протестувальників, коли милість тварин контрастувала з жорсткістю ситуації, та самоіронічному гуморі («Я міг грати в догу»), дозволяючи переосмислити особисті жертви (витрачений час, ризики) через іронічну рамку.

Комунікативна функція полягає в здатності гумору передавати складні політичні меседжі в доступній, запам'ятовуваній та вірусній формі. Так, метафора «Error 404: Democracy not found» передає складну ідею про кризу демократичних інституцій через простий та впізнаваний образ з цифрової культури, а каламбур «Слуга народу → Слуга свавілля» конденсує критику політичного курсу в короткій формулі, яка легко запам'ятовується та поширюється.

Помітним є, що більшість написів виконували одночасно кілька функцій. Наприклад, напис «Ви що, безсмертні?» є водночас делегітимізуючим (підриває авторитет влади через натяк на безвідповідальність), мобілізаційним (актуалізує необхідність дії), комунікативним (передає складну ідею про відсутність підзвітності через

риторичне питання) та ідентифікаційним (об'єднує тих, хто поділяє це обурення).

Така багатофункціональність свідчить про високу ефективність гумору як інструменту політичної комунікації, здатного одночасно працювати на різних рівнях впливу.

«Картонковий майдан» є яскравим прикладом того, як учасники протесту стають продуцентами контенту, який документується, поширюється та коментується в цифровому просторі. Кожен учасник протесту виступає індивідуальним автором, який виражає свою позицію, демонструє свою креативність і заявляє про свою політичну волю. Така нова суб'єктність узгоджується з концепцією самомедійованої політичної участі А. Янченка: громадяни не просто реагують на політичні події, а активно продукують контент, створюють дискурс і формують порядок денний.

Водночас унікальність кожного плакату працює на формування колективної ідентичності через демонстрацію різноманіття голосів усередині єдиного протестного руху. Така модель політичної участі радикально відрізняється від авторитарних форм мобілізації, де маса має бути однорідною та скандувати єдині гасла. «Картонковий майдан» демонструє демократичну модель протесту, де єдність формується не через уніформність, а через визнання та святкування різноманіття. Самомедійована участь не є заміною фізичної присутності на протесті, а її розширенням та посиленням. Фізична участь створює контент для цифрового поширення, а цифрове поширення, у свою чергу, мобілізує нових учасників для фізичної присутності. Цей синергетичний ефект між офлайн- та онлайн-просторами є характерною рисою сучасних протестних рухів і особливо яскраво проявився в «Картонковому майдані», де сама назва протесту походить від способу мирної демонстрації в умовах воєнних обмежень.

Гумор під час «Картонкового майдану» став активною формою політичної дії, що поєднала делегітимізацію влади з мобілізацією підтримки та формуванням колективної ідентичності. Він дозволив учасникам протесту

виразити свою політичну позицію в спосіб, який сприймається як менш конфронтаційний, більш креативний і такий, що підкреслює суб'єктність автора. Гумористичний символізм як основа політичного акціонізму яскраво проявився через використання завуальованих, але впізнаваних повідомлень. Так, номер законопроекту №12414 із формального адміністративного позначення перетворився на культурний код – символ боротьби з корупцією, тоталітаризмом і зрадою демократичних цінностей.

Ця трансформація підтверджує тезу М. Кастельса [199, С. 238] про здатність мережевих спільнот створювати потужні смислові конструкти, що набувають універсального значення. Саме це дозволяє мобілізувати емоційні та культурні ресурси, недоступні раціональному політичному дискурсу. Однак гумор не виключає й раціональної аргументації, він робить її доступнішою та привабливішою для широкої аудиторії – у тому числі міжнародної.

Різноманіття попкультурних референсів (Лабубу, Оззі Осборн, обмовка О. Усіка) демонструє здатність різних поколінь створювати єдиний протестний дискурс, у якому гумор об'єднує різнорідну аудиторію навколо спільних цілей, не вимагаючи від учасників відмови від власної культурної ідентичності. Особливої уваги заслуговують собаки-протестувальники – уособлення форми м'якого протесту, унікальної для української політичної культур, що забезпечує вірусність контенту в соціальних мережах.

З погляду теорії фреймінгу Е. Гоффмана [226, С. 556], собаки-протестувальники виконують функцію переключення рамки сприйняття: протест перестає бути загрозливим або конфронтаційним і набуває характеру креативного перформансу, у якому можуть брати участь усі. Водночас образ собаки з плакатом символізує безневинність і правоту протестувальників: якщо навіть тварина «обурена» діями влади, то ситуація справді критична. Цей прийом можна інтерпретувати і в дусі концепції карнавалізації М. Бахтіна як перевертання усталених ієрархій – навіть істоти, позбавлені політичного голосу, заявляють про свою позицію, що підкреслює абсурдність ситуації, коли влада ігнорує волю народу.

Не менш промовистим є масове використання ненормативної лексики (85 написів, 44%), що виходить за межі простої емоційної розрядки. Згідно з теорією дискурсу М. Фуко [159, С. 139], офіційний політичний дискурс завжди встановлює правила того, що можна сказати, як і ким. Ці правила охоплюють змістові та стилістичні норми – політична мова має бути пристойною, дипломатичною, евфемістичною. Використання матюків у протестній комунікації є актом порушення цього дискурсивного порядку – жестом відмови грати за правилами, встановленими владою.

Ненормативна лексика також виконує функцію «зниження» офіційного дискурсу, його профанації через повернення до тілесного, «низького», табуованого. Водночас вона виступає як засіб емоційної розрядки та психологічного захисту. Вербалізація гніву через лайку знижує рівень стресу та дозволяє відновити відчуття контролю над ситуацією.

Отже, гумор постає як багат шаровий механізм політичної комунікації. Він одночасно делегітимізує владу, мобілізує громадян, формує колективну ідентичність, виконує психологічну та емоційну функцію. Домінування агресивного гумору свідчить про високий рівень фрустрації й розчарування суспільства політичною елітою, тоді як значна присутність афіліативного гумору вказує на процеси солідаризації серед протестувальників. Комбінація агресивного та афіліативного гумору створює умови для політичної мобілізації: гнів на владу поєднується з почуттям спільності, що трансформує індивідуальне невдоволення у колективну дію.

Тобто гумор під час «Картонкового майдану» функціонує як повноцінна та ефективна некласична (неконвенційна) форма політичної участі. Його багатофункціональність робить гумор універсальним інструментом політичної дії, здатним працювати на різних рівнях впливу – від емоційного до раціонального, від індивідуального до колективного. Крім того, «Картонковий майдан» демонструє нову модель політичної мобілізації, у якій фізична та цифрова участь взаємно підсилюють одна одну. Гумористична

форма забезпечує вірусність контенту, що підвищує його охоплення та резонанс у публічному просторі.

Висновки до Розділу 3

Протягом століть українська політична культура формувалася за умов відсутності власної державності та постійної боротьби за національне виживання. У такому контексті гумор поступово став одним із інструментів культурного й психологічного захисту, що створювало відносно безпечний простір для політичної критики через сміх. Історичний аналіз дозволяє простежити глибоке коріння карнавальної традиції в українській політичній культурі, від «Листа запорозьких козаків турецькому султану» до літературної спадщини Івана Котляревського, де гумор базується на інверсії ієрархій та десакралізації влади.

Розгляд гумористичних практик різних історичних етапів дозволяє говорити про їхню виразну спадковість. Сатиричний журнал «Шершень» початку ХХ століття, гумористичні матеріали підпільної преси УПА, радянський політичний анекдот і пострадянські телевізійні гумористичні проекти поєднують спільну функцію: критика влади через механізми карнавального зниження. Така історична тяглість свідчить про стійкість гумору як елемента української політичної культури та про його роль у формуванні й підтримці національної ідентичності в умовах політичного тиску й обмежених можливостей відкритого протесту.

У період російсько-української війни та за умов зростаючої медіатизації політики гумор зазнав подальшої трансформації, змістившись від традиційних форм до цифрових медіапрактик. Мемотворчість, відеопародії та гумористичний контент у соціальних мережах стали важливими інструментами суспільної мобілізації, підтримки моральної стійкості та символічної демонстрації опору агресору.

Поєднання історичних традицій карнавалізації з можливостями

цифрових медіа сприяло появі унікального для української політичної культури формату мирного протесту – «Картонкового майдану». У межах цього протесту гумор став основним засобом артикуляції громадської позиції. Емпіричне дослідження 193 унікальних плакатів (картонок) засвідчило домінування агресивного гумору, спрямованого на делегітимізацію влади, а також афіліативного гумору, який виконував консолідуючу функцію та підтримував відчуття спільності серед учасників протесту.

«Картонковий майдан» вирізнявся високим рівнем самомедійованої участі: протестувальники брали участь у фізичному просторі акції та активно створювали контент, поширювали його через соціальні мережі та формували віртуальні спільноти. Така форма політичної участі поєднувала елементи видовищності, театралізації та візуальної експресивності, що робило перформативний протест помітним в умовах інформаційного перенасичення. Карнавальна логіка зниження та інверсії ієрархій проявлялася через іронічне переосмислення владних символів, пародіювання офіційної риторики та конструювання альтернативних наративів.

Різноманіття використаних гумористичних технік, а саме іронії, сарказму, пародії, літературних алюзій, а також звернення до елементів попкультури й інтернет-мемів, свідчить про залучення до протестної активності різних соціальних і вікових груп. Це, своєю чергою, вказує на високий мобілізаційний потенціал гумористичних форм політичного активізму.

Як перформанс «Картонковий майдан» продемонстрував ключові риси політичного акціонізму: театралізованість, символічність, провокативність і візуальну впізнаваність. Використання картонок як основного носія протестних меседжів сформувало стійкий візуальний код, який легко тиражувався як у соціальних мережах, так і в традиційних медіа. У результаті виник синергетичний ефект взаємодії онлайн- та офлайн-просторів: фізична присутність продукувала контент для цифрового поширення, тоді як онлайн-резонанс сприяв залученню нових учасників до протестних дій.

Загалом гумор як структурно-функціональна складова української політичної культури еволюціонує відповідно до змін соціально-політичного контексту. Від форм народної сміхової культури до сучасних цифрових перформансів він зберігає свою роль як механізм політичної рефлексії, критичного осмислення влади та конструювання колективної ідентичності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження гумору в політичній культурі українців за умов російської агресії дає підстави зробити наступні висновки:

1. В умовах війни гумор в українській політичній культурі перетворюється на механізм символічної взаємодії, через який осмислюються влада, страх і колективний досвід опору. Він виходить за межі суто комунікативної функції, перетворюючись на форму некласичної (неконвенційної) політичної участі та громадянської активності, як засіб маркування національної ідентичності. Через гумористичні практики вибудовується символічна межа між «своїми» і «чужими», що в умовах гібридної війни набуває особливої ваги. Водночас гумор виконує компенсаторну функцію, виступаючи механізмом психологічного захисту та сприяючи формуванню горизонтальних мереж солідарності всередині суспільства.

2. Аналіз теоретичних підходів до вивчення політичного гумору засвідчив еволюцію наукового розуміння цього феномену – від класичних психологічних концепцій, започаткованих З. Фрейдом, до сучасних соціокультурних інтерпретацій, у межах яких гумор розглядається як складова політичної культури та форма некласичної (неконвенційної) політичної участі. Узагальнення наукових підходів засвідчує амбівалентність політичного гумору. Він здатен виконувати консолідаційні та мобілізаційні функції, проте за певних умов, може сприяти дегуманізації опонентів або маскувати глибинні політичні проблеми. У цьому контексті засадничою є концепція карнавалізації М. Бахтіна, яка дозволяє пояснити властиві українській сміховій культурі інверсії владних ієрархій та тимчасове скасування соціальних дистанцій.

3. Аналіз сучасного українського гумористичного політичного дискурсу показав, що цей феномен не може бути зведений до одного виміру або функції. Зокрема, було виокремлено суб'єктний вимір (політичні еліти, медіа та

громадяни), функціонально-цільовий (агресивний, афіліативний і самоіронічний гумор) та медіаформатний (сатиричні програми, розважальні ток-шоу, меми, вигадані наративи). Однією з ключових змін останніх десятиліть стала демократизація виробництва гумору. В умовах цифрових медіа звичайні громадяни перетворюються з пасивних споживачів на активних творців політичного контенту. Для українського політичного гумору характерним є домінування інконгруентності як механізму комічного, що проявляється у контрасті між декларованими політичними нормами та реальною поведінкою акторів.

4. Емпіричний аналіз використання гумору українськими політичними елітами у мережі X.com засвідчив його потенціал як інструменту міжнародної політичної комунікації та формування громадської думки, делегітимізації агресора та формування позитивного іміджу України. Водночас емпіричні дані показують, що у більшості випадків використання гумору не має ознак продуманої стратегічної комунікації, а радше є ситуативною реакцією на поточні події. Це частково пояснюється генераційними відмінностями: представники молодшого покоління політиків значно вільніше використовують гумористичні формати, тоді як політики зі сформованим радянським політичним досвідом схильні уникати таких практик.

5. Історичний аналіз підтвердив, що гумористичні практики мають глибоке коріння в українській політичній культурі. Від «Листа запорозьких козаків турецькому султану» та карнавальної традиції І. Котляревського до радянського політичного анекдоту, гумор виконував функцію так званої «прихованої транскрипції», що дозволяла артикулювати критичні смисли в умовах цензури й репресій. Радянський анекдот, зокрема, можна розглядати як доцифрову форму культури співучасті, де процеси споживання та продукування гумору були тісно переплетені.

В умовах російської агресії ця традиція трансформувалася відповідно до логіки цифрових медіа та глобального медіапростору. Особливої популярності набув так званий «гумор шибеника», що передбачає здатність жартувати в

екстремальних обставинах. У досліджуваний період саме цей тип гумору почав виконувати функцію елементу української «м'якої сили», сприяючи підтримці суспільної стійкості у перші місяці повномасштабного вторгнення. Мемотворчість, що активно розвивалася в соціальних мережах, виконувала функцію контрнарративу щодо російської пропаганди та водночас слугувала засобом конструювання національної ідентичності.

6. Аналіз феномену «Картонкового майдану», пов'язаного з протестами проти законопроекту №12414 та обмеження незалежності антикорупційних інституцій, продемонстрував, яким чином гумор і гумористичний перформанс можуть функціонувати як форма політичного акціонізму в умовах воєнного стану. Контент-аналіз 193 написів засвідчив домінування агресивного гумору, спрямованого на делегітимізацію влади, водночас афіліативний та самоіронічний гумор сприяв консолідації учасників протесту. Використання ненормативної лексики в межах бахтінської логіки карнавалу виконувало функцію десакралізації влади та символічного акту непокори. Окрему увагу привертає феномен «собак-протестувальників», який створював ефект когнітивного дисонансу між емоційною позитивністю образу тварин і радикальністю політичних меседжів.

Культурні коди «Картонкового майдану» формували складну систему інтертекстуальних референсів. Хештег #12414 трансформувався з технічного позначення законопроекту на символ корупції та політичної зради, а алюзії на постать В. Януковича актуалізували страх рецидиву авторитарних практик. Залучення біблійних, літературних (зокрема роману Дж. Орвелла «1984») та попкультурних кодів вимагало від учасників протесту певного рівня культурної компетентності, що сприяло формуванню спільної протестної ідентичності. Використання англомовних меседжів засвідчувало орієнтацію частини протестувальників на міжнародну аудиторію.

Соціологічні дані свідчать про помітне омолодження протестного руху: медіанний вік учасників становив 27 років. Це дозволяє говорити про формування покоління громадян, для яких гумор виступає звичним і

зрозумілим інструментом політичної комунікації. Висока частка жінок серед учасників протестів відображає як зростання їхньої ролі в суспільно-політичному житті, так і демографічні реалії воєнного часу.

7. Гумористичні форми політичної участі в Україні в умовах російської агресії еволюціонують у бік креативних гібридних практик політичного активізму, поєднуючи онлайн- та офлайн-активізм. Низькі бар'єри входу та висока видовищність роблять ці форми особливо привабливими для молоді в умовах інформаційного перенасичення. Узагальнюючи, можна стверджувати, що гумор у політичній культурі українців виконує комплекс взаємопов'язаних функцій – від психологічної компенсації до дипломатичної репрезентації держави на міжнародній арені. Разом із тим, результати дослідження вказують на те, що надмірна романтизація гумору може знижувати чутливість до глибинних структурних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 24 Канал. Азаров: Треба брати лопату і годувати свою ..., 2011. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=S9X86A582AQ> (дата звернення: 10.12.2025).
2. 5 канал. Людмила Янукович, наколотые апельсины и американские валенки - 30.11.2004, 2007. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=oiсОНnK9ihM> (дата звернення: 10.12.2025).
3. Агафонова Г., Карчевська О. Політичний перформанс як інструмент формування політичної культури українського суспільства. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. Випуск 14, 2020. С. 16–23. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/politics/article/view/5983> (дата звернення: 10.12.2025).
4. Азарову заважають "кровосісі". Відео. *Українська правда*. 2 червня 2010. <https://www.pravda.com.ua/news/2010/06/2/5099399/> (дата звернення: 10.12.2025).
5. Алексей Перижняк. Янукович в Давосе: - увікни для себя Украину, 2011. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Hpt-eU_VAn4 (дата звернення: 10.12.2025).
6. Алфксі. Штирлиц 17 мгнолений РУССКОЙ ВЕСНЫ Квартал 95, 2022. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_qCsX00D3K0 (дата звернення: 10.12.2025).
7. Андрій Длігач. (2025, 24 липня). Ось вони й вирости – перше покоління нашої Незалежності. Вони вільні й розкуті. Фейсбук. [Фотографія]. <https://bit.ly/49QKSiT> (дата звернення: 10.12.2025).
8. Андрейців І., Петренко І. "Це були помідори!" LIGA.Life знайшла киянку, яка збила ворожий дрон банкою консервації. *LIGA.net*. 2022, 7 березня.

- URL: <https://life.liga.net/istoriyi/article/tse-buly-pomidory-ligalife-znaishla-kyianku-iaka-zbyla-vorozhyi-dron-bankoiu-konservatsii> (дата звернення: 10.12.2025).
9. Андрущенко В.П., Михальченко М.Л. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. Видання друге, виправлене й доповнене. К.: Генеза, 1996. 370 с.
  10. Бабуся світуся [@babusya_svitusya]. (2025, 23 липня). *Збережи картонку!!!* [Фото]. Instagram. https://www.instagram.com/p/DMdr5RFI05h/?img_index=1 (дата звернення: 10.12.2025).
  11. Байден назвав Путіна "божевільним сучим сином". *Європейська правда*. 2024, 22 лютого. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/02/22/7443053/> (дата звернення: 10.12.2025).
  12. Бойко А. Архетипи народної сміхової культури в українських політичних реаліях ХХІ ст. *Стиль і текст*. Т. 6. К., 2005. С. 67–78. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2041> (дата звернення: 10.12.2025).
  13. Букви [@Bykvu]. (2022, 31 березня). *Представник України в ООН Сергій Кислиця читає книгу «Що не так з дипломатією» під час виступу представника РФ.* [Допис+фото]. X. <https://x.com/Bykvu/status/1509621728632258568> (дата звернення: 10.12.2025).
  14. Букви. (2025, 24 липня). *Чимало учасників протестів проти корупційного законопроекту № 12414 прийшли на акції зі своїми улюбленицями.* [Долучено фото] Facebook. <https://bit.ly/4p8Pt4t> (дата звернення: 10.12.2025).
  15. Букви/Bykvu [@bykvu]. (2025, 24 липня). *Чимало учасників протестів проти корупційного законопроекту № 12414 прийшли на акції зі своїми улюбленицями, тож показуємо їх вам* 📷 [Фотографія].

- Instagram. <https://www.instagram.com/p/DMfK8uko9L7/> (дата звернення: 10.12.2025).
16. Булик-Верхола С.З. Мовний образ росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 23. Т. 1. С.29-33. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.5> (дата звернення: 10.12.2025).
  17. Валерій Пекар @Валерій Пекар (2025, 24 липня) *Настав час для перших висновків (можливо, згодом виявиться, що вони помилкові, адже краще аналізувати події не в процесі, а по завершенні). Вибачте, якщо певні речі будуть повторенням, бо хочеться зібрати думки докупи.* [Допис. Facebook].
<https://www.facebook.com/valerii.pekar/posts/pfbid02eP6UyzqaQQuEAWCsJfmbzTqXUyseRVSkUAPkVre8Qoytx4EGpd3jawjnnDs9cK11> (дата звернення: 10.12.2025).
  18. ВАЛЯ В КАЛІДОРІ [@kalidor.rv]. (2025, 23 липня). якось так. [Фотографія].
Instagram. https://www.instagram.com/p/DMdi0owiif5/?img_index=3 (дата звернення: 10.12.2025).
  19. вже пізнана удав [@smilecryagain]. (2025, 22 липня). Зелібубу. [Долучено зображення] [Твіт]. Twitter.
<https://x.com/smilecryagain/status/1947758017312653403> (дата звернення: 23.11.2025).
  20. Веремій М. Обличчя протесту. 15-річний школяр описує свій перший досвід участі у велелюдному мітингу. *Texty.org.ua*. 2025, 29 липня. URL: <https://texty.org.ua/articles/115570/oblychchya-protestu-15-richnyj-shkolyar-opysuye-svij-pershyj-dosvid-uchasti-v-protesti/> дата звернення: 23.11.2025).
  21. ВН: "Неконтролируемый распад СССР привел бы к миллионам жертв". Интервью Кравчука. *Корреспондент.net*. 2006, 8 декабря. URL: <https://korrespondent.net/world/worldabus/172644-vn->

- nekontroliruemuj-raspad-sssr-privel-by-k-millionam-zhertv-intervyu-kravchuka дата звернення: 23.11.2025).
22. Вокс Україна. @ Вокс Україна (2025, 21 серпня). *Хто такі люди з картонками і чому вони протестували?* [Долучено зображення]. [Допис. Facebook]. <https://surl.li/vsorwo> (дата звернення: 23.11.2025).
  23. Воробей О. Зеленський "підірвав" мережу анекдотом про Росію та війну (відео). *УНІАН*. 2022, 13 грудня. URL: <https://www.unian.ua/society/zelenskiy-pidirvav-merezhu-anekdotom-pro-rosiyu-ta-viynu-video-12076635.html> (дата звернення: 23.11.2025).
  24. «Всі бачать ваші схемки»: другий день протестів із вимогою повернути незалежність антикорупційних органів. Фоторепортаж. *Грати*. 2025, 24 липня. URL: <https://graty.me/gallery/vsi-bachat-vashi-shemki-drugij-den-protestiv-iz-vimogoyu-povernuti-nezalezhnist-antikorupczijnih-organiv/> (дата звернення: 23.11.2025).
  25. Гал-Інфо. Бійці полку "Азов" в Широкіно підняли прапор США та зняли відео для рупора Кремля Кисельова. Відео | Гал-Інфо. *Гал-Інфо*. 2015, 3 квітня. URL: https://galinfo.com.ua/news/biytsi_polku_azov_v_shyrokino_pidnyaly_prapor_ssha_ta_znyaly_video_dlya_rupora_kremlya_kyselova_video_189877 (дата звернення: 23.11.2025).
  26. Гарачковська О. «Шершень» – перший український журнал політичної сатири в російській імперії. *Український інформаційний простір*. 2018. № 1. С. 44–52. URL: <https://doi.org/10.31866/2616-7948.1.2018.141092> (дата звернення: 23.11.2025).
  27. Геращенко, А. [@Gerashchenko_en]. (2023, 13 жовтня). *Stress relief content:* [Допис+відео]. Х. https://x.com/Gerashchenko_en/status/1712836732868026392 (дата звернення: 23.11.2025).
  28. Геращенко, А. [@Gerashchenko_en]. (2023, 22 грудня). *Putin: egg prices in Russia soared because people got richer and started eating better.*

- [Допис+Відео]. Х.
https://x.com/Gerashchenko_en/status/1745798386542903653 (дата звернення: 10.12.2025).
29. Геращенко, А. [@Gerashchenko_en]. (2023, 30 грудня). *Russian Deputy from Vologda Alexander Gordeev gave his colleagues a carton of eggs as a New Year present.* [Допис]. Х.
https://x.com/Gerashchenko_en/status/1741093608365645907 (дата звернення: 10.12.2025).
30. Геращенко, А. [@Gerashchenko_en]. (2024, 13 лютого). *A curious fact: Russian aggression in Ukraine has not been officially named illegal - not in the lawful way.* [Допис]. Х.
https://x.com/Gerashchenko_en/status/1757342026440298959 (дата звернення: 10.12.2025).
31. Геращенко, А. [@Gerashchenko_en]. (2024, 14 лютого). *"That's how our [Russian] aviation works."* [Відео]. Х.
https://x.com/Gerashchenko_en/status/1757408737654894694 (дата звернення: 10.12.2025).
32. Главные мемы года в украинском ритейле в 2022-м. *Асоціація ритейлерів України – The profile association of retail market players.* 2023, 7 січня. URL: <https://rau.ua/ru/news/memi-roku-2022/> (дата звернення: 10.12.2025).
33. Головаха Є. Суспільство, що трансформується: досвід соціологічного моніторингу в Україні. К.: Демократичні ініціативи, 1997. 155 с.
34. Головаха Є., Паніна Н., Пахомов Ю., Чурилов Н., Буров І. Політична культура населення України: результати соціологічних досліджень. К.: Наукова думка, 1993. 136 с.
35. Горностай П. Колективна травма як проблема соціальної та політичної психології. *Проблеми політичної психології.* Вип. 7 (21). Київ, 2021. С. 54–68.

36. Городенко Л. М. Політична культура: до визначення понять. *Українське журналістикознавство*. 2014. Вип. 15. С. 19-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzhz_2014_15_6
37. Гринченко Б.Д. Этнографические материалы, собранные в Черниговской и соседних с ней губерниях : [в 3 т.]. Чернигов: Тип. Губ. Земства, 1895–1899. Вып. 1 : Рассказы, сказки, предания, пословицы, загадки и пр. 1895. – IV, 308 с.
38. Грідіна І. М. Політичний гумор на сторінках окупаційної преси Донбасу. *Нові сторінки історії Донбасу*, 2010. Вип. 18-19. С. 61-70.
39. Гулійчук Д. У Києві, Львові та Дніпрі відбуваються мітинги проти закону щодо САП і НАБУ (фото). ТСН.ua. 2025, 22 липня. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-kyuevi-ta-lvovi-vidbuvayetsia-mitynh-protu-zakonu-shchodo-sap-i-nabu-foto-2875400.html> (дата звернення: 10.12.2025).
40. ГУМОР МЕМИ і приколи СЕМА /жарти/прикол/кіт/Україна/мем [@pricol.sema]. (2025, 25 липня). - *Навіть собаки на протестах вже гавкають: "Зеграбіжник — геть з будки!"* . [Фото] [Пост]. Threads. <https://www.threads.com/@prikol.sema/post/DMicomUoZkx/media> (дата звернення: 10.12.2025).
41. Два тижні війни: роми крадуть танки, а домогосподарки банками збивають дрони. Еспресо. Захід. *zahid.espresso.tv*. 2022, 10 березня. URL: https://zahid.espresso.tv/dva-tizhni-viyni-romi-kradut-tanki-a-domogospodarki-bankami-zbivayut-droni#goog_rewarded (дата звернення: 10.12.2025).
42. Дзикович О. В., Рибкіна О. В. Функціональна специфіка політичного гумору у розважальних медіаформатах. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2019. № 6, С 66-72. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-6-11> (дата звернення: 10.12.2025).

43. Драпп І. «Хаймарси», Медведчук і котики. Типологія українських мемів про війну. *Тексти.org.ua*. 2022, 5 жовтня. URL: https://texty.org.ua/articles/107856/khajmarsy-medvedchuk-i-kotyky-typolohija-memiv-pro-vijnu/?fbclid=IwAR3aQSb39izKm88AbD_XeDOUigzVmv16f4mtwN8FvRP6GAY-AxrAZnTYI8I (дата звернення: 10.12.2025).
44. Дроздова Є., Кельм Н., Головінський Н. Поезія протесту. Галерея написів на «картонкових мітингах». *Тексти.org.ua*. 2025, 28 липня. URL: <https://surl.li/lchenk> (дата звернення: 10.12.2025).
45. Душенко А. Королю Нідерландів подарували з російського вертольота сувенір, який виготовили у Кременчуці. *Кременчуцький ТелеграфЪ*. 2023, 16 грудня. URL: <https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10124369-korolju-niderlandiv-podaruvali-z-rosijskogo-vertolota-suvenir-jakij-vigotovili-u-kremenchuci.html> (дата звернення: 10.12.2025).
46. Запорожці пишуть листа турецькому султану. *Українські легенди*. URL: https://www.ukrlegenda.org/zaporozhci/zaporozhci_pyshut_lysta_tureckomu_sultanu.php (дата звернення: 10.12.2025).
47. Зе! (2019, 25 лютого). Весна покаже, хто де крав. Весна прийде, саджати будемо. Ми зробимо їх разом.. <https://ze2019.com/blog/vesna-pokazhe>. (дата звернення: 10.12.2025).
48. Єрмак зізнався, чому пише частину постів смайлами. *Новуны.LIVE*. 2022, 29 грудня. URL: <https://politics.novyny.live/iermak-poiasniv-navishcho-vin-pishe-v-telegram-posti-rebusi-70360.html> (дата звернення: 10.12.2025).
49. Єрмак, А. [@AndriyYermak]. (2022, 10 вересня). *Російська армія претендує на звання найспритнішої армії у світі. Рух до цього «почесного» звання відбувається семимільними кроками. Біжіть далі!* [Допис]. X. <https://x.com/AndriyYermak/status/1568661278075281408> (дата звернення: 10.12.2025).
50. Єрмак, А. [@AndriyYermak]. (2022, 15 липня). *MLRS M270 in. That's it. That's the tweet.* [Допис]. X.

- <https://x.com/AndriyYermak/status/1548012519377158145> (дата звернення: 10.12.2025).
51. Єрмак, А. [@AndriyYermak]. (2022, 19 листопада). *Мир буде тоді, коли жодного російського солдата не залишиться на українській землі. Цього можна досягти двома способами: вони йдуть або з неї – або в неї. Вибір прийменника лишаємо за ними: Україна – вільна країна.* [Допис]. X. <https://x.com/AndriyYermak/status/1594034438626844674> (дата звернення: 10.12.2025).
52. Єрмак, А. [@AndriyYermak]. (2022, 20 листопада). *Російські танки таки доїхали до Києва. Але є один нюанс.* [Фото]. X. <https://x.com/AndriyYermak/status/1594444149817856001> (дата звернення: 10.12.2025).
53. Єрмак, А. [@AndriyYermak]. (2022, 7 жовтня). *Сьогодні за рішенням ООН відзначається Всесвітній день бавовни* [Зображення]. X. <https://x.com/AndriyYermak/status/1578304250815254528> (дата звернення: 10.12.2025).
54. Єрмак, А. [@AndriyYermak]. (2023, 12 серпня). *The Beatles – Yellow Submarine* [Допис]. X. <https://x.com/AndriyYermak/status/1690308842318409728> (дата звернення: 10.12.2025).
55. ЖАР.INFO [@zhar.info]. (2025, 24 липня). *Зібрали в соцмережах колекцію написів на картонках.* [Фотографія]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DMfOSFCNwci/> (дата звернення: 10.12.2025).
56. Жора Ключник - лідер карикатуристів України! *Музеї України*. 2017, 7 березня. <https://www.museum-ukraine.info/?p=98> (дата звернення: 10.12.2025).
57. Зеленський В. [@zelenskiy_official]. Вітаю з Днем Конституції України! Instagram-пост. 2018. 28 черв. URL:

- https://www.instagram.com/p/BkkOzVUnPDt/?utm_source=ig_embed&ig_rid=bc13d712-c705-4617-81e0-1d9d66659afe (дата звернення: 10.12.2025).
58. Зеленський В. [@Володимир Зеленський]. #яклоун Вони мають нас за клоунів. Нас 40 мільйонів. Розкажи свою історію: Facebook-відео. 2019. 7 лют. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=2188682764715421> (дата звернення: 10.12.2025).
59. Зеленський жартує про путіна. <https://www.youtube.com/watch?v=NhsrmF6p5EU> (дата звернення: 10.12.2025).
60. Зеленський, В. [@ZelenskyUa]. (2022, 25 лютого). *Today at 10:30 am at the entrances to Chernihiv, Hostomel and Melitopol there were heavy fighting. People died. Next* [Допис]. X. <https://x.com/ZelenskyUa/status/1497173609957236738> (дата звернення: 10.12.2025).
61. Зеленський, В. [@ZelenskyUa]. (б. д.). *Домашня сторінка* [Профіль X]. X. <https://x.com/ZelenskyUa> (дата звернення: 10.12.2025).
62. Іванина Р. Digital-середовище в Україні: результати аналізу DataReportal. *e/itweb*. 2024, 8 березня. URL: <https://elitweb.ua/ua/blog/digital-sreda-v-ukraine>. (дата звернення: 10.12.2025).
63. Канеман Д. Мислення швидке і повільне. Київ: «Наш формат». 2017. 480 с.
64. Каракай Д., Гацко В., Москотіна Р. Люди з картонками: хто такі та нащо виходили? Результати опитування протестувальників на площі Франка. *VoxUkraine*. 2025, 21 серпня. URL: <https://surl.lu/emeafe>. (дата звернення: 10.12.2025).
65. Карчевська О., Новакова О. Цифрові медіа в просторі політичної комунікації гібридної війни: від ідентичності та пам'яті до гумористичного дискурсу. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. 2025. № 44. С. 96-105.

URL: <https://doi.org/10.34079/2518-1521-2025-15-43-96-105> (дата звернення: 10.12.2025).

66. Кимлічка В. Лібералізм і права меншин [пер. з англ. Р. Ткачук ; гол. ред. і автор передм. Дж. Перлін; наук. ред. І. Лизогуб]. Харків: Центр освіт. ініціатив, 2001. 176 с.
67. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 13 грудня). *Bloody hell! Says who?! In the pre-invasion era this statement of putler's minion would be followed by a sort of Homeric and unquenchable laughter of observers. Today it provokes nothing but disgust ...* [Допис+фото]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1602466599369326592> (дата звернення: 10.12.2025).
68. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 13 жовтня). *Oh God! Can't see it! How many you said voted for Russia? 4? Blimey! ...* [Допис+фото]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1580371398266327042> (дата звернення: 10.12.2025).
69. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 14 березня). *Біля ООН понаставлено чимало МАФів: всілякі совєцькі «перекуєм мечі на орала», «добро-побєждаєт-зло»: ще один совєцький подарунок.* [Допис+фото]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1503329277684682754> (дата звернення: 10.12.2025).
70. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 14 серпня). *ОБ: "Небєнзя згадав Amnesty International але не дуже добрим словом вважаючи що таким чином хитро відведе підозри від російської тісної співпраці з цією НУО.* [Допис]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1558634650066640896> (дата звернення: 10.12.2025).
71. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 17 листопада). *"Минулого разу, як ви пам'ятаєте, були бойові комарі та птахи. Як ми нещодавно дізналися, Росія тепер намагається "зупинити верховного правителя пекла, яке б ім'я він не використав - Сатану, Люцифера чи Ібліса"* [Допис]. Х.

- <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1593061999730384897> (дата звернення: 10.12.2025).
72. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 2 березня). *Смішний цей Лавров. Як можна позбавити того чого у Росії нема?* [Допис]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1499103842641879042> (дата звернення: 10.12.2025).
73. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 20 грудня). *BTW A few months after the film Alexander Nevsky's original release the Molotov-Ribbentrop Pact affirmed peace between USSR & Nazi Germany.* [Допис]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1604979307885232129> (дата звернення: 10.12.2025).
74. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 4 квітня). *Attention Russia embassy in U.K.: How to book your appointment with a mental health service provider in London:* [Допис+фото]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1511056745627631623> (дата звернення: 10.12.2025).
75. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 6 грудня). *Небензя виступив і сказав що у нього нема сил читати мої твіти та слухати мої виступи і звалив із РадБезу ООН. Ну що сказати? «Відступати так відступати! Залишили Херсон, залишите і РадБез, Небензя!»* [Допис+зображення]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1600167452377174027> (дата звернення: 10.12.2025).
76. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2022, 7 грудня). *Зараз, коли по кримському мосту їздить двійник путлера, дивлюся на його відео, де він засуджує пакт Ріббентрона-Молотова, і думаю - чи він просто брехав, чи двійник від тексту відійшов.* [Допис+відео]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1600572981603876882> (дата звернення: 10.12.2025).
77. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2023, 18 березня). *I said at the Security Council that there is no purgatory for war criminals, they go straight to hell.*

- [Допис]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1636940857948381184> (дата звернення: 10.12.2025).
78. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2023, 26 січня). *Були до того бойові комахи -«москвіти», птахи, тепер у московській місії при оон білочки, бо очевидні симптоми такі - надмірна образливість,...* [Допис+зображення]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1618526861579145218> (дата звернення: 10.12.2025).
79. Кислиця, С. [@SergiyKyslytsya]. (2023, 7 січня). *Blimey! She just doesn't get it! When you have a russian passport you're a citizen of the aggressor state with a history of invading neighbors, centuries of imperialism & colonialism, genocides, mass killings, tortures, abduction.* [Допис+відео]. Х. <https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1611825755050180608> (дата звернення: 10.12.2025).
80. Климчук Л. Деякі аспекти національної ідентичності українців крізь призму концепту соціокультурної травми Піотра Штомпки. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: за матеріалами V Міжвузівської науково-теоретичної конференції молодих науковців від 4 грудня 2019 року.* Житомир, 2020. С. 142-146.
81. Кличко видав книжку своїх смішних фраз і відпустив кілька шпильок у бік Зеленського. *Українська правда.* 2020, 26 листопада. <https://www.pravda.com.ua/news/2020/11/26/7274918/> (дата звернення: 10.12.2025).
82. Кличко, В. [@Vitaliy_Klychko]. (2022, 13 жовтня). *Вистояти - це не впасти! Готую вислови в наступну книжку:)* [Фото]. Х. https://x.com/Vitaliy_Klychko/status/1580579129992220678 (дата звернення: 10.12.2025).
83. Кличко, В. [@Vitaliy_Klychko]. (2022, 6 грудня). *Приємне заохочення в День Збройних сил України. Наші військові - найкращі і найстійкіші! Допомагаємо, підтримуємо, віримо в ЗСУ! Слава Україні! Слава їй*

- героям!* [Фото]. Х.
https://x.com/Vitaliy_Klychko/status/1600187267301023744 (дата звернення: 10.12.2025).
84. Кличко, В. [@Vitaliy_Klychko]. (2022, 8 жовтня). *Кримський міст таки втомився.* [Зображення]. Х.
https://x.com/Vitaliy_Klychko/status/1578654528865701889 (дата звернення: 10.12.2025).
85. Кметик Ю. Скоро й собаки не захочуть тут жити: які "перли" написали українці на плакатах в ході протестів (фото). Фокус. 2025, 24 липня. URL: <https://focus.ua/uk/lifestyle/716054-skoro-y-sobaki-ne-zahochut-tut-zhiti-yaki-perli-napisali-ukrajinci-na-plakatah-v-hodi-protestiv-foto> (дата звернення: 10.12.2025).
86. Ковальова О. Політичний дискурс: сучасні лінгвістичні інтерпретації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 27, Т. 2, 2020. С.101–107.
87. Коен О. Революція на картоні: як наша молодь стала на захист демократії — фоторепортаж. *Explainer*. 2025, 24 липня. URL: <https://explainer.ua/revolyutsiya-na-kartoni-yak-nasha-molod-stala-na-zahyst-demokratiyi-fotoreportazh/> (дата звернення: 22.12.2025).
88. Кондратенко Н. Гумор в українському політичному дискурсі. *Культура слова*. 2019. Вип. 91. С. 112–121. URL: <https://ks.iul-nasu.org.ua/vyusky-zhurnalu/2019-2/zbirnyk-kultura-slova-91/gumor-v-ukrayinskomu-politychnomu-dyskursi.html> (дата звернення: 10.12.2025).
89. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності: монографія. Одеса: Чорномор'я, 2007. 156 с.
90. Косьянова О. Г. Мова політики та політичний дискурс як взаємозалежні категорії. *Англїстика та американїстика*. 2013. Вип. 10. С. 20-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/antame_2013_10_8 (дата звернення: 10.12.2025).
91. Котляревський І. *Енеїда*. Ком. О.Ставицького; мал. А. Базилевича. Київ: Радянська школа, 1989. URL: <https://oursong.narod.ru/eneida/index.html> (дата звернення: 10.12.2025).

92. Кулеба, Д. [@DmytroKuleba]. (2023, 18 червня). *Coming up next: "All objectives of the operation have been met. As an EU and NATO member, Ukraine can no longer attack Russia. Crimea is no longer a financial burden. Our losses taught us a lesson and strengthened Russia"*. [Допис]. X. <https://x.com/DmytroKuleba/status/1670385286021275648> (дата звернення: 10.12.2025).
93. Кулеба, Д. [@DmytroKuleba]. (2022, 11 листопада). *"Russia is forever here", said a poster in Bilozerka near Kherson. Well, not really!* [Допис+відео]. X. <https://x.com/DmytroKuleba/status/1591033993298079752> (дата звернення: 10.12.2025).
94. Кулеба, Д. [@DmytroKuleba]. (2022, 5 грудня). *Nine months ago Putin craved to destroy Ukraine in the matter of days. Today, he is happy to drive a car across a bridge he illegally constructed long ago. His aggressive ambitions have shrunk. Ukraine will make sure they will further shrink until they fit into Russia's borders.* [Допис]. X. <https://x.com/DmytroKuleba/status/1599795948640940035> (дата звернення: 10.12.2025).
95. Куликов А. Олігархи мають сплачувати податки і не лізти в політику — Андрій Садовий. *Громадське радіо*. 2019, 12 січня. <https://hromadske.radio/publications/dlya-mene-vazhlyvo-ob-yednaty-vakarchuka-grycenka-demalyans-i-sylu-lyudey-shchob-maty-bilshist-u-radi-sadovuу> (дата звернення: 10.12.2025).
96. Марченко В.В., Старкіна А.А. Прагматичний ефект використання гумору у публічних політичних виступах. *«Young Scientist»*. No 11 (87). 2020. С.463-467. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-100> <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/247/237> (дата звернення: 10.12.2025).
97. Меньшикова Є., Гребінник Д. "Влада в Україні — народ". У Харкові мітингують проти закону №12414, який обмежує НАБУ і САП.

- Суспільне. Харків. 2025, 23 липня. URL: <https://suspilne.media/kharkiv/1073825-vlada-v-ukraini-narod-u-harkovi-mitinguut-proti-zakonu-no12414-akij-obmezue-nabu-i-sap/> (дата звернення: 10.12.2025).
98. Михайлов Д., Свирид С. Київ, Дніпро, Одеса та інші міста протестували проти ухваленого Радою законопроєкту, що нівелює незалежність НАБУ та САП. *Суспільне - новини*. 2025, 22 липня. URL: <https://suspilne.media/1073115-kiiv-dnipro-odesa-ta-insi-mista-protestuut-proti-uhvalenogo-radou-zakonoproektu-so-nivelue-nezaleznist-nabu-ta-sap/> (дата звернення: 10.12.2025).
99. Михайлова Г. "Революція на картоні": як коробки стали мемом і символом спротиву водночас (фото). *Телеграф*. 2025, 24 липня. URL: <https://news.telegraf.com.ua/ukr/obshhestvo/2025-07-24/5915815-revolyuetsiya-na-kartoni-yak-korobki-stali-memom-i-simvolom-sprotivu-vodnochas-foto> (дата звернення: 10.12.2025).
100. МИХАЙЛОВИЧ ТБ. Реторо-Класика. Кернес и Добкін: У тебя скучное лицо тебе никто денег не даст. 2020. декабрь, *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=aTiJ7Mjiy_M (дата звернення: 10.12.2025).
101. «Моє собаче діло». В мережі показали домашніх улюбленців з плакатами на акції протесту — фото. *NV*. 2025, 24 липня. URL: <https://nv.ua/ukr/lifestyle/sobaki-tezh-viyshli-na-akciyu-protestu-z-plakatami-v-merezhi-pokazali-shcho-na-nih-napisano-50532172.html> (дата звернення: 10.12.2025).
102. Нагорна. Л. Політична культура і культура політики: етичні аспекти. *Політичний менеджмент*. 2009. № 6. С. 14–24. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/nahorna_politychna.pdf (дата звернення: 10.12.2025).
103. «Напад на Україну буде останнім цвяхом для РФ». 10 цитат Леоніда Кравчука — про розвал СРСР, імідж «хитрого лиса», Росію та війну. *NV*.

2022, 10 травня. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/leonid-kravchuk-10-citat-pershogo-prezidenta-pro-rosiyu-ta-viynu-novini-ukrajini-50174112.html> (дата звернення: 10.12.2025).

104. Некреча. Зеленський жартує про путіна, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NhsrmF6p5EU>. (дата звернення: 10.12.2025).
105. Ненько О.Є. Гумористичний дискурс як смислове поле конструювання політичної ідентичності. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Соціологія*. 2010. № 1–2. С. 76–84.
106. Ненько О.Є. Гумористичний дискурс як смислове поле конструювання політичної ідентичності. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Соціологія*. 2010. Вип. 1-2. С. 76-84.
107. Несчетна С. Викраденого з Херсона єнота окупанти "зарахували" до університету Мелітополя. *ТСН.ua*. 2022, 30 грудня. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/vikradenogo-z-hersona-yenota-okupanti-zarahuvali-do-universitetu-melitopolya-2234152.html> (дата звернення: 10.12.2025).
108. Носальський І. Площі забиті. Київ і ще понад 20 міст вийшли на протести проти закону про НАБУ. *РБК-Україна*. 2025, 23 липня URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ploshchi-zabiti-kiyiv-i-shche-ponad-20-mist-1753296652.html>. (дата звернення: 10.12.2025).
109. «Оззі помер не за це»: що пишуть на картоні протестувальники проти законопроекту №12414? (фото) - Хмарочос. *Хмарочос*. 2025, 24 липня. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2025/07/24/ozzi-pomer-ne-za-cze-shho-pyshut-na-kartoni-protestuvalnyky-foto/> (дата звернення: 26.12.2025).
110. Олег Ляшко. Ляшко влаштував перекличку в Раді, 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VimZuxA-IO4> (дата звернення: 10.12.2025).

111. Олександр Соколовський (2025, 24 липня). Деякі яскраві моменти картонкового майдану. [Долучено фото] [Пост]. Facebook. <https://bit.ly/3JTyfJx>
112. Олександр Третяк [@alex_tretyak] (2025, 23 липня). Рівне, Київ, Львів, Чернігів... [Пост. Фотографія]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DMdjrCStWpc/> (дата звернення: 10.12.2025).
113. Олеся, Sustainability specialist UA [@Olesiavershyhora]. (2025, 23 липня). *Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ! Або люди з картонками* 😊 [Фотографія]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DMdt74utwaq/> (дата звернення: 10.12.2025).
114. Павлік С. Найкреативніші гасла на протестах проти ліквідації незалежності НАБУ і САП. *ОстроВ*. 2025, 24 липня. URL: <https://www.ostro.org/news/najkreatyvnishi-gasla-na-protestah-proty-likvidatsiyi-nezalezhnosti-nabu-i-sap-i527715> (дата звернення: 10.12.2025).
115. Паніна Н., Головаха Є. Тенденції розвитку українського суспільства (1994–98 рр.): соціологічні показники. К.: Інститут соціології НАН України, 1999. 154 с.
116. Панченко Т. В. Регіональна і локальна ідентичності як складові культури субсидіарної демократії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Вип. 4 : збірник наукових праць. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. С. 72-77.
117. Патрікєєва Н. Закон 12414: Зеленський підписав. Чи це кінець незалежності САП і НАБУ - BBC News Україна. *BBC News Україна*. 2025, 22 липня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cgeqllp70no> (дата звернення: 15.12.2025).

118. Пекар В. Перемога України. Коли? *Локальна історія*. 2022, 19 вересня. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/valerii-pekar/> (дата звернення: 20.11.2023)
119. Пилюпенко Є. Троллінг Кіма: Україна получит високоточные ракеты. Есть данные, что РФ тоже, но там нюанс. *Liga.net*. 2022, 2 июня. URL: <https://news.liga.net/politics/news/trolling-kima-ukraina-poluchit-vysokotochnye-rakety-est-dannye-что-rf-toje-no-tam-nyuans> (дата звернення: 10.12.2025).
120. Півнева Л. Політична і популярна культура як предмет політологічного аналізу. *Політичний менеджмент*, 2006, № 6. С. 74–81.
121. Підпільний Стендап. @UndergroundStandUp. URL: <https://www.youtube.com/@UndergroundStandUp>. (дата звернення: 10.12.2025).
122. Після першої “бавовни”: як ритейлери жартували про майбутнє відновлення роботи в Криму. *Асоціація ритейлерів України – The profile association of retail market players*. 2022, 13 серпня. URL: <https://rau.ua/news/ritejleri-v-krimu-u-memah/> (дата звернення: 10.12.2025).
123. Подоляк, М. [@Podolyak_M]. (2022, 3 жовтня). *Tesla is a nice car for sure. But today I prefer HIMARS* [Допис]. Х. https://x.com/Podolyak_M/status/1577031631613087744 (дата звернення: 10.12.2025).
124. Подоляк, М. [@Podolyak_M]. (2022, 8 листопада). *Чесний дипломатичний словник* [Допис]. Х. https://x.com/Podolyak_M/status/1589968906801643521 (дата звернення: 10.12.2025).
125. Подоляк, М. [@Podolyak_M]. (2023, 19 травня). *There are few pleasures in the world greater than watching Moscow’s reactions to President Zelenskyu’s visits. Like a demon* [Допис]. Х.

https://x.com/Podolyak_M/status/1659551501449146370 (дата звернення: 10.12.2025).

126. Політичні цінності та політико-ідеологічні орієнтації громадян України в період російської агресії: стан і напрями змін. *Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії.* 2022. № 3-4 (189-190). С. 4–50. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD189-190_2022_ukr.pdf. (дата звернення: 10.12.2025).
127. Порошенко посміявся над собою нашивкою "цинічний бандера". *Дзеркало тижня.* 2015, 30 березня. URL: https://zn.ua/UKRAINE/poroshenko-posmeyalsya-nad-soboyu-nashivkoу-cinichnyu-bandera-171343_.html (дата звернення: 10.12.2025).
128. Порошенко приміряв камуфляж із нашивкою "цинічний бандера" (фото). *LB.ua.* 2015, 30 березня. URL: https://lb.ua/news/2015/03/30/300283_poroshenko_primeril_kamufluyazh.html (дата звернення: 10.12.2025).
129. Порошенко, П. [@poroshenko]. (2023, 29 травня). *Виставляємо на продаж Rolls-Royce з невеличким пробігом. Експлуатувався не на українських і не на російських дорогах. Поки що. Сьогодні показую* [Відео]. X. URL: <https://x.com/poroshenko/status/1663264250226196490> (дата звернення: 10.12.2025).
130. Порошенко, П. [@poroshenko]. (2024, 14 лютого). *Голова ГУР Кирило Буданов, за словами Стефанчука, повідомив йому, що в Мюнхені, на БЕЗПЕКОВІЙ КОНФЕРЕЦІЇ мені загрожує смертельна неБЕЗПЕКА.* [Відео]. X. URL: <https://x.com/poroshenko/status/1757833572851818670> (дата звернення: 10.12.2025).
131. Порошенко, П. [@poroshenko]. (2023, 28 червня). *Яке відчуття за кермом такого велета?* [Текст+Відео]. X. URL:

<https://x.com/poroshenko/status/1673969603511296002> (дата звернення: 10.12.2025).

132. Пояснення щодо подій 21 липня – офіційна позиція НАБУ. *НАБУ - офіційний вебсайт*. 2025, 21 липня. URL: <https://nabu.gov.ua/news/poiasnennia-shchodo-podiyi-21-lypnia-ofitsiyna-rozyciia-nabu/> (дата звернення: 15.12.2025).
133. Правий сектор. (2025, 18 вересня). Нещодавні картонні протести привернули увагу суспільства до діяльності антикорупційних органів. [Долучено фото] [Пост]. Facebook. <https://bit.ly/444YovB> (дата звернення: 10.12.2025).
134. «Представилася як Доктор Смерть». Супрун розповіла, як потролила Зеленського. *ТСН*. 2019, 12 вересня. URL: <https://tsn.ua/politika/predstavilasya-yak-doktor-smert-suprun-rozpovila-yak-potrolila-zelenskogo-1410246.html> (дата звернення: 10.12.2025).
135. Радіо Свобода. Антон Тимошенко про донати, стендап «На межі» та, що «бісять» в соцмережах під час війни / Інтерв'ю, 2023. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=m7M_1YqjiYI (дата звернення: 10.12.2025).
136. Романенко В. У кількох містах України люди знову вийшли на протест через закон про НАБУ та САП. *Українська правда*. 2025, 30 липня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/07/30/7524142/> (дата звернення: 10.12.2025).
137. Свобода Р. Політична карикатура (липень - серпень 2016). *Радіо Свобода*. 2016, 31 серпня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27792432.html> (дата звернення: 10.12.2025).
138. Сімчук О. Перший сатиричний журнал «Шершень»: несмішні жарти і розкішна графіка. *Амнезія*. 2019, 6 липня. URL: <https://amnesia.in.ua/shershen-1906> (дата звернення: 10.12.2025).
139. Славінська І., Громоцька І. Сергій Кислиця: «Перемога на полі бою є лише частиною того, чого має досягти Україна». *The Ukrainians*. 2023, 21

- серпня. URL: <https://theukrainians.org/sergiy-kyslytsya/> (дата звернення: 10.12.2025).
140. Сміх крізь сльози, або Як гумор допомагав українцям жити. *Укрінформ*. 2020, 1 квітня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2908902-smih-kriz-slozi-abo-ak-gumor-dopomagav-ukraincam-ziti.html> (дата звернення: 10.12.2025).
141. Совсун, І. [@InnaSovsun]. (2022, 10 жовтня). *Instead of school, my son is hiding in the underground with me. Explosions continue all over the city. Same in other cities of Ukraine.* [Допис+фото]. X. <https://x.com/InnaSovsun/status/1579363274084470784> (дата звернення: 10.12.2025).
142. Совсун, І. [@InnaSovsun]. (2022, 11 вересня). *“Special military operation is being conducted according to the plan”* [Зображення]. X. <https://x.com/InnaSovsun/status/1568902576111755264> (дата звернення: 10.12.2025).
143. Совсун, І. [@InnaSovsun]. (2022, 17 жовтня). *I have only one thing to say about russian military plane crashing the residential building in russia today: karma is a bitch.* [Допис]. X. <https://x.com/InnaSovsun/status/1582060219441774592> (дата звернення: 10.12.2025).
144. Совсун, І. [@InnaSovsun]. (2023, 12 січня). *Russian General Staff said that they had already destroyed 4 IFVs M2 Bradley. It’s amazing, but the Bradleys haven’t even been sent yet. Earlier,* [Допис+відео]. X. <https://x.com/InnaSovsun/status/1613636539153780737> (дата звернення: 10.12.2025).
145. Совсун, І. [@InnaSovsun]. (2023, 5 січня). *Oh so cute. Russians are now asking for a ceasefire for the Orthodox Christmas.* [Допис]. X. <https://x.com/InnaSovsun/status/1611026313321529346> (дата звернення: 10.12.2025).

146. Совсун, І. [@InnaSovsun]. (2023, 6 січня). *#Kremlin's website announced a ceasefire along the entire front line IN UKRAINE. Thus they recognized the territories of #Kherson, Zaporizhzhya, #Donetsk and Luhansk regions as Ukrainian!* [Зображення]. Х. <https://x.com/InnaSovsun/status/1611302383899779076> (дата звернення: 10.12.2025).
147. Соловей А.М. Політична культура сучасного українського суспільства (теоретико-методологічні виміри та суспільна практика. *Панорама політологічних студій*. 2012. Вип. 9. С. 28–29.
148. Студія Квартал 95 Online. Лжец Лжец, если бы Дмитрий Киселев говорил правду | Пороблено в Україні, пародія 2014, 2014. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Wj4wEBt0mHI> (дата звернення: 10.12.2025).
149. Супрун проілюструвала пост про геморої фотографією Дубінського. *Українська правда*. 2019, 17 жовтня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/10/17/7229266/> (дата звернення: 10.12.2025).
150. Тимошенко жартувала про Огрязка. *УНІАН*. 2007, 6 лютого. URL: <https://www.unian.ua/politics/32559-timoshenko-poartuvava-pro-ogryzka.html> (дата звернення: 10.12.2025).
151. Тимошенко пропонувала своїх людей на «солодкі» місця – Зеленський. *Україна молода*. 2019, 19 листопада. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/140085> (дата звернення: 10.12.2025).
152. Тимошенко Ю. [@Yulia Tymoshenko]. Хотілось би говорити з вами, Володимир Олександрович, про долю країни, але ви обрали інший тон. Шкода...: Facebook-пост. 2019. 19 листопада. URL: <https://www.facebook.com/YuliaTymoshenko/posts/2673959219308831> (дата звернення: 10.12.2025).

153. Українська правда. [@ukrpravda]. (2025, 23 липня). 22 липня Верховна Рада проголосувала за скандальний законопроект №12414 про обмеження незалежності антикорупційних органів НАБУ і САП. [Допис]. [Фото]. Instagram. https://www.instagram.com/p/DMc-jCdoWb-/?img_index=4 (дата звернення: 10.12.2025).
154. Українська правда @ukrpravda_news. Порошенка запитали про кумівство... кум?
https://x.com/ukrpravda_news/status/738740045046255616 (дата звернення: 10.12.2025).
- Українська правда [@ukrpravda_news]. (2016, 3 червня). *Порошенка запитали про кумівство... кум?* [Допис]. Х.
https://x.com/ukrpravda_news/status/738740045046255616 (дата звернення: 10.12.2025).
155. Український перець. 1945, березень. Ч.3. URL:
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0013968.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0 (дата звернення: 10.12.2025).
156. Факти ICTV. 🔥 Хватит курить, где попало! Зеленський звернувся до окупантів #shorts, 2022. *YouTube*.
 URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KP4aJTrBQEo> (дата звернення: 10.12.2025).
157. Фотожаби: як Яценюк у Чечні воював. ФОТО. *ВолиньPost*. 2015, 9 вересня. URL: <https://www.volynpost.com/news/56810-fotozhaby-ia-iasenyuk-u-chechni-voyuuvav-foto> (дата звернення: 10.12.2025).
158. Фрейд, З. Дотепність та її ставлення до несвідомого. Київ: Абетка, 2015. 288 с.
159. Фуко М. Правила промови. К.: Основи, 1994. 287 с.

160. Хома Н. Антивоєнний акціонізм (артактивізм): особливості, форми та оцінка можливостей. *Політичні науки*. Vol. 8, No. 2, 2022. С.8-15. <https://doi.org/10.23939/shv2022.02.008> (дата звернення: 10.12.2025).
161. Хома Н. Громадський активізм в умовах воєнного часу: структура, форми, можливості. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 3 (14). С. 252–273. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2022-03-252-273> (дата звернення: 10.12.2025).
162. Цуба В., Гиря Ю., Гусев Г. «Він проігнорував нас». Шкільний вчитель, два айтівці, студент-історик, психологиня та дві журналістки розповідають «Бабелю», чому вийшли на антикорупційний протест – фоторепортаж. *Бабель*. 2025, 24 липня. URL: <https://babel.ua/texts/119977-vin-proignoruvav-nas-shkilniy-vchitel-dva-aytishniki-student-istorik-psiologinya-ta-dvi-zhurnalistki-rozpovidayut-babelyu-chomu-viyshli-na-antikorupsiyniy-protest-fotoreportazh> (дата звернення: 10.12.2025).
163. Черниш О. Гумор проти ракет. Як Україна жартує під час війни. *BBC News Україна*. 2022, 21 травня. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61473573> (дата звернення: 10.12.2025).
164. Шість президентів України: хто вони і чим запам’ятались. “Ці руки нічого не крали”, – Віктор Ющенко. *UA Diaspora*. 2020, 21 серпня. URL: <https://uadiaspora.com/shist-prezidentiv-ukrayini-hto-voni-i-chim-zapam-yatalis-tsi-ruki-nichogo-ne-krali-viktor-yushhenko/> (дата звернення: 10.12.2025).
165. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. К.: АртЕк, 1998. 336 с.
166. Ювко З. У Сумах другий день продовжуються протести проти законопроекту № 12414. *Цукр*. 2025, 24 Липня. URL: <https://cukr.city/news/2025/zakonoproekt-12414/> (дата звернення: 10.12.2025).

167. Я запропоную Верховній Раді України законопроект, який стане відповіддю; будуть впроваджені всі норми незалежності антикорупційних інституцій – Звернення Президента. *Президент України - Володимир Зеленський. Офіційний веб-сайт.* 2025, 23 липня. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/zaproponuyu-verhovnij-radi-ukrayini-zakonoprojekt-yakij-bude-99125> (дата звернення: 10.12.2025).
168. Янченко А. О. Політична участь з використанням соціальних медіа (на прикладі протестного руху «Євромайдан»): дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02, Маріуполь. 2021. 298 с.
169. Янченко А. О. Форми політичної участі: аналітичні підходи до картування партисипації громадян. *Політикус.* 2021. Вип. 3. С.94-101. URL: http://politicus.od.ua/3_2021/15.pdf (дата звернення: 10.12.2025).
170. Яценюк, А. [@Yatsenyuk_AP]. (2022, 20 листопада). *Among the world leaders of all time, it is difficult to find one who would do more for Ukraine than President Joseph Biden.* [Фото]. X. https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/1594242907279876097 (дата звернення: 10.12.2025).
171. Яценюк, А. [@Yatsenyuk_AP]. (2022, 7 серпня). *Наші воїни продовжують контролювати найкрасивіше в світі українське небо, раз за разом примушувати "другу армію світу" до "жестів доброї волі".* [Фото]. X. https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/1556166149292937216 (дата звернення: 10.12.2025).
172. Яценюк, А. [@Yatsenyuk_AP]. (2023, 19 жовтня). *ВР ухвалила в першому читанні законопроект про фактичну заборону московської церкви в Україні.* [Допис]. X. https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/1715051454996558154 (дата звернення: 10.12.2025).
173. Abu-Lughod L. The romance of resistance: Tracing transformations of power through Bedouin women. *American Ethnologist.* 1990. Vol. 17, No. 1. P. 41–55.

174. Adorno T., Frankel-Brunswik E., Levinson D., Sanford R. *The Authoritarian Personality*. New York: Harper and Row, 1950. 990 p.
175. Agafonova H., Karchevska O. Politychnyi perfomans yak instrument formuvannia politychnoi kultury ukrainskoho suspilstva. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Politolohiia*. 2020. Vyp. 14. P. 16–23.
176. Aleksey Durnev. Ofitsiyni kanal. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/@AlekseyDurnev> (дата звернення: 10.12.2025).
177. Alexander J. C. *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*. New York: Oxford University Press, 2003. 309 p. URL: https://www.academia.edu/39499708/The_Meanings_of_Social_Life_A_Cultural_Sociology (дата звернення: 10.12.2025).
178. Almond G. A. Comparative Political System. *Journal of Politics*. 1956. No. 18. P. 396–423.
179. Almond G. A., Verba S. *The Civic Culture Revisited: An Analytical Study*. Boston: Little, Brown and Company, 1980. 274 p.
180. Almond G., Verba S. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press, 1963. 415 p.
181. Astapova A. *Humor and Rumor in the Post-Soviet Authoritarian State*. Lanham; Boulder; New York; London: Lexington Books, 2021. 184 p. <https://dokumen.pub/humor-and-rumor-in-the-post-soviet-authoritarian-state-2020050883-2020050884-9781793624291-9781793624307.html> (дата звернення: 10.12.2025).
182. Attardo S. *Humorous Texts: A Semantic and Pragmatic Analysis*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 2001. 238 p.
183. Attardo S. *Linguistic Theories of Humor*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1994. 449 p.
184. Bakhtin M. M. *Rabelais and His World*. Bloomington: Indiana University Press, 1984. 484 p.
185. Bakhtine M. M. *L'œuvre de François Rabelais et la culture populaire au Moyen Âge et sous la Renaissance*. Paris: Gallimard, 1970. 471 p.

186. Baumgartner J. C., Morris J. S. (Eds.). *Laughing Matters: Humor and American Politics in the Media Age*. New York: Routledge, 2012. 392 p.
187. Beattie J. An essay on laughter, and ludicrous composition. *Essays*. Edinburgh: William Creech, 1776. P. 414–456.
188. Benton G. *The Origins of the Political Joke*. London, 1998. 85 p.
189. Bergson H. *Laughter: An Essay on the Meaning of the Comic*. London: Macmillan and Co., 1911. 200 p. URL: <https://archive.org/details/laughteranessay00berggoog/page/n4/mode/2up> (дата звернення: 10.12.2025).
190. Bill E. A Model for Collecting and Interpreting World Trade Center Disaster Jokes. *New Directions in Folklore*. Issue 5. 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/44024333_A_Model_for_Collecting_and_Interpreting_World_Trade_Center_Disaster_Jokes (дата звернення: 10.12.2025).
191. Bill E. Making a Big Apple Crumble: The Role of Humor in Constructing a Global Response to Disaster. *New Directions in Folklore*. 2002. Issue 6, chapter 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/43296549_Making_a_Big_Apple_Crumble_The_Role_of_Humor_in_Constructing_a_Global_Response_to_Disaster (дата звернення: 10.12.2025).
192. Bippus A. Factors predicting the perceived effectiveness of politicians' use of humor during a debate. *Humor – International Journal of Humor Research*. 2007. Vol. 20, no. 2. URL: <https://doi.org/10.1515/humor.2007.006> (дата звернення: 10.12.2025).
193. В.К. *Telegram*. URL: <https://t.me/bozhejakekonchene> (дата звернення: 10.12.2025).
194. Voxman-Shabtai L., Shifman L. Evasive Targets: Deciphering Polysemy in Mediated Humor. *Journal of Communication*. 2014. Vol. 64, no. 5. P. 977–998. URL: <https://doi.org/10.1111/jcom.12116> (дата звернення: 10.12.2025).

195. Brady H. E., Verba S., Schlozman K. L. A Resource Model of Political Participation. *The American Political Science Review*. 1995. Vol. 89. Issue 2. PP. 271—294.
196. Brassett, J. and Sutton, A. British satire, everyday politics: Chris Morris, Armando Iannucci and Charlie Brooker. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2017, Vol. 19(2) P. 245–262. <https://doi.org/10.1177/1369148117700147> (дата звернення: 10.12.2025).
197. Brottman M. What's So Funny About 9/11? *The Chronicle of Higher Education*. 2012. Feb. 12. URL: <https://www.chronicle.com/article/whats-so-funny-about-911/> (дата звернення: 10.12.2025).
198. Campaign comedy: Political humor from Clinton to Kennedy / ed. by G. G. C. Detroit : Wayne State University Press, 1994. 291 p.
199. Castells M. Communication, Power and Counter-power in the Network Society. *Internatoinal Journal of Communication*. 2007. Vol. 1. PP. 238—266.
200. Caswell L. S. Drawing Swords: War in American Editorial Cartoons. *American Journalism*. 2004. Vol. 21, no. 2. P. 13–45. URL: <https://doi.org/10.1080/08821127.2004.10677580> (дата звернення: 10.12.2025).
201. Christensen, H. S. Political Activities on the Internet: Slacktivism or Political Participation by Other Means? *First Monday*. 2022. № 16(2). DOI: 10.5210/fm.v16i2.3336 (дата звернення: 10.12.2025).
202. Clark H.H. Using language. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 432 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511620539> (дата звернення: 10.12.2025).
203. CNN. CNN: Joking about Osama bin Laden, 2011. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=787D82wSPao><https://www.youtube.com/watch?v=787D82wSPao> (дата звернення: 10.12.2025).
204. Compton, J., 2008. More Than Laughing? Survey of Political Humor Effects Research. In: *Laughing matters: Humor and American politics in the media age* / ed. by B. J. C. 1958-, M. J. S. New York : Routledge, 2008. Pp. 39-63.

205. Conge, P. J. The Concept of Political Participation: Toward a Definition / P. J. Conge et al. *Comparative Politics*. 1988. Vol. 20, no. 2. P. 241-249. URL: <https://doi.org/10.2307/421669> (дата звернення: 10.12.2025).
206. Conservatives. Boris Johnson's funny Love Actually parody | Our final election broadcast, 2019. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nj-ΥΚ3JJCIU> (дата звернення: 10.12.2025).
207. Davies T., Isakjee A., Dhesi S. Violent Inaction: The Necropolitical Experience of Refugees in Europe. *Antipode*. 2017. Vol. 49, no. 5. P. 1263–1284. URL: <https://doi.org/10.1111/anti.12325> (дата звернення: 10.12.2025).
208. Davies, C. *Post-Socialist, socialist and never-socialist jokes and humour: Continuities and contrasts.* In: Krikmann A., Laineste L. (eds.) *Permitted Laughter*. ELM Scholarly Press, 2009. P. 17-38.
209. Davis J. L., Love T. P., Killen G. Seriously funny: The political work of humor on social media. *New Media & Society*. 2018. Vol. 20, no. 10. P. 3898–3916. URL: <https://doi.org/10.1177/1461444818762602> (дата звернення: 10.12.2025).
210. Denisova A. Political Memes as Tools of Dissent and Alternative Digital Activism in the Russian-language Twitter : PhD thesis / University of Westminster. London, 2016. 434 p. DOI: <https://doi.org/10.34737/9zx1y>. URL: https://westminsterresearch.westminster.ac.uk/download/cfe05904ff0aaa1c0512c9b92173dba43d45f2fb3cd8fc5f20a01e81375e7c64/14640985/Denisova_Anastasia_thesis.pdf (дата звернення: 10.12.2025).
211. Devine D. *The Political Culture of the United States*. Boston: Little Brown, 1972.
212. Ding X.L. Freedom and political humour: Their social meaning in contemporary China. In: *Humour in Chinese Life and Culture* / ed. by J. Milner Davis, J. Chey. Hong Kong University Press, 2013 Pp. 231–253. URL: <https://doi.org/10.5790/hongkong/9789888139231.001.0001> (дата звернення: 10.12.2025).

213. Dittmer L. Political Culture and Political Symbolism: Toward a Theoretical Synthesis. *World Politics*. 1977. Vol. 29, no. 4. P. 552–583. URL: <https://doi.org/10.2307/2010039> (дата звернення: 10.12.2025).
214. Dodds K., Kirby P. It's Not a Laughing Matter: Critical Geopolitics, Humour and Unlaughter. *Geopolitics*. 2013. Vol. 18, no. 1. P. 45–59. URL: <https://doi.org/10.1080/14650045.2012.668723> (дата звернення: 10.12.2025).
215. Doherty K., Doherty G. Engagement in HCI: Conception, Theory and Measurement. Vol. 51, Issue 5. Article No.: 99, School of Computer Science and Statistics, TrinityCollege, Dublin. 2018. Pp.1–39. URL: <https://doi.org/10.1145/3234149> (дата звернення: 10.12.2025).
216. Dynel M. Beyond a Joke: Types of Conversational Humour. *Language and Linguistics Compass*. 2009. Vol. 3, no. 5. P. 1284–1299. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1749-818x.2009.00152.x>. (дата звернення: 10.12.2025).
217. Ekdale B., Tully M. Makmende Amerudi: Kenya's Collective Reimagining as a Meme of Aspiration. *Critical Studies in Media Communication*. 2013. Vol. 31, no. 4. P. 283–298. URL: <https://doi.org/10.1080/15295036.2013.858823> (дата звернення: 10.12.2025).
218. Ekman J., Amnå E. Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human Affairs*. 2012. Vol. 22, no. 3. PP. 283–300. URL: <https://doi.org/10.2478/s13374-012-0024-1> (дата звернення: 10.12.2025).
219. El Refaie, Elisabet. *Metaphor in political cartoons: exploring audience responses*. Forceville, C. J. and Urios-Aparisi, E., eds. *Multimodal Metaphor*, Berlin: Mouton de Gruyter, 2009. Pp. 173-96. URL: <https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/11717> (дата звернення: 10.12.2025).
220. Fairclough N. *Media Discourse*. A Hodder Arnold Publication, 1998. 224 p.

221. Fairclough N., Fairclough I. *Political Discourse Analysis: A Method for Advanced Students*. Taylor & Francis Group, 2013. 270 p.
222. Fluri J. L. What's so funny in Afghanistan?: Jocular geopolitics and the everyday use of humor in spaces of protracted precarity. *Political Geography*. 2019. Vol. 68. P. 125-130. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2018.08.011> (дата звернення: 10.12.2025).
223. freette22. Янукович и новогоднее дерево, 2010. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=DZbzKj_8fs0 (дата звернення: 10.12.2025).
224. Freud S. *Wit and its relation to the unconscious*. New York: 1916. 388 p.
225. George E. Vaillant. *Wisdom of the Ego*. Harvard University Press. Cambridge, Massachusetts, 1993. 386 p.
226. Goffman E. *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern University Press, 1986. 586 p.
227. Gruner C. R. Effect of Humor on Speaker Ethos and Audience Information Gain 1. *Journal of Communication*. 1967. Vol. 17, no. 3. P. 228–233. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1967.tb01181.x> (дата звернення: 10.12.2025).
228. Harris K. The Political Application of Humor. *SURFACE at Syracuse University*. URL: https://surface.syr.edu/honors_capstone/497/ (дата звернення: 10.12.2025).
229. Harris S. Being Politically Impolite: Extending Politeness Theory to Adversarial Political Discourse. *Discourse & Society*. 2001. Vol. 12, no. 4. P. 451–472. URL: <https://doi.org/10.1177/0957926501012004003>. (дата звернення: 10.12.2025).
230. Hay, J. *Gender and Humour: Beyond a Joke [MA thesis]*. Victoria University of Wellington. 1995. 183 p.
231. Heili, B.J. *Humor and Cynicism in the German Democratic Republic*. 2013, Master of Arts (MA), Bowling Green State University, German/History (dual). URL:

https://etd.ohiolink.edu/acprod/odb_etd/ws/send_file/send?accession=bgsu1383309234&disposition=inline (дата звернення: 10.12.2025).

232. Henman, L. D. (). Humor as a coping mechanism: Lessons from POWs. *Humor: International Journal of Humor Research*, 2001. № 14(1). Pp. 83–94. <https://doi.org/10.1515/humr.14.1.83> (дата звернення: 10.12.2025).
233. Henman, L. D. (2001). Humor as a coping mechanism: Lessons from POWs. *Humor*, 14(1).
234. Herbert H. Clark, *Using language* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2012): 101, 103.
235. Heunks F. Political culture 1960–1990. De. Moor R. (ed.). *Values in Western Societies*. Tiburg, 1995. P. 77–78.
236. Holm N. The limits of satire, or the reification of cultural politics. *Thesis Eleven*. 2023. Vol. 174, Iss. 1. P. 81–97. DOI: <https://doi.org/10.1177/07255136231154266>
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/07255136231154266#tab-contributors> (дата звернення: 10.12.2025).
237. Holman V., Kelly D. Introduction. War in the twentieth century: the functioning of humour in cultural representation. *Journal of European Studies*. 2001. Vol. 31, no. 123. P. 247–263. URL: <https://doi.org/10.1177/004724410103112301> (дата звернення: 10.12.2025).
238. Holmes J. Politeness, Power and Provocation: How Humour Functions in the Workplace. *Discourse Studies*. 2000. Vol. 2, no. 2. P. 159–185. URL: <https://doi.org/10.1177/1461445600002002002> (дата звернення: 10.12.2025).
239. Holmes J., Marra M. Humor and leadership style. *Humor - International Journal of Humor Research*. 2006. Vol. 19, no. 2. URL: <https://doi.org/10.1515/humor.2006.006> (дата звернення: 10.12.2025).
240. Hong N. Mow ‘em all down grandma: The “weapon” of humor in two Danish World War II occupation scrapbooks. *Humor - International Journal of Humor*

- Research*. 2010. Vol. 23, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1515/humr.2010.002> (дата звернення: 10.12.2025).
241. Horn K. ‘Stalag Happy’: South African Prisoners of War during World War Two (1939–1945) and their Experience and Use of Humour. *South African Historical Journal*. 2011. Vol. 63, no. 4. P. 537–552. URL: <https://doi.org/10.1080/02582473.2011.627374> (дата звернення: 10.12.2025).
242. Hudson G. The role of humor in John F. Kennedy’s 1960 presidential campaign. Southern Illinois University, 1979. 344 p.
243. Humor as a Serious Strategy of Nonviolent Resistance to Oppression. Majken Jul Sorensen. Article in *Peace & Change*. February 2008 DOI: 10.1111/j.1468-0130.2008.00488.x
244. Hyatt, J. and Simons, H. Cultural codes - who holds the key?: The concept and conduct of evaluation in Central and Eastern Europe. *Evaluation*, 1999. № 5 (1), 23-41. (doi:10.1177/13563899922208805). (дата звернення: 10.12.2025).
245. Ito M., Jenkins H., boyd d. Participatory Culture in a Networked Era: A Conversation on Youth, Learning, Commerce, and Politics. Polity Press, 2015. 160 p.
246. Javascript [@Javascript] (2025, 22 липня). Трохи відео та фото з протестів проти хуйні. [Відео]. UJournal український контент. <https://www.ujournal.com.ua/post/troxi-video-ta-foto-z-protestiv-proti-xuini?comments> (дата звернення: 10.12.2025).
247. Jay G. X (formerly Twitter) Usage Statistics for 2026. *Famewall Testimonials*. 2026, 22 January. URL: <https://famewall.io/statistics/twitter-stats/> (дата звернення: 10.12.2025).
248. John B. Nezlek and Peter Derks. Use of humour as a coping mechanism, psychological adjustment, and social interaction. *Humor*. Vol. 14, 2001. PP. 395-413.

249. John C Meyer. Humor as a Double-Edged Sword: Four Functions of Humor in Communication. *Communication Theory*. 2000. №10(3). Pp. 310 - 331.
250. Jones J. P. Entertaining Politics: Satiric Television and Political Engagement. Rowman & Littlefield Publishers, Incorporated, 2010. 311p.
251. Karchevska O., Marukhovsky O., Marukhovska-Kartunova O., Kolybabiuk S., Pavlova L. The Role of Online Media in Shaping Public Opinion about the Prospects for Peace and Military Conflict. *Pakistan Journal of Criminology*. 2024. Vol. 16, No 02. PP. 431-446. URL: <https://doi.org/10.62271/pjc.16.1.431.446> (дата звернення: 10.12.2025).
252. Karchevska O., Ozhohan A., Derevianko A., Pavlova L., Pashyna N. Language as a Political Manipulation Tool. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol.12. Issue 64. PP. 237-248. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.64.04.23> (дата звернення: 10.12.2025).
253. Kavanagh D. Political Culture. London: Macmillan, 1972. 80 p.
254. Kayam O., Galily Y., Sover A. Humor, Media and the Public Discourse: A Case Study of Humor and Politics. *French Journal for Media Research*, 2014. № 1. URL: <http://frenchjournalformediaresearch.com/lodel/index.php?id=275>. (дата звернення: 10.12.2025).
255. Kayam, Orly, Sover, Arie & Galily, Yair. Humor, Media and the Public Discourse: A Case Study of Humor and Politics. *The French Journal for Media Research*. 2014. Vol. 1 Pp. 1–16. https://www.researchgate.net/publication/292375339_Humor_Media_and_the_Public_Discourse_A_Case_Study_of_Humor_and_Politics (дата звернення: 10.12.2025).
256. Kegan. R. In Over Our Heads: The Mental Demands of Modern Life. Harvard University Press. 1998, 416 с.
257. Khoma N., Kozma V. Spectacularization of political activism: Subject matter and social effect. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*. 2022. Vol. 158. P. 3-27. URL: <https://doi.org/10.12681/grsr.29376> (дата звернення: 10.12.2025).

258. Kraidy M.M. *Naked Blogger of Cairo: Creative Insurgency in the Arab World*. Harvard University Press, 2016. 304 p.
259. Krikmann A. *Permitted laughter: Socialist, post-socialist and never-socialist humour*. Tartu : ELM Scholarly Press, 2009. 406 p.
260. Kuipers G. *Good Humor, Bad Taste: A Sociology of the Joke*. Walter de Gruyter, 2006. 293 p.
261. Kuipers, G. *Satire and dignity*. Marijke Meijer Drees and Sonja de Leeuw (eds.), Amsterdam: John Benjamins Publishers. 2015. 227 p.
262. Kuipers, Gi. "Where Was King Kong When We Needed Him?" *Public Discourse, Digital Disaster Jokes, and the Functions of Laughter after 9/11*". *The Journal of American Culture*. 2005. № 28 (1). Pp. 70–84.
263. Leventhal, H., & Cupchik, G. *A process model of humor judgment*. *Journal of Communication*, 1976. № 26 (3). Pp.19-204.
264. Lewis P. *Cracking Up: American Humor in a Time of Conflict*. University Of Chicago Press, 2006. 224 p.
265. Lichter S. R., Farnsworth S. J. *Late Night with Trump: Political Humor and the American Presidency*. Taylor & Francis Group, 2019. 188 p. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429427916> (дата звернення: 10.12.2025).
266. Lichter, S.R., Baumgartner, J.C. and Morris, J.S. *Politics is a Joke! How TV Comedians Are Remaking Political Life*. New York: Westview Press, 2015. 211 p.
267. Lintott, S. *Superiority in humorthory*. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 2016. № 74 (4), pp. 347 – 358.
268. Lorenz, K. (1963). *On aggression*. London and New York: Harcourt. 1963. 306 p.
269. Lyczba, F. *Hoaxes, ballyhoo stunts, war, and other jokes: humor in the American marketing of Hollywood war films during the Great War*. In: *Humor, Entertainment, and Popular Culture during World War I* / ed. by C. Tholas-Disset, K. A. Ritzenhoff. New York : Palgrave Macmillan US, 2015. pp. 59–

75. URL: <https://doi.org/10.1057/9781137436436> (дата звернення: 10.12.2025).
270. Maria Kozak (2025, 23 липня). А тим часом моя стрічка рясніє такими ось моралістами. 500 спільних друзів, до речі [Долучено фото] [Пост]. Facebook.
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=24011147838506857&set=a.695290233852613> (дата звернення: 10.12.2025).
271. Martin R.A., Kuiper N.A., Olinger L.J., Dance K.A. Humor, coping with stress, self-concept, and psychological well-being. *Humor - International Journal of Humor Research*. 1993. Vol. 6, no. 1. P. 89-104.
URL: <https://doi.org/10.1515/humr.1993.6.1.89> (дата звернення: 10.12.2025).
272. Martin, R. A. The psychology of humour: an integrative approach. Burlington: Elsevier Academic Press. 2007. 446 p.
273. Martin, R. A., and Ford, T. The Psychology of Humor: An Integrative Approach. USA: Elsevier Press, 2018. 472 p. URL: <https://ia803406.us.archive.org/20/items/psychologyofhumo00martrich/psychologyofhumo00martrich.pdf> (дата звернення: 10.12.2025).
274. Martin, R., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J. & Weir, K. Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*. 2003. Vol. 37, no. 1. P. 48–75.
URL: [https://doi.org/10.1016/s0092-6566\(02\)00534-2](https://doi.org/10.1016/s0092-6566(02)00534-2) (дата звернення: 10.12.2025).
275. Mayer, J. How Funny Should Politicians Be? *NPR*. 2007, January 29.
URL: <https://www.npr.org/transcripts/7061245> (дата звернення: 10.12.2025).
276. Mayo, C. Incongruity and provisional safety: Thinking through humor. *Studies in Philosophy and Education*. 2010. № 29(6), pp. 509–521.

277. Mayring Ph. Qualitative content analysis: theoretical foundation, basic procedures and software solution. Klagenfurt, 2014. 143 p. URN: <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0168-ssoar-395173> (дата звернення: 10.12.2025).
278. McCloskey, H. Consensus and Ideology in American Politics. *American Political Science Review*, 1964, № 58. Pp. 361–382.
279. McGraw A. P., & Warren C. (2010). Benign-violations: Making immoral behavior funny. *Psychological Science*. 2010. № 21(8), pp. 1141–1149. <https://doi.org/10.1037/e722992011-021> (дата звернення: 10.12.2025).
280. McGraw, A. P., Warren, C., Williams, L. E., & Leonard, B. Too close for comfort, or too far to care? Finding humor in distant tragedies and close mishaps. *Psychological Science*. 2012. № 23(10), pp. 1215–1223. <https://doi.org/10.1177/0956797612443831> (дата звернення: 10.12.2025).
281. Mehta, H. C. (2012). Fighting, negotiating, laughing: The use of humor in the Vietnam war. *Historian*. 2012. № 74(4), pp. 743–788.
282. Mendiburo-Seguel A. & Heintz S. (2020). Comic styles and their relation to the sense of humor, humor appreciation, acceptability of prejudice, humorous self-image and happiness. *Humor: International Journal of Humor Research*. 2020. № 33(3), pp. 381–403.
283. Merziger, P. (2007). Humour in Nazi Germany: resistance and propaganda? The popular desire for an all-embracing laughter. *International Review of Social History*. 2007. № 52, pp. 275–290.
284. Meyer J. C. Humor as a Double-Edged Sword: Four Functions of Humor in Communication. *Communication Theory*. 2000. Vol. 10, no. 3. P. 310–331. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2000.tb00194.x> (дата звернення: 10.12.2025).
285. Micheletti M., McFarland A. S. Creative Participation. Routledge, 2015. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315635392> (дата звернення: 10.12.2025).
286. Milner, R.M., 2013. Pop polyvocality: internet memes, public participation, and the Occupy Wall Street Movement. *International Journal of Communication*. 2013. №7, pp. URL: 2357-2390.

- <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/1949/1015> (дата звернення: 10.12.2025).
287. Mina A. X. Batman, Pandaman and the Blind Man: A Case Study in Social Change Memes and Internet Censorship in China. *Journal of Visual Culture*. 2014. Vol. 13, Iss. 3. P. 359–375. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1470412914546576> (дата звернення: 10.12.2025).
288. Mina A. X. Memes to Movements: How the World’s Most Viral Media Is Changing Social Protest and Power. Boston: Beacon Press, 2019. 240 p. URL: <https://books.google.co.uk/books?id=Sp9-DwAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> (дата звернення: 10.12.2025).
289. Mina A. X. When Internet Memes Infiltrate the Physical World. *The Atlantic*. 2017. 23 May. URL: <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/05/when-internet-memes-infiltrate-the-physical-world/523887/> (дата звернення: 10.12.2025).
290. Moran, D.N. George Washington’s Sense of Humor. *Revolutionary War Archives*. Sons of Liberty Chapter: Sons of the American Revolution, 2009. 165 p.
291. Moreno-Almeida C., Gerbaudo P. Memes and the Moroccan Far-Right. *The International Journal of Press/Politics*. 2021. Vol. 26, no. 4. P. 882–906. URL: <https://doi.org/10.1177/1940161221995083> (дата звернення: 10.12.2025).
292. Morozov E. The Brave New World of Slacktivism. *Foreign Policy*. 2009, May 19. URL: http://neteffect.foreignpolicy.com/posts/2009/05/19/the_brave_new_world_of_slacktivism. (дата звернення: 10.12.2025).
293. Morreall J. Taking laughter seriously. Albany : State University of New York, 1983. 144 p.

294. Morreall, J., *Humour and the Conduct of Politics*. In: *Beyond a Joke* / ed. by S. Lockyer, M. Pickering. London : Palgrave Macmillan UK, 2005. URL: <https://doi.org/10.1057/9780230236776> 16 p. (дата звернення: 10.12.2025).
295. Morreall, John. Comic relief: a comprehensive philosophy of humor. *Choice Reviews Online*. 2010. Vol. 48, no. 01. P. 48–0062–48–0062. URL: <https://doi.org/10.5860/choice.48-0062> (дата звернення: 10.12.2025).
296. Morris J.S. The Daily Show and audience attitude change during the 2004 party conventions. *Political Behavior*. 2009. № 31(1). Pp. 79–102.
297. Morris, Ray. Visual Rhetoric in Political Cartoons: A Structuralist Approach. *Metaphor and Symbolic Activity*. 1993. № 8, pp. 195–210.
298. Mulkay, M. On humor: Its Nature and Its Place in Modern Society. 2003. 412 p.
299. Myanmar coup: ‘My ex is bad but military is worse’. *BBC News*. 2021. Feb. 8 URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-55982001> (дата звернення: 10.12.2025).
300. Nagel J. Participation. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 1987. 251 p.
301. Nataliia Shchuka. (2025, 24 липня). Геніальні картонки . Фейсбук. [Фотографія]. <https://www.facebook.com/nata.shchuka/> (дата звернення: 10.12.2025).
302. Nevolina A. Щоб не плакати, ми сміялися: мему про НАБУбу, Зеленського та скандальний закон №12414. *NNews*. 2025, 24 липня. URL: <https://nnews.com.ua/shhob-ne-plakat-my-smiyalysya-memu-pro-nabubu-zelenskogo-ta-skandalnyj-zakon-12414.html> (дата звернення: 07.11.2025). (дата звернення: 10.12.2025).
303. Nick Bruk. кличко - "а сегодня в завтрашний день не все могут смотреть...", 2013. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YSsKw8gRViY> (дата звернення: 10.12.2025).

304. Nieuwenhuis I. Performing rebelliousness: Dutch political humor in the 1780s. *HUMOR*. 2017. Vol. 30, no. 3. pp 33-45. URL: <https://doi.org/10.1515/humor-2016-0076> (дата звернення: 10.12.2025).
305. Nilsen D. L. F. The Social Functions of Political Humor. *The Journal of Popular Culture*. 1990. Vol. XXIV, no. 3. P. 35–47. URL: https://doi.org/10.1111/j.0022-3840.1990.2403_35.x (дата звернення: 10.12.2025).
306. Norrick N. R. Intertextuality in humor. *Humor - International Journal of Humor Research*. 1989. Vol. 2, no. 2. Pp. 117-139. URL: <https://doi.org/10.1515/humr.1989.2.2.117> (дата звернення: 10.12.2025).
307. Norrick, N.R., 1989. Intertextuality in humor. *Humor* 2 (2), 117--139.
308. Norris P. Democratic phoenix: reinventing political activism. *Choice Reviews Online*. 2003. Vol. 41, no. 01. URL: <https://doi.org/10.5860/choice.41-0603> (дата звернення: 10.12.2025).
309. notrussia. Янукович говорить на кримінальному жаргоні, 2011. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Hq_mws7Ye2I (дата звернення: 10.12.2025).
310. Nye J.S. The future of soft power in US foreign policy. In: Parmar I, Cox M (eds) *Soft Power and US Foreign Policy*. New York: Routledge, 2010. pp. 4–11.
311. Obrdlik A. J. "Gallows Humor"-A Sociological Phenomenon. *American Journal of Sociology*. 1942. Vol. 47, no. 5. P. 709–716. URL: <https://doi.org/10.1086/219002> (дата звернення: 10.12.2025).
312. Оранасук М. «Найбільше дістається Путіну»: українська карикатура про війну з Росією - Geneva Solutions. *Geneva Solutions*. URL: <https://genevasolutions.news/ukraine-stories/найбільше-дістається-путіну-українська-каркатура-про-вінну-з-росією> (дата звернення: 10.12.2025).

313. Oranasyuk M. «Найбільше дістається Путіну»: українська карикатура про війну з Росією - Geneva Solutions. *Geneva Solutions*. 2022, June 20. URL: <https://genevasolutions.news/ukraine-stories/найбільше-дістається-путіну-українська-карикатура-про-війну-з-росією> (дата звернення: 10.12.2025).
314. Oring E., Apte M. L. Humor and Laughter: An Anthropological Approach. *Western Folklore*. 1986. Vol. 45, no. 3. P. 231. URL: <https://doi.org/10.2307/1499442> (дата звернення: 10.12.2025).
315. Ornatowski, Cezar M. Parliamentary Discourse and Political Transition: Polish Parliament after 1989. In: *European parliaments under scrutiny: Discourse strategies and interaction practices*. Amsterdam : John Benjamins Pub., 2010. pp. 223–264
316. Ostrower C. Humor as a Defense Mechanism during the Holocaust. *Interpretation: A Journal of Bible and Theology*. 2015. Vol. 69, no. 2. P. 183–195. URL: <https://doi.org/10.1177/0020964314564830> (дата звернення: 10.12.2025).
317. Ozolina, Z., Austers, I., 2017. *StratCom laughs. In search of an analytical framework*. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Riga, 157 p.
318. Ozoliņa, Ž., Solvita D.-L. Anatomy of the Use of Humor in Political Propaganda Campaigns. In: *Resisting Foreign State Propaganda in the New Information Environment: The Case of the EU, Russia, and the Eastern Partnership Countries*. Riga: Center for East European Policy Studies, 2016, pp. 153–72.
319. Panchal R., Jack A. The contagiousness of memes: containing the spread of COVID-19 conspiracy theories in a forensic psychiatric hospital. *BJPsych Bulletin*. 2022. Vol. 46, Iss. 1. P. 36–42. <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/2409ED67F12F40A58E2E901F99DA1AED/S2056469420001205a.pdf/div-class-title-the-contagiousness-of-memes-containing-the->

- spread-of-covid-19-conspiracy-theories-in-a-forensic-psychiatric-hospital-div.pdf (дата звернення: 10.12.2025).
320. Parsons T., Shils E. A. *Toward a General Theory of Action*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1951.
321. Petrenko Andryi@Petrenko Andryi. (2017, 12 лютого) *Фітіль догорає*. [Допис] [Зображення]. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/profile/100001899812979/search/?q=%D0%A4%D1%96%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%8C%20%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%94> (дата звернення: 10.12.2025).
322. Poul D. W. *The Culture Limits of Revolutionary Politics: Change and Continuity in Socialist Czechoslovakia*. New York: Columbia University Press, 1979. 361 p.
323. Pye L. W. *Political Culture and Political Development*. In: *Political Culture and Political Development*, eds. L. W. Pye, S. Verba. Princeton: Princeton University Press, 1965, pp. 1–32.
324. Radio NV [@radio_nv.]. (2025, 24 липня). 🐾 «Мое собаче діло»: В мережі показали домашніх улюбленців на акції протесту проти законопроекту №12414. [Фотографія]. Instagram. <https://www.instagram.com/p/DMfQmaKtVh1/> (дата звернення: 10.12.2025).
325. Rapaille C. *Kod kulturowy: jak zrozumieć preferencje współczesnego konsumenta, motywacje wyborców czy zachowania tłumu*. Warszawa 2019. 367 s.
326. Raskin, Victor (ed.). 2008b. *The Primer of Humour Research*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter? 2008. 679 p.
327. Ridanpää J. *Geographical Studies of Humor*. *Geography Compass*. 2014. Vol. 8, no. 10. P. 701–709. URL: <https://doi.org/10.1111/gec3.12159> (дата звернення: 10.12.2025).

328. Ridanpää J. Geopolitics of Humour: The Muhammed Cartoon Crisis and the Kallio Comic Strip Episode in Finland. *Geopolitics*. 2009. Vol. 14, no. 4. P. 729–749. URL: <https://doi.org/10.1080/14650040903141372> (дата звернення: 10.12.2025).
329. Ridanpää J. The media and the irony of politically serious situations: consequences of the Muhammed cartoons in Finland. *Media, Culture & Society*. 2012. Vol. 34, no. 2. P. 131–145. URL: <https://doi.org/10.1177/0163443711430754> (дата звернення: 10.12.2025).
330. Ridanpää, J. (2014b). Seriously serious political spaces of humor. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, 13(3), 450–456.
331. Ridanpää, J. Seriously Serious Political Spaces of Humor. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 2014. № 13(3), pp. 450–456. <https://doi.org/10.14288/acme.v13i3.1019> (дата звернення: 10.12.2025).
332. Ristovic, M. War, humour and propaganda (1914-1918) (in Serbian and English). 2020. 42 p. URL: https://www.academia.edu/43419526/War_Humour_and_Propaganda_1914_1918 (дата звернення: 10.12.2025).
333. Rosenbaum W. A. Political Culture: Basic Concepts in Political Science. New York: Praeger, 1975. 181 p.
334. Routledge P. Sensuous Solidarities: Emotion, Politics and Performance in the Clandestine Insurgent Rebel Clown Army. *Antipode*. 2011. Vol. 44, no. 2. P. 428–452. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2010.00862.x> (дата звернення: 10.12.2025).
335. Rubkoff, David P. Laughter in the Concentration Camps: A Biographical Review. Pomona College. 1987. 46 pages.
336. Ruch, W. Psychology of humor. In: Raskin. V. (ed.). *The Primer of Humor Research*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter. 2008. pp. 17–100.
337. Rybalko Маруна. (2025, 24 липня). Кияни ⚡. P.s. це коли дитину немає з ким лишити [Долучено фото] [Оновлення статусу]. Facebook.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=23959096533782682&set=pcb.23959096727115996> (дата звернення: 10.12.2025).

338. Schmidt-Hidding W. Humor und Witz. Munchen : Hueber, 1963. 304 p.
339. Schutz, C. E. Political humor. London: Associated University Presses. 1977. 349 p.
340. Scott J. C. Domination and the arts of resistance: Hidden transcripts. New Haven; London: Yale university press, 1990. 252 p. https://monoskop.org/images/0/0f/Scott_James_C_Domination_and_the_Arts_of_Resistance_Hidden_Transcripts_1990.pdf (дата звернення: 10.12.2025).
341. Semotiuk O. Laughing at political opponents: Poroshenko's vs. Zelensky's supporters in memes. *The European Journal of Humour Research*. 2023. Vol. 11, Iss. 2. P. 37–48. DOI: <https://doi.org/10.7592/EJHR2023.11.2.792>; <https://europeanjournalofhumour.org/ejhr/article/view/792/710> (дата звернення: 10.12.2025).
342. Shandra A. They came. They cussed. They won. *Euromaidan*. 2025, July 27. URL: <https://euromaidanpress.com/2025/07/27/ukraines-gen-z-just-saved-democracy-with-cussing-and-poetry/> (дата звернення: 10.12.2025).
343. Sharp, G. The Politics of Nonviolent Action, Part One: Power & Struggle. Boston: Porter Sargent Publishers. 1973. 902 p.
344. Shifman L. Memes in Digital Culture. Cambridge: MIT Press, 2013. 216 p.
345. Shifman L., Coleman S., Ward S. Only joking? Online humour in the 2005 UK general election. *Information, Communication & Society*. 2007. Vol. 10, no. 4. P. 465–487. URL: <https://doi.org/10.1080/13691180701559947> (дата звернення: 10.12.2025).
346. Smith, M. The perception and interpretation of irony and sarcasm: how varying levels of common ground affects perception and interpretation of irony and sarcasm. Cognitive Science Program, SUNY at Oswego Oswego NY, 13126. 2017. URL: <https://studylib.net/doc/7819353/use-of-irony-and-sarcasm---michael-l-smith--hci-professional> (дата звернення: 10.12.2025).

347. Sorensen M. J. Humor as a Serious Strategy of Nonviolent Resistance to Oppression. *Peace & Change*. 2008. Vol. 33, no. 2. P. 167–190. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0130.2008.00488.x> (дата звернення: 10.12.2025).
348. Sorensen M. J. Humorous Political Stunts: Nonviolent Public Challenges to Power. *The Commons*. URL: <https://commonslibrary.org/humorous-political-stunts-nonviolent-public-challenges-to-power/> (дата звернення: 10.12.2025).
349. Sorensen, M.J. Humorous Political Stunts: Nonviolent Public Challenges to Power. *The Commons*. URL: <https://commonslibrary.org/humorous-political-stunts-nonviolent-public-challenges-to-power/> (дата звернення: 10.12.2025).
350. Stewart P. A. The influence of self- and other-deprecatory humor on presidential candidate evaluation during the 2008 US election. *Social Science Information*. 2011. Vol. 50, no. 2. P. 201–222. URL: <https://doi.org/10.1177/0539018410396616> (дата звернення: 10.12.2025).
351. StratCom laughs: in search of an analytical framework. By: Žaneta Ozoliņa Jurgis Šķilters Sigita Struberga Solvita Denisa-Liepniece Ivars Austers Maksym Kyiak. StratCom laughs. In search of an analytical framework. 2017. 157 p. URL: <https://stratcomcoe.org/publications/stratcom-laughs-in-search-of-an-analytical-framework/201> (дата звернення: 10.12.2025).
352. Stromer-Galley J. New Voices in the Public Sphere: A Comparative Analysis of Interpersonal and Online Political Talk. *Javnost - The Public*. 2002. Vol. 9, no. 2. P. 23–41. URL: <https://doi.org/10.1080/13183222.2002.11008798> (дата звернення: 10.12.2025).
353. Survivor: An Anatomy of Life in the Death Camps. Publisher, 1976. 212 p.
354. Sztompka P. The Sociology of Social Change. Oxford, UK ; Cambridge, Mass. : Blackwell, 1994. 342 p.

355. Tajfel, H. and Turner, J.C. The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In: Worchel, S. and Austin, W.G., Eds., *Psychology of Intergroup Relation*, Hall Publishers, Chicago, 1986. Pp. 7-24.
356. The New York Historical. Presidential ad: “Windsurfing” George W. Bush vs. John Kerry [2004–ANGER]/ 2020. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2QpS2Am51Wo> (дата звернення: 10.12.2025).
357. Theocharis Y., van Deth J. W. The continuous expansion of citizen participation: a new taxonomy. *European Political Science Review*. 2016. Vol. 10, no. 1. P. 139–163. URL: <https://doi.org/10.1017/s1755773916000230> (дата звернення: 10.12.2025).
358. Tobin S., Sullivan D. *Understanding Today’s Middle East: People and Places of the Arab Spring*. USA: Northeastern University. 2014. Pp. 58-66. URL: https://f2b65c88-a185-4b0b-aa91-bb12b0500709.filesusr.com/ugd/55e102_e00193e80a06415f9a4a1b9c65b7684f.pdf (дата звернення: 10.12.2025).
359. Tsakona, V. & Popa, D. E. (eds.) *Studies in Political Humor: In Between Political Critique and Public Entertainment*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing, 2011. 290 p.
360. Tsakona, V. & Popa, D. E. Editorial: Confronting Power with Laughter. *European Journal of Humour Research*. Vol. 1, no. 2 (2013). Pp. 1–9. URL: <https://europeanjournalofhumour.org/ejhr/article/view/Editorial/Tsakona%20%26%20Popa> (дата звернення: 10.12.2025).
361. Tsakona, V. & Popa, D. E. Humour in Politics and the Politics of Humour. In: *Studies in Political Humour: In between Political Critique and Public Entertainment*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2011. pp. 1–30. — DOI:10.1075/dapsac.46.03tsa; https://www.researchgate.net/publication/309108571_Humour_in_Politics_and_the_Politics_of_Humour (дата звернення: 10.12.2025).

362. Tucker R. C. Culture, Political Culture and Communist Society. *Political Science Quarterly*, 1973. 88(2):.
363. Tucker R. C. Culture, Political Culture, and Communist Society. *Political Science Quarterly*. 1973. Vol. 88, no. 2. P. 173–191. URL: <https://doi.org/10.2307/2149106> (дата звернення: 10.12.2025).
364. ukrainian_in_the_usa [@ukrainian_in_the_usa] (б.д.) *Другий день протестів*. [Відео]. Instagram. <https://www.instagram.com/reel/DMd3x3bv81a/> (дата звернення: 10.12.2025).
365. Ukrinform. Кличко випустив книжку своїх «афоризмів». *Укрінформ*. 26.11.2020 URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3143617-klicko-vipustiv-knizku-svoih-aforizmiv.html> (дата звернення: 10.12.2025).
366. Umka1i. Відео УП: Янукович не задрить журналісту, 2011. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=hrUhnDPuS0U> (дата звернення: 10.12.2025).
367. Üngör U. Ü., Verkerke V. A. Funny as hell: The functions of humour during and after genocide. *European Journal of Humour Research*. 2015. Vol. 3, no. 2/3. P. 80–101. URL: <https://doi.org/10.7592/ejhr2015.3.2.3.ungor> (дата звернення: 10.12.2025).
368. Üngör, U. Ü., Verkerke, V. (2015). Funny as hell: he functions of humour during and after genocide'. *The European Journal of Humour Research*, 3(2/3), pp. 80–101
369. Vata news. @vatanews11. URL: <https://www.youtube.com/@vatanews11> (дата звернення: 10.12.2025).
370. Veale T. Incongruity in humor: Root cause or epiphenomenon?. *Humor - International Journal of Humor Research*. 2004. Vol. 17, no. 4. Pp. 419-428 URL: <https://doi.org/10.1515/humr.2004.17.4.419> (дата звернення: 10.12.2025).
371. Verba, S. & Nie, N. H. Participation in America: Political Democracy and Social Equality. New York: Harper and Row. 1972. 428 p.

372. Verhulsdonk I., Nai A., Karp J. A. Are Political Attacks a Laughing Matter? Three Experiments on Political Humor and the Effectiveness of Negative Campaigning. *Political Research Quarterly* Volume 75, Issue 3, September 2022, Pp. 720-737. DOI: <https://doi.org/10.1177/10659129211023590>; <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/10659129211023590> (дата звернення: 10.12.2025).
373. Verhulsdonk I., Nai A., Karp J. A. Are Political Attacks a Laughing Matter? Three Experiments on Political Humor and the Effectiveness of Negative Campaigning. *Political Research Quarterly*. 2021. P. 106591292110235. URL: <https://doi.org/10.1177/10659129211023590> (дата звернення: 10.12.2025).
374. Webb, J. Political uses a humor. *Institute of General Semantics*. 1981. Vol. 38. № 1, pp. 35-50.
375. Wedeen L. Ambiguities of Domination: Politics, Rhetoric, and Symbols in Contemporary Syria. Chicago Univ. Press. 1999. 272 p.
376. Weiss, R. P. The Psychology of Life under Nazi Terror. Wayne State University Press. 1973. 156 p.
377. Wells, P., & Bull, P. From politics to comedy: A comparative analysis of afflictive audience responses. *Journal of Language and Social Psychology*. 2007. № 26. Pp. 321–42.
378. Welzel C., Inglehart R. Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence. Cambridge University Press, 2005. 344 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/230557603_Modernization_Cultural_Change_and_Democracy_The_Human_Development_Sequence (дата звернення: 10.12.2025).
379. Whaley B. B., Holloway R. L. Rebuttal Analogy in Political Communication: Argument and Attack in Sound Bite. *Political Communication*. 1997. Vol. 14, no. 3. P. 293–305. URL: <https://doi.org/10.1080/105846097199335> (дата звернення: 10.12.2025).

380. What is NPC? The meme that's driving some people crazy. *BBC News*. 2018. 17 Oct. URL: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-45083944> (дата звернення: 14.12.2025).
381. Wiatr J. J. The Civic Culture from a Marxist-Sociological Perspective. In: *The Civic Culture Revisited*, eds. Gabriel A. Almond, Sidney Verba. Newbury Park: Sage Publications, 1980, pp. 103–123.
382. Wong, P. T. P. Humor and laughter in wartime. *Positive Living Newsletter*. 2003, April. URL: https://www.academia.edu/122207525/Humor_and_laughter_in_wartime (дата звернення: 10.12.2025).
383. уапukblackbook. Янукович: "Не будем говорить о плохом, а лучше сделаем!", 2010. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=02L_ZIq7S7U (дата звернення: 10.12.2025).
384. Yarwood, D. L. When Congress makes a joke: congressional humor as serious and purposeful communication. *Humor*. 2001. Vol. 14, pp/ 359–394. doi: 10.1515/humr.2001.010 (дата звернення: 10.12.2025).
385. Young D. G. Late-Night Comedy and the Salience of the Candidates' Caricatured Traits in the 2000 Election. *Mass Communication and Society*. 2006. Vol. 9, no. 3. P. 339–366. URL: https://doi.org/10.1207/s15327825mcs0903_5
386. Ziv A. *National Styles of Humor: Contributions to the Study of Popular Culture*. New York: Greenwood Press (Praeger), 1988. 243 p.

ДОДАТКИ

Додаток 1. Гумористичні твіти українських політиків в мережі X.com

Твітер Володимира Зеленського - https://x.com/ZelenskyUa						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост	Лай к	Підп исни к	ER
1	<p>Our warriors defending Ukrainian skies from Russian terror don't have a single hour to spare. There are only a few seconds to destroy the enemy target and save the lives of our people, protect our cities and villages.</p> <p>Russia has long boasted about its Kinzhal missiles, which are supposedly impossible to shoot down. However, on May 4 this year, Ukrainian air defense managed to do so. The bravery of Ukrainians, a second for a key decision – and one of the key elements of Russian intimidation of the entire free world was ruined. Terrorists have no missiles that Ukrainians with Patriots can't stop.</p> <p>Our warriors and our cooperation with our partners actually restore global security broken by Moscow. And I thank all the partners who are with Ukraine on this path, who are building a full-fledged sky shield for Ukraine together with us. A sky shield that will not only protect our country, but also guarantee peace and tranquility for our entire Europe.</p> <p>Each new air defense system for Ukraine and each new combat aircraft for our pilots are steps towards victory over Russian terror and towards global security.</p>	https://x.com/ZelenskyUa/status/1688214842492981248	290 0	150 00	7 300 000	0,00 245

	<p>They sought to humiliate us, wear us out, and annihilate us. They failed. They wanted to conceal the truth from us and cover up terrible crimes. They failed. They wanted to confuse, deceive, and cause us to lose our faith, forget, and thus forgive. They failed. And today, with deep sorrow and respect, we honor the memory of millions of our people—millions of victims of famines.</p> <p>The tragedy for which we still weep and keep silent today, so silent that the entire world should hear it. This is the sound of Ukrainian pain.</p> <p>We are grateful to all of the countries who have chosen justice. Recognized it officially. Acknowledged the Holodomor as a crime against people and against Ukraine. All those who call things by their names.</p> <p>The world must unite and condemn the crimes of the past. The world must unite and stop the crimes of today.</p> <p>Evil was not stopped. There was no atonement. We are stopping it right now. Ukraine will endure. Ukraine will not fade away. Ukraine will preserve itself and the truth.</p>	<p>https://x.com/ZelenskyUa/status/1728321169722347540</p>	<p>900 0</p>	<p>340 00</p>	<p>7 300 000</p>	<p>0,00 589</p>
3	<p>For years, Russia's fleet and control over the Black Sea have created the illusion of insurmountable dominance.</p> <p>The relocation of hundreds of thousands of Russians and mass oppression have created an illusion of a subdued Crimea.</p> <p>Illusions are vanishing now. We make them vanish.</p>	<p>https://x.com/ZelenskyUa/status/1716796320235561452</p>	<p>270 0</p>	<p>140 00</p>	<p>7 300 000</p>	<p>0,00 229</p>

4	<p>Against the backdrop of continued Russian aggression and devastating war crimes, the IOC is “exploring ways” to permit Russian athletes to participate in the Paris Olympics. We urge partners to join our marathon of honesty, counter these efforts, and protect the Olympic Charter.</p>	<p>https://x.com/ZelenskyUa/status/1623241772905250817</p>	720 0	240 00	7 300 000	0,00 427
5	<p>Many in Russia thought that the Black Sea was the water area of their power. The enemy hoped that our Navy would not be able to withstand Russian attacks. Well, the courage and skill of our warriors destroyed all these enemy hopes and drowned them in the sea.</p> <p>We know, we have seen, and we are grateful for the glory that our Navy units are gaining for our country. All of us in Ukraine are confident in the strength of our people, and we are all confident in your strength, in your professionalism and in your ability to continue to demonstrate Ukrainian strength.</p> <p>Congratulations on your professional holiday – the Day of the Navy of the Armed Forces of Ukraine!</p>	<p>https://x.com/ZelenskyUa/status/1675476541365420032</p>	250 0	160 00	7 300 000	0,00 253
6	<p>Today, the world saw that the bosses of Russia do not control anything. Nothing at all. Complete chaos. Complete absence of any predictability.</p> <p>First, the world should not be afraid. We know what protects us. Our unity.</p> <p>Ukraine will definitely be able to protect Europe from any Russian forces, and it doesn't matter who commands them. We will protect. The security of Europe's eastern flank depends only on our defense.</p>	<p>https://x.com/ZelenskyUa/status/1672662657881571332</p>	140 00	700 00	7 300 000	0,01 151

	<p>Ukrainian soldiers, Ukrainian guns, Ukrainian tanks, Ukrainian missiles are all that protect Europe from such marches as we see today on Russian territory. And when we ask to give us the F-16 fighters or the ATACMS, we're enhancing our common defense. Real defense.</p> <p>Second, everything must be real. It's time for everyone in the world to frankly say that all of Russia's criminal actions against Ukraine were and are unprovoked. And we all have to focus exclusively on our common security priorities. NATO is not just a word or a set of formal promises. These are reliable guarantees for everyone that peace won't be destroyed. Without Ukraine, such guarantees are worthless. Already in July at the summit in Vilnius, it is a historic chance for real decisions without looking back at Russia. Any nation that borders Russia supports this.</p> <p>What will we, Ukrainians, do?</p> <p>We will defend our country. We will defend our freedom. We will not be silent and we will not be inactive. We know how to win – and it will happen. Our victory in this war.</p> <p>And what will you, Russians, do? The longer your troops stay on Ukrainian land, the more devastation they will bring to Russia. The longer this person is in the Kremlin, the more disasters there will be.</p>					
7	<p>Russian aggression has gone bankrupt on the battlefield. Today is already the five hundred and twenty-second day of the so-called "special military operation," which the Russian leadership expected to last for a week</p>	<p>https://x.com/ZelenskyUa/status/1685661496376762368</p>	4900	28000	7 300 000	0,00 451

	<p>or two. Ukraine is getting stronger. Gradually, the war is returning to Russia's territory – to its symbolic centers and military bases, and this is an inevitable natural and fair process. But we must be aware that, just like last year, Russian terrorists can still attack our energy sector and critical facilities this winter. Today we discussed with the communities the current state of preparation for all possible scenarios.</p>					
8	<p>Today at 10:30 am at the entrances to Chernihiv, Hostomel and Melitopol there were heavy fighting. People died. Next time I'll try to move the war schedule to talk to #MarioDraghi at a specific time. Meanwhile, Ukraine continues to fight for its people.</p>	https://x.com/ZelenskyUa/status/1497173609957236738	13000	73000	730000	0,01178
9	<p>Сьогодні о 10:30 на підступах до Чернігова, Гостомеля та Мелітополя були тяжкі бої. Гинули люди. Наступного разу я спробую посунути графік війни, щоб поговорити з #MarioDraghi в конкретний час. А Україна тим часом продовжує боротися за своїх людей</p>	https://x.com/ZelenskyUa/status/1497173574876078098	3000	23000	730000	0,00356
10	<p>Incredible Georgian people who understand that friends must be supported! GEUA Grateful to everyone in Tbilisi and other cities who came out in support of Ukraine and against the war. Indeed, there are times when citizens are not the Government, but better the Government</p>	https://x.com/ZelenskyUa/status/1497301886810181638	15000	116000	730000	0,01795
11	<p>Неймовірний грузинський народ, який точно розуміє, що друзів треба підтримувати! GE UA Дякую кожному у Тбілісі та інших містах, де вийшли на підтримку України й проти війни. Справді, бувають моменти, коли громадяни – не уряд, а кращі за уряд</p>	https://x.com/ZelenskyUa/status/1497301857550671878	6400	58000	730000	0,00882

12	Which @elonmusk do you like more? One who supports Ukraine 78.8% One who supports Russia	https://x.com/ZelenskyUa/status/1577006943499350016	51000	201000	730000	0,03452
13	Сьогодні не може бути напіврішень чи напівтонів! Є лише чорне та біле, добро і зло! Ви або за мир, або підтримуєте кривавого російського агресора у вбивстві українських дітей і жінок. @Microsoft, @Oracle, @SAP, припиніть підтримувати свої продукти в Росії, зупиніть війну!	https://x.com/ZelenskyUa/status/1503072789779128322	4000	22000	730000	0,00356
14	Now can be no 'half' decisions or 'halftones'! There is only black and white, good or evil! You are either for peace or support the bloody Russian aggressor to kill Ukrainian children and women. @Microsoft @Oracle @SAP , stop supporting your products in Russia, stop the war!	https://x.com/ZelenskyUa/status/1503072834909790213	23000	104000	730000	0,01740

Середній ER гумористичних 0,94 %
Середній ER не гумористичних 0,28 %
Відносна різниця 233 %

Твітер Михайла Подоляка: https://x.com/Podolyak_M						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост и	Лай ки	Підп исни к	ER
1	Tesla is a nice car for sure. But today I prefer HIMARS.	https://x.com/Podolyak_M/status/1577031631613087744	3800	62000	170000	0,03871
2	A vehicle that helps us to stop the enemy. A vehicle that saves life. A	https://x.com/Podolyak	628	6400	170000	0,00413

	direct hit from an enemy tank into a Special Operations Forces mashine. No injuries. It is not a Tesla yet. It is Humvee ;) Thanks for helping our allies. Your technology saves lives.	M/status/1577262491918163968					
3	Ryazan, Nizhnevartovsk, Mordovia, Ivanovo region – military registration & enlistment offices in RU suddenly began to ignite. Burning from shame?	https://x.com/Podolyak_M/status/1525870479977881600	340	260 0		1 700 000	0,00 173
4	Galician Aviation is already operating throughout Ukraine. We are waiting for the aviation of our western partners. Or for the "closed sky".	https://x.com/Podolyak_M/status/1500078126998732802	140 0	100 00		1 700 000	0,00 671
5	To all those who propose UA to end the war by agreeing to territorial concessions and a new line of bloody delimitation I propose to create a lifelong General Fund to support 13 million compelled migrants. No one will return back home while a RU barbarian is standing nearby.	https://x.com/Podolyak_M/status/1530470373086617606	598	320 0		1 700 000	0,00 223
6	Evolution of RU propaganda. First, they entered to "free" Ukrainians from the Nazis. Now they say that most of UA are Nazis and should be punished. Mobile crematoriums, mass graves, ethnic murders in the center of Europe. Sorry, Mr. Churchill, the world screwed up again.	https://x.com/Podolyak_M/status/1511351379394244616	120 0	410 0		1 700 000	0,00 312
7	Global contradictions are too obvious. And the longer the conditional "camp of democracies" is unable to answer the fundamental question of "what to do with Russia?" the more confident the conditional "alliance of instability" becomes. And this answer presupposes a completely different approach to the war in Eastern Europe, which is already underway, to the supply of weapons on the battlefield, to investments in general military production, to new approaches in	https://x.com/Podolyak_M/status/1752299506954023403	219	648		1 700 000	0,00 051

	<p>information warfare.</p> <p>It is not only Russia, Iran and North Korea that are aggressively provoking the global world order and breaking the rules. Radicals, ultra-right and terrorist organizations of different scales and different territorial affiliation are actively interfering in the agenda. They are clearly trying to raise the stakes, having smelled the blood of the same democracies, and to play big....</p> <p>Conclusion?</p> <p>Just to watch is not an option. You cannot look away. Stubbornly not looking up will not work. Postponing decision-making for "tomorrow" (for future political elites) will not work. It will not work to keep the problem bureaucratically quiet. Everything is gradually coming to the point that it is necessary to solve it "here and now". In Ukraine, first of all...</p>					
8	<p>The day of the war: 106 missiles, 30 drones, dozens of destroyed buildings, over 1,000 occupiers killed near Donetsk. And Putin declares with a smile "we did not start wars, we do not kill." Define this behavior. Would you like to enter into any kind of agreement with him?</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1624394731659616259</p>	600	2600	1 700 000	0,00 188
9	<p>Woe to the defeated... especially to the cowardly. #Wagner's empire is being torn apart by scavengers, carrying away the most tasty morsels in their beaks. The #PMC is quickly deprived of billions of dollars in state funding - other power groups claim this money. Some of the Wagner members are being contracted by the Russian Ministry of Defense, some by the #Rosgvardiya, and some are trying to return to #Africa, where there are</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1674359015525040130</p>	173	909	1 700 000	0,00 064

	<p>already attempts to nationalize Wagner's assets as well.</p> <p>Media business and other assets are being seized. #Prigozhin himself rushes between St. Petersburg, #Minsk, and #Moscow, kissing the «father's» hand and asking for forgiveness for his failed teenage rebellion. But none of this matters anymore - the man who had a chance has turned into a failure who killed his own child..</p>					
10	<p>Was it worth for Russia to strive to join the family of European nations for 300 years, to "cut the windows," to pretend to be a supporter of European values in order to meekly and shamefully go to the Asian region as an apprentice in the XXI century... crying "help!"</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1628643476303671296</p>	190	110 0	1 700 000	0,00 076
11	<p>Undoubtedly, after the war, RF & Russian society will definitely become an object for psycho-medical research. After all, gathering tens of thousands of people at a stadium to demonstratively celebrate the anniversary of the mass genocide of Ukrainians is a clear mental disorder.</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1628402245409599489</p>	442	210 0	1 700 000	0,00 150
12	<p>Безумовно, після війни РФ і російське суспільство обов'язково стануть об'єктом для психомедичних досліджень. Бо зібрати десятки тисяч людей на стадіоні для демонстративного святкування річниці масового геноциду українців – це явне психічне відхилення.</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1628402225880891392</p>	672	490 0	1 700 000	0,00 328
13	<p>Putin's degradation is impressive. The world waited for his statement a year ago. Now they don't. There's no such political actor. There's only a "special tour" of the mass murders author in the occupied and ruined territories to enjoy the crimes of his minions for the last time.</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1648240489911427072</p>	227	100 0	1 700 000	0,00 072

14	<p>Не пригадую, чи говорив Генеральний секретар #ООН про неприпустимість ескалації, коли #Росія атакувала українські порти в Одесі та на Дунаї. Не пам'ятаю, щоб пан @antoniogetherres виступав із заявою проти російського терору мирних міст. Натомість варто Україні ефективно дати відсіч – і вмить виходять численні «адвокати диявола», які закликають... негайно припинити вогонь та ескалацію конфлікту. Так, напевно, працює міжнародне право та право на самооборону? Такий вигляд, напевно, має глобальний безпековий порядок із погляду ООН? З агресором, що веде війну геноцидного типу, у кріслі Голови Ради безпеки ООН і постійними вмовляннями не чинити йому опору?</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1687831764058681344</p>	755	450 0	1 700 000	0,00 309
15	<p>Час визнати, що суб'єкт «Путін» не є сьогодні особою, чий висловлювання мають значення, чи містять хоча б децицю правди, чи впливають на глобальні процеси та визначають перебіг подій. Його рівень – випрошувати «переговори хоч із кимось щодо України» та розповідати небиліці про «виведення окупаційного угруповання з Київської області на прохання». Просто не звертайте уваги на скиглення Путіна, і тоді багато що буде оперативно вирішено...</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1685311868846403585</p>	101	960	1 700 000	0,00 062
16	<p>A truly "epoch-making" address that "determines the future of #Russia." He voluntarily put the final dot in his own agency. Doubts are finally dispelled. Russia is waiting for... a new president...</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1673414693317230592</p>	233	160 0	1 700 000	0,00 108
17	<p>Дійсно «епохальне» звернення, що «визначає майбутнє Росії».</p>	<p>https://x.com/Podolyak</p>	143	150 0	1 700 000	0,00 097

	Добровільно поставив остаточну крапку у власній суб'єктності. Сумніви остаточно розвіяно. #Росія чекає на... нового президента...	M/status/1673414684 748181517				
18	Watch the hands... With traditional necrophiliac jokes at the table with Z-propagandists about the war in Ukraine... Putin openly declares his only goal: deindustrialization of Ukraine (destruction of infrastructure and energy facilities) and creation of a gray "sanitary" (polluted, uninhabitable) zone. Read the lips: we cannot take over the whole of Ukraine, so we blew up the Kakhovka hydroelectric power plant and are not going to stop. We will blow up all the occupied territory and attack all the unoccupied territory with missiles. Obviously, this is "Kakhovka confession" - it's time for the ICC to issue an arrest warrant 2.0	https://x.com/Podolyak M/status/1668665428 695035920	382	1300		1 700 000 0,00 099
19	Стежте за руками... Традиційними некрофільськими жартами за столом із «Z-пропагандистами» про війну в Україні Путін відверто заявляє про свою єдину мету: деіндустріалізацію України (знищення інфраструктурних та енергетичних об'єктів) і створення сірої, «санітарної» (забрудненої, непридатної для життя) зони. Читаємо по губах: «Ми не маємо змоги захопити всю Україну, тому підірвали Каховську ГЕС і не збираємося зупинятися. Будемо підривати всю окуповану територію та атакувати ракетами всю неокуповану». «Каховське зізнання» – не інакше. Час МКС оголошувати ордер на арешт 2.0.	https://x.com/Podolyak M/status/1668665421 711519767	182	1200		1 700 000 0,00 081
20	There are few pleasures in the world greater than watching Moscow's reactions to President Zelensky's visits. Like a demon sprinkled with	https://x.com/Podolyak M/status/1813	813	4100		1 700 000 0,00 289

	<p>holy water, the Kremlin is convulsing, using a network of decades-old agents, corrupt media, and agents of influence. It tries to scream, shout, sabotage - and every time in vain, facing humiliation again and again, even in those regions that it imperially considered "its own" or tried to convince the rest of the world of this. In every corner of the globe, President Zelenskyy is being hailed as a strong leader of the free world, paying tribute to the courage and bravery of the Ukrainian people. Such respect cannot be bought with money; it can only be earned. This is true power - greater than a gas pipe or corrupt kickbacks. This is true agency. Ukraine has forced to respect our word and opinion, to reckon with ourselves. At every meeting, it is said directly or signaled indirectly: the time of Putin and his clique of criminals is over; even where they are not considered bad guys, they are considered pathetic. Russia will suffer a military defeat - and it is inevitable. International law will be put back on the agenda. It is time to discuss the post-war world order.</p>	659551501 449146370				
21	<p>Мало існує у світі задовольень, більших за споглядання реакцій Москви на візити Президента Зеленського. Як демон, окроплений святою водою, Кремль б'ється в конвульсіях. Задіює мережу десятиліттями підготовуваних агентів, продажні ЗМІ, агентів впливу. Марні спроби закричати, перекричати, саботувати – і кожного разу безуспішно, знову й знову стикаючись із приниженням навіть у тих регіонах, які по-імперському вважав «своїми» або щодо яких намагався переконати в цьому решту світу. У кожному куточку земної кулі Президента Зеленського</p>	https://x.com/Podolyak_M/status/1659551494486609921	181	1600		1 700 000 0,00 105

	вітають як сильного лідера вільного світу, віддаючи шану мужності та відвазі українського народу. Таку повагу неможливо купити за гроші – її можна лише здобути. Це і є справжня сила, більша за газову трубу чи корупційні відкати. Це і є справжня суб'єктність. Україна змусила поважати своє слово та думку, зважати на себе. На кожній зустрічі звучить прямо чи сигналізується опосередковано: час Путіна та його кліки злочинців минув. Навіть там, де їх не вважають поганцями, їх вважають жалюгідними. Росія зазнає військової поразки, і це неминуче. Міжнародне право буде повернене на порядок денний. Час обговорювати післявоєнний устрій світу.					
22	Підсумую... Офіційно Рф заявляє, що «ЗСУ безрезультатно намагалися атакувати Москву дронами 9 травня»; тонкий польський тролінг про офіційне перейменування Калінінграда на Крулевець; моновистава «Т-34 на Червоній площі» замість параду; мимовільний шанувальник Оруелла на трибуні, який розповідає, що це «на нього напали, і тому він вирішив вирізати населення суверенної країни, а ночами полює на українських дітей дронами та ракетами»... Мерзенний фінал мерзенної імперії.	https://x.com/Podolyak_M/status/1656359673237499906	162	1700	1 700 000	0,00 110
23	To sum up... Officially, RF says that "the AFU tried to attack Moscow with drones on May 9 to no avail"; subtle Polish trolling about the official renaming of Kaliningrad to Królewiec; "T-34 on Red Square" mono-performance instead of a parade; an oblivious Orwell fan on the podium saying that "he was attacked, and so he	https://x.com/Podolyak_M/status/1656359707047784448	162	944	1 700 000	0,00 065

	decided to slaughter the population of a sovereign country, and at night he hunts Ukrainian children with drones and missiles"... A vile ending to a vile empire...					
24	Брехня, парад і... Путін зі співучасниками та спостерігачами на трибунах лицемірства. Перед тим як зібратися на кремлівський «парад убивць», Рф випустила вночі по мирних українських містах 25 крилатих ракет (15 із них по Києву), злісно намагаючись «звільнити» цивільних від життя, свободи та власного житла.	https://x.com/PodolyakM/status/1655806695564619782	290	180 0	1 700 000	0,00 123
25	Lies, a parade and... Putin with accomplices and observers on the stands of hypocrisy... Before gathering for the Kremlin's "parade of killers", Russia fired 25 cruise missiles (15 of them at Kyiv) at peaceful Ukrainian cities at night. In a malicious attempt to "liberate" civilians from life, freedom and their homes.	https://x.com/PodolyakM/status/1655806724689764354	429	160 0	1 700 000	0,00 119
26	Цієї ночі в Белгороді собака вкусила сама себе за хвіст: у гонитві за знищенням UA росія може знищити себе. «Шлепками і хлопками». Не можна допустити, щоб об'єднані сили UA і союзників з передовими технологіями, стандартами НАТО програли нікчемній корумпованій радянській армії.	https://x.com/PodolyakM/status/1649306752045686784	108	100 0	1 700 000	0,00 065
27	.This night in Belgorod, the dog bit its own tail: in pursuit of the destruction of UA, RF may destroy itself. With "slaps & claps". It can't be allowed that the combined forces of UA & allies with advanced technologies & NATO standards lose to the worthless corrupt Soviet army. 28. Sure, the removal of graphic video of the massacre of UA war prisoners by Russians "cancels" the problem of their	https://x.com/PodolyakM/status/1646217888804511749	370	140 0	1 700 000	0,00 104

	deliberate atrocities (sarcasm). "Don't see, don't know, keep believing that Russians have the right." A position encouraging murderers to continue mass slaughter...					
28	Звичайно ж, видалення із соцмереж жорстоких відео різанини росіянами UA військовополонених «скасовує» проблему їхнього навмисного звірства (сарказм). «Не бачимо, не знаємо, продовжуємо вірити, що росіяни мають право». Позиція, яка заохочує вбивць на продовження масової різанини.	https://x.com/Podolyak_M/status/1646217874346745866	176	1500	1 700 000	0,00 099
29	360-й день «3-денної війни Путіна»... Ракети в будинки, виття ru-пропаганди, образа Пригожина на генералів, більше тисячі вбитих «мобілізованих» і підготовка «епохальної» промови про «завіти Леніна, напад НАТО та небажання UA вмирати і стояти на колінах». Кому потрібна така RU?	https://x.com/Podolyak_M/status/1626858720960315393	147	1400	1 700 000	0,00 091
30	360th day of "Putin's 3-day war"... Rockets into houses, ru propaganda howling, Prigozhin's grudge against generals, over 1,000 killed "mobilized," preparation of an "epoch" speech on "Lenin's covenants, NATO attack & UA unwillingness to die, stand on knees." Who needs such a RU?	https://x.com/Podolyak_M/status/1626858741642543104	239	1300	1 700 000	0,00 091
31	ФЕВРАЛЬ 2022. Субъект Путин объявляет военную «спец/операцию» и угрожает миру за «три дня взять Киев»... ФЕВРАЛЬ 2023. Субъект Путин обещает большие проблемы россиянам, потому что «наша главная задача – обеспечить сохранение России»... Реальность всегда больно догоняет.	https://x.com/Podolyak_M/status/1621234369414238210	256	2400	1 700 000	0,00 156
32	FEBRUARY 2022. Subject Putin announces a military “special operation” & threatens the world to	https://x.com/Podolyak_M/status/1	224	1300	1 700 000	0,00 090

	<p>“take Kyiv in 3 days”.</p> <p>FEBRUARY 2023. Subject Putin promises big problems for the Russians, as “our main task is to ensure Russia’s preservation”.</p> <p>Reality always catches up painfully.</p>	<p>621234383</p> <p>012200448</p>				
33	<p>Москва любит понти. Повторний наступ, взяття Києва, висадка на Марсі. Імперці-корупціонери люблять тішити своє его в золотих коридорах Кремля, віддаючи накази військовим. Та є проблема, про яку ru-генерали не скажуть: ці плани неможливо імплементувати. Українці не дозволять.</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1603750594367279105</p>	316	370 0		1 700 000 0,00 236
34	<p>Moscow loves to show off. Re-offensive, Kyiv capture, landing on Mars. Corrupt imperialists gratify their egos in corridors of Kremlin, giving orders to the military. But there is a problem ru-generals do not tell about: these plans cannot be implemented. Ukrainians won’t allow.</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1603750628102111234</p>	460	360 0		1 700 000 0,00 239
35	<p>Чесний дипломатичний словник:</p> <p>«Припинення вогню» – зупинка українського контрнаступу, надання Росії часу відновити ресурси.</p> <p>«Переговори» – визнання ультиматумів Кремля.</p> <p>«Дипломатичне врегулювання» – умиротворення агресора, втрата територій.</p> <p>Може, годі грати в цю словесну гру?</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1589968906801643521</p>	445	340 0		1 700 000 0,00 226
36	<p>Honest diplomatic dictionary:</p> <p>"Ceasefire" — stop UA counteroffensive giving Russia time to restore resources.</p> <p>"Negotiations" — Kremlin's ultimatums recognition.</p>	<p>https://x.com/Podolyak_M/status/1589968931242250240</p>	110 0	510 0		1 700 000 0,00 365

	"Diplomatic settlement" — aggressor pacification, territories loss. Maybe it's time to stop playing this word game?					
37	Росія сьогодні – це лудоман у казино, якому декілька разів пощастило і він повірив у доленосність. А потім пішов ва-банк... і програв. Пропонуючи нові «переговори» сьогодні (визнання анексії), Путін хоче відігратися. На щастя, Збройні Сили UA добре лікують хворобливі залежності.	https://x.com/Podolyak_M/status/1587757507174440962	285	280 0	1 700 000	0,00 181
38	Russia today – a gambler in casino who has been lucky several times and now believes in his destiny. So it went all-in... and lost. Today, by proposing "negotiations" (recognition of annexation), Putin wants to recoup. Fortunately, UA Armed Forces are good at treating addictions.	https://x.com/Podolyak_M/status/1587757524475863051	500	340 0	1 700 000	0,00 229
39	Російська класика: «Наша пісня гарна й нова – починаймо її знову». Якщо ніхто не впав на коліна після заяв про «брудну бомбу», бойових комарів і мінування дамби, повернемося до погрожувань голодом бідним країнам і розірвемо зернову угоду. Гопник – він і в Африці гопник...	https://x.com/Podolyak_M/status/1586642248313233408	469	460 0	1 700 000	0,00 298
40	Ru-classics. If no one fell to their knees after dirty bomb statements, combat mosquitoes and the dam mining – we will return to poor countries hunger threats and tear up "grain agreement". Russia is still a Russia, no matter what...	https://x.com/Podolyak_M/status/1586642265153347584	658	340 0	1 700 000	0,00 239
41	Будь-яка промова Путіна вкладається у два слова: «за Фрейдом». Людина, що вторглася в чужу країну, анексувала території та влаштовує геноцид, – звинувачує	https://x.com/Podolyak_M/status/1585657774859591682	609	580 0	1 700 000	0,00 377

	когось... у порушенні міжнародного права й суверенітету інших країн? Одна правда: хто посіяв вітер – пожне бурю. Буря наступає					
42	Недоумство й відвага по-лукашенківськи: почати навчання із «захоплення чужих територій». Для більшої користі наші хлопці з Волині радять RU і ВУ військовим інші напрямки навчань: невідкладна медична допомога, ефективна здача в полон, курси акторської гри («ми просто заблукали»).	https://x.com/Podolyak_M/status/1565406176283688960	230	290 0	1 700 000	0,00 184
43	Idiocy and courage in Lukashenko style: start to train with "capturing other people's territories". For greater benefit, our guys from Volyn offer RU and ВУ military other areas of training: emergency medical care, effective surrender, acting courses ("we simply got lost").	https://x.com/Podolyak_M/status/1565406194407186432	161	120 0	1 700 000	0,00 080
44	Today, the only possible option for negotiations with Russia is being conducted by a special Ukrainian delegation in the southern and other directions of the frontline. "Negotiations" are going well. We expect new "compromises" in the form of "gestures of goodwill".	https://x.com/Podolyak_M/status/1564262813970857985	210 0	150 00	1 700 000	0,01 006
45	Переговори з Росією в єдиному можливому сьогодні форматі веде спеціальна українська делегація, зокрема на південному напрямку фронту. «Перемовини» відбуваються успішно. Очікуємо на нові «компроміси» у вигляді «жестів доброї волі».	https://x.com/Podolyak_M/status/1564262791481098240	961	990 0	1 700 000	0,00 639
46	RF is predictably worthless. The ink has not had time to dry out, yet there are two vile provocations: attack on a sea port in Odessa and a statement by RU Defense Ministry that UA ports are "dangerous for shipping". A reminder	https://x.com/Podolyak_M/status/1550813148634128384	110 0	400 0	1 700 000	0,00 300

	to the world of what ru-"pursuit of peace" is worth.					
47	На словах ти Лев Толстой, а насправді... Росія передбачувано нікчемна. Ще не встигли висохти чорнила, а вже дві підлі провокації: удар по Одеському порту та заява Міноборони RU, що UA порти «небезпечні для судноплавства». Ще одне нагадування світу, чого варті ru-«прагнення миру».	https://x.com/Podolyak_M/status/1550813048646115328	867	630 0	1 700 000	0,00 422
48	Нове пояснення людожерської війни від Путіна. Нападаєш на UA, стираєш цілі міста, вчиняєш масові страти, перетворюєш RU на середньовіччя, а потім називаєш це... «рятівним колом для Заходу»? Ївалтуй на благо, убивай, щоб потрапити в рай? І хто має в це повірити, крім Z-табору?	https://x.com/Podolyak_M/status/1537811439779454976	324	330 0	1 700 000	0,00 213
49	New explanation for Putin's cannibalistic war. You attack UA, wipe off the map entire cities, commit mass executions, turn RU into the Middle Ages, and then call it a..."lifeline for the West"? Rape for good, kill to enter Heaven? Who has to believe in this, except for the Z-camp?	https://x.com/Podolyak_M/status/1537811486529159169	455	260 0	1 700 000	0,00 180
50	One of the main RU propaganda myths: "Russians do not leave their people behind". They do! Leave, forget, lose, burn, delete from history. The father of a conscript (!) who served on the Moskva cruiser, still can't find out the fate of his son. One of the thousands abandoned. 1/2 He didn't fight, didn't die, he just vanished, RU generals shrug shoulders preparing a new batch of suicide soldiers to be sent to UA. No honors, glory, payments, medals. Who died - lost, who survived - remained a cripple with a stigma of eternal shame. RF always betrays you. 2/2	https://x.com/Podolyak_M/status/1522546723054407681	110 0	640 0	1 700 000	0,00 441

51	New explanation for Putin's cannibalistic war. You attack UA, wipe off the map entire cities, commit mass executions, turn RU into the Middle Ages, and then call it a..."lifeline for the West"? Rape for good, kill to enter Heaven? Who has to believe in this, except for the Z-camp?	https://x.com/PodolyakM/status/1537811486529159169	455	2600	1 700 000	0,00 180
----	---	---	-----	------	-----------	----------

Середній ER гумористичних 0,29 %
Середній ER не гумористичних 0,23 %
Відносна різниця 25%

Твітер Петра Порошенка: https://x.com/poroshenko						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост и	Лай ки	Підп исни к	ER
1	Де тільки хлопці не водили наші ДАФи і чого ці вантажівки вже не бачили, але від розповіді Єнота сміявся вголос 🗣️	https://x.com/poroshenko/status/1654439550914121728	189	1100	1 300 000	0,00 099
2	Хотіли ми якось побачити «хороших» руских в тепловізор. І так дивилися, і с'як, і режими переключали, але нічого не вийшло, думали, може зламався... Жартую, ви ж знаєте, холодних — теплак не бачить. Ми закупили нашим бійцям, ні, не барабани, а півтисячі тепловізорів на 15 мільйонів гривень, і вже за кілька годин — передамо в Збройні Сили. 5 різних режимів, інфрачервоне освітлення, можливість запису відео	https://x.com/poroshenko/status/1670361445182177280	738	3800	1 300 000	0,00 349

	— усе, щоб бачити в п'ятьмі. Бо Збройні Сили знають, що найтемніша ніч перед світанком і в цю ніч — теплаки зіграють свою роль 😊					
3	Виставляємо на продаж Rolls-Royce з невеличким пробігом. Експлуатувався не на українських і не на російських дорогах. Поки що 🤔 Сьогодні показую вам цю крутизну. А подробиці – завтра 😊	https://x.com/poroshenko/status/1663264250226196490	240	140 0	1 300 000	0,00 126
4	Можна безкінечно дивитися на задоволені обличчя воїнів, які на передку їдять «Київський торт» ☺ ☐ До важкого та залізного — броневиків, вантажівок, дронів, старлінків — привозимо їм і трохи солоденького)	https://x.com/poroshenko/status/1648293432157192193	175	180 0	1 300 000	0,00 152
5	Султан, який ми передали для підвозу боекомплекту мінометці та артилерії в найважчі місця, хлопці назвали просто та жорстко — ОРКОД@В. Бо його не зупинять жодні перешкоди, він метр за метром просуватиметься своїми гусинецями вперед, давлячи ворогів та звільняючи наші землі.	https://x.com/poroshenko/status/1637481008122703873	299	190 0	1 300 000	0,00 169
6	Ми жартома назвали це фото - селфі з "порохоботами". Це хлопці з легендарної 10ки. І для мене честь, що вони, почувши про зустріч, приїхали зі своїх максимально небезпечних локацій, аби поспілкуватися. Гордий називатися вашим другом, хлопці! Будьте мені всі живими!	https://x.com/poroshenko/status/1630127898702270464	357	290 0	1 300 000	0,00 251
7	«Бойовки» — це ті самі болотні шини, які ми поставляємо сотнями.	https://x.com/poroshenko/status/16292	292	210 0	1 300 000	0,00 184

	Сьогодні хлопці зі Сходу скинули відео, де їх випробовують. Навіть я був дещо вражений.	ko/status/1630977005679149078				
8	Прийшов, побачив, потонув) Черговий успіх України зі знищення російського десантного корабля «цезарь куніков».	https://x.com/poroshenko/status/1757689851212640595	346	340 0	1 300 000	0,00 288
9	Заїхали на пітстоп в @McDonaldsUA дорогою до наших хлопців. Біг Тейсті був неймовірний, як і завжди 😊 Люблю одеситів за щирість! Переможемо ❤️❤️	https://x.com/poroshenko/status/1655238531881611264	180	150 0	1 300 000	0,00 129
10	Велике полювання продовжується. І триватиме, допоки скажені тварюки не залишать всю нашу землю в спокої. Для цього 24/7 в небі над Сходом та Півднем працюють наші дрони. Хлопці з 10 гірсько-штурмової бригади щодня відправляють «подарунки» окупантам на східному напрямку. Іноді, на жаль, птахів збивають. Тому ми без упину поставляємо у війська сотні дронів. Різних типів та виробників, для різних задач. Найпопулярніші та екзотичні, відомі та секретні, бойові та розвідувальні. Закриваємо потреби різних бригад. Бо чим більше дронів у наших бійців — тим швидше виженемо озвірілих окупантів.	https://x.com/poroshenko/status/1718567122194854157	287	150 0	1 300 000	0,00 137
11	Літачки – класні! 🤖 Що може бути краще, коли чуєш такі слова від розвідників? Від тих,	https://x.com/poroshenko/status/1656200324359794689	268	150 0	1 300 000	0,00 136

	<p>хто міцно тримає оборону на найважчих напрямках. Від тих, хто вдень та вночі береже спокій людей.</p> <p>Для цих хлопців Посейдон – це можливість вчасно знешкодити ворожі позиції. Для всіх нас – врятоване життя. І не одне.</p> <p>Про те, як ми активно працюємо над вдосконаленням програмного забезпечення я вам розповідати не буду. Про це скажуть наші розвідники, коли політають над ворожими цілями. Єдине, що я можу сказати – це про інновації, які придумали наші інженери. У пункті управління безпілотниками ми зробимо другий ряд моніторів. У пілота, оператора, артилериста-розвідника та командира буде свій монітор. Тоді кожен у реальному часі бачитиме, що відбувається на полі бою.</p> <p>Ну, і після виконання важких бойових завдань нашим воїнам хочеться прийняти теплий душ. А щоб було де приймати – привезли лазне-пральний комплекс.</p> <p>Будьте всі живі та здорові, вдячний вам за все, хлопці. Переможемо!</p>					
12	<p>Дно — місце, де зустрінуться усі російські кораблі.</p> <p>Сьогодні корабель «Оленегорській горняк» успішно відбив удар морського дрона своїм бортом. І дещо присів на дно.</p> <p>Поки вони вчинятимуть злочини, їм не буде спокою, ані в акваторії, ані в портах, ані будь-де в світі.</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1687416321070280704</p>	384	290 0	1 300 000	0,00 253

13	<p>Хлопці скинули відео з передка, де працює наша таємна зброя.</p> <p>Так-так, саме лазне-пральний комплекс. Зверху — маскувальна сітка, всередині душ, 2 тонни гарячої води, є світло та тепло. І коли хлопці на відео кажуть, що це рай, то не перебільшують.</p> <p>Працюємо далі!</p>	https://x.com/poroshenko/status/1642132396760788992	294	190 0	1 300 000	0,00 169
14	<p>Наш Посейдон – розвідувальний БПЛА.</p> <p>Він залетів туди, де ворог не чекав.</p> <p>У Донецьк</p> <p>Знайшов те, що від нас ховали.</p> <p>Під мостом</p> <p>А далі...</p> <p>Далі був БА-БАХ!</p>	https://x.com/poroshenko/status/1641487894270410753	351	180 0	1 300 000	0,00 165
15	<p>Хтось у нашому офісі жартує, що це «шалені бджілки»))</p> <p>Але ні, це — 1 000 дронів. Вони ще більш «кусючі» для ворога.</p> <p>Коли ми приїжджаємо на фронт, військові кажуть: везіть ще дронів, їх багато не буває. Наша команда закупила і передала вже 4 000. Тоді, коли не було чим воювати.</p> <p>Передали під Авдіївку 1000 одиниць 110-ій бригаді, майже тисячу дронів 53-ій бригаді, посилили інші підрозділи.</p> <p>А тут тільки FPVшок 900, а ще інші дрони. Вони рятуватимуть наших захисників зараз, у період снарядного голоду.</p> <p>І ми не маємо наміру збавляти темп. Майже 1 000 000 доларів у вигляді дронів щомісяця «Фонд Порошенка» відправлятиме на фронт.</p>	https://x.com/poroshenko/status/1760928709442261315	678	400 0	1 300 000	0,00 360

	Продовжуємо працювати на підтримку наших Збройних Сил!					
16	<p>Як каже наша 79-ка: Shield — це бізнес-клас для десанту.</p> <p>Сьогоднішня зустріч з ними вкотре підтвердила, що наша техніка в правильних руках. Тому ми завжди намагаємося давати їм найкраще, а увесь ремонт та обслуговування здійснювати власними силами.</p> <p>Хлопцям з 77-ої передав велетень Foden, той самий, на якому їхав до Києва кілька днів тому. За цей час ми його перефарбували, замінили усі технічні рідини та зробили невеличкий ремонт — тепер послугує хлопцям. Математика проста: більша вантажівка — більше снарядів — менше росіян. Власне, все як і просили.</p> <p>Про лазню та гранатометні постріли для бригади нашого Валерія Прозапаса годі й говорити. Друже, ти попросив — ми привезли, все як і обіцяв 😊</p> <p>Продовжуємо допомагати тим, хто захищає нас.</p>	https://x.com/poroshenko/status/1674857902421467142	272	130 0	1 300 000	0,00 121
17	<p>Майже як за кермом Rolls-Royce. Без жартів. Хоч Foden запозичив від авто класу люкс лише двигун, на фронті мати таку машину — це екстра люкс.</p> <p>Комфортний салон, коробка автомат, унікальна на бездоріжжі прохідність, маневреність — і це при неймовірних розмірах. Я захоплений. За кермом Foden відчуваю себе дуже впевнено. Зрозуміло, чому за ним полюють військові.</p>	https://x.com/poroshenko/status/1673969603511296002	394	220 0	1 300 000	0,00 200

	<p>Має вісім коліс — він пройде будь-де. За півтори хвилини завантажує і розвантажує не тільки 20-ти футовий контейнер з боєприпасами, але броньовану техніку для ремонту. І це — його супер-сила. І вагомий аргумент для нас зі @SpravaHromad боротися за кожну таку машину під час закупівлі.</p> <p>Перший такий тягач вже на фронті і про нього отримуємо лише позитивні відгуки. А цю машинку тільки отримали і зараз веземо на СТО.</p>					
18	<p>Так працюють по ворожій піхоті наші FPV-дрони, які ми раніше передали розвідникам. Велике полювання триває.</p> <p>Андрій Підлісний прислав відео, як вони на куп'янсько-лиманському напрямку використовують FPVшки. Хлопцям надокучав вогонь з ворожої позиції, але наші дрони-камікадзе змусили орків ховатися по норах.</p> <p>Недолугі намагалися навіть збити дрони, але не допомогло) Пташки — сучасні та ефективні, а хлопці-оператори — справжні аси. Результат на відео — позицію ворога уражено, особовий склад знищено!</p> <p>Неймовірна ефективність! Дякую за службу!</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1725527926278410660</p>	221	1500	1 300 000	0,00 132
19	<p>Можна скільки завгодно показувати вам тонни техніки, але найбільше лайків буде у Сержанта 😊</p> <p>Кіт «Сержант» з гордістю носить</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1720145179418542206</p>	258	2200	1 300 000	0,00 189

	<p>шеврон 5-ої танкової бригади, де користується великою повагою. На фронті почувається як вдома. Його ділянка відповідальності — приносити удачу українським військовим.</p> <p>А ворогам він вже давно перебіг дорогу. Тому їм так не щастить)</p>					
20	<p>Воріженьку, тебе бачать. По тобі працюють.</p> <p>Жодне твоє мерзотне злодіяння не залишиться непомітним і непокараним. Ані під покровом ночі, ані далеко в тилу. Ніхто з вас не піде спокійно, над усіма вами давно висить дамоклів меч українського правосуддя.</p> <p>Працює Валькірія 63-ої окремої механізованої бригади. Тобі не допоможуть ані Тор, ані посадки.</p> <p>Це наша українська земля, вона відторгне і перетравить тебе. А український Град заспіває тобі поминальну пісню.</p> <p>Згинете як роса на сонці. І тоді настане Перемога.</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1675809268723843074</p>	270	1500	1 300 000	0,00 136
21	<p>Ви вже чули, що росія вважає мене «екстремістом» і «терористом», зокрема, через те, що я допомагаю Збройним Силам України в нищенні російської армії 😊</p> <p>Що ж, визнаю: допомагав, допомагаю і буду допомагати.</p> <p>Знову підготували черговий ВЕЛИКИЙ вантаж на фронт, вартість якого становить 35 000 000 гривень.</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1760720752498663658</p>	369	1900	1 300 000	0,00 175

	Уже завтра його отримають окремі батальйони 19-ти бригад, три розвідбати, армійський корпус. Легендарні бригади, які два роки тримали оборону Авдіївки.					
22	<p>Про визнання екстремістом на росії скажу так: гадаю, що це можна прирівняти до державної нагороди 😊</p> <p>Про це та інше розповів телеканалу @prm_ua під час спецетеру.</p> <p>В їх прокурорському «папірці» написано, що Порошенко, починаючи з 2014 року, здійснював екстремістські дії, бо знищував збройні сили російської федерації, і передав три мільярди гривень, за їхніми розвідданими, на підтримку Збройних Сил України.</p> <p>По-перше, вони збрехали, бо ми передали набагато більше. З 2014 року це майже 8 мільярдів, або 250 мільйонів доларів. А по-друге, це дуже нечастий випадок, коли новини з росії приносять задоволення.</p> <p>Випадок з липецькою фабрикою та «екстремізмом» — це лише частина.</p> <p>Ми пішли в міжнародний арбітражний суд. Вони відшкодують вартість фабрики «Рошен». І кожна гривня, кожен долар, який ми отримаємо від росії, буде переказаний Збройним Силам України. Для мене це питання принципу.</p> <p>Також хочу додати, що з 2014 року російське ІПСО і окремі «клієнти» в</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1760301736483279292</p>	177	855		
					1 300 000	0,00 079

	<p>Україні з кожної праски розповідали про липецьку фабрику. Так от, підприємство не працювало. Ще в березні 2014 року було відомо, що десант російського «Беркуту» зупинив підприємство. І я дякую команді «Рошен», яка перетворила фабрику на металобрухт в той час. І єдине, що змогла «відібрати» росія — це приміщення.</p> <p>Тож ми пішли іншим сценарієм, ніж велика кількість інвесторів, які пішли з росії, але залишили весь бізнес там. Бо їх бізнес і досі працює на потужності рф.</p>					
23	<p>Я хочу поговорити з вами не мовою єдиного пропагандистського марафону, якому вже ніхто в країні не довіряє, а мовою правди.</p> <p>Я хочу наголосити зі свого міжнародного досвіду і спілкування: краще для української дипломатії, для можливостей вже було. У 2022-му і на початку 2023-го року.</p> <p>Дипломатія емоцій більше не працює. Ми вимушені це констатувати, і ви це мали можливість побачити від Вільнюсу до Вашингтону. Вороги ці емоції ігнорують. А друзі вже не чують. Тому я хочу наголосити: годі експериментувати з Україною!</p> <p>Годі ухвалювати рішення, за які ніхто не несе відповідальності.</p> <p>Хочу вибачитися перед ГУРом, коли роблять спробу вас втягнути у всю цю брудну паскудну провокацію. Хочу вибачитися перед Німеччиною, коли хтось ставить під сумнів вашу здатність забезпечити безпеку Мюнхенської конференції з</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1758047422645707054</p>	545	210 0		1 300 000 0,00 203

	<p>питань, вслухайтесь, безпеки. Де одночасно будуть представники держав усього світу, бо це найбільший світовий безпековий форум.</p> <p>Перешкодження нашої діяльності, зокрема, і парламентській дипломатії є кримінальним злочином. Вони думають, що можна безвідповідально і безкарно ухвалювати такі рішення. Я можу сказати: так не буде.</p> <p>Я вірю в те, що ми захистимо демократію та міжнародний імідж держави.</p>					
24	<p>Голова ГУР Кирило Буданов, за словами Стефанчука, повідомив йому, що в Мюнхені, на БЕЗПЕКОВІЙ КОНФЕРЕЦІЇ мені загрожує смертельна небЕЗПЕКА.</p> <p>І єдиний спосіб врятувати мене — не випустити...</p> <p>Благаю, не ганьбіть ГУР...</p> <p>Особливо в день, коли вони разом з іншими підрозділами ЗСУ провели блискучу операцію з ліквідації великого десантного корабля.</p> <p>Прошу, не руйнуйте українську дипломатію. Не ганьбіть Україну!</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1757833572851818670</p>	487	160 0		1 300 000 0,00 161
25	<p>Ну що, путін, знову всіх перегравав?</p> <p>Україна — кандидат в члени Європейського Союзу! Як каже Маршак: «Что ни делает, дурак, все он делает не так» 😊</p> <p>Чекаємо членства в НАТО.</p> <p>Жму руку, обнимаю))</p>	<p>https://x.com/poroshenko/status/1540041788613971969</p>	100 0	640 0		1 300 000 0,00 569

26	«Умерла так умерла» срер помер і ніколи не відновиться ☹️	https://x.com/poroshenko/status/1608833889728098310	431	450 0	1 300 000	0,00 379
27	Всім доброго дня! Оркам – ні. Привезли нашим десантникам техніку. БАГАТО техніки для різних бригад. Зараз першим бригадам передали пікапи, генератори, буржуйки та мегабуржуйку. Хлопці сказали, що будуть її розпалювати чим треба, або ким ☺️ ☐ If you know what I mean.	https://x.com/poroshenko/status/1584889516229550080	274	170 0	1 300 000	0,00 152
28	Дякую @elonmusk за Starlink. Прохання: займайтеся Starlink, не займайтеся Кримом, і все у вас буде добре, обіцяю.	https://x.com/poroshenko/status/1583445793691688960	884	800 0	1 300 000	0,00 683
29	Саме ця артилерійська бригада з першого пострілу розгромила начебто «унікальний» російський арктичний «Тор». Саме вона вказала крейсеру «москва» правильний напрямок. А щоб хлопці продовжували нещадно нищити ворога на Півдні, привезли їм ДАФи, Старлінки, шини, грілки, інструменти.	https://x.com/poroshenko/status/1626211391387447296	254	180 0	1 300 000	0,00 158
30	Поки росіяни засипають в кишені насіння, аби росло, — наші військові наповнюють їх цукерками і роздають діткам на щойно звільнених територіях.	https://x.com/poroshenko/status/1591814929438605313	227	190 0	1 300 000	0,00 164
31	На Херсонському напрямку потрібні дрони, артилерійська розвідка. Зараз! Кожному взводу. Ці хлопці з нової роти, яку ми починаємо оснащувати, забирають дрони і генератори та вирушають на південь. Бажаємо їм безпечної	https://x.com/poroshenko/status/1567088565804228608	421	230 0	1 300 000	0,00 209

	дороги та чекатимемо звіту у вигляді херсонської бавовни 😊					
32	Грізний дрон Autel, уже на фронті і шукає р\$сню для утилізації. Партію таких ми передали пару тижнів тому військовим. Грізний український кіт, який охороняє свою «пташку». Схоже, з такою dream team р\$сні ..., ну ви зрозуміли)	https://x.com/poroshenko/status/1597541696308670465	218	170 0	1 300 000	0,00 148
33	Що ви зараз бачите перед собою? Це — скарб 😊 Вітати захисників та захисниць України зі святом треба правильно UA	https://x.com/poroshenko/status/1580591372280614913	190 0	150 00	1 300 000	0,01 300
34	Херсонщина. Десь там у полях наш «Підлий» Андрій Підлісний розбирається з «сюрпризами» від оркостану. Така вона «друга армія світу». Намародерели, вбивали людей, засрали все, так ще й замінували. Наші тримаються. Але якою ціною вони звільняють українські території...	https://x.com/poroshenko/status/1591331478322847744	411	190 0	1 300 000	0,00 178
35	«Я ЗСУ купую крила, щоб арта ру\$ню накрила» 🦅 Ми відправляємо до війська 6 Посейдонів. Сьогодні ці пташки пройшли випробування «на відмінно». Вони дуже круті, уже з удосконаленою системою захисту, з покращеними програмними характеристиками. Перемога буде за нами!	https://x.com/poroshenko/status/1585325731101704193	672	450 0	1 300 000	0,00 398
36	«Бандера-смузі» зустріне кожного, хто прийшов захопити нашу землю.	https://x.com/poroshenko/status/14	346	150 0	1 300 000	0,00 142

	right now and proves that whatever Russia says or does, Ukraine will win.					
2	After Ukraine has defeated Russian invaders at the Snake Island, they present their retreat as a ‘gesture of good will’. They always downplay their defeats this way. Partners should not be wary of providing Ukraine with more heavy weapons so that we liberate more of our lands.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1542479183451983873	1800	10000	110000	0,01073
3	I am told that Shell discretely bought some Russian oil yesterday. One question to @Shell : doesn’t Russian oil smell Ukrainian blood for you? I call on all conscious people around the globe to demand multinational companies to cut all business ties with Russia.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1500090023877746692	11000	32000	110000	0,03909
4	Nine months ago Putin craved to destroy Ukraine in the matter of days. Today, he is happy to drive a car across a bridge he illegally constructed long ago. His aggressive ambitions have shrunk. Ukraine will make sure they will further shrink until they fit into Russia’s borders.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1599795948640940035	851	4900	110000	0,00523
5	Putin is at war with children. In Ukraine, where his missiles hit kindergartens and orphanages, and also in Russia. 7 y.o. David and Sofia, 9 y.o. Matvey, 11 y.o. Gosha and Liza spent this night behind bars in Moscow for their ‘NO TO WAR’ posters. This is how scared the man is.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1498912341060165635	11000	26000	110000	0,03364
6	Coming up next: “All objectives of the operation have been met. As an EU and NATO member, Ukraine can no longer attack Russia. Crimea is no longer a financial burden. Our losses taught us a lesson and strengthened Russia”. As I said, Russia can spin any setback into a victory.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1670385286021275648	617	2600	110000	0,00292

7	The Catherine I'm pleased to see in Odesa.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1618588519664058368	383	500 0	1 100 000	0,00 489
8	Russia celebrates its recognition as terrorist state with new missile terror against Ukraine's capital, other cities. Should be clear to those who still had doubts: Russia must be recognized as terrorist state worldwide and Ukraine must get all necessary air defense systems ASAP.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1595396458328498177	210 0	770 0	1 100 000	0,00 891
9	Infuriating to see some media report "Kyiv and Moscow accusing each other" of ruining the Kakhovka dam. It puts facts and propaganda on equal footing. Ukraine is facing a huge humanitarian and environmental crisis. Ignoring this fact means playing Russia's "not all obvious" game.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1665992773688868865	260 0	900 0	1 100 000	0,01 055
10	Call with my Danish friend and colleague @JeppeKofod. Ukraine and Denmark share historic legacy of Vikings. Today, Ukrainians fight like Vikings against Russian invaders on the battlefield, while Danes fight like Vikings for Ukraine within the EU and bilaterally UADK	https://x.com/DmytroKuleba/status/1501294442308718595	120 0	720 0	1 100 000	0,00 764
11	Stocks of Soviet-era weapons dwindle, but Russian aggression does not. This is why Ukraine shifts to modern equipment. Training is required, but we are fast learners. In fact, we learn to operate modern weapons faster than it takes some governments to decide upon providing them.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1521960277092278272	410 0	250 00	1 100 000	0,02 645
12	A Ukrainian mother has brought her child to a temporary shelter, one of the Points of Invincibility, to use a critically needed inhalator. Russian terrorists can be proud of themselves: these are the people they are fighting	https://x.com/DmytroKuleba/status/1596967395557801985	160 0	670 0	1 100 000	0,00 755

	while losing to the Ukrainian army on the battlefield.					
13	This is Russia's, not just Putin's war. Not Putin, but actual Russian soldiers come from Russia to kill, torture and destroy. Russians overwhelmingly support the war, cheer missile strikes on Ukrainian cities and murder of Ukrainians. Let Russian tourists enjoy Russia then.	https://x.com/DmytroKuleba/status/1557751923746414592	4100	16000	110000	0,01827

Середній ER гумористичних 1,44 %
Середній ER не гумористичних 0,66 %
Відносна різниця 118,32%

Твіттер Антона Геращенко: https://x.com/Gerashchenko_en						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост	Лай к	Підп исни к	ER
1	<p>Lukashenko made fun of the Russian egg shortage in front of Putin. Putin begged Lukashenko to help him out.</p> <p>Meanwhile, egg producers in Russian regions are prohibited from raising prices until after Putin's "election".</p> <p>Irkutsk region authorities have agreed with regional egg producers to fix prices until March 31 next year, the region's agriculture minister said.</p> <p>Similar measures are being introduced by the authorities of Tyumen region. The regional department of agro-industrial complex and producers have agreed on price fixing, the head of the department reported last week.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1739675771390558381	298	1100	620100	0,00225

	According to him, the relevant agreements have already been signed with poultry farms.					
2	<p>Eggs in Russia became so expensive because Russians eat too many of them, Russian authorities claim.</p> <p>"The analysis showed that in this case the quality of life of our citizens has increased and they have increased the consumption of meat products in general, chicken meat as a dietary product, and eggs," - Vladimir Gutenev, Chairman of the State Duma Committee on Industry and Trade.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1738264807571140843	247	926	620 100	0,00 189
3	<p>A multi-meter long queue for chicken eggs lined up in the Russian city of Belgorod.</p> <p>Local residents started queuing at the agricultural fair from 7 a.m., where a dozen eggs could be bought for 78 rubles (\$0,9).</p> <p>Similar queues were seen last weekend at the farmers' market in Saratov.</p> <p>Eggs have increased in price by 4.4% over the last week and by 36.6% over the last year in Russia.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1733752783034007932	847	350 0	620 100	0,00 701
4	Russian Deputy from Vologda Alexander Gordeev gave his colleagues a carton of eggs as a New Year present.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1741093608365645907	499	260 0	620 100	0,00 500
5	<p>A Russian from Velikiy Novgorod city has purchased Christmas lights that were supposed to spell "Happy new year!" He received lights that spelled "Slava Ukraini!" instead.</p> <p>A case has now been filed against him and he will have to appear in court.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1742292060315451863	241	180 0	620 100	0,00 329

	I don't know if that story is true but I wanted to post at least something amusing.					
6	<p>Instead of a thousand words.</p> <p>Ukrainian Defenders call this artillery system the "Nightmaremobile" for giving Russians very unpleasant experiences.</p> <p>: 56 Separate Mariupol motorized infantry Brigade</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1756940680792805430	504	4600	620 100	0,00823
7	Instead of a thousand words (about Z and Nazi symbol)	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1756811911520276632	6900	30000	620 100	0,05951
8	<p>Putin presented the Russian military aviation with an icon. (To commemorate losing seven aircraft in one week?)</p> <p>Putin arrived at the Chkalovsky Air Base and presented the Russian Air Force's main command with a copy of the icon "Savior Not Made by Hands".</p> <p>The Armed Forces of Ukraine have shot down six Russian fighter jets, including Su-34 and Su-35, over the past three days. Some Z-channels report that the Russian army planes were hit by air defense "friendly fire".</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1760262276282511602	138	796	620 100	0,00151
9	<p>Ukrainian Air Forces commander confirmed that Ukraine shot down a Russian A-50 aircraft.</p> <p>Putin, that icon didn't work, bring a new one!</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1761092333276184690	516	5700	620 100	0,01002
10	Russian Novocherkask landing ship has been hit by Ukrainian tactical aviation in occupied Crimea - Ukrainian Air Forces.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1739551	2300	18000	620 100	0,03274

	"I follow the Moskva..." I find myself humming this morning. Glory to Ukrainian Heroes!	109667049518				
11	Russian media report that large fragments of the Novocherkask landing ship, which was hit by the Armed Forces of Ukraine strikes tonight, can be found in the vicinity of Feodosiya port. Russian navy can organize a quest game to put this puzzle of a ship together.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1739615236284395871	687	4300	620 100	0,00804
12	Putin in his New Year's Eve address and Putin on January 1st. What happened to him overnight? Your thoughts?	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1741929283889549559	801	5900	620 100	0,01081
13	"No panic!" Peskov and Putin report. Russian Rostov reports a massive blackout. According to the local media, dozens of buildings are without electricity, water and heating. Bataysk in Rostov region has no electricity, as well.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1746259370847998192	1000	5300	620 100	0,01016
14	"That's how our [Russian] aviation works." Russians test a new drone. Wishing all their other drones the same level of success.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1757408737654894694	130	1300	620 100	0,00231
15	Many videos are appearing on the Internet of Chinese cars refusing to work in the Russian frosts.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1743688576695427155	1100	7800	620 100	0,01435

16	<p>The way Ukrainians live around missile attacks. I decided to translate it for you.</p> <p>by Tatusia Bo</p> <p>"My first fear after the start of the full-scale invasion is quite trivial. Like, in fact, everyone's. I fear a missile would strike while I am taking a shower. And I could see these pictures in my head — they would clear the rubble and take out my plumpy, naked, and wet body. So, I learned to wash within 3 minutes between alerts. I would jump out of the shower and be like, "Whew, not this time".</p> <p>My second fear is the missile-and-the-toilet thing. I have had it since a missile attack on the neighborhood in the early morning. In fact, I was woken up by a loud bang. For I had solemnly slept through the air raid alert. The explosion, I open my eyes, and I'm already standing in the common corridor with my baby in my arms. Then there was a series of bangs, everything was shaking. And suddenly a pause... And I needed to use the toilet so badly that I was crying. I thought "Well, whatever. I'll go for it".</p> <p>I went to the toilet, and as soon as I sat on it, there was a looooud bang. I was tossed up in the air along with the toilet. After that, I fear a missile attack while being in the toilet. Handsome and strong firefighters would clear it all up and find me riding a white... horse. And journalists would write: "A Woman with No Panties Found on the Toilet". And all of Kyiv would zoom in on the picture, looking at the scars and birthmarks, trying to figure out who had pissed away, well, I mean, missed</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1749708541131206747	373	1000		620 1 0,00 00 221
----	---	---	-----	------	--	----------------------

the alarm.

As for panties... We were brought up mostly in post-Soviet times. Teenagers of our generation were not interested in looking under skirts. Because everyone's underpants were the same. Serhii's mom's, Olya's, and Serhii's classmate's - all the same. They were so ugly. Mothers of that time always kept new underpants in the closet for holidays and when they went to see a doctor. No matter what happened to a person, the first thing to take care of was underwear. And then the war... Once I felt a little better, the first thing I did was buying a pair of nice new panties. 'Cause, you know, what if all that happened — a missile, rubble, firefighters, the media... And maybe they would eventually write "A Woman's Body Found Under Rubble in Lovely Panties". They would write that, won't they?

One of my friends, Lena, upon returning home after de-occupation, was most offended by the Russians because they neglected even household appliances in the house, but beige, seamless, very comfortable and therefore well-worn underpants were stolen by the bastards.

My mother also had her own fear. What if a missile hit her house, everything was smashed, chickens running around, ducks were not fed, and the vegetable garden was overgrown with weeds? That's what she would tell me: "I am weeding the vegetable garden, my dear, in case a missile hits, so I have no weeds all over my potatoes."

On December 31, the Russians

"greeted" us all day long with "congratulations" either by Shaheds or missiles. Neighbors from the upper floors gathered near my door in the common hallway. They would gather and grumble that the damned Russians were not letting them finish preparing the holiday meal. Someone brought out sparkling wine, and I brought out glasses: "Well, cheers to air defense."

"If they shell our house and I burn down the duck I've been cooking for three days, I won't take responsibility for my actions," said a neighbor from the 9th floor. And for some reason, I believe her.

On the morning of January 2, the Russians launched their most massive missile attack on Ukraine. When tons of explosives were flying over Kyiv, my friend Katia politely went to the subway, where we hide from missiles. And so people were shuddering from the explosions in the subway, and Katia would text us in a common chat:

"Oh, f@ck, there was such an explosion I almost dropped my croissant."

We would write back, dumbfounded:

"Katia, what croissant? Where are you?"

And Katya replied with such calmness:

"I went out for coffee, what's wrong? I am a Ukrainian woman. I want coffee and a croissant, and no f@cking Russian Kalibr (missile - ed.) is going to stop me".

Let's skip the fact that, despite the

	<p>explosions all over the city, there was an open croissant shop, which is a topic for another conversation. But Katia, it turns out, is afraid of dying from a missile without drinking coffee and having a crispy croissant.</p> <p>We are afraid. Oh, how scared we are. Personally, during the loudest explosion, I was pressing myself to the floor thinking, "F@ck, am I going to die in the old robe?" and anyway I donated money for drones. We are scared, scared when missiles are flying at another city, scared when the news reports on an air attack on the defense line near the city of M. We seem to be afraid every second of our lives.</p>					
17	<p>Russians were asked how come older people in Europe travel the world and Russians cannot afford it.</p> <p>Opinions differed: - some said that's all a lie, Europe is starving and will soon beg Russia for help; - some think Russians simply have no need for such silly activities.</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1740437234329727289</p>	838	350 0	620 1 00	0,00 700
18	<p>A curious fact: Russian aggression in Ukraine has not been officially named illegal - not in the lawful way.</p> <p>There are numerous statements, resolutions and addresses, but they are all simply political documents and do not have binding power in the world. That allows Russia to pursue its narrative that not everything is so black and white (it is).</p> <p>The legal, binding acknowledgement can only be made by: UN Security Council (where Russia holds veto power) or a key international court (starting with UN International Court) -</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1757342026440298959</p>	668	200 0	620 1 00	0,00 430

	<p>and they are very cautious, as recent court rulings have clearly demonstrated.</p> <p>In addition, since these things take years, Russia has the time to build up a good defense case (just like it build fortified defense systems in Ukraine due to delays and hesitations in weapon supplies to Ukraine).</p> <p>All this clearly shows one thing: the current system of international law, order and security is broken beyond repair. The longer we pretend that's not so, the more time autocracies have to fortify their defense (and then offense) lines.</p> <p>The system cannot cope with the challenges of today. It won't fix itself. This is not a drill. The time to act is now.</p>					
19	<p>A billboard with the inscription "Russia is the world leader in gas production" was installed in Russian Bratsk. Meanwhile, the city itself does not have gas.</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1757318784233209959</p>	889	5800	620 100	0,01079
20	<p>Putin openly spoke about what Russia conquered in Ukraine instead of his usual rhetoric about "liberation" or "denazification".</p> <p>Was it deliberate or a slip of the tongue? Your thoughts?</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1747315545328812416</p>	912	3000	620 100	0,00631
21	<p>Putin found a new point of pride in Russia - the ability to drink alcohol with shaking hands.</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1758141191428727245</p>	101	564	620 100	0,00107
22	<p>Putin: egg prices in Russia soared because people got richer and started eating better.</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1758141191428727245</p>	342	1600	620 100	0,00313

	<p>It seems that soon, Russians will live even better as the Russian poultry union promised eggs would not get cheaper despite all promises from the authorities and import of eggs from abroad.</p> <p>"Imported eggs will not help either. At the declared amounts, they will not play any role in pricing and will not bring a positive effect. Purchase prices for eggs from Turkey and Azerbaijan are currently set not lower than for the products of our producers, " representative of the union said.</p> <p>At the end of last year, eggs rose in price by almost 60% in Russia. They topped the list of the most expensive food products in the basket of Rosstat.</p>	tus/1745798386542903653				
23	<p>Watch Putin's body language as he talks about different issues.</p> <p>Top: Putin discusses his career.</p> <p>Bottom: Putin discusses foreign cartoons.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1745082218525913373	208	1000	620100	0,00195
24	<p>From Russia with no comments from me.</p> <p>It's freezing, and the whole crowd is pouring water on themselves, accompanied by a song called "I'm Russian".</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1761521526258483541	282	1400	620100	0,00271
25	<p>Russians demand to cover the "shameful places" of the Motherland Monument in Russia, namely, "obviously protruding nipples."</p> <p>According to a Russian activist, this is nothing but "homosexual moments and a decline in morality".</p> <p>Earlier, a Russian blogger Alena</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1755981957802995870	120	467	620100	0,00095

	<p>Agafonova was detained at one of the Moscow airports and sent to a pre-trial detention center for a month because of a video in which she "tickles" the breast of the Motherland monument.</p> <p>Agafonova is facing criminal charges under the article "Rehabilitation of Nazism" ("Defiling the symbols of Russia's military glory").</p> <p>During the trial, 23-year-old Alena burst into tears. She faces up to 5 years in prison.</p>					
26	<p>Russia wants to steal Wikipedia now:</p> <p>Vladimir Medinskiy, Chairman of the Russian State Duma Committee on Culture, suggested "copying Wikipedia" to avoid producing content from scratch.</p> <p>"Aggregate and use other people's content, copy all this Wikipedia, and that's it," he said.</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1758218337648046581</p>	129	435		620 1 00 091
27	<p>In Russian Kazan, a bus decided to drive through the street that had turned into a river, local Telegram channels report.</p> <p>Now the bus is slowly turning into a submarine.</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1749436452054716546</p>	179	150 0		620 1 00 271
28	<p>Americans want to have Putin as their president, says Volodin, head of Russian parliament.</p> <p>Maybe he's just so eager to get Putin away from Russia. He's promoting him so hard in the first part of the video.</p> <p>"If you look at what is published in America, they would like to have Putin as their president. But they haven't. We have him... You see? It's punishment for them."</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1758259616817770677</p>	134	504		620 1 00 103

29	<p>The "defect" in Novosibirsk (as local authorities called it) is getting worse.</p> <p>About 2,500 buildings in the city are without heat. Over 500,000 people live in these buildings. The temperature will reach -28 degrees Celsius (-18 Fahrenheit).</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1747642253189767454	1700	7600	620100	0,01500
30	<p>I guess everyone liked Putin's lecture on how Poland started the war!</p> <p>Sure! Right, Tucker Carlson?</p> <p>Thank you, @jonstewart and @TheDailyShow!</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1760383441466794208	909	4400	620100	0,00856
31	<p>Were those who gave Putin Botox injections trying to tell him something?</p> <p>Will we hear about a mysterious death of a Botox specialist soon?</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1717244566997250272	93	872	620100	0,00156
32	<p>Stress relief video.</p> <p>Russian firefighters trying to pass standards. Watch till the end.</p> <p>(The voice on the video gives them tasks.)</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1712412703443071155	817	5000	620100	0,00938
33	<p>Lukashenko was shown a new bunker in Belarus - a train car that was dug into the ground.</p> <p>He was told that the bunker has places to sleep, connection, medical supplies and methodical literature for the training of staff.</p> <p>What will Belarus "invent" next?</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1711843063549612125	153	809	620100	0,00155
34	<p>Stress relief content:</p> <p>Russian Tatarstan plans to colonize Jupiter's satellites. This is not a joke.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1712836	273	1200	620100	0,00238

	<p>Rustam Minnikhanov, head of Tatarstan, signed a 25-year development plan for to include 4 Jupiter satellites in the Alabuga Special Economic Zone.</p> <p>The cumulative economic effect, according to the presentation, implies 491 trillion rubles (\$5 trillion) of investments.</p> <p>"We ask you to give us strategic guidelines for 25 years ahead. Human civilization will become multiplanetary, biotech will ensure life expectancy of at least 700 years, SEZ "Alabuga" will become special economic zone number one in the Solar System," Timur Shagivaleev, General Director of the special economic zone, said.</p> <p>In general, the plan envisioning space exploration requires investments of 491 trillion rubles (\$5 trillion) , tax revenues of 625 trillion rubles (\$6 trillion) and 40 million jobs. The expedition, as envisioned by the SEZ, may take place in 25 years.</p>	732868026392				
35	<p>Russian propagandist Solovyev is rehearsing his Hague speech on two shows.</p> <p>He says Russians are people of high culture and standards who never committed any atrocities.</p> <p>Do you think that story will go well in the Hague?</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1712439493444177934	500	1900	620100	0,00387
36	<p>Putin and Gerasimov use very strange maps - nothing is visible on them.</p> <p>Special lenses? Special ink?</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1715410	546	4400	620100	0,00798

		353557831789				
37	<p>Putin is meeting representatives of different Russian religions in the Kremlin.</p> <p>His position at the table says a lot.</p> <p>(Does the table look like a pool to you?)</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1717237568301896076	659	3700	620100	0,00703
38	<p>From "Kyiv in three days" to "drones were shot down on the territory of Russia" - Russian propagandist Solovyev is trying to get used to current news.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1727056220702613635	150	1200	620100	0,00218
39	<p>Charging MLRS Grad, Russian army style.</p> <p>Second army in the world, they said...</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1711699950231298129	2300	10000	620100	0,01984
40	<p>In Russian Belgorod, a woman reported a blue blanket on a yellow balcony to the local security department. She wrote that "measures need to be taken".</p> <p>Shortly after, she received thanks for her vigilance and a report that the blanket was taken down, accompanied by a photo.</p> <p>Russian paranoia is blooming.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1716529479487549788	583	3300	620100	0,00626
41	<p>A deputy of Russian Duma (parliament) wants the Statue of Liberty to be moved from the United States to Russia.</p> <p>According to him, the United States have lost the right to be a stronghold of democracy, so "The Statue of Liberty needs to be dismantled and moved to Russia, which today defends the rights</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1716430947074089214	555	1900	620100	0,00396

	of other peoples and countries to freedom of choice and development."					
42	Kadyrov published a video of himself jogging slowly. He looks tired even before starting his exercise.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1712552124436066324	228	180 0	620 1 00	0,00 327
43	Propagandist Sladkov came to the Tuvans and showed how the Russian army encrypts communications. Do Russia's ethnic minorities still want to give their lives for Russia in this war with such a humiliating attitude?	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1715781346390348016	225	110 0	620 1 00	0,00 214
44	Love those Russian headlines! "Don't be afraid of its appearance!" - the prototype of Amber, a Russian car, was shown live, with this headline. Serial manufacturing is promised to be launched by 2025. Its creators assure that all the parts were made in Russia. Why is the name not Russian? Amber looks scared itself. It probably knows life won't be easy for it in Russia.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1736842705701929067	432	250 0	620 1 00	0,00 473
45	Extremely horrible news for the last few days. A bit of Lukashenko to defuse the tension. Belarus made "what Musk spent billions of dollars to make, but for free". Wonder what that could be.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1711014168457797810	466	220 0	620 1 00	0,00 430
46	For Putin's arrival in Perm yesterday, traffic lights were turned off, manholes were foamed up and garages were welded up.	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1715305	442	230 0	620 1 00	0,00 442

	<p>Also, for his arrival, the central streets were not only blocked off with snipers, but also manhole covers were fixed with foam, speed bumps were removed, garages were welded and sealed up. It seemed not enough - the communal workers also put up a banner so that Putin could not see the miserable look of the shelter of Perm cars.</p> <p>By the way, it is interesting that one "Putin" came to Mariupol calmly without preparation, while the second one is afraid of everything in Perm.</p>	360439837106				
47	<p>Medvedev's post in his Telegram channel from December 26, 2022:</p> <p>I'm guessing he won't make any money as a fortune teller any time soon.</p> <p>"Before the new year, everyone likes to make predictions.</p> <p>Many people practice futuristic hypotheses, competing to propose the most unexpected and even absurd ones. Let's make our contribution as well.</p> <p>What could happen in 2023:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Increase in the price of oil to \$150 per barrel and the price of gas to \$5,000 per 1,000 cubic meters. 2. Britain's return to the European Union. 3. The dissolution of the European Union after the return of Great Britain and the abolition of the euro as the currency of the former EU. 4. The seizure by Poland and Hungary of the western regions of the former Ukraine. 5. Creation of the Fourth Reich on the basis of Germany and its satellites (Poland, Baltic States, Czech Republic, 	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1733211837854781506	76	565		
					620 100	0,00 103

	<p>Slovakia, Romania, Kyiv Republic and other marginalized countries).</p> <p>6. War between France and the Fourth Reich. Division of Europe, including a new division of Poland.</p> <p>7. Separation of Northern Ireland from the Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and annexation to the Republic of Ireland.</p> <p>8. Civil War in the United States, secession of California and Texas into separate states. Creation of the union state of Texas and Mexico. Subsequent victory of Elon Musk during the US presidential election in the part of the states assigned to the Republicans after the Civil War.</p> <p>9. Transfer of all major stock markets and financial activity from the U.S. and Europe to Asia.</p> <p>10. The collapse of the Bretton Woods financial system, including the collapse of the International Monetary Fund (IMF) and World Bank. Abandonment of the euro and the dollar as the world's reserve currencies. Return of the gold standard. The transition to the active use of digital fiat currencies.</p> <p>Happy Coming, Anglo-Saxon friends and their joyfully grunting gilts!"</p>					
48	<p>By the way, Putin reportedly does not use a cell phone, the Internet, and reads information from folders that are brought to him.</p> <p>He lives in his own special world. Or rather, a bunker.</p> <p>He keeps even those closest to him at a great distance and they have to pass medical examinations and quarantine before they get an audience.</p> <p>Is this truly the man people fear so much?</p>	<p>https://x.com/Gerashchenko_en/status/1716099890479092012</p>	120 0	610 0	620 1 00	0,01 177

49	<p>The pride of the Russian automobile industry, the new Moskvich car consists of 99.9% parts from the Chinese automobile manufacturer JAC.</p> <p>A car enthusiast disassembled a “domestic-made” car Moskvich, and it turned out that there was nothing Russian in it – not even a single nut. All parts are from China.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1728860226961453214	1300	4400	620100	0,00919
50	<p>In Russia, they have rebranded Halloween into Pumpkin Savior.</p> <p>Thus, in their opinion, they have "transformed" the holiday from an American into a Russian and Orthodox one.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1719438734855221398	77	359	620100	0,00070
51	<p>I need to ask one more time: what is up with Putin's cheeks?</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1728104238423896324	905	4100	620100	0,00807
52	<p>Russia might restore sports parades from Stalin's times. Putin supported this idea.</p> <p>I've attached a video of such a parade in the end. Note that the athletes are all carrying rifles.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1715033532320329977	114	487	620100	0,00097
53	<p>Russian media report that the airline Russia has set a limit on the number of tear-off toilet paper pieces per passenger.</p> <p>Based on this, a certain number of rolls will be loaded on board.</p> <p>So, for the flight:</p> <ul style="list-style-type: none"> - up to 3 hours - 6 pieces of paper (perforations); - From 3 to 6 hours - 9 pieces of paper; - From 6 to 8 hours - 12 pieces of paper; - more than 8 hours - 15 pieces of 	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1727719176247074939	330	1400	620100	0,00279

	<p>paper.</p> <p>Limits are also set on the use of paper towels.</p> <p>Is this their way to address the planes' safety issues?</p>					
54	<p>Stress relief content:</p> <p>"Putin's squads" want to set up Russian military bases in Bermuda and vacation there.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1717648691425611788	222	783	620 100	0,00 162
55	<p>Friendly fire...I mean, Russian air defense...works great!</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1710638706120421742	189	1700	620 100	0,00 305
56	<p>Russian propagandist Simonyan has found a reason to "liberate" Odesa - she doesn't like the appearance of a man there. "Everything will be normal, nice and human," Simonyan promises. But we know that the "Russian world" is anything but that.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1716753995476185096	189	1000	620 100	0,00 192
57	<p>Putin counts himself among the world leaders.</p> <p>He is a leader - in war crimes, murders, annexations, impoverishment of his citizens. He will go down in history and will be remembered this way.</p>	https://x.com/Gerashchenko_en/status/1713959187795861977	1800	7600	620 100	0,01 516

Середній ER гумористичних 0,68 %
Середній ER не гумористичних 0,80 %
Відносна різниця - 15%

Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост	Лай к	Підп исни к	ER
1	Вистояти - це не впасти! Готую вислови в наступну книжку:)	https://x.com/Vitaliy_Klychko/status/1580579129992220678	250 0	400 00	615 5 00	0,06 905
2	Кримський міст таки втомився.	https://x.com/Vitaliy_Klychko/status/1578654528865701889	827	130 00	615 5 00	0,02 246
3	Приємне заохочення в День Збройних сил України ☺ ☐ Наші військові - найкращі і найстійкіші! Допомагаємо, підтримуємо, віримо в ЗСУ! Слава Україні! Слава її героям!	https://x.com/Vitaliy_Klychko/status/1600187267301023744	677	100 00	615 5 00	0,01 735

Середній ER 3,63
гумористичних %
Середній ER не 0,54
гумористичних %
Відносна 574
різниця %

Тітер Арсенія Яценюка: https://x.com/Yatsenyuk_AP						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост	Лай к	Підп исни к	ER
1	Він таки затонув. Російське міноборони щойно визнало, що крейсер "Москва", який був уражений українськими ракетами,	https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/151469885	21	229	537 4 00	0,00 047

	не "на плаву", а на дні моря. Всім доброї ночі!	3198479367				
2	Усі думали, що російська армія сильна й потужна. Але війна в Україні показала, що «цар» голий. І гола російська армія. Це - не армія. Це банда покидьків. Вони корумповані, жорстокі злочинці проти людяності та воєнні злочинці.	https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/1538406533230379008	20	122	537 400	0,00 026
3	Дмитрій Медведєв (нагадаю, це колишній президент росії) зробив сьогодні глибокодумний висновок, що Захід не відреагує на ядерний удар росії по Україні. Тепер ясно, як ця компанія воєнних злочинців готувалася до війни проти України. Першорядна, мушу сказати, команда кретинів. Судячи з усього, там за аналізу відповідає «гострий на розум» медведєв, за військову готовність - «хоробрий» шойгу, а за правдивість і тверезість - зовсім не тугий Лавров.Путіну пасує цей клуб інтелектуалів. Якщо доживе, вони його розважатимуть на лаві Міжнародного трибуналу.	https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/1574716446197911554	14	108	537 400	0,00 023
4	Сьогодні чергова річниця відомої кричалки харківських футбольних фанатів про путіна. Як бачимо, українці вміють бачити майбутнє, своїм гнівом рухаючи колесо історії. І воно доведе путіна до міжнародного трибуналу під мотив, який ми вперше почули на вулицях героїчного Харкова	https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/1641390215746015232	37	223	537 400	0,00 048
5	Наші воїни продовжують контролювати найкрасивіше в світі українське небо, раз за разом примушувати "другу армію світу" до	https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/155616614	19	282	537 400	0,00 056

	"жестів доброї волі". З Днем Повітряних Сил України! Дякуємо всім, хто на землі та в небі боронить нашу Незалежність!	9292937216				
6	ВР ухвалила в першому читанні законопроект про фактичну заборону московської церкви в Україні. І це вірне рішення, бо ця інституція не має жодного стосунку ані до релігії, ані до віри. Це - підрозділ фсб, у сутані й з кадилом. П'ята колона, яка стелила дорогу путіну до вторгнення	https://x.com/Yatsenyuk_AP/status/1715051454996558154	8	83	537 400	0,00 017

Середній ER гумористичних 0,04 %
Середній ER не гумористичних 0,03 %
Відносна різниця 45%

Твітер Андрія Ермака: https://x.com/AndriyYermak						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост	Лай к	Підп исни к	ER
1	"The Russian army is rushing to get famous as the fastest army in the world. It leaps and bounds to achieve the 'honorary' title. Keep running!"	https://x.com/AndriyYermak/status/1568661313420955648	114	1000	245 600	0,00 454
2	Російська армія претендує на звання найспритнішої армії у світі. Рух до цього «почесного» звання відбувається семимильними кроками. Біжіть далі!	https://x.com/AndriyYermak/status/1568661278075281408	124	1400	245 600	0,00 621
3		https://x.com/AndriyYermak/status/1568661278075281408	163	4200	245 600	0,01 776

		s/1591062962428874753				
4	UA+UA+UA+UA+UA * = 	https://x.com/AndriyYermak/status/1577260050145763328	441	8700	245 600	0,03722
5		https://x.com/AndriyYermak/status/1618201376412274689	410	8800	245 600	0,03750
6		https://x.com/AndriyYermak/status/1590806721832054789	427	7100	245 600	0,03065
7	After all, Russian tanks made it to Kyiv. But there is one nuance.	https://x.com/AndriyYermak/status/1594444265450504192	121	1700	245 600	0,00741
8	Російські танки таки доїхали до Києва. Але є один нюанс.	https://x.com/AndriyYermak/status/1594444149817856001	61	1400	245 600	0,00595
9	Today, according to the decision of the United Nations, World Cotton Day is celebrated 	https://x.com/AndriyYermak/status/1578305195427393536	53	751	245 600	0,00327
10	Сьогодні за рішенням ООН відзначається Всесвітній день бавовни 	https://x.com/AndriyYermak/status/15783042	169	2700	245 600	0,01168

		50815254528				
11	For the aggressors the winter will be both dead freezing and hellishly hot if they don't withdraw from Ukraine.	https://x.com/AndriyYermak/status/1602616702021271553	837	5300	245 600	0,02499
12	Зима для ворога буде місцями холодною, а десь пекельною, якщо він не забереться з України.	https://x.com/AndriyYermak/status/1602616601710415872	89	963	245 600	0,00428
13	There will be peace when not a single Russian soldier remains on Ukrainian soil. There are two ways to achieve it: they either leave it or rest in it. We leave the choice of wording to them: Ukraine is a free country.	https://x.com/AndriyYermak/status/1594034495849607171	483	3400	245 600	0,01581
14	Мир буде тоді, коли жодного російського солдата не залишиться на українській землі. Цього можна досягти двома способами: вони йдуть або з неї – або в неї. Вибір прийменника лишаємо за ними: Україна – вільна країна.	https://x.com/AndriyYermak/status/1594034438626844674	582	5300	245 600	0,02395
15	We suggest that Russia go on banning words. "Sanctions" should be the next one. Start calling them "special financial operations". Until they destroy the Russian economy. Ban "reparations" afterwards.	https://x.com/AndriyYermak/status/1521540992708530179	31	212	245 600	0,00099
16	Пропонуємо РФ продовжити забороняти слова. Далі – слово «санкції». Почати їх називати «спеціальні фінансові операції». Це можна зробити, поки санкції продовжать знищувати російську економіку. Бо потім доведеться забороняти слово «репарація».	https://x.com/AndriyYermak/status/1521540910919598085	18	167	245 600	0,00075

17	<p>UEFA banned Russian clubs from participating in next season's European Cups, and excluded Russia's team from the League of Nations.</p> <p>The ball appears to be on our side, because Russia's got no ball at all.</p>	https://x.com/AndriyYermak/status/1521196666866610178	17	43	245 600	0,00 024
18	<p>УЄФА заборонили участь російським клубам у єврокубках наступного сезону, а також заборонили участь збірної у Лізі Націй.</p> <p>Здається, м'яч таки на нашій стороні, бо Росія лишилась без м'яча зовсім.</p>	https://x.com/AndriyYermak/status/1521196523626942464	14	188	245 600	0,00 082
19	<p>Fennovoima has terminated the contract for the delivery of the Hanhikivi 1 nuclear power plant with Rosatom. Strangely, the latter says it doesn't understand the reasons behind this decision.</p>	https://x.com/AndriyYermak/status/1521195392825757697	17	147	245 600	0,00 067
20	<p>Фінська компанія Fennovoima розриває контракт із «Росатомом» на будівництво АЕС «Ханхіківі-1». «Росатом» не розуміє причин цього рішення. Тим часом Фінляндія збирається будувати стіну на кордоні з Росією. Що ж, стіна непорозуміння між РФ та цивілізованим світом вже збудована.</p>	https://x.com/AndriyYermak/status/1521195155541434370	37	186	245 600	0,00 091
21	<p>Now @Nike is completely leaving the Russian market. Would say “Just do it!” addressing the companies that have not followed suit yet.</p>	https://x.com/AndriyYermak/status/1539963098102128640	25	236	245 600	0,00 106
22	<p>Компанія @Nike повністю виходить з російського ринка. Іншим компаніям, які це ще не зробили хочеться сказати “Just do it!”</p>	https://x.com/AndriyYermak/status/1539962446789709826	28	289	245 600	0,00 129

23	An EU summit was held this night to discuss the prospect of UA membership. We are grateful for the decisions made. But Ukraine does not consider joining the EU by 50%. Our people choose 100%.	https://x.com/AndriyYermak/status/1502253165458165761	512	370 0	245 6 00	0,01 715
24	Цієї ночі відбувся саміт ЄС, на якому обговорювалась перспектива членства UA у Євросоюзі. Вдячні за рішення, які прийняті. Але Україна не розглядає вступ до ЄС на 50%. Наш народ обирає 100%.	https://x.com/AndriyYermak/status/1502252986969563138	38	169	245 6 00	0,00 084
25	MLRS M270 in UA. That's it. That's the tweet.	https://x.com/AndriyYermak/status/1548012519377158145	408	590 0	245 6 00	0,02 568
26	MLRS M270 в UA. Шикарний вид. От і твіт.	https://x.com/AndriyYermak/status/1548012461864865793	43	365	245 6 00	0,00 166
27		https://x.com/AndriyYermak/status/1763196490451669440	203	180 0	245 6 00	0,00 816
28		https://x.com/AndriyYermak/status/1725413457544274340	216	200 0	245 6 00	0,00 902
29		https://x.com/AndriyYermak/status/1757728140908998961	81	130 0	245 6 00	0,00 562
30		https://x.com/AndriyYermak/status/1757728140908998961	198	210 0	245 6 00	0,00 936

		ermak/status/1753783380313776381				
31	Ще менше «літачків».	https://x.com/AndriyYermak/status/1763098395772670256	65	1200	245 600	0,00515
32		https://x.com/AndriyYermak/status/1698057962995024298	240	2800	245 600	0,01238
33		https://x.com/AndriyYermak/status/1705001795712348652	231	2800	245 600	0,01234
34	Frightened by a hammer, Nebenzia, the permanent representative of Russia, threw a tantrum at the UN General Assembly today as he was. FM Lavrov was too scared to come to listen to @ZelenskyUa's speech at the UN Security Council.	https://x.com/AndriyYermak/status/1704584676675919930	46	353	245 600	0,00162
35	постпред рф небензя сьогодні злякався молотка на Генеральній Асамблеї ООН та влаштував істерику. міністр закордонних справ лавров теж злякався, і не прийшов на виступ @ZelenskyUa на Радбезі ООН. Страх не врятує, Гаага наближається.	https://x.com/AndriyYermak/status/1704575021086036264	33	439	245 600	0,00192

36	Будуть позитивні новини. 🙄	https://x.com/AndriyYermak/status/1720075429145612651	277	3100	245 600	0,01375
37	🐼 🐍	https://x.com/AndriyYermak/status/1672567682498011138	298	4200	245 600	0,01831
38	Росіяни підривають дороги на кордонах, по яких їхали «брати Київ за три дні». Без коментарів 😊	https://x.com/AndriyYermak/status/1663846952935608321	139	1200	245 600	0,00545
39	Кіт-розвідник після секретного завдання.	https://x.com/AndriyYermak/status/1691777775084921175	202	2200	245 600	0,00978
40	Ну що, як звать пухнастого розвідника? 🐱 Translate post Бандерик 43.1% Сімка 24% Василіса 14.6% Джавеліна 18.2%	https://x.com/AndriyYermak/status/1691791649213427985	34	202	245 600	0,00096
41	Зараз фіксуються певні активні нахрюки. 🐶 Почекайте більш точної інформації. 😊	https://x.com/AndriyYermak/status/1688500700123176960	315	2300	245 600	0,01065
42	🎵 The Beatles – Yellow Submarine 🎵	https://x.com/AndriyYermak/status/1688500700123176960	276	2600	245 600	0,01171

		ermak/status/1690308842318409728				
43	Разом із Залужним, Шапталою, Неїжпапою, Олещуком та Хоренком. Команда Президента Зеленського. У росіян буде палати 🙏	https://x.com/AndriyYermak/status/1672488121999454209	420	4100	245 600	0,01840
44	Here comes an international coalition to provide fighter jet support for UA. Efforts will be joined to train UA pilots and provide jets for UAF.	https://x.com/AndriyYermak/status/1659646393986719751	131	1400	245 600	0,00623
45	"Гадюки" – на вихід! Складається міжнародна коаліція для надання UA винищувачів. Об'єднаними зусиллями готуватимуть UA пілотів та забезпечуватимуть літаками ПС ЗСУ. Ми вдячні демократичним країнам, які допомагають захищати UA небо та наші міста від терористичних авіаційних атак.	https://x.com/AndriyYermak/status/1659646228039081999	140	1300	245 600	0,00586
46	Підіймай металобрухт по тривозі, чи не підіймай - весь світ вже побачив руйнацію «скрепи» непереможної армії РФ. І саме з руйнацій «скреп» починалися незворотні процеси в імперіях.	https://x.com/AndriyYermak/status/1646806112950185984	44	550	245 600	0,00242
47	 UAAT	https://x.com/AndriyYermak/status/1635269560780853251	111	1200	245 600	0,00534
48	Рік як «москва» годує Не зупиняємось.	https://x.com/AndriyYermak/status/1635269560780853251	72	1200	245 600	0,00518

		s/1646428619516813316				
49	A year since "Moscow" turned into a divers attraction 🤖 Still lots of work ahead.	https://x.com/AndriyYermak/status/1646434158053400577	54	559	245 600	0,00250
50	I don't beat, the willow beats UA	https://x.com/AndriyYermak/status/1645092277331664897	106	1300	245 600	0,00572

Середній ER гумористичних 0,94 %
Середній ER не гумористичних 0,43 %
Відносна різниця 120 %

Твітер Сергія Кісліці: https://x.com/SergiyKyslytsya						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост	Лай к	Підп исни к	ER
1	Зараз, коли по кримському мосту їздить двійник путлера, дивлюся на його відео, де він засуджує пакт Ріббентропа-Молотова, і думаю - чи він просто брехав, чи двійник від тексту відійшов. Як каже мій канадський колега в ООН: «Ми знаємо, що росіни брешуть, бо їхні губи рухаються.»	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1600572981603876882	303	3100	189 500	0,01796
2	BTW A few months after the film Alexander Nevsky's original release the Molotov-Ribbentrop Pact affirmed peace between USSR & Nazi Germany. The film was pulled from cinemas. When Germans headed into	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1604979307885232129	21	166	189 500	0,00099

	Soviet-occupied Poland it was revived to enormous acclaim					
3	Blimey! She just doesn't get it! When you have a russian passport you're a citizen of the aggressor state with a history of invading neighbors, centuries of imperialism & colonialism, genocides, mass killings, tortures, abduction. The world has got enough & tired of you. Go home!	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1611825755050180608	1300	9100	189 500	0,05488
4	The symbol of today's russia total reduction to ashes by putin - Mega mall had been home to a large number of Western retail chains before the companies' departure from Russia in the wake of the invasion of Ukraine including 1 of the 1st IKEA stores in Moscow area. No RIP in hell	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1601420875395661824	461	4700	189 500	0,02723
5	Bloody hell! Says who?! In the pre-invasion era this statement of putler's minion would be followed by a sort of Homeric and unquenchable laughter of observers. Today it provokes nothing but disgust ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1602466599369326592	368	2800	189 500	0,01672
6	Let's #UNruZZiaUN for it's own sake and the sake of the civilized world	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1607436254131671040	727	4700	189 500	0,02864
7	According to Russian official statistics bureau every 10th Russian doesn't have a toilet at home & every 4th doesn't have a sewer. Possible reason why lavrov said about a Swedish toilet, "You have no idea how unhuman it is. It's just not human!" His staff reacted accordingly...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1600511061697986560	259	2300	189 500	0,01350
8	If @NorwayMFA is a Nigerian Government organization now maybe it's time for @elonmusk to re-hire qualified staff. Need to check	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1602633890899935234	165	1600	189 500	0,00931

	with @NorwayUN if communication lines with Abuja are stable, after all 18 days of Norway's membership in Security Council left or is it Nigeria on UNSC					
9	Небензя виступив і сказав що у нього нема сил читати мої твіти та слухати мої виступи і звалив із РадБезу ООН. Ну що сказати? «Відступати так відступати! Залишили Херсон, залиште і РадБез, Небензя!» P.S. І нема чого жалітися на народну твіт-творчість українців яка надихає і мене	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1600167452377174027	1900	17000	189500	0,09974
10	This time nebenzia sped out of the Council before I took the floor without a shameful announcement ... :-)	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1601353384724160512	23	350	189500	0,00197
11	Of course there's freedom of speech in this country including for alumni of otherwise respectable University. But for God's sake even in a city where cannabis is now legal there's no need, Mr Kovalik, to fill this Chamber with the smoke of conspiracy spam.	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1601354106131533825	18	268	189500	0,00151
12	It is becoming grotesque and soon it won't be a surprise to see Leo Tolstoy's major work called 'Special Operation and Peace.' After all it's also a mix of fictional narrative, history and often perverse philosophy. Like many of Russia's statements here	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1601362069462188033	120	992	189500	0,00587
13	Awww Mushaaa and her bitching master ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1606940097299251201	150	1700	189500	0,00976
14	Let me thank @Trevornoah for making it absolutely clear where the ruZZists in the temporarily occupied territories	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1606940097299251201	51	586	189500	0,00336

	of Ukraine should go to so that they don't lose sense of direction ...	s/1602374653309239296				
15	When Moscow's army outspend from the front it said, "In order to achieve objectives it was decided to regroup". No speeding tickets in UN, but no escape from accountability either! It's The Hague where the finish line is. Don't stop, ambassador! Regroup!	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1600202615094390784	232	1800	189 500	0,01072
16	[Demagoguery is like algae] can "create an environment of more and more demagoguery"*. Russia is the algae of the UN Security Council. We shall not let russian algae crowd out others in the Chamber. *Reading a good book through "the evil's messenger's" intervention in UNSC.	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1614022129179332609	175	1200	189 500	0,00726
17	Коли приходиш на ранкові засідання в ООН, а футбольний чемпіонат тримає увагу багатьох делегацій ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1601248302439464961	55	1300	189 500	0,00715
18	If putin's envoy had read a telephone book in the Security Council instead of a tautology reader, it would have aroused more interest in the Chamber, and some in the rear would not be clenching teeth ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1761151135769825619	29	374	189 500	0,00213
19	When Kremlin's login authentication fails and its accounts blocked ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1757907145222230288	312	3100	189 500	0,01801
20	Дайте Карлсону пілосос і не забирайте, хай він ... 🤪	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1756078789514129492	14	332	189 500	0,00183
21	Потвора говорить, що не збирається нападати на Польщу та Латвію, бо,	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1756078789514129492	307	1900	189 500	0,01165

	мовляв, нащо Москві взагалі на них нападати? Але більш важливе питання, не як цей шігатоксин уразив його і його посіпак, а чому ці випорожнення опиняються на столах деяких бридлих споживачів в європах і америках, якщо клінічна картина його хвороби останні два десятиліття доводить протилежне і щодня забирає життя тисяч громадян	slytsya/status/1755931171664363918				
22	«Заїжджена платівка Лаврова, Іл якого ось-ось вилетить з аеропорта Дж.Кеннеді, про «інсценування в Бучі» «продовжує скрипіти на московському грамофоні, а його скиглення про злісних англосаксів артритне». «Рада Безпеки, хоч би якою неповноцінною вона не була, все ж таки розглядатиме питання, доведені до її відома, у міру необхідності. ІЛ чекає на вас. Це неминуче» - відповідь на цинічну брехню Лаврова в ООН про Бучу та Іл-76, який закінчив свою «побивку» у вільному світі спіймавши облизня	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1750464188936233099	70	759		189 500 0,00 437
23	Україна визнає важливість платформи Ради Безпеки для документування свідчень сучасної реінкарнації Ріббентропа та його поплічників, реагуючи на виступ глави МЗС росії лаврова, який звинувачував Захід у наданні військової допомоги Києву, @UKRINFORM . «Ці свідчення, безсумнівно, будуть використані в майбутніх судових процесах проти російських воєнних злочинців»	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1750129511465636108	91	584		189 500 0,00 356
24	ООН – це ж не стіни будівлі на Мангеттені. Не стіл і не стільці в Раді Безпеки ухвалюють рішення, і не меблі голосують у Генеральній Асамблеї. ООН є міжурядовою	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/17494088	63	376		189 500 0,00 232

	<p>організацією, де конкретні президенти, прем'єр-міністри, міністри закордонних справ дають інструкції, як голосувати.</p> <p>Не секретаріат ООН і не Генеральний секретар голосує в Раді Безпеки чи в Генеральній Асамблеї. Кожен голос має конкретне обличчя і конкретне прізвище тієї людини, яка дала інструкцію постійному представникові тієї чи іншої країни.</p> <p>Тому дуже правильні критичні зауваження, які лунають від експертного середовища та пересічних громадян, мають також розглядатися через призму того, що результати голосування відбивають настрої, які через різні причини панують у світі ... @UKRINFORM</p>	33875931385				
25	<p>«Украина действительно переживает тяжелые времена. И мы искренне сопереживаем братскому украинскому народу, которому приходится терпеть многие лишения», - небензя у кріслі ССРСР, 10 січня 2024, Радбез ООН.</p> <p>«І оскільки емісар путіна в цій залі стверджує, що знає про контент, який циркулює в українських соцмережах, я рекомендую йому спостерігати зі свого теплого та затишного гніздечка на Мангеттені за повідомленнями, які поширюють жителі його власної столиці та її передмість, які зараз буквально живуть у квартирах, вкритих шарами льоду, і палять дрова на вулицях, щоб вижити.» - @SergiyKyslytsya 10 січня, Радбез ООН</p>	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1745784688155689031	90	907		189 500 0,00 526

26	«По паритету покупательной способности мы обогнали всю Европу, но на душу населения — нам еще надо стараться», — заявил путін в Хабаровську 11 січня, 2024	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1745650754965192911	45	436	189 500	0,00 254
27	Уважаемые* @UnitedNationsRU надеюсь ваши твиты читают в Москве или по крайней мере на 67-улице на Манхеттене в московской миссии при ООН. Там очевидно не осведомлены об обязательном характере решений @CIJ_ICJ Иначе б россия исполнила приказ Суда ООН от 16 марта 2022 в связи с ее вероломным нападением на Украину. https://icj-cij.org/node/106135 Тем временем продолжается беспредел и грубейшее нарушение Москвой всех основ миропорядка и международного права. На глазах всех членов ООН и ежедневно. (*Специально на языке войны для целевой аудитории с руками по локоть в крови)	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1745565017280217448	101	512	189 500	0,00 323
28	В міде-ерефії добігав кінця четвер. Збудженні читанням твітів постпреда України при ООН лавровці вже майже не рохкали, коли овва! Знову жовто-блакитний прапор у пості! У Маші почався вже давно хронічний тременс, від того пальці не слухалися і твіт у відповідь довго не набирався	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1605974698264772611	428	490 0	189 500	0,02 812
29	Були до того бойові комахи - «москвіти», птахи, тепер у московській місії при оон білочки, бо очевидні симптоми такі - надмірна образливість, агресивність або, навпаки, благодушність та байдужість; часті кошмари або безсоння; втрата почуття огиди, моральних принципів; галюцинації	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1618526861579145218	76	864	189 500	0,00 496

30	Згідно з наказом по МІД ере-фії і рекомендаціями небензі, лавровські посіпаки і диплоюгенд таки починають свій жалюгідний робочий день з читання моїх твітів. Читайте уважно - ця терапія краще (тимчасово), ніж ремонт ваших м'яких частин тіл (не відсутніх мізків) артилерією ЗСУ.	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1605953177920196609	247	350 0	189 5 00	0,01 977
31	Без «жовчі» будь-який організм не витримає і попросту загнеться - тут вам і каміння, і проблеми з жировим обміном і токсини... Тому ой як вам і РадБезу жовч потрібна. А рекомендація читати мої твіти - це топ. Сподіваюся не лише місія рф при оон з них день починає, а й кубло-МІД рф	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1600986154106494978	334	520 0	189 5 00	0,02 920
32	Небензя зігує* у момент застосування вето до резолюції про збереження гумкоридору на сирійському кордоні. Проект підтримали 13 з 15 членів РадБезу. КНР утрималась. *Зігуючи руку підіймали під кутом 45 градусів з розпрямленою долонею перед старшими за званням повністю випрямленою	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1678828446347059200	187	120 0	189 5 00	0,00 732
33	I said at the Security Council that there is no purgatory for war criminals, they go straight to hell. Today I'd like to say that those of them who will remain alive after military defeat of Russia will have to make a stop in The Hague on their way to hell	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1636940857948381184	556	370 0	189 5 00	0,02 246
34	Already on your screen, followed by 'Swan Lake' accompanied by Roger Waters ... The lake rises from the storm and drowns them. The storm quiets, and a group of swans appears on the lake.	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1672595792215851012	190	991	189 5 00	0,00 623
35	Диктаторський злочинний московський режим пролетів як фанера на всіх значимих виборах цього року - до Ради з прав людини,	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/17324323	32	364	189 5 00	0,00 209

	ЕКОСОР, Міжнародного Суду ООН, Виконради ЮНЕСКО, Виконради ОЗХЗ, Міжнародної морської організації ... оцінивши плачевний стан речей лавровці очевидно вирішили зробити паузу років так на п'ять і не ломитися у ту ж Раду з прав людини до 2028 року....	20286609821				
36	У нано-медведика істерика, пєсков хиряво пищить - Польща повертає Кенігсбергу історичну польську назву. Чекаємо на самозаймання путлерців від новини про повернення мордору історичної назви - Московія, як такої, що існувала віками до того як Петро перейменував її краденим ім'ям	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1656282340488822784	178	1500	189 500	0,00885
37	OMG! представник узурпатора влади Лукашенка в РадБезі заявив, що політиків «слід міняти часто». Що там з політиками-дайперами в Мінську? NB! Не моє визначення, а послання Лукашенка! Неперевершено! А щодо програшу на виборах - я так зрозумів, що і він вже звикся з неминучою долею	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1626690926377685014	156	2100	189 500	0,01191
38	Тисове дерево - в миру Teixeira. У стародавні часи з тиса виготовляли надзвичайні луки, що призводило до вирубування тисових лісів на потреби війська. Кажуть, Коломийський лісгосп доглядає найбільший в Україні і Європі тисовий заказник. Не ті часи, не ті Teixeira.	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1646587757639213056	65	1100	189 500	0,00615
39	Кремлівський пропагандист Соловйов звернувся до минулих століть, стверджуючи, що європейські сусіди Москви хочуть «знову приєднатися до Російської імперії». Він сказав, справжня надія країн полягала в тому, що «матінка Росія поверне нас додому?»	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1646695597372502016	37	349	189 500	0,00204
40	Остапа, соррі Елона, понесло :-)) ... ймовірно кремлівські башти позаду?	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1646695597372502016	222	3900	189 500	0,02175

		slytsya/status/1625476142491750403				
41	Хтось чинить спротив, але вони сидять. «Це сигнали матриці»: очевидно сигнали російської системи «Але мені моє життя дорожче». Конформизм, цинізм, пристосування в тч шляхом самоізоляції. Все само собою закінчиться. Тимчасом геть з очей те що не хочу бачити	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1609190498291302402	78	1000	189 500	0,00569
42	Наприкінці алкосекретарка Маша в парах бояришника зачитала вірш Висоцького. Психічний розлад очевидно обмежує її здатність усвідомлювати свої дії і керувати ними. Цим займаються судові психологи, а «Судний день», Маша - це не тільки «для старших» - путлера, лаврова - це і для тебе	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1604127687580286976	269	2900	189 500	0,01672
43	Йшов надцятий місяць засідань Спеціального Трибунала, десяткам колишніх поплічників путлера вже було зачитано вироки; європейське право не передбачало страти. Засуджені отримали лікування від алко-і наркозалежності, а також загальну освіту. Маша вивчала українську мову і культуру	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1604319777433866241	469	3500	189 500	0,02094
44	Як балакучий Воронцов залишив свідчення на сайті ООН про одну з найбільших афер ХХ-го століття - захоплення місця в Радбезі: «В посланні [Генсеку] було сказано, что мы, [РФ], являясь продолжателем [СССР] в [ООН], уведомляем вас о том, что теперь название страны будет иное - РФ»	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1607831710439276544	213	1700	189 500	0,01009
45	Next time I need a plumber I call @elonmusk He doesn't do plumbing?! Then what the heck's the matter, why does he speak of international relations and	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/15769938	6600	46000	189 500	0,27757

	internl law? Btw a good plumber is better than Musk's secondhand opinions on illegally occupied territories of a foreign nation	22948855808				
46	Oh God! Can't see it! How many you said voted for Russia? 4? Blimey! ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1580371398266327042	5300	42000	189500	0,24960
47	"You have a smartphone, you can call Lavrov now. We can make a pause to let you go out & call him," Ukrainian Ambassador ^[LRI] @SergiyKyslytsya told Ambassador Nebenzia as news of the bombings kept streaming in. Nebenzia didn't respond." He chose hell!	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1529052993454235648	37	324	189500	0,00191
48	Пряма цитата ображеного послапутлера: «Если эксперты ООН в угоду западным столицам все же займутся неким псевдорасследованием, безосновательно ссылаясь на положения резолюции 2231, мы можем пересмотреть весь комплекс своих отношений с Секретариатом ООН». Оце налякали чи налякани?	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1583787204190445569	533	5900	189500	0,03395
49	Путлерівські прихвостні по ходу образилися, що їх назвали disgusting, а їхню логіку moronic. Не було б так смішно, якби не було так трагічно. Назвати воєнних злочинців огидними і такими, що мають «mild intellectual disability - moronic»?! Жертви Бонка :-)	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1583756550350712832	216	2100	189500	0,01222
50	Небензя залишив засідання Радбезу ООН, щоб «не слухати злісні тиради». Постпред України відповів: «Амінь!» «Я радий, що місяці зусиль прибрати росію із Ради приносять плоди. Принаймні посол покинув Раду. Але настане день, коли Росії не буде зовсім у Раді»	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1583620269771436032	386	4400	189500	0,02526

51	putin's envoy has just promised to leave the security council when I will take the floor. Amen! Finally, my efforts are bringing fruits. Next stage - russia is removed from the security council altogether. Not just nebenzia.	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1583559639710720001	2700	22000	189500	0,13034
52	No Botox for Kremlin beaux: As the tragic events continue to unfold in Ukraine, AbbVie has temporarily suspended operations for all our aesthetics products in Russia	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1504467682317545473	77	390	189500	0,00246
53	Well done! After weeks of denying putin's amb called it a 'war'. It's against Kremlin's version of 'special operation', & also a criminal offence: Article 353 of Russia's Criminal Code 2. Waging aggressive war - shall be punished by imprisonment for a term of ten to twenty years	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1511119301604003844	1000	3500	189500	0,02375
54	'You do not submit your resignation after you're fired'	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1512140686845530114	63	423	189500	0,00256
55	Росія, яку покарали у Раді ООН з прав людини, оголосила, що образилася і йде. "Ти не можеш піти у відставку після того, як тебе вигнали", - прокоментував цю заяву представник України при ООН Сергій Кислиця	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1512139905807310859	79	580	189500	0,00348
56	Russian ship can't hit bottom on its own - its flunkies follow suit and hoodoo OAS	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1518451957102526464	21	229	189500	0,00132
57	A hole in a New York pretzel has more value than words & assurances of Russian Ambassador! Putin stop the war! You can veto a resolution but you have not got a pixel of power to veto	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/14973676	188	669	189500	0,00452

	resolve of the Ukrainian people, of all free United nations. Stop the lying! Pray for salvation!	24111595520				
58	Look in his eyes ... lies, lies ... no purgatory for war criminals ... fast track to hell	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1500610322339704832	145	432	189 500	0,00 304
59	Es ist 2022, und es tut mir leid, aber wer und was ist Merkel?	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1578316179999191040	93	962	189 500	0,00 557
60	Perhaps #Nebenzia's quoted @meduzaproject article selectively since he knew that to gaze into Medusa's eyes - read full horrifying account - would turn him to stone. Perhaps about someone prone to Freudian slips, check Sigmund Freud's "Medusa's Head" published in 1940, quite a piece	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1511704734788370437	96	812	189 500	0,00 479
61	What an incredible misrepresentation of facts & basically a lie that such persons as Netrebko are “completely independent of events” in Ukraine. Shame on you! The trail of blood & smell of smoldering bodies of children & women to haunt u & @teatroallascala	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1534617643742814214	114	658	189 500	0,00 407
62	OMG! Any calls on putler to get serious for God’s sake?! Serious as in - stop killings immediately, stop sending cannon fodder, withdraw !!! Real calls, not equalizers or between the lines coded hints. It’s not about policy or politics, it’s about fundamentals of Christian faith	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1576567258083917826	857	5900	189 500	0,03 566
63	Pour l'amour de Dieu, Maria ! La Russie délégitimée @UN_HRC ne peut rien légitimer. Qu'est-ce que tu fumes?	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/15239676	134	1100	189 500	0,00 651

		27009351680				
64	Attention Russia embassy in U.K.: How to book your appointment with a mental health service provider in London: book it through NHS e-Referral Service: phone NHS e-Referral Service line on 0345 60 88 88 8, open Mon to Fr, 8am to 8pm and from 8am to 4pm on weekends & bank holidays	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1511056745627631623	747	3800	189500	0,02399
65	What a good and principled question by [LRI] @FoxNews and what a bunch of malarkey by putin's herald.... And some naively told me this morning that he might have called the press stakeout to inform of his decision to resign. Truly hopeless character...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1503764736181260292	38	174	189500	0,00112
66	I wonder if he is about to be mobilised to join other ethnic minorities to be sent to the front as canon fodder or is he queuing in an endless caravan at Georgian border. Then indeed getting a russian passport makes sense to be able to leave the country	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1574523768747065344	73	974	189500	0,00553
67	Nothing resembles more vividly shooting one's own legs than absolute balderdash by the ruzzian envoy - his statement that "Skripal case was a false flag operation" - in reply to a statement by @BWoodward_UN. Amazing self destructive verbal incontinence by nebenzia's lieutenant...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1541889808250900483	138	906	189500	0,00551
68	Обурливо, що Росія все ще намагається поширювати фальшивки замість того, щоб виконувати свої зобов'язання. Дипломатична нота, відправлена цього тижня і підписана російським повіреним (в РБ), мала стати предметом розгляду медиків, а не членів Ради безпеки	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1553275962481049602	103	965	189500	0,00564
69	"Невже готові звести вашу роль у вирішенні найтяжчої безпекової	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1553275962481049602	80	651	189500	0,00386

	кризи до обговорень?": Кислиця розкритикував Радбез ООН за безпорадність щодо дій РФ в Україні	slytsya/status/1516739739394654217				
70	Хотелось бы спросить у Небензи, почему он не цитирует Meduza полностью? Разрешите мне зацитировать это интервью: «..российские солдаты передавали сухпак в подвал, а потом кидали туда гранату». Это о вашей гуманитарной помощи, вслед которой летит граната	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1511467525174927364	1500	5500		189 500 0,03694
71	Путінець заявив що ГА «ходить по колу». Насправді ж, відповів я, «коло безвідповідальності» РФ за її злочини залишається нерозірваним. Винні у цьому і ті хто голосував сьогодні проти грузинської рез.- Білорусь, Бурунді, Куба, КНДР, КНР, Лаос, Нікарагуа, Судан, Сирія,СРВ, Зімбабве	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1534666374534021122	184	2200		189 500 0,01258
72	Путинец! Облизал идола и наклеил на конверт, помни!: «Что же касается России, то ее можно упомянуть лишь как владелицу громадного количества украденной собственности, которую ей придется отдать назад в день расплаты» (Ф. Энгельс, том 16, стр. 160).	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1528687021341941760	95	709		189 500 0,00424
73	Біля ООН понаставлено чимало МАФів: всілякі совецькі «перекуєм мечі на орала», «добро-побеждає-зло»: ще один совецький подарунок. Все це «пляски з бубном» тувинських шойгів навколо ідолів поки небензям дозволено сидіти у кріслі СССР в Радбезі і як зомбі бубоніти путінські мантри	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1503329277684682754	26	111		189 500 0,00072
74	Смішний цей Лавров. Як можна позбавити того чого у Росії нема? Суть у тому що ані РБ ані ГА ніколи не розглядали і не голосували за членство РФ. Росія просто вперлася в ООН і РБ. Зиркнула на всіх і ті як	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1499103842641879042	41	198		189 500 0,00126

	кролі затихли Але на дворі 2022. Час валити, Сергей!					
75	«Я з нетерпінням чекаю півночі, коли закінчиться ця огидна окупація Росією місця президента Ради Безпеки...» - виступ на останньому у лютому засіданні РБ. Від опівночі головування переходить до легитимного обраного члена РБ - Об'єднаних Арабських Еміратів	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1498421886174248964	92	334	189 500	0,00 225
76	Настав час реалістично ставитись до очевидного: воєнні злочинці можуть обійти чистилище й потрапити прямо у пекло, але Росія має пройти через очищення. Припиніть ідіотську романтизацію «російської душі»! Це так само огидно, як ковтати слиз і жувати соплі	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1502979715459604494	34	154	189 500	0,00 099
77	Ще у 1990 @verkhovna_rada проголосила - УРСР має право на власні Збройні Сили. А пошта СРСР випустила марку на славу цьому! І нащадки советів водили ЗСУ у пустелі безпекових векторів ще чверть століття поки рабство остаточно не вичавила війна. Слава ЗСУ-2022! З днем суверенітету!	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1548266651992281092	211	1500	189 500	0,00 903
78	Пече! Ні не просто пече окупанту, а пече пекельно на фронті як на розпеченій пательні. Москва в істеричі - вимагає невідкладно скликати у четвер засідання про зброю, якою боронить себе Україна ... і ще пульсує в голові у путлера: "Раммштайн Побег невозможен Раммштайн Раммштайн..."	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1567711801931976704	206	2700	189 500	0,01 534
79	Як восени 2022 р виявити рашистських ботів у твітері? Зацитувати С.Маршака з журналу «Крокодил» #44 за 1943 р: «В ноябре сезон закрыт. Замерли курорты. А в Крыму фашист сидит,	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1566844120798318592	392	2800	189 500	0,01 684

	К берегам припертый. Перерезали пути Пушки да винтовки, И фашисту не найти Дверцы в мышеловке.»					
80	«Успішно» проваливши три процедурні атаки на Генасамблею, рота небензі «успішно» за планом ретерувалася в кубло-ставку на 67-й. Як підмітив @DmytroKuleba «російські дипломати так само спритно втікають як і російські солдати». Дебати Спеціальної надзвичайної сесії тривають	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1579592790840725504	481	3900	189 500	0,02312
81	«ООН - не золота рибка, яка має виконувати забаганки якихось божевільних людей,... реалізації хворобливих бажань», - пробурчала вчора прес-Маша під враженням від почутого в ООН. Ось тільки, що робити з усіма забаганками кремлівської ізбушки, її старик не знав і було йому сумно ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1573243858858770438	50	883	189 500	0,00492
82	Цілком може бути тупою дешевою від російських спецслужб або місцевих «корисних ідіотів». Недарма небнзя використав цю «рекламу» у своєму виступі, щоб «зганьбити» уряд Німеччини - мовляв, дивіться які ви #%^ ... [дуже вчасно перед РБ про сексуальні злочини росокупантів в Україні]	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1533863618604933123	58	695	189 500	0,00397
83	Вчора вони всі зігували, "Neil Putler!" І небензя в Радбезі, і націк охобистін біля свого «іжа»-планета. Хоча сам путлер, здається, тренувався здаватися ЗСУ, справно задравши руки. І лише один Юда тихенько посміхався в кутку, зрадивши раз, він був готовий зраджувати і ще, і ще ...	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1576170998592073728	140	1500	189 500	0,00865
84	"Минулого разу, як ви пам'ятаєте, були бойові комарі та птахи. Як ми	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1576170998592073728	99	1100	189 500	0,00633

	нещодавно дізналися, Росія тепер намагається "зупинити верховного правителя пекла, яке б ім'я він не використав - Сатану, Люцифера чи Ібліса"	slytsya/status/1593061999730384897				
85	Російські солдати пакували машини краденими речами і навіть туалетами. Слід пам'ятати, що 1/4 російських домогосподарств не мають доступу до внутрішніх туалетів. У сільській Російській Федерації стан каналізації ще гірший - дві третини домогосподарств	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1516549463288041478	122	737	189 500	0,00453
86	Зупинення угоди про лібералізацію візового режиму з РФ- це звісно важливий крок ЄС але чи зупинить підвищення ціни візи на 3-4 McMeal у Парижі чи Ліоні, навіть після закриття МакДо в москві? Зараз вам маша нагадає, що вона казала у ковідну добу про подорожуючих за кордон рашистів	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1567480795517882370	10	448	189 500	0,00242
87	ОБ: "Небензя згадав Amnesty International але не дуже добрим словом вважаючи що таким чином хитро відведе підозри від російської тісної співпраці з цією НУО. Але зроблено це було настільки неоковирно що Аньєс Каламар гидливо пирхнула, дивлячись трансляцію"	https://x.com/SergiyKyslytsya/status/1558634650066640896	102	1100	189 500	0,00634

Середній ER гумористичних 1,87 %
Середній ER не гумористичних 0,62 %
Відносна різниця 200 %

Твітер Інни Совсун: https://x.com/InnaSovsun						
Ном ер п/п	Текст твіту	Джерело	Реп ост	Ла йк	Підпис ник	ER
1	 Russian General Staff said that they had already destroyed 4 IFVs M2	https://x.com/InnaSovsun	57	164	10 500	0,02105

	Bradley. It's amazing, but the Bradleys haven't even been sent yet. Earlier, #Russia had already destroyed HIMARS in x2 than #Ukraine had 😊 Inventing victories for Russians is the only thing they can do.	ovsun/status/1613636539153780737				
2	Everyone was expecting the #redwave in the US. But the only wave that happened today is that of the Ukrainian army covering Russians in #Kherson so hard that they decided to get the hell out of here.	https://x.com/InnaSovsun/status/1590391244588716032	40	26 4		10 500 0,02 895
3	#Kremlin's website announced a ceasefire along the entire front line IN UKRAINE. Thus they recognized the territories of #Kherson, Zaporizhzhya, #Donetsk and Luhansk regions as Ukrainian! They seem to have forgotten they pretend to have annexed them!	https://x.com/InnaSovsun/status/1611302383899779076	29	16 5		10 500 0,01 848
4	Oh so cute. Russians are now asking for a ceasefire for the Orthodox Christmas. The same russians who bombed Ukrainian cities on New Year's day and night!...	https://x.com/InnaSovsun/status/1611026313321529346	475	27 00		10 500 0,30 238
5	I have only one thing to say about russian military plane crashing the residential building in russia today: karma is a bitch.	https://x.com/InnaSovsun/status/1582060219441774592	98	86 9		10 500 0,09 210
6	“Special military operation is being conducted according to the plan” #Zaluzhnyy's Plan!	https://x.com/InnaSovsun/status/1568902576111755264	17	20 7		10 500 0,02 133
7	Russian social media claim that the #NATO Army has been fighting in the Kharkiv region: "Blacks and English speakers are running around there" They truly cannot understand how	https://x.com/InnaSovsun/status/1569579375158231040	87	67 1		10 500 0,07 219

	motivated our soldiers are and how important this is!					
8	<p>Noticing the absence of remarks from Western leaders regarding the ongoing situation in #Belgorod.</p> <p>Well, it's understandable that world leaders will not comment immediately on an internal conflict in a developing nation.</p>	https://x.com/InnaSovsun/status/1660706380745940998	46	371	10 500	0,03971
9	<p>Benedict Cumberbatch has announced that he plans to provide his home for refugees from #Ukraine.</p> <p>Oh well, too bad that I'm staying in Ukraine.</p> <p>However, I am ready to return the favor and invite Benedict to #Kyiv.</p> <p>Mi casa es su casa:)</p>	https://x.com/InnaSovsun/status/1503133125093773317	82	477	10 500	0,05324
10	<p>The Russian protests. Do you know against what? Not against #Russia's imperialist war against #Ukraine. This guy is calling for the return of Big Mac. Yes, the Russians don't have @McDonalds & they are now protesting. They care less about the lives of Ukrainians than about burger</p>	https://x.com/InnaSovsun/status/1536036783275790336	321	752	10 500	0,10219
11	<p>Looking at the videos of protests in russia.</p> <p>Do you know what they are protesting against? Against mobilization! Not against the war!</p> <p>So, they are fine when their soldiers are killing Ukrainians, but once their own lives are in danger, then they are suddenly not so excited??</p>	https://x.com/InnaSovsun/status/1572645985893093377	339	1500	10 500	0,17514
12	<p>I just listened to an address of @SecBlinken to the #Ukrainian people. He is saying that #Ukrainians are inspiring him and the whole world.</p>	https://x.com/InnaSovsun/status/149950	997	3600	10 500	0,43781

	I don't mean to be rude. But I don't want to be inspiring. I want to be able to read a book to my son in our home before he goes to sleep.	5870442569731				
13	The evolution of posts in the Russian media: 24.02.2022 – We will capture Kyiv in three days. 2022-2023 – The special military operation is going according to plan. 03.05.2023 – The Kremlin was attacked by drones. Putin was not injured. What's next?	https://x.com/InnaSovsun/status/1653744926432034818	23	10 0		0,01 171
14	#Ukraine has started producing beer called UN. On it the text – "Unfortunately, non alcohol". This is how Ukrainians troll the @UN, which is unfortunately non active. @antoniogetherres, this is a message to you. The once powerful UN is now being ridiculed. Draw conclusions.	https://x.com/InnaSovsun/status/1536079087172730886	276	78 5		0,10 105
15	Russian propagandist channel reports that emergency workers are helping people stuck in traffic in #Rostov region. Starting to worry. Did something happen there?...	https://x.com/InnaSovsun/status/1672532268374450177	5	60		0,00 619
16	Noticing the absence of remarks from Western leaders regarding the ongoing situation in #Belgorod. Well, it's understandable that world leaders will not comment immediately on an internal conflict in a developing nation.	https://x.com/InnaSovsun/status/1660706380745940998	46	34 1		0,03 686

Середній ER 9,50
гумористичних %
Середній ER не 12,2
гумористичних 6%

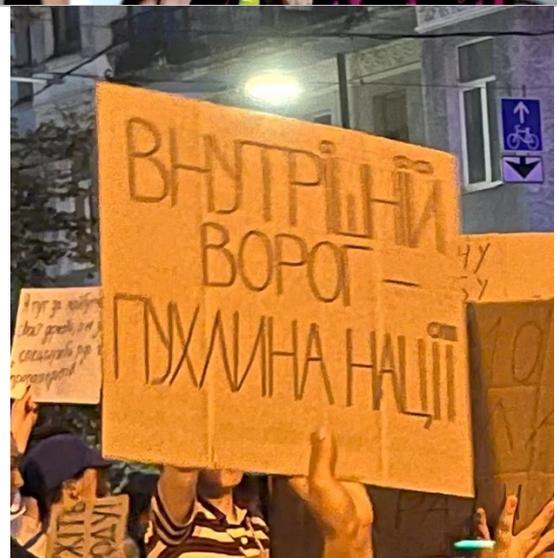
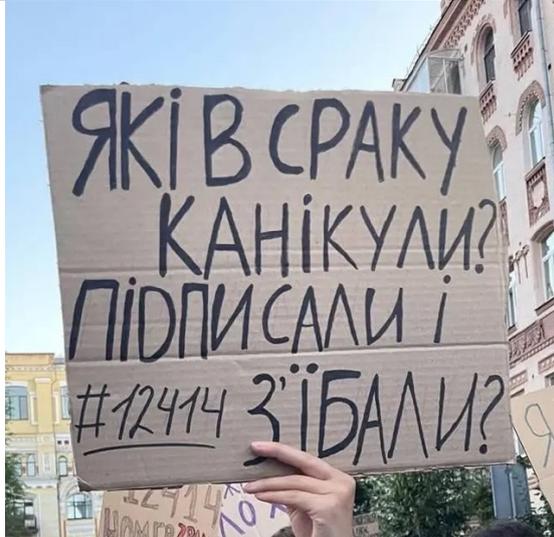
Відносна
різниця

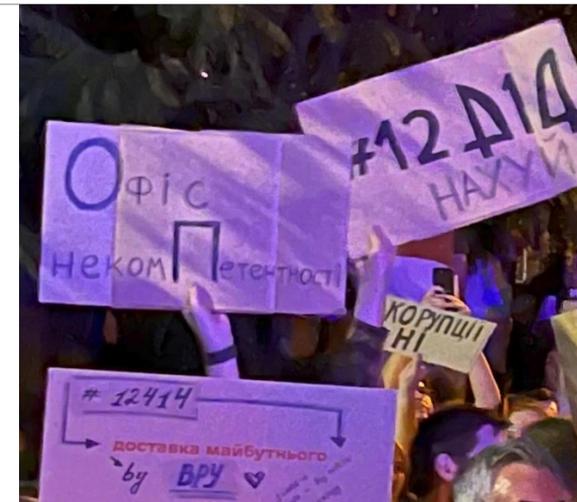
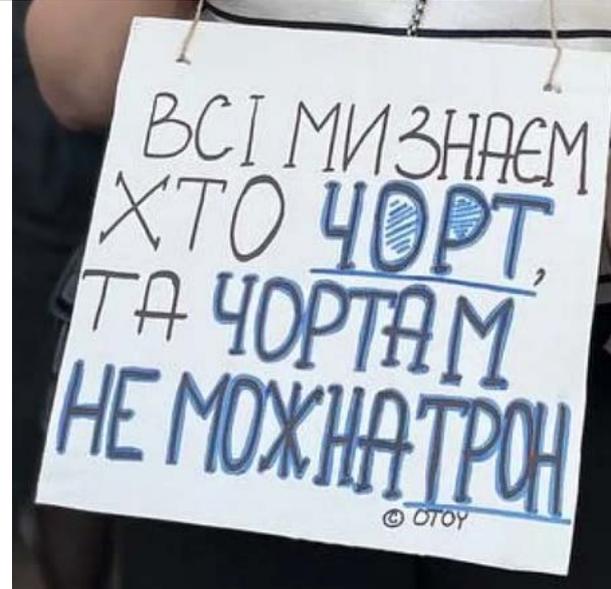
-22%

Додаток 2. Протестні гасла «Картонкового майдану»¹

¹ Зібрано автором за: [7; 10; 14; 15; 18; 19; 24; 39; 40; 44; 55; 85; 87; 97; 99; 101; 109; 111; 112; 113; 114; 133; 153; 162; 246; 270; 301; 302; 324; 337; 342; 364]

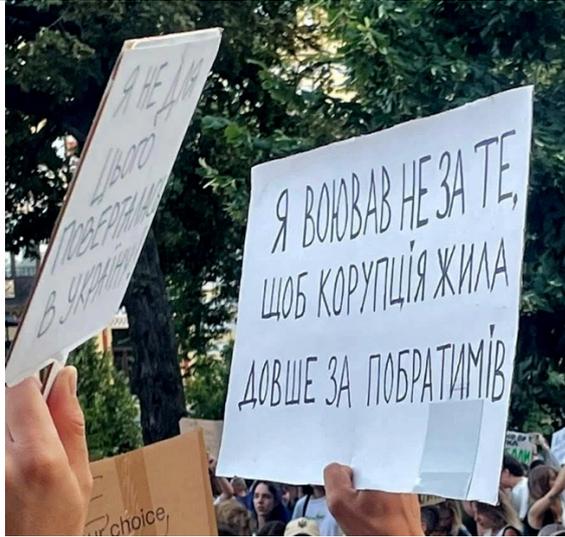

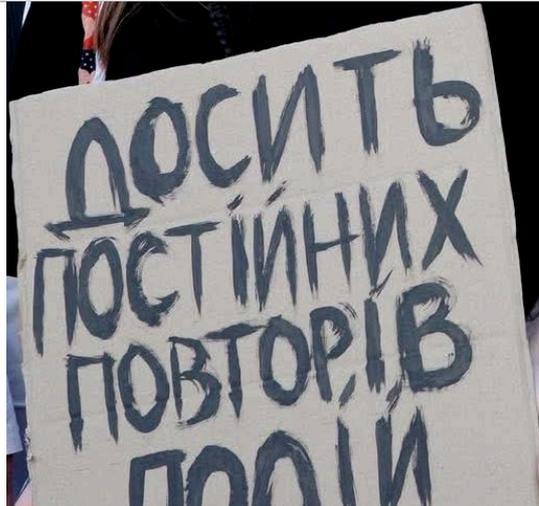
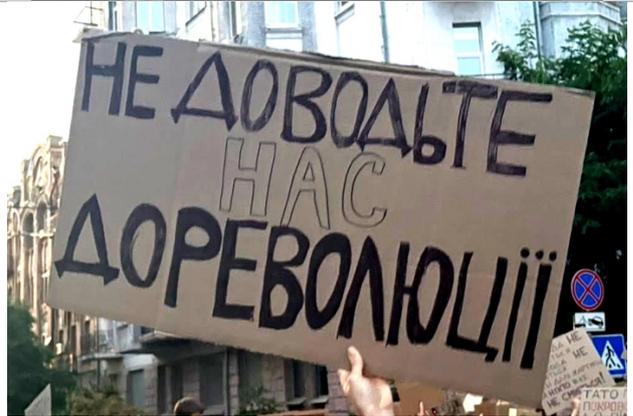
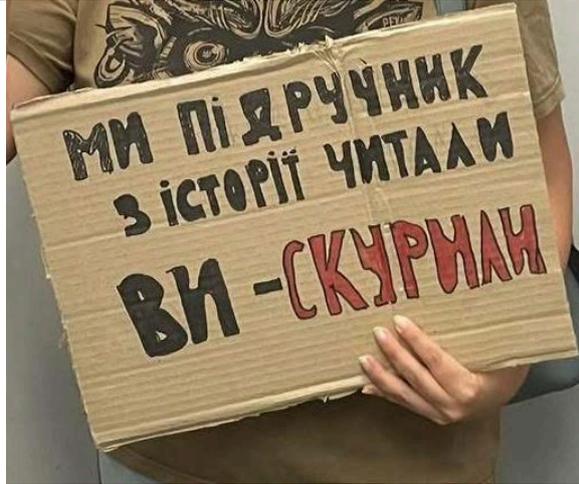

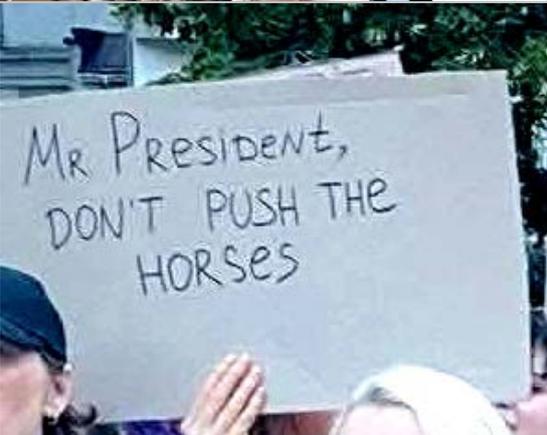

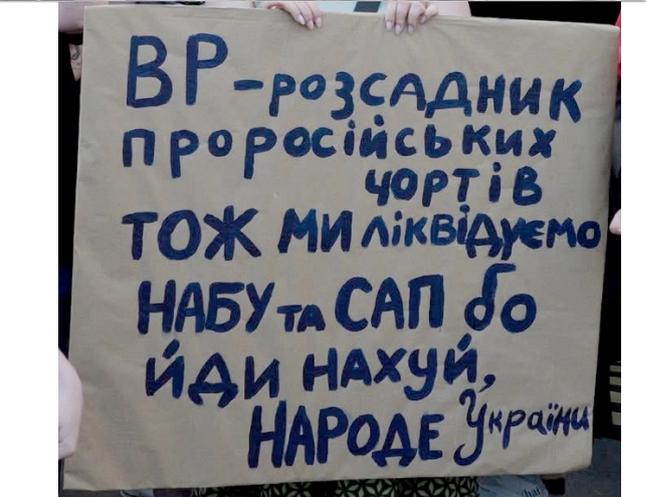
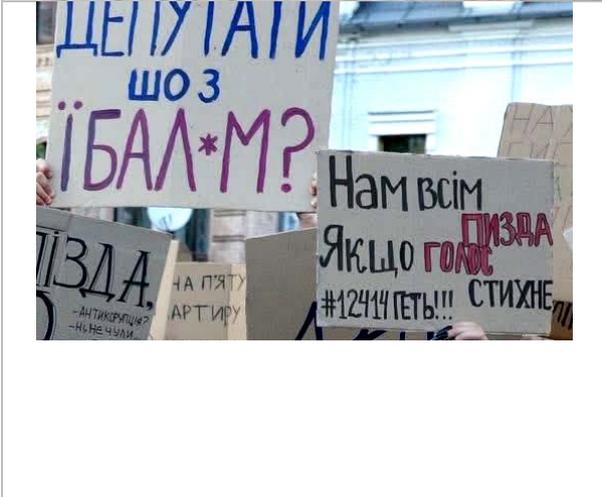

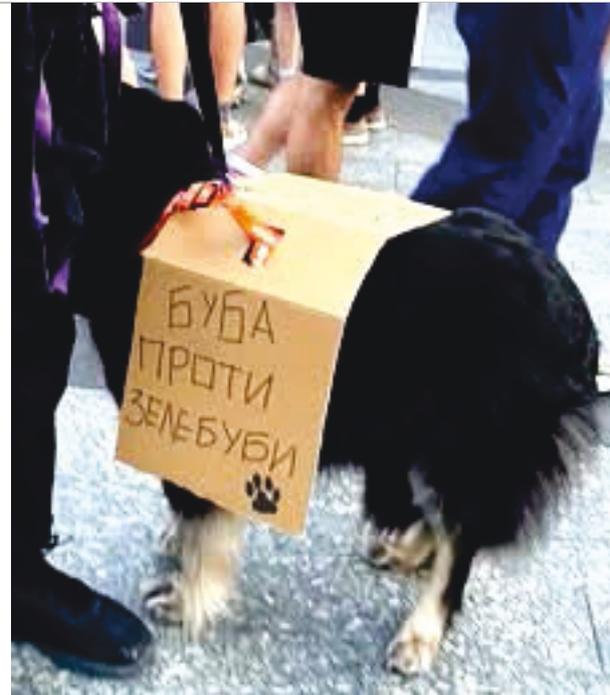

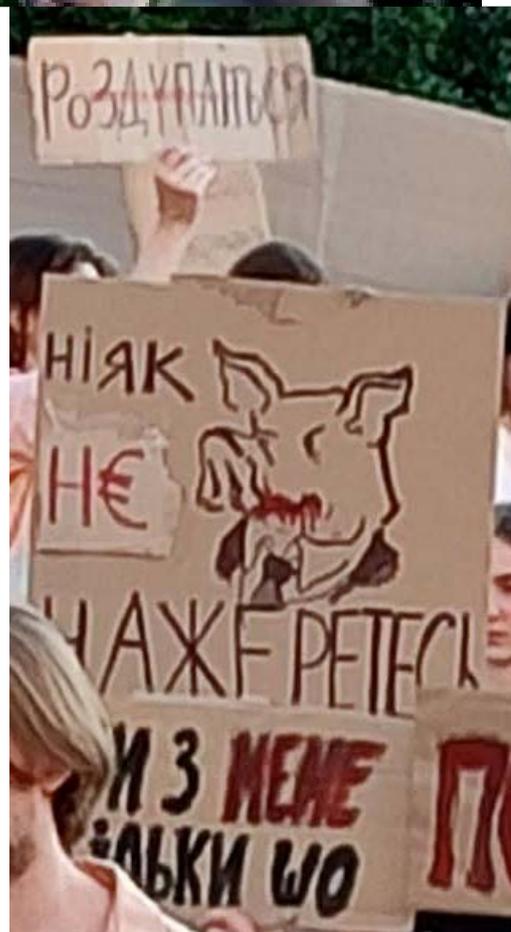

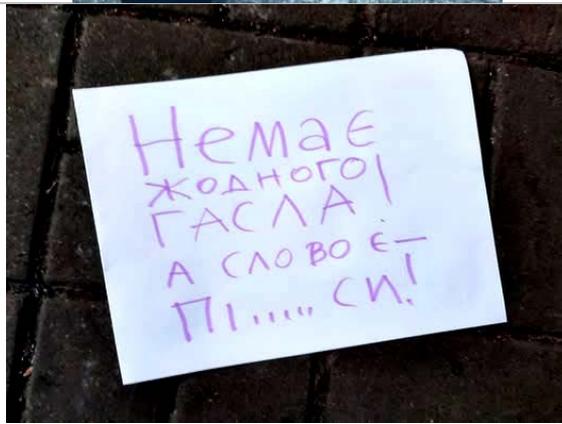

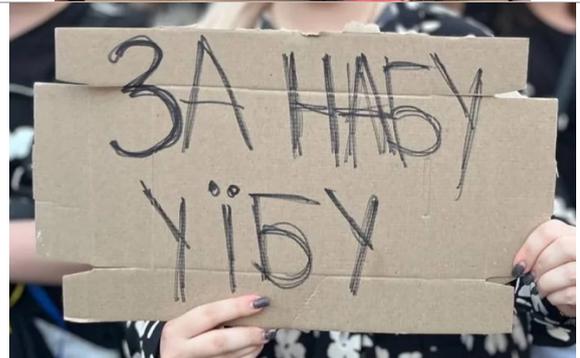
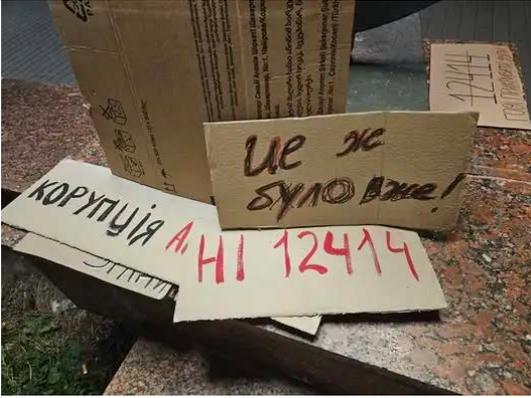

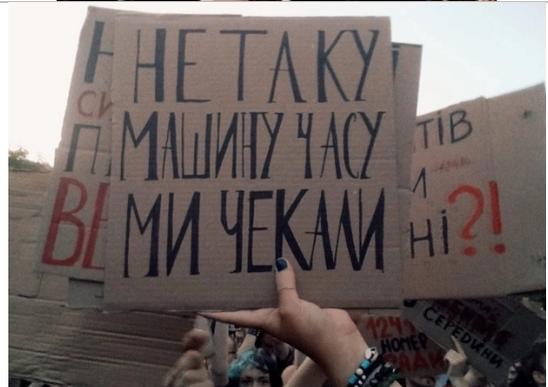
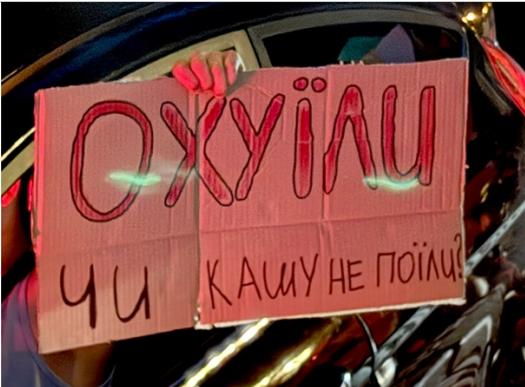
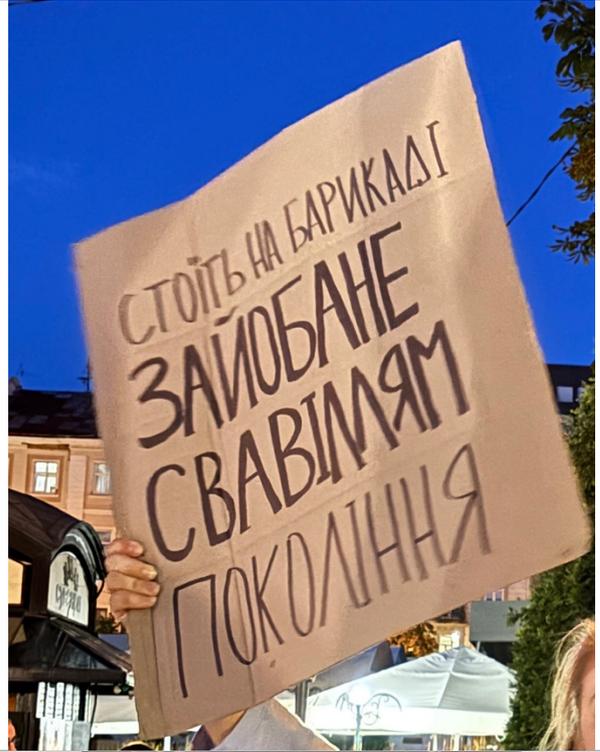

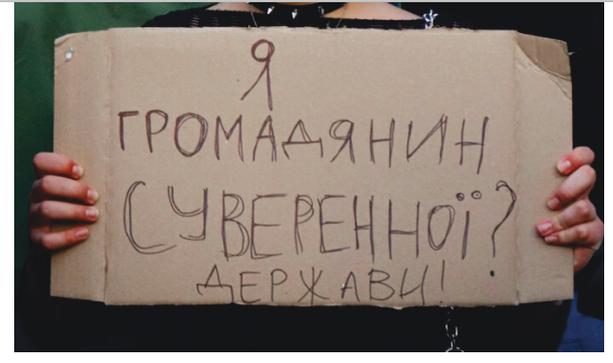

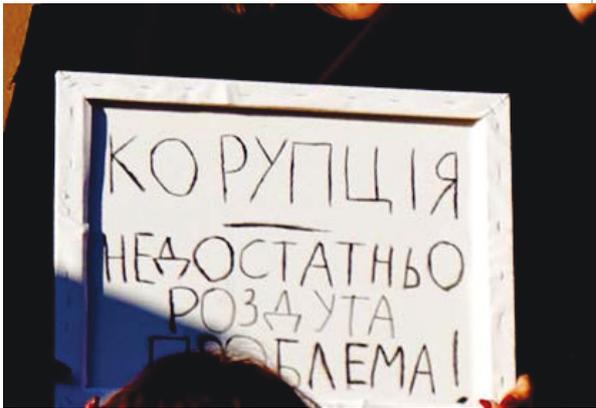

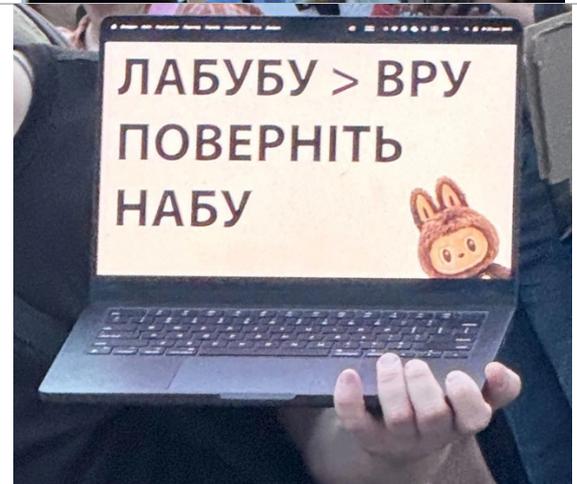
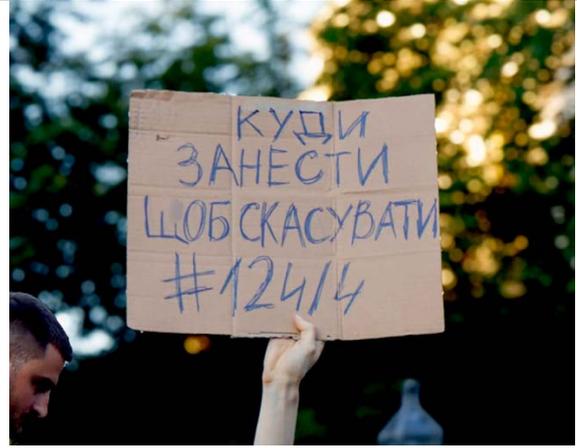

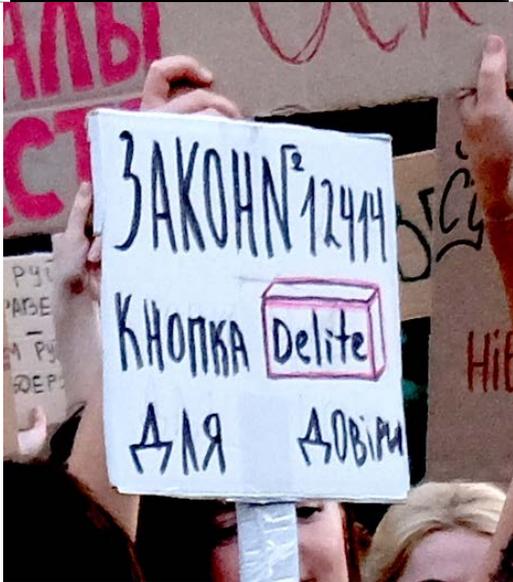
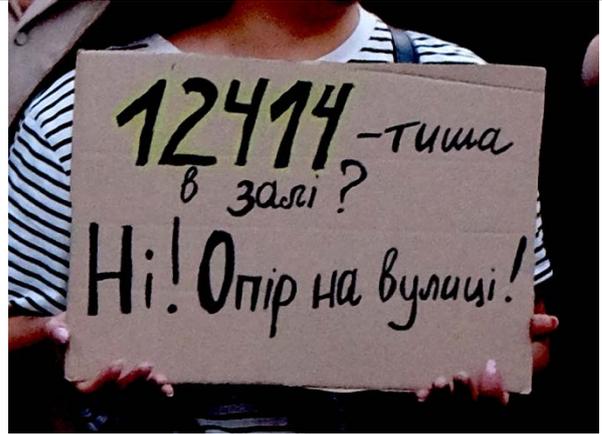
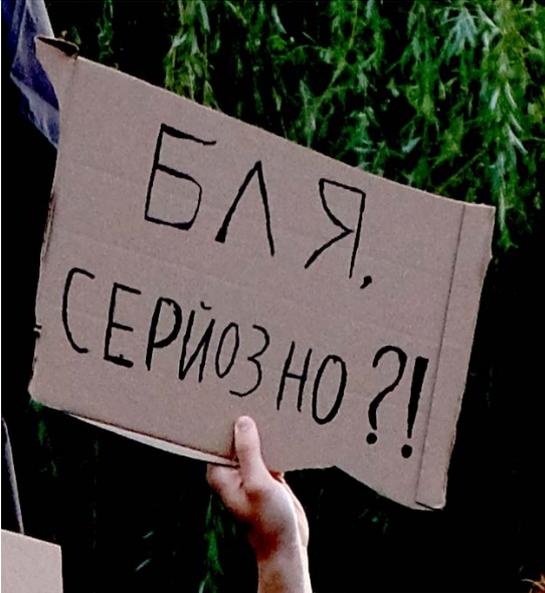

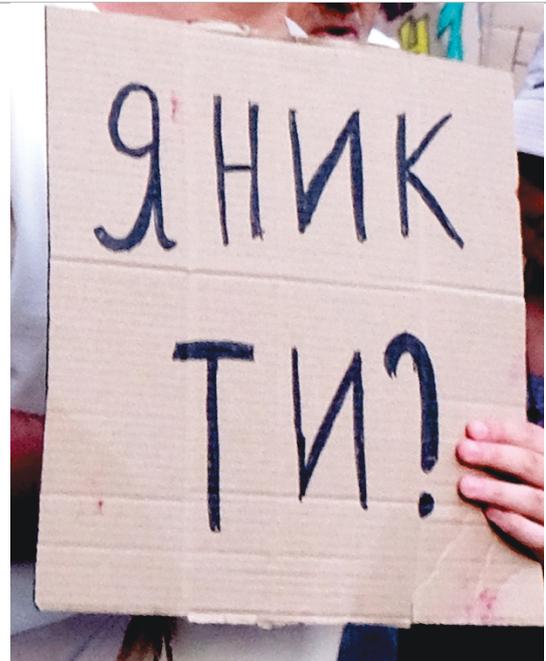

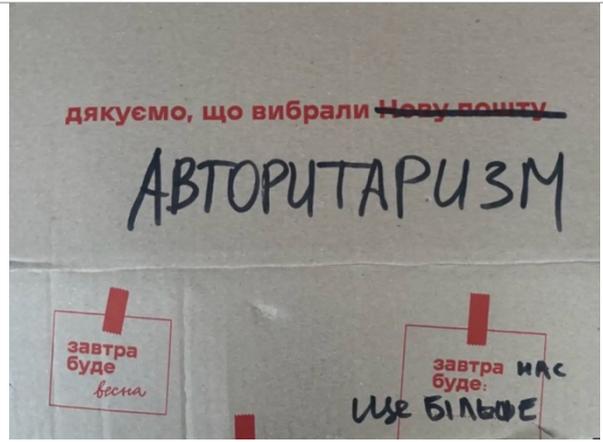

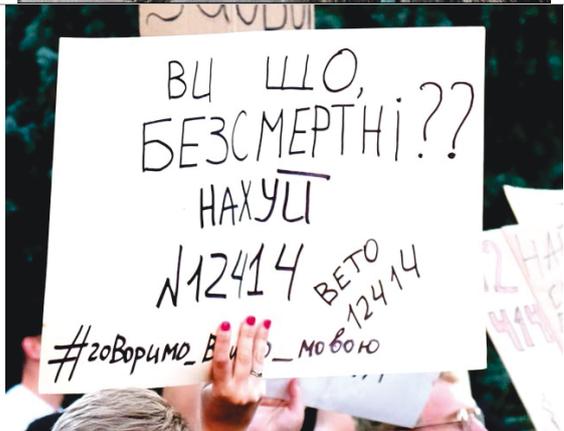
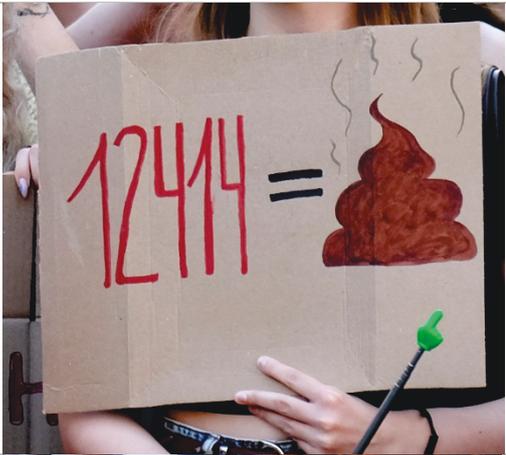

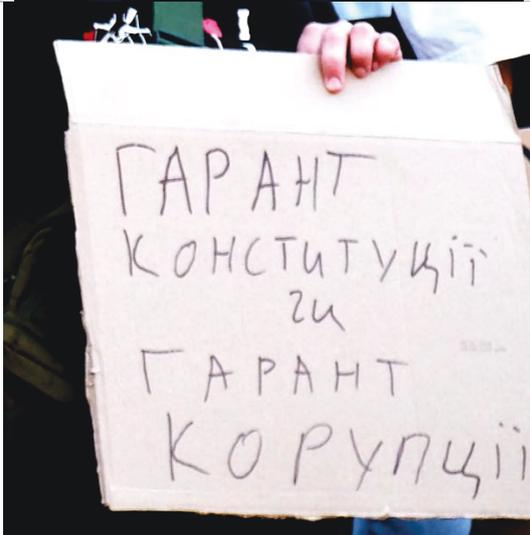
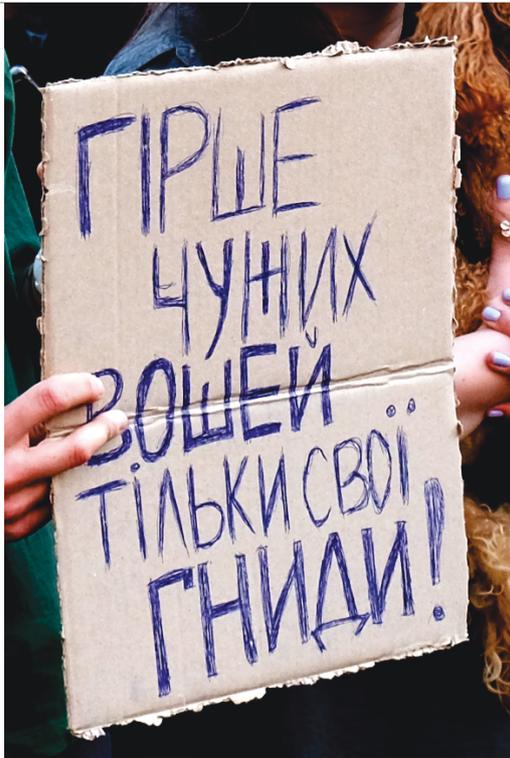

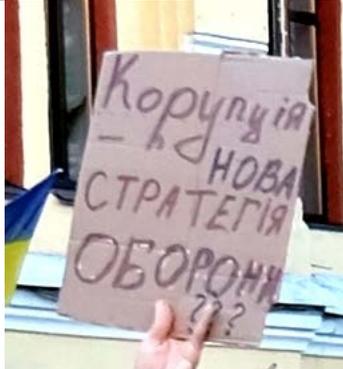

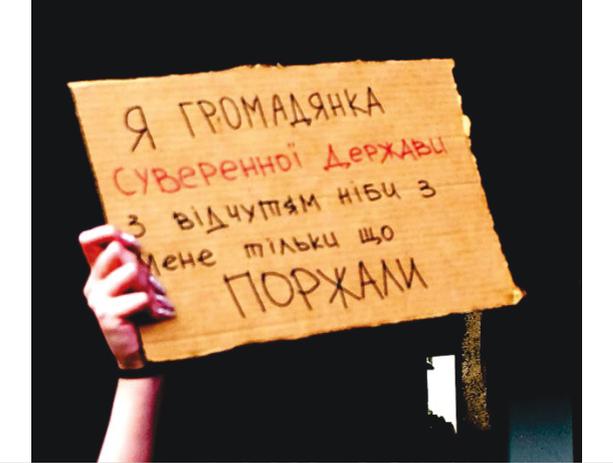
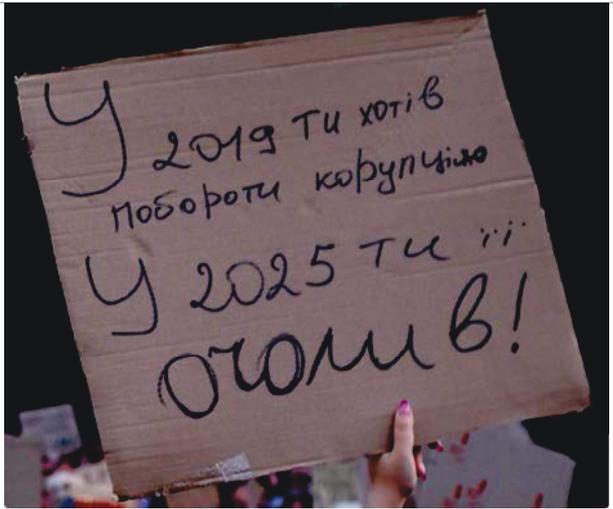
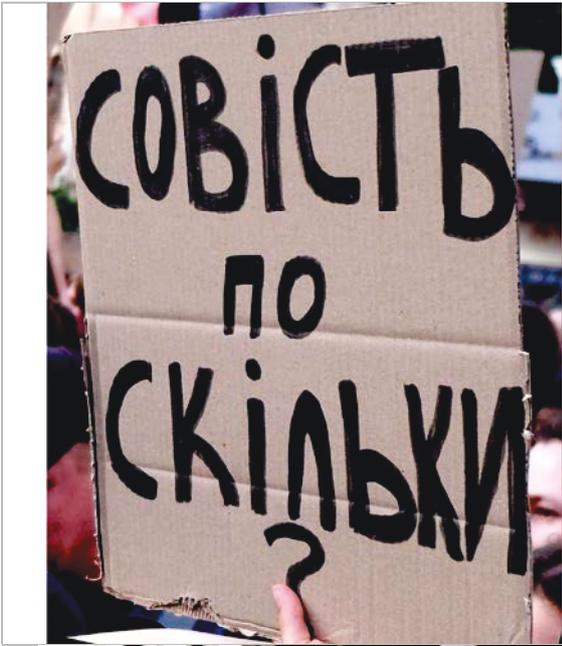

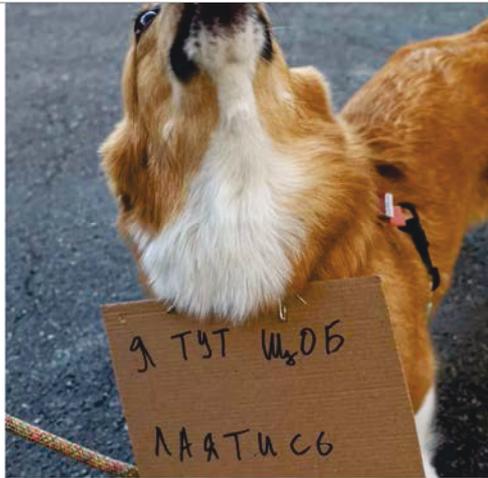

БУКВИ

